biblioteca rao
Mihai Retegan
POVESTEA UNEI TRĂDĂRI
Spionajul britanic în România 1940 – 1944

editura rao
Centrul de istorie a Românilor „Constantin C. Giurescu”.
Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
RETEGAN, MIHAI
Povestea unei trădări / Mihai Retegan; – Bucureşti: Editura RAO, 2010
ISBN 978 – 606 – 8255 – 13 – 2
327.84
Editura RAO
Grupul Editorial RAO
www.raobooks.com http://www.rao.ro/
www.rao.ro
MIHAI RETEGAN
Povestea unei trădări
© Editura RAO, 2010
2010
ISBN 978 – 606 – 8255 – 13 – 2
Părinţilor mei
CUPRINS
I: Două serviete 13
II Britanici, ruşi şi americani 23
III: SOE, România şi Maniu 114
IV: SOE şi ceilalţi 233
Postfaţă 279
Anexe 281
Bibliografie selectivă 339
Indice de nume 341
Avantajele pe termen scurt ale cooperării cu Maniu (adică sabotaje, dezagregarea armatei şi altele) sunt prea mici şi prea problematice pentru a justifica dezavantajele

pe termen lung ale implicării noastre anticipate în ceea ce priveşte viitorul politic şi teritorial al României.

Sir Alexander Cadogan, 31 decembrie 1942

„Dumnezeu să ajute România. Şi pe mine”, îşi continuă gândul cu voce tare Eugen Cristescu, voinicul director al Serviciului Special de Informaţii. Lăsă încet telefonul în furcă, întrebându-se cât le va lua ruşilor să ajungă la Bucureşti. Bazându-se pe calculele militarilor, Mareşalul îi spusese cu ceva timp în urmă că poate să-i ţină în Poarta Focşanilor câteva luni, timp în care el va fi capabil să negocieze armistiţiul. Acum nu mai era sigur de nimic. Cine să-i ţină pe ruşi la circa 400 de kilometri de capitală şi, mai ales, cu ce? Ştia de la centrele sale din zona frontului şi de la oamenii săi de la Berlin că germanii, în pofida a ceea ce Führerul îi promisese lui Antonescu la ultima lor întâlnire, retrăseseră, sub impactul ofensivei ruse din Bielorusia, totalitatea forţelor blindate din România. „Ba nu, au mai rămas două divizii de tancuri, din care una avea o singură maşină de luptă! Trebuie făcut ceva, şi cât mai repede, pentru a salva ce se mai poate”. Nu se gândea la distrugerea economiei, a transporturilor, de care ruşii aveau nevoie şi le vor pune să lucreze în favoarea lor, ci la salvarea sistemului politic al statului. N-avea încredere nici cât negru sub unghie în Molotov şi, dacă ar fi putut, i-ar fi arătat ce face cu hârtia pe care era scrisă declaraţia lui.

Ştia că Mareşalul abordase problema „libertăţii de acţiune” a României în raport cu Germania, într-o discuţie pe care o avusese, doar cu puţin timp în urmă, cu Carl Clodius, reprezentantul lui Hitler la Bucureşti. Dar oare mai era timp? între discuţia celor doi şi declanşarea ofensivei ruseşti se scurseseră doar câteva ore. De nenumărate ori, bătrânii lideri ai opoziţiei politice afirmaseră că numai Ion Antonescu trebuie să semneze armistiţiul. Ca unul care băgase ţara în această aventură, tot el trebuia s-o şi scoată. „Oare ce are de gând Mareşalul? în loc să stea aici, în Bucureşti, unde ştie că se pregătesc noi jocuri, el pleacă pe front. După ce?”

Privi din nou harta, deşi se părea că nu prea îl ajută: se auzea că unele dintre diviziile române începuseră încă din ajun o mişcare de retragere din faţa ruşilor, cedând acestora poziţii bune pentru ofensiva spre Poarta Focşanilor. Şi se mai auzea că unii dintre comandanţii unităţilor de pe front erau în înţelegere cu cercurile Palatului. „Să ce? Să-l înlăture pe Mareşal? Păi, Maniu era mulţumit dacă Antonescu semna armistiţiul. Armistiţiu ne place să zicem, după ieşirea Italiei din război la 3 septembrie 1943, dar la Casablanca au vorbit de capitulare necondiţionată. Atunci să fie cei din jurul Regelui? Cei câţiva civili şi militari nemulţumiţi de postura în care se găseau?” Zilele, dacă nu orele, următoare aveau să-i dea toate răspunsurile. Era sigur de asta. Problema era poziţia lui. Şi germanii care ştiau de sondajele făcute aiurea prin Europa. Ce vor face ei? Nu aveau trupe pe front, dar în interiorul ţării şi mai ales în jurul Bucureştilor dispuneau de suficiente forţe pentru a înăbuşi un *putsch*. Şi, mai presus de toate, aveau aviaţie cu care puteau nărui şi Bucureştii, şi speranţele de pace ale românilor.

I. DOUĂ SERVIETE

Se reîntoarse la dosarele sale. Documentele selectate în ultimele zile abia dacă numărau puţin peste două sute de pagini. Încăpeau în servieta cea mică. Ba mai şi rămânea loc. Deschise mapa pe a cărei etichetă cineva scrisese în fugă *Gheorghe Tătărescu*. Abia parcursese primele rânduri când în uşă se auziră câteva bătăi grăbite şi, până să răspundă, în cadrul ei îşi făcu apariţia colonelul Siminel, cel care-l înlocuise pe Lissievici la comanda Secţiei Informaţii Externe. Ţinea în mână o servietă mare din piele de porc. „A venit cu ea un curier de la Preşedinţie”. Nu aştepta nimic de acolo, în orice caz nimic într-o servietă, prin urmare era extrem de curios. La fel era şi Siminel, se putea ghici după privirile piezişe aruncate spre obiectul cu pricina. Uitându-se la ea, se întrebă dacă era cazul s-o deschidă pe loc sau să mai aştepte. Stătu în cumpănă. Avea secrete faţă de Victor Siminel, chiar dacă era şeful celui mai important serviciu

al său. Şi o ştia şi Siminel. Era normal să fie aşa. Pe de altă parte, în faţa evoluţiei uşor de bănuit a frontului, se întrebă dacă nu ar trebui să-l introducă în cele mai teribile secrete, dacă cu asta avea de-a face conţinutul servietei. „Dar, dacă nu ştie anumite lucruri, nu poate fi acuzat că ascunde ceva”. Astfel că hotărî să nu se grăbească.

„Ce zici, ne trezim cu ruşii peste noi?” întorcându-se spre peretele unde atârna uriaşa hartă, Siminel replică: „Nu e greu de presupus ce-o să se-ntâmple în scurt timp. Mai greu de intuit este rezultatul acestei ofensive. Trebuie să avem grijă de oameni”. „Şi de arhive”, îl completă el cu gândul la ceea ce s-ar putea găsi în servietă. Stătură apoi îndelung de vorbă, luând în considerare mutarea întregului Serviciu undeva, în munţii ce înconjurau Ardealul. Hotărâră ca, în scurt timp, să se întâlnească toţi şi să finalizeze detaliile tehnice ale dislocării într-o zonă aflată la o distanţă mai mare de front, dar care să aibă legături de tot felul cu lumea. În Bucureşti, ca şi în toată partea de sud a ţării, aerul devenea din ce în ce mai fierbinte. Se despărţiră, fiecare gândindu-se la servieta pe care un curier prăfuit şi transpirat o adusese de la Preşedinţie.

Rămas singur, se ridică de la biroul încărcat de hârtii, luă servieta şi o puse pe măsuţa din colţ la care, în zilele bune, îşi bea cafeaua. Se uită lung la servietă. Apoi se hotărî şi o deschise cu mişcări bruşte. Înăuntru – mai multe plicuri Manilla de mari dimensiuni. Intui ce se află acolo încă înainte de a scoate plicurile şi de a le dezlipi. Dar de unde veneau? Trase de unul şi recunoscu scrisul – era al lui N.D. Aşadar de la Lisabona. Ştia cât riscase omul său să-i transmită de-a lungul unui continent răvăşit de război, folosind diverşi intermediari, dintre care unii jucau pe mai multe fronturi, marfa cea mai căutată în acel moment – informaţia. Dar nu-l mai interesau. După Debarcare, se vădise dezinteresul englezilor în continuarea negocierilor. Pentru el asta însemna că tratativele purtate aiurea, prin Europa neutră, constituiseră acoperirea pentru o operaţie aliată de amploarea şi importanţa celei din Normandia. Ieşiseră păcăliţi. Îi părea rău că trebuia să

recunoască acest lucru. Nu degeaba i se spunea perfidul Albion. În plus îl mai şi încurcau în actuala conjunctură. Ce avea să facă acum cu ele, când grija cea mare era să pună la adăpost cele mai semnificative acte din arhiva Serviciului? Nu era vina lui N.D. şi nici nu se gândea să-l acuze că-i trimite, tocmai în aceste momente de fierbere, documente pe care, era sigur, nu le obţinuse nici uşor şi nici ieftin. Se hotărî să se uite peste ele, pe diagonală. Nu-şi dădea încă seama ce-o să facă cu ele, la ce i-or folosi.

Părerea lui se schimbă îndată ce ochii-i căzură pe coperta unui dosar pe care-l scoase la întâmplare dintr-un plic. *SOE – RUSSIA, Volume ONE, FROM December 1940 TO December 1942. SUBIECT: SOE/SOVIET POLICY. D/P Section & the Moscow Mission*. Şi erau mai multe dosare într-un plic! Şi mai multe plicuri. Surâse amar gândindu-se că au ajuns la el prea târziu. Dar poate că, totuşi, dacă lucrurile-i scapă de sub control înscriindu-se pe un făgaş periculos pentru el, aceste hârtii s-ar putea dovedi un cec în alb, garanţia vieţii sale. Se hotărî să le trateze cu maximum de seriozitate. Să le sorteze pe probleme şi în ordine cronologică. Să facă legături între ele. Să le compare. Să le confrunte.

Doar în decurs de câteva minute, atitudinea lui faţă de documentele venite de la Lisabona se modificase spectaculos. Acum dorea să le parcurgă pagină cu pagină, să ştie ce conţin. Era nerăbdător să-nceapă lucrul. Avea nevoie de timp pentru a se gândi în ce formă le va folosi. Dar nu ştia dacă şi va avea parte de el. De aceea trebuia să se grăbească.

Goli servieta, răsturnându-i conţinutul pe măsuţă. Era neîncăpătoare pentru plicurile mari şi dosarele din ele, astfel că trebui să se mute cu totul la biroul cel mare. Dar şi aici era vraişte. Strânse dosarul *Tătărescu* şi cele pe ale căror etichete era scris *S.A.R.T.* şi *Dr. Lupu*. Erau lucruri interesante şi acolo, dar nu mai avea timp nici măcar să le răsfoiască. „S-o facă alţii” – zise cu voce tare şi le îndesă în servieta mai mică, alături de dosarele *Mişcări subversive*, *Partide politice*, *Negocieri cu anglo-americanii*. Apoi o

încuie în casa de fier. Făcu loc pentru „averea” nou dobândită. În două drumuri reuşi să mute dosarele primite cu nicio oră înainte.

Se gândi că primul lucru pe care trebuia să-l facă era ordonarea materialului pe probleme. „Bun băiat, N.D.”, zise, căci, privind mai atent, observă că fiecare plic, mai subţire sau mai gros, era numerotat. Desfăcu banda ce lipea ultimul plic, al treisprezecelea. Constată că nici el nu se înşelase şi nici N.D. nu uitase sistemul stabilit înainte de plecarea acestuia în Occident. Scoase din el o singură pagină, pe care era trecută tematica fiecărui plic. Se cruci. *Anglia – URSS – SUA. Agenţi şi colaboratori – coduri, indicative şi porecle. Regele Carol. Oameni politici români din exil. Schema Vlaicu. România – politică generală şi partide. Finanţarea acţiunii în România. Organizarea emigraţiei române din Anglia. Reţeaua românească din Istanbul. Organizarea serviciului de curierat către România. Casa regală a României. Filiera poloneză. SOE – Jurnal de război.*

Privi îngândurat maldărul de plicuri din faţa sa, întrebându-se dacă nu este victima unei acţiuni de înşelăciune. Luă la întâmplare un plic şi scoase hârtiile din el. La prima vedere păreau a fi originale. Unele erau groase, cu timbru sec şi filigran. Altele, foiţă pentru maşina de scris. Coli format ministerial sau sferturi de pagină. Albe, galbene, roz. Copii sau exemplarul unu. Exemplar final sau doar ciorne. Adnotate cu creioane de diverse culori sau doar bifate. Aşa cum făcea şi el de altfel. Toate pline de informaţii. Una-i sări în ochi. Era din 10 iunie 1943 şi provenea de la Ambasada Angliei din Moscova, destinatar fiind Foreign Office. Telegrama în cauză, semnată de ambasadorul Sir Archibald Clark Kerr, privea cazul Ungariei şi fusese determinată de reacţia factorilor decizionali moscoviţi la negocierile acesteia cu occidentalii, dar care, aşa cum putu să vadă imediat, se extindea şi asupra altor subiecţi. Clark Kerr se întâlnise cu Molotov la cererea ultimului. „Tare supărat era Veaceslav Mihailovici”, spusese folosind formula rusească de

adresare. *Guvernul sovietic* – se răţoia comisarul pentru Afaceri Străine – *consideră că responsabilitatea pentru sprijinul militar acordat Germaniei, ca şi pentru atrocităţile comise în teritoriile ocupate, trebuie să o poarte nu doar guvernul Ungariei, ci şi, în egală măsură, poporul maghiar*. Nu îşi dădea încă seama ce excese erau incluse în categoria atrocităţi – crime de război, dar se gândi că o atitudine similară ar putea-o avea ruşii şi faţă de români. În ceea ce priveşte sprijinul militar pe care-l acordase armata română Wehrmachtului, era clar.

Privi din nou telegrama. *Dacă aprobă contacte informale cu elemente ale opoziţiei din Ungaria (despre care crede că guvernele aliate ar trebui să se informeze reciproc), guvernul sovietic consideră că relaţiile Aliaţilor cu Ungaria, ca şi cu celelalte guverne satelit trebuie să se bazeze pe următoarele principii: 1. Capitularea necondiţionată. 2. Returnarea teritoriilor ocupate. 3. Despăgubiri pentru pagubele cauzate de război. 4. Pedepsirea celor responsabili de război, şi că nicio comunicare nu poate fi făcută în contradicţie cu aceste principii. Guvernul sovietic se pronunţă totuşi pentru menţinerea şi independenţa acestor state satelit*. „Ai zice că-i drăguţ individul! De-aş fi pus mâna pe asta în urmă cu un an şi ceva n-am fi pierdut atâta timp, bani, dar mai ales oameni şi am fi ştiut ce ne aşteaptă. Am fi ştiut că nu avem scăpare”. *Guvernul sovietic* – continua telegrama – *este de acord ca tonul propagandei către Ungaria să fie modificat* („sau notificat? Telegrama nu-i foarte clară”), *dar subliniază că nu va accepta „ca deplin justificat” arbitrajul de la Viena care atribuie nordul Transilvaniei Ungariei*. „În fine, ceva bun şi pentru noi”.

Telegrama Kerr se încheia cu exprimarea unor opinii referitoare la organizarea postbelică a lumii. Era curios să ştie dacă ele exprimau, la acea dată, doar nişte păreri sau erau consecinţa unor deliberări tripartite începute mai demult. Şi ar mai fi dorit să ştie cât progresaseră de atunci. „Ce dracu’, doar a trecut un an!” În anul ce se scursese de când ambasadorul britanic telegrafiase

rândurile de mai sus, el primise tot felul de informaţii. Unele valoroase, dar cele mai multe – nu. „Mă rog, pe măsura investiţiilor”. Dacă ar fi primit telegrama lui Kerr la jumătatea anului trecut, alta ar fi fost situaţia României. „Sau poate nu”, mormăi cunoscând loialitatea excesivă şi greu de explicat a Mareşalului. El, care juca pe mai multe fronturi, nu era loial decât ţării. Mareşalul era însă de neînţeles pentru el, fiind loial unui străin şi încă unuia care patronase ciuntirea ţării în 1940! *Guvernul sovietic* – continua Molotov – *nu doreşte să se lege de o federaţie de state cuprinzând Polonia, Cehoslovacia, Iugoslavia, Grecia, Austria şi Ungaria şi, oricum, nu este de acord cu includerea ultimelor două ţări*. Era altceva decât planul Maiski, care-i parvenise la momentul potrivit şi care privea soarta postbelică a Cehoslovaciei, Ungariei şi României. Aici era practic vorba de un adevărat cordon „sanitar” („dar pe cine să despartă de cine?”), ceva în genul proiectatei alianţe a lui Take Ionescu care, de la Marea Baltică la Marea Egee, se dorea stavilă comunismului. Acum, graţie lui Hitler (dar şi Aliaţilor), comunismul era pe cale să pătrundă în mijlocul Europei şi cine ştie unde se va opri. Ce nu înţelegea era absenţa României şi a Bulgariei din proiectata federaţie. Ce li se hărăzise, oare? Apoi, ar fi fost curios să afle ce regim politic li se hotărâse celor patru de mai sus, fără Ungaria şi Austria pe care ruşii le respinseseră dintr-o federaţie pe care ei înşişi… o respingeau. Puse la loc foaia de hârtie şi plicul între celelalte.

Totul părea în regulă. Nu credea a fi ţinta unei înşelăciuni. Trebuia să fie însă atent că nu se ştia niciodată, perfizii fii ai

Albionului fiind în stare de multe, inclusiv să conducă lumea amestecând religii, culturi, popoare, civilizaţii şi reuşind să-i ţină pe toţi în frâu. „Cel puţin până acum”.

Luă toate plicurile şi le băgă în servietă. Se ridică cu uşurinţă de la birou (şi starea lui de spirit era alta decât în urmă cu două ore când venise la serviciu!), luă servieta cea nouă şi, deschizând casa de fier, o puse lângă prima.

Dorea să le ştie cât de cât asigurate. În acel moment credea că valorau cât greutatea lor în aur. Se uită lung la ele, întrebându-se cum le va salva de ruşi, de oamenii lor de aici (nu-i controla pe toţi!), şi cum le va „juca” pentru a salva ceea ce era de salvat şi în primul rând pe el, căci nu avea nicio îndoială asupra rezultatului confruntării din Moldova şi Basarabia sau a intenţiilor inamicului cu privire la soarta sa. Nu se temea atât de comunişti, pe unii-i protejase, cu alţii colaborase, cum era I. Gh., ştia că se va putea baza pe el, sigur, nu ştia cât timp va rezista acesta, dar mai avea şi pe alţii la ei. Şi apoi erau şi ceilalţi, pe care-i salvase de la front, de la moarte, de la deportare. Nu dinspre stânga venea ameninţarea căreia nu putea să-i facă faţă, nu. Necunoscuta se afla la dreapta, în rândul legionarilor. Oricâte conexiuni făcea în acest moment, nu-şi dădea seama ce avea să se întâmple cu ei în viitor. Dacă Moscova, sub impulsul victoriilor rapide şi al pătrunderii spre centrul Europei, le cerea comuniştilor de aici să renunţe la tactica de front popular lansată cu un an în urmă şi să se întoarcă împotriva aliaţilor interni? Şi să se folosească de legionari împotriva celorlalţi. „Ei da, atunci nu mi-ar fi deloc comod”, îşi zise.

Brusc, simţi cum îl cuprinde foamea, ca şi cum perspectiva de a se afla singur în faţa tuturor legionarilor îi inerva stomacul, făcându-l să-şi aducă aminte că nu mâncase de multişor. Gândul îi zbură la Georgică, chelnerul de la Taksim. „Ce-o face? Nu se plictiseşte. Da’ nici nu se omoară cu munca!” Sigur, nu ştia prin ce trece, ce greutăţi întâmpină, mai ales după povestea de anul trecut, din Bulgaria. Intenţionă iniţial să trimită pe cineva să-i aducă ceva de la „Hanul cu tei”. Apoi se răzgândi. Chiar în criza de timp în care se afla, socoti că este mai câştigat dacă iese el în oraş şi-i ia pulsul, decât dacă întreabă pe unul sau pe altul. Avea nevoie să ştie ce gândeşte românul în ziua în care se declanşase ofensiva rusească, cea pe care Mareşalul spusese că poate s-o ţină pe loc şase luni în Poarta Focşanilor. Un „triunghi al morţii” altfel orientat decât cel din 1917. „Dar tot al

morţii”, zise încuind uşa în urma lui.

„Nu am nevoie de maşină, mă-ntorc imediat”, îi zise şefului de cabinet şi ieşi din clădire dând piept cu căldura de afară. Din furtuna de ieri nu mai rămăsese mare lucru, doar câteva băltoace pe ici, pe colo. Se-ndreptă spre „Trocadero”, care, spre deosebire de „Capşa”, avea avantajul că era frecventat de oameni din diverse medii, nu doar de scriitori şi ziarişti. De când englezii şi americanii îşi aleseseră ca ţintă oraşul, bucureştenii simţeau din plin războiul. Şi avu impresia, din cele câteva comentarii pe care le auzi, că şi acum se temeau mai mult de bombardamente decât de apropierea frontului. „Moartea din aer e ceva impersonal şi nu alege, pe când cu soldatul inamic pe stradă te poţi acomoda”, păreau a zice figurile celor care nu părăsiseră oraşul neavând unde să se refugieze. Se gândi că părinţii celor de azi simţiseră la fel în 1916, când ostaşii Kaiserului erau la porţi. Atunci factorii decizionali părăsiseră oraşul, acum stăteau pe loc. Îi aşteptau, probabil, pe americani să ajungă înaintea ruşilor. „Deşarte iluzii”, gândindu-se că poate documentele sosite în urmă cu câteva ore conţineau informaţii noi asupra înţelegerii dintre Aliaţi cu privire la România.

La „Trocadero” avu surpriza să constate că mare parte din clientela obişnuită absenta, dar dădu peste unul dintre directorii lui Sabin Manuilă, şeful cel mare de la Statistică, aflat în trecere prin Bucureşti. Ştiind că Institutul se afla în refugiu la Naipu, deschise discuţia chestionându-l asupra prezenţei sale tocmai în ziua declanşării ofensivei ruseşti. „Şi ce zi şi-au ales şi ăştia, duminica! Se vede că nu-l respectă pe Dumnezeu”, spuse în loc de bună ziua. „Să nu vă mire că ştiam, domnule director general. La noi e o celulă comunistă bine informată cu care facem schimb de ştiri. E în practica Institutului. De fapt, tocmai ofensiva m-a adus aici. Trebuie să pun la adăpost arhiva din Rusia”. Ştia că echipe formate din funcţionari ai Institutului şi voluntari începuseră cu doi ani în urmă să-i recenzeze pe românii aflaţi la est de Nistru. Era un material de o importanţă uriaşă. Unii dintre

ei se retrăseseră încă din 1943 în România şi primiseră locuri de casă în marginea Bucureştilor. Alţii rămăseseră pe loc, în Rusia.

Îşi zise că era cea mai bună ocazie ca unele dintre informaţiile primite anterior, referitoare la aranjamentele dintre occidentali şi ruşi, să ajungă la urechile Sfinxului. Deşi nu se amestecase în politică, era cunoscut că interlocutorul său făcea parte dintre intimii lui Maniu. Bănuia că informaţiile vor ajunge în cel mai scurt timp la urechile acestuia. Trebuia mai întâi să-l convingă pe statistician de buna sa credinţă. Nu era nevoie de nicio introducere în problemă, era bine orientat în problemele internaţionale. Singurul său handicap îl reprezenta unicitatea sursei informaţiilor: toate veneau de la preşedintele partidului. Se decise să-l orienteze. Când termină turul de orizont, se sfârşiră şi platourile pregătite „ca de obicei, pentru domnul director general”.

„Atunci e de rău”, zise interlocutorul său. Cât timp îi relata „cu linguriţa”, observă cum expresia preopinentului trece prin toate fazele, de la neîncredere până la stupoare. „E de rău şi nimic bun nu ne aşteaptă. Nici chiar bătrânul nu ştiu ce mai poate face”. „Un singur lucru, îi replică – să creadă. Nenorocirea este că nici patronul dumitale şi nici al meu nu cred. Şi dacă vreunul din ei va crede, atunci va şti ce să aleagă pentru ţară. Totul e să nu fie prea târziu şi oricum să se înscrie în îngusta deschizătură pe care ne-au lăsat-o”. Se despărţiră strângându-şi grăbiţi mâinile, de parcă s-ar fi temut că dacă ar mai fi stat de vorbă ar fi lipsit de la întâlnirea cu destinul. Merseră un timp împreună, apoi se despărţiră, el îndreptându-se spre Sf. Gheorghe, iar celălalt spre Stavropoleos.

De cum intră pe uşă, veştile proaste îl împresurară. „Au căzut Iaşii”, îi spuse agitat şeful de cabinet. Sărmanul om era din zonă şi mai avea o grămadă de rude, inclusiv părinţii, acolo. De fapt, avea s-o afle puţin mai târziu, oraşul aproape că nici nu fusese apărat, ruşii cucerindu-l în zorii primei zile de ofensivă. Convocă de urgenţă o întrunire cu şefii secţiilor pentru a se asigura că fuseseră

aplicate toate măsurile pentru continuarea activităţilor în zona din spatele frontului şi pentru accelerarea dislocării în Munţii Haţegului a principalelor structuri ale Serviciului. Puţin după prânz, întrunirea se încheie. Putea, în sfârşit, să se dedice cercetării hârtiilor din servieta sosită de la Preşedinţie la începutul zilei. Înainte de asta, recapitulă întâlnirea cu directorul Institutului Naţional de Statistică şi aprecie că procedase corect atrăgând atenţia asupra dezinteresului occidental faţă de soarta postbelică a României. Depindea acum de cât succes avea acesta în faţa lui Maniu.

Şteflea îi spusese că după înfrângerea de la Stalingrad, Antonescu recomandase iniţierea măsurilor „pentru a nu pierde războiul nostru, acum după ce germanii l-au pierdut pe al lor”. Era timpul ca şi el să procedeze la fel, dar cu mai mult succes decât Mareşalul. Nu însemna ca în timpul ce-l mai avea la dispoziţie să facă mai puţin pentru ţară, ci să facă puţin şi pentru el.

II. BRITANICI, RUŞI ŞI AMERICANI

„E cea mai letală combinaţie din câte pot fi închipuite”, zise în sinea lui. De o parte, imaginaţie, pragmatism, civilizaţie, bogăţie, de cealaltă parte un imperialism ce i-ar face pe ţarii secolelor al XVIII-lea şi al XIX-lea să plesnească de invidie şi un dispreţ major faţă de fiinţa umană. Cu asta se luptau el şi mâna de oameni de sub conducerea sa, încercând să salveze ţara. Se ridică din scaun, mai puţin vioi decât de dimineaţă („Să fie de vină platourile de la «Trocadero»”? În pofida restricţiilor, a lipsurilor, a pierderii unor surse de aprovizionare, restauratorii pricepuţi se descurcau, şi încă foarte bine. Iar pentru „domnul director general” se vor descurca mereu foarte bine.), şi se îndreptă spre casa de fier. Trase servieta care i se părea acum mai grea şi scoase plicul numerotat cu 12. Erau mai multe dosare în el şi, din câte-şi putea da seama, toate priveau relaţiile dintre cei trei Aliaţi.

Frunzări unul dintre ele (întâmplător era acelaşi pe care-l văzuse şi mai înainte) şi-n faţa ochilor îi apărură mai

multe hârtii extrem de interesante, prinse cu o agrafă. Documentul se intitula *Situaţia misiunii SOE în Rusia* şi, din păcate, nu era datat. Gândindu-se bine, realiză că asta nu mai constituia un element important din moment ce, date fiind evoluţiile militare, dar şi cele politice interne, nu se mai gândea să le exploateze informativ, ci doar ca monedă. Să-şi cumpere viaţa. Era ca în jocurile de copii, când, din plecare, aveai mai multe vieţi. Dacă nu aveai, trebuia să-ţi cumperi. Iar el asta făcea. Dar, odată cu a lui, se hotărî să se târguiască pentru soarta oamenilor săi, care nu trebuiau lăsaţi de izbelişte. Măcar unii dintre ei.

Se reîntoarse la paginile din faţa lui. Era, avea să-şi dea seama, o primă formă a unei mult mai largi lucrări asupra cooperării convenite în a doua parte a anului 1941 şi despre care N.D. îl încunoştinţase cu ceva timp în urmă (din păcate, nu atunci când se realizase acordul, acum poate că situaţia ar fi fost alta dacă ar fi primit în timp util informaţia). *Un reprezentant al SOE a sosit la Moscova, în iulie 1941, la invitaţia guvernului sovietic, şi a negociat cu o secţie a Comitetului Apărării (în realitate o ramură a NKVD) condiţiile în care cele două organizaţii doreau să acţioneze*. Aşadar, era în zilele prăbuşirii de la începutul războiului, când însuşi Tătucul dispăruse, se ascunsese! îşi aminti deruta de la nivelurile superioare ale conducerii sovietice, care reculase până la cele mai mici eşaloane politice şi militare. Execuţiile sumare pentru „defetism” şi „propagandă în favoarea duşmanului” erau întâlnite la tot pasul. Părea că Armata Roşie îşi duce ultimele zile, iar Moscova era în stare de orice pentru a câştiga timp, inclusiv de concesii „inamicului de moarte” – imperialismul britanic. Negocierile se soldaseră cu o înţelegere asupra politicii şi activităţilor subversive îndreptate de cele două state împotriva Germaniei şi aliaţilor acesteia. Înţelegea, din cuprinsul sintezei, că Marea Britanie şi Rusia nu se consideră cu mâinile legate de acest document, ci *îl privesc mai degrabă ca o bază şi un ghid de activitate practică. Niciuna dintre părţi nu a aderat foarte strâns la el şi există părerea că trebuie revizuit şi adus la zi*. Un alt

capitol al sintezei îi captă atenţia. *Aspecte pozitive şi negative ale colaborării dintre SOE* şi *NKVD*. Erau probleme mai ales de natură tehnică. Şi, în sfârşit, *Activitatea de viitor a SOE în Rusia*. Spre mijlocul documentului identifică şi posibilitatea de a-l data: *la sugestia secţiei britanice de legătură din Moscova s-a amânat rediscutarea documentului iniţial până după Conferinţa de la Moscova*. Aşadar, toamna târzie a lui 1943.

Apoi, se hotărî să parcurgă documentele din dosar în ordinea în care erau începciate. Sesiză curând că avea o problemă dacă o urmă: erau prinse în ordine cronologică inversă. Astfel că trebui să ia dosarul de la coadă spre capăt, precum prietenii săi cărora le oferise nu o dată ajutor, salvându-i de la deportare în Transnistria. Se aşeză mai comod în scaunul larg şi-şi privi ceasul de la mână. Avusese impresia că trecuseră mai mult de şapte minute de când se mutase cu toate catrafusele la biroul său. Îşi aprinse o ţigară, suflând fumul prin colţul gurii spre stânga. Apoi spre dreapta. Vălătucii albăstrii se difuzară prin încăperea largă. Mirosul de Virginia blond se difuză şi el odată cu fumul. Se aplecă asupra dosarului.

La 6 aprilie 1942, la Londra fusese elaborat documentul *Raport asupra derulării acordului NKVD/SOE*. Intenţia autorilor era de a *cataloga progresele înregistrate în ultimele şase luni*. *Am văzut că dacă în privinţa problemelor specifice poate fi identificat un anume progres, posibilităţile pe care le oferă acordul nu au fost folosite la dimensiunea necesară pentru o politică aliată coordonată îndeaproape*. Erau inventariate, în continuare, diferitele domenii pe care cele două agenţii de informaţii şi le fixaseră pentru colaborare, precum şi rezultatul obţinut. *Acţiuni britanice şi ruseşti desfăşurate în sfera de interes a celeilalte puteri*, era un punct. Îşi aduse aminte că Acordul permitea asemenea operaţii doar cu asentimentul părţii care-şi exercita preeminenţa în respectiva zonă. Era curios să vadă ce se realizase. Sigur că nu mai avea importanţă, dar, aşa cum vedea el lucrurile, şi erau o mulţime de date

care convergeau spre aceeaşi concluzie, nu britanicii şi nici americanii, ci ruşii erau cei care aveau să discute cu el. Şi trebuia să vină cu lecţiile învăţate. Să aibă argumente cât mai serioase pentru a salva şi a se salva. Părea că în această din urmă servietă, venită chiar astăzi de peste mări şi ţări, erau argumentele care-i trebuiau. *Este convenit că introducerea de agenţi SOE în Statele Baltice este îndeplinită de Secţia S cu concursul NKVD. Am solicitat NKVD să ne ajute cu documente din acele state. Niciun fel de demers nu a fost făcut de NKVD pentru asistenţă operativă în zonele noastre, dar noi am luat în discuţie reprezentarea NKVD în Egipt, India şi Palestina. În concluzie, condiţiile din acest paragraf au fost, în general, îndeplinite, deşi rezultatul se datorează aspectului negativ al operaţiilor*. Era un pic derutat, cu alte cuvinte condiţiile erau îndeplinite chiar dacă rezultatul fusese negativ! „Poate or şti ruşii mai multe şi mi-or spune”, zise cu amărăciune.

Trecu la punctul următor: Polonia şi Cehoslovacia. *Toate problemele care interesează NKVD în aceste ţări sunt discutate direct cu reprezentanţii acestora. Interesele SOE în Polonia şi Cehoslovacia sunt rezolvate prin contacte directe între organizaţiile noastre şi guvernele acestor state. Termenii sunt îndepliniţi*, suna concluzia paragrafului. Acum, când citea fragmentul, ştia, era după Teheran şi după ce făcuse cunoştinţă cu prevederile proiectului Maiski, cele două ţări erau captive. „Dar încă din aprilie 1942 se gândeau la asta. Era doar cu puţin timp înainte de călătoria lui Eden la Moscova, din mai, când se semnase tratatul anglo-rus”.

Un întreg capitol al acordului din septembrie 1941 privea *cooperarea în celelalte ţări* [care] *va fi decisă de şefii serviciilor britanic şi sovietic şi se va baza pe o politică comună*.

a) *Coordonarea activităţilor de sabotaj. Acţiuni SOE. Am cerut colaborarea NKVD în următoarele ţări*: *1*) *Persia*; *într-o încercare de a fixa cadrul unui plan comun de acţiuni subversive în Caucaz şi la frontierele Rusiei. 2*)

Iugoslavia; *în mod repetat, am cerut o declaraţie sovietică a politicii cu privire la susţinerea mişcării lui Mihailović, care este recunoscută oficial de către guvernul iugoslav. 3) China*; *am solicitat cooperare totală în Chungking, într-un plan de acţiuni subversive comun. 4) Balcanii*; *am oferit NKVD posibilitatea de a fi reprezentat la Cairo pentru coordonarea acţiunilor din Orientul Mijlociu. Ulterior, din motive politice, am retras această ofertă*. „S-au gândit sau chiar i-or fi surprins extinzându-se cu mult peste ce erau dispuşi să le permită. În fond, dispunând de o extrem de activă agentură în Persia, le este uşor să joace la scară mare într-o zonă tradiţional britanică. Petrolul este marea miză de acolo. Petrolul şi ieşirea la Oceanul Indian". Pentru a doua oară, în decurs de câteva zile, îşi aminti de vizita pe care Molotov o făcuse în noiembrie 1940 la Berlin. Acolo i se oferise Rusiei sovietice extinderea către Oceanul Indian. Dar comisarul rus pentru Afaceri Străine o respinsese. În acel moment, expansiunea spre sudul Asiei nu intra în vederile Moscovei, atrasă de Strâmtori şi de pătrunderea în Bulgaria, ambele mult mai interesante pentru ce dorea conducerea bolşevică în acel moment. După declanşarea războiului, în iunie 1941, din exploatarea informaţiilor obţinute de la prizonieri reieşea că Stavka, aşa cum numeau ruşii înaltul lor comandament, planificase, încă din septembrie 1940, o lovitură cu armatele din Basarabia spre Balcani. Scopul lor era să-i ţină pe germani cât mai departe de teritoriul lor. Dar nu pentru a le preveni atacul, ci pentru a-l devansa, a obţine poziţii cât mai bune pentru ofensivă. La distanţă de câţiva ani, îi apărea evident jocul Angliei – le dăm ce nu ne interesează sau are un preţ prea mare pentru noi; în schimb, ne apărăm axele strategice ale Imperiului.

Documentul continua cu *Acţiunea NKVD. 1) Persia*; *ei evită cu încăpăţânare să ne dea un răspuns precis. Reprezentanţii locali sovietici ne-au dat de înţeles dorinţa lor de a coopera, dar au subliniat că nu au mandat din partea guvernului lor. Nu vor accepta reprezentanţi SOE în sfera lor de influenţă. 2) Iugoslavia*; *refuză să ne*

prezinte opinia lor referitoare la Mihailović şi preferă să-l considere pe acesta mai degrabă un profet decât un Salvator, cu toate că susţin mişcarea comunistă. 3) China; *şi-au instruit reprezentantul să se consulte cu al nostru, dar fără a avea vreo iniţiativă. 4) Balcanii*; *ruşii au acceptat să aibă reprezentant la Cairo*. Zâmbi, cu extremă parcimonie („O fi fost scoţian!”). Autorul documentului pusese concluzia la acest punct: *NKVD – eşec, SOE – eşec*? Dacă băieţii de la Londra l-ar fi întrebat, le-ar fi spus că ruşii nu-şi arată cărţile pe care le deţin. Niciodată.

Concluziile în forma lor elaborată erau mai explicite. Citindu-le, nu se putu opri să nu se gândească la forţa şi la formidabilele resurse cu care se confrunta. Ceilalţi aveau de împărţit lumea, nu asta dorea să facă el. Dar nici să fie un simplu obiect al împărţirii altora. Credea că asta era şi ideea Mareşalului. Reveni la hârtiile din faţă. *NKVD nu este nerăbdător să aplice prevederile paragrafului şi arată mult mai puţină dorinţă decât noi pentru a se acomoda la aceasta. Nu au încredere în noi şi nu sunt dispuşi să ne arate cărţile. Am încercat să le arătăm încredere, oferindu-le posibilitatea reprezentării în Singapore şi Rangoon la schimb cu Vladivostok*. Se grăbi şi mormăi: „Proşti ar fi fost să accepte. E mai probabil ca ruşii să se afle de acum în Indochina graţie comuniştilor chinezi şi de-a dreptul imposibil ca englezii să fie la Vladivostok”. *În timp ce au acceptat oferta noastră relativă la primele două locaţii, nu au fost de acord cu Vladivostok*. „Păi vezi, ce gândeau ei?” *Precedenta noastră ofertă de a face din Cairo centrul pentru coordonarea politicii în Orientul Mijlociu, acceptată* [„Sigur că da!”] *de ruşi şi anulată apoi de noi, a fost nefericită şi poate fi privită ca un eşec din partea noastră. Nu vor fi mari schimbări de poziţie din partea ruşilor până când noi nu vom avea succese militare sau până când ei vor fi forţaţi de înfrângeri să ne ceară ajutorul*. Şi mai pe scurt suna aşa: *Din partea noastră, am arătat dorinţa de a îndeplini condiţiile din paragraf, dar am dat înapoi la unele oferte. Ruşii au respins orice avans de-al nostru*.

Un alt paragraf al Acordului de cooperare privea

*coordo*narea *propagandei*. Până nu cu mult timp în urmă, nu ştiuse că exista o cooperare între englezi şi ruşi în materie de acţiuni subversive şi nici cât de departe mergea, şi nici nu ştiuse de colaborarea pe tărâmul propagandei, dar o simţise din plin prin câteva teme abordate în comun de posturile de radio de la Londra şi Moscova. „Ia să vedem”. *Acţiunea SOE. Au fost făcute cereri în câteva ocazii de a transmite emisiuni de propagandă prin intermediul staţiilor de radio ruseşti. Acţiuni NKVD. Măsuri similare au fost întreprinse de NKVD şi, în general, se poate vorbi de cooperare. Secţiei noastre din Moscova i s-a permis să folosească Radio Moscova pentru a transmite în Balcani*. Aşa găsi explicaţia la faptul că Centrul de radioascultare interceptase, nu o dată, emisiuni BBC transmise pe lungimi de undă ale ruşilor. Atunci nu înţeleseseră, crezuseră că îi bruiază. Acum se vădea că este pusă la punct o colaborare. Ei, sigur, şi colaborarea avea nişte limite. Aşa cum prezenţa fizică a occidentalilor era limitată în sferele de interes ale ruşilor, tot aşa ei se îngrijeau de „puritatea” undelor radio. *Totuşi, au refuzat să permită emisiuni în sprijinul lui Mihailović în spaţiul iugoslav şi au întârziat o prezentare a incidentului cu bombe de la Bruxelles* [„Ce dracu’ mai era şi asta?” Stătu puţin pe gânduri, apoi se dumiri: „Probabil vreo acţiune a englezilor şi a rezistenţilor dirijaţi de ei”.] *până în momentul în care a fost prea târziu pentru a mai avea vreun impact*. „Daaa, cu ruşii, să-ţi fie clar, nu eşti singurul care dirijezi orchestra şi nu o dată tu trebuie să joci după cazacioc! Atunci când se petrecuse incidentul cu pricina, conducerea moscovită păstrase tăcerea asupra lui dintr-un singur motiv: poporul trebuia să ştie că ei, sovieticii, sunt singurii care luptă împotriva germanilor. Sigur că, după un timp, ştirea, strecurată între victoriile sovietice de la sfârşitul lui 1941, îşi pierduse din importanţa pe care i-o atribuiau englezii”. *Concluzii. Termenii au fost îndepliniţi. Condiţiile din acest paragraf au fost îndeplinite în totalitate, dar trebuie temperaţi cu remarca potrivit căreia cooperarea în acest domeniu este*

determinată de scopurile politice sovietice.

Zâmbi încă o dată citind următoarele rânduri referitoare la *Stabilirea secţiilor de legături*. *Acţiunea SOE*. *O misiune formată din trei persoane a fost trimisă la Moscova în septembrie 1941*; *a fost ulterior redusă la două*. *Misiunea NKVD*. *O misiune compusă din trei oameni a sosit la Londra în octombrie 1941*. *De atunci a crescut la patru*. „Asta-i, dacă-i dai nas lui Ivan, el se suie pe divan. Afurisiţii, nu puteau să nu se folosească de o ocazie atât de potrivită de a-şi introduce oamenii în inima capitalismului. Tot ce pot face e să sper că cineva acolo se va trezi şi va înţelege ce scopuri are bolşevismul. Din păcate, pentru noi e prea târziu. Ruşii sunt la porţile Bucureştilor şi nici nu sunt sigur că occidentalii se vor pune contra lor ca să ne apere. Cu atâta petrol în Orientul Mijlociu, cel de aici e apă de ploaie”. Ştia din hârtiile găsite în arhiva Serviciului că, înainte de război, unul dintre ataşaţii Franţei, ai acelei ţări pe care noi o ţineam de „sora mai mare şi mai bună”, îi spusese pe faţă interlocutorului său, şeful Marelui Stat Major, că *România nu este pentru Franţa decât un aliat extrem de costisitor*. Probabil că o idee asemănătoare răsărise şi la Londra, în ultima perioadă. Nu-i condamna pentru acest mod pragmatic de a acţiona, ci pentru că, deşi lăsaseră să se înţeleagă că trebuie să mergem spre ruşi, în continuare îi amăgeau pe Maniu şi pe ceilalţi lideri democraţi, pe Antonescu şi pe el.

Aşa fusese şi cu cei trei paraşutişti capturaţi la sfârşitul anului trecut. Fusese de tot hazul. I s-a raportat că o femeie, la poarta căreia bătuseră întrebând-o („halal spioni!”) care-i drumul spre Bucureşti, a dat alarma strigând „Spioni ruşi!” La prima verificare se dovedise însă că „ruşii” erau, de fapt, englezi. După ce-i aduseseră la Bucureşti şi stătu de vorbă cu ei, îşi dădu seama că liderul lor privea altfel lucrurile („de a trăit treisprezece ani în România”), decât cei care-i trimiseseră şi care în numele promovării strategiei imperiale şi al salvării Imperiului se înţeleseseră cu ruşii pe seama împărţirii sferelor de influenţă. „*Autonomus*”, aprecia de Chastelain, *are scopul*

principal de a-i convinge pe prietenii noştri din România despre cât de recomandabil este să ni se alăture, fără a fi însă în niciun fel în măsură să-i asigurăm că aceasta este în interesul lor. Că aceasta ar fi, într-adevăr, în interesul lor este fără îndoială, dar va fi imposibil să-i convingem de acest lucru atâta timp cât nu suntem capabili să-i asigurăm că ţara lor va fi ocupată de armatele celor trei Aliaţi. Impresia pe care şi-a format-o acum câteva luni Z.P. [nu reuşise să-l identifice, de Chastelain nu îl deconspirase, iar el nu întrebase], *că România este „o cauză pierdută „a fost deplin confirmată de deciziile de la Moscova şi mă îndoiesc serios că „Autonomus" poate obţine ceva mai mult decât o condamnare din partea celor cu care am fost în legătură atât de mult timp şi care au fost, din timp în timp, încurajaţi să creadă că armatele Aliaţilor, nu doar ale sovieticilor, vor participa la eliberarea ţării lor de sub ocupaţia germană. Pe scurt, „Autonomus" o să se limiteze la a-i persuada pe români să grăbească ocupaţia rusească.*

Fu întrerupt din gânduri. În birou pătrunse intempestiv Nicuşor Stănescu, şeful Grupei politice din cadrul Contrainformaţiilor. „Se mişcă", spuse acesta. Adus brusc la realitate, se uită mirat la subalternul său şi-i replică uşor iritat: „Da, ştiu, au ocupat din zori şi Iaşii". „Nu-i vorba de ăştia. Bătrânii, tinerii, partidele, Regele, toţi se mişcă". Şi-l puse la curent, în cuvinte puţine, cu întâlnirile fruntaşilor politici de la Snagov sau cu aceea din casa lui Dinu Brătianu. „La aceasta a luat parte şi Sfinxul", adăugă Stănescu. „Urmăriţi chestiunea şi-mi raportaţi ori de câte ori e cazul", zise strepezit şi se întoarse la hârtiile lui. Stănescu se uită mirat la directorul general şi la dosarul din faţa lui, întrebându-se ce naiba poate să-l îndepărteze pe acesta de combinaţiile politice interne atât de dragi până acum.

Fără să mai catadicsească să-i acorde vreo atenţie, parcurse ultima parte a sintezei. *Asistenţă în introducerea de agenţi. Acţiunea SOE. Nicio cerere nu a fost făcută de către noi. Am găzduit, echipat şi, după posibilităţi, am*

procurat documente agenţilor trimişi la noi. Am asigurat un emiţător radio, care este acum operativ. Acţiunea NKVD. Au făcut cereri pentru introducerea de agenţi în Franţa, Germania şi Austria, doisprezece agenţi fiind acceptaţi. Patru dintre aceştia operează pe teren. Un altul a fost ucis şi un emiţător radio a fost distrus într-o operaţie care a eşuat.

Îşi aduse aminte că, în primul set de documente britanice primit de la N.D., se găsea copia unei scrisori pe care un ofiţer SOE o trimisese unui coleg. îi plăcuse şi reţinuse un fragment din ea. *Lucrul* – spunea expeditorul – *trebuie făcut la scară mare sau deloc*. Acum avea dovada că ruşii gândeau şi procedau la fel. Ştia că, prin 1925, un anume căpitan din Armata Roşie, Alexandrov sau Alexandrovski, numele i se pierduse între atâtea alte mii de nume care-i trecuseră prin faţa ochilor, pusese piatra de temelie de la baza strategiei militare a Rusiei sovietice. Într-un război care va opune Germania Franţei şi Angliei, Uniunea Sovietică nu trebuia să intervină, ci să aştepte prăbuşirea economică, politică şi militară a puterilor occidentale, care se va petrece după câţiva ani. Abia atunci, Armata Roşie va înainta victorioasă până la Atlantic instaurând *pax sovietică*. Nu se întâmplase cum gândise vajnicul căpitan. „Vinovaţi" erau germanii care călcaseră în picioare, într-o lună, toată trufia Franţei şi nici nu-l citiseră pe Alexandrov (sau Alexandrovski). Astfel că ruşii, după ce suportaseră urgia teutonă, trebuiră să elaboreze şi să aplice prevederile planului „B". Ajunseră în Europa de Vest, deocamdată cu spioni şi agenţi operativi, dar după cum mergea ofensiva din această vară, era sigur că numeroase alte forţe vor urma. Nu-şi dădea seama dacă până la Atlantic sau doar până în patrulaterul Boemiei. Şi culmea, aceşti agenţi fuseseră introduşi chiar de englezi! Nu ştia dacă va găsi şi alte informaţii, pe lângă aceea din aprilie 1942, care să ateste alte acţiuni, alt număr. Îşi dădu seama că numărul nici nu prea conta. Important pentru ruşi era faptul că britanicii le puseseră la dispoziţie un întreg sistem de susţinere la ei în ţară.

Concluzia paragrafului de mai sus era: *Am făcut tot ce am putut pentru a îndeplini partea noastră din acord, deşi nu cu succes deplin în materie de asigurare cu acte de identitate din cauza lipsei sprijinului total din partea lui „C”* [„sigur e şeful suprem pe linie de informaţii”, zise] *şi a Foreign Office-ului, dar şi a limitelor propriei noastre organizaţii*.

Pe când se pregătea să aşeze documentul în dosar constată că mai exista o foaie intitulată *Trecere în revistă preliminară asupra politicii subversive comune*. Un fel de concluzie a concluziilor. „Dar nu, nu-i asta. Poate n-ar strica să adoptăm şi noi un mod similar de realizare a sintezelor şi a altor documente. Cine o mai fi s-o facă”. Apoi, citind primul paragraf, îşi dădu seama că până aici avusese de-a face cu o statistică de genul la punctul cutare s-a realizat cutare şi aşa mai departe, iar această privire preliminară exprima, de fapt, punctul de vedere al autorului documentului SOE asupra cooperării cu NKVD. „Acum o să-mi dau seama ce dracu’ gândesc englezii”. *Elaborat într-o formulă elastică, documentul necesită o serie de comentarii în unele locuri, şi, fără să întreprindem o examinare detaliată a ceea ce sunt principiile conducătoare, dorim să ne referim la următoarele puncte*: *Franţa. Considerăm în cel mai înalt grad periculos şi de nedorit să stabilim vreo legătură între agenţii ruşi şi reţeaua noastră din Franţa. Vom rupe acordul procedând în acest fel, dar este în interesul siguranţei agenţilor noştri să refuzăm aceasta. Italia. Aceeaşi remarcă trebuie aplicată în ceea ce priveşte comunicaţiile. Sprijin în Balcani*. „Ia să văd. Până aici a fost vorba de zona lor de interes. Iar de acum înainte de cea a ruşilor. E doar la câteva luni după ce şi-au precizat punctul de vedere asupra acestei chestiuni, esenţială în orice război de coaliţie”. *Au fost stabilite legături la Istanbul, dar SOE este nemulţumit de reprezentantul rus şi a cerut schimbarea lui. Ei au ripostat sugerând că şi ai noştri trebuie schimbaţi. Ne gândim să facem acest lucru*. „Meci egal!” *Acţiunea SOE. Am cerut sprijinul sovieticilor pentru*

Mihailović. S-*a creat un impas*. *Concluzii*. *Din moment ce Mihailović a fost recunoscut pe deplin de guvernul iugoslav, putem spune că suntem îndreptăţiţi să exprimăm această cerere şi că sovieticii greşesc refuzând-o*. „Ah, legalismul ăsta! Când vor înţelege că pe ruşi îi doare undeva de recunoaşteri, de legi şi alte asemenea farafastâcuri?! Doar n-a trecut atât de mult de când şi ei procedau la fel. Acum ruşii fac la fel ca voi acum două sute de ani”. Nu-l mai interesa nici Iranul şi nici China.

Dar *Concluzia generală*, da. *Singurul rezultat tangibil al Acordului este formarea grupurilor Pickaxe*. „Ce naiba-i cu asta?! Sper că undeva voi găsi explicaţii”. *Acest aspect al organizării a avut, în general, oarece succes, iar relaţiile personale stabilite între misiunile de legătură s-au desfăşurat într-o atmosferă de bunăvoinţă*. *Dificultăţile tehnice şi administrative au fost produse de cauze exterioare responsabilităţii acestei organizaţii şi au fost, în timp, accentuate de aparenta lipsă de apreciere din partea lui Z.P. faţă de importanţa pe care NKVD o arată acestor acţiuni*. *Şeful misiunii NKVD din Londra s-a simţit jignit de a nu fi fost pus niciodată în contact cu reprezentanţi superiori, aşa cum fusese asigurat misiunii noastre*. *Strălucirea* [întâlnirilor] *cu cele mai reprezentative figuri nu este neinteresantă, neatractivă pentru comuniştii sovietici şi poate părea paradoxal, dar ritualul capitalist are mai mult de-a face cu NKVD decât e gata s-o recunoască tagma proletară*. *Acest aspect este demn de luat în considerare în viitor*. „I-a prins pe bandiţi! Tânjeau după strălucirea ţarului! N-ar fi trebuit să-l asasineze”. Zâmbi, căci îşi aminti unul dintre bancurile cu care I. Gh. venise de la Moscova şi cum era gata-gata să se-nece cu un dumicat când a explodat în râs. „Cică, începu omul său povestea lăsându-se pe spătarul scaunului de răchită, erau într-o nişă din grădina de vară de la «Pariziana», se întâlnesc pe lumea cealaltă ţarul Nikolai şi Lenin. Primul întreabă: mujicul tot aşa? Tot, răspunse Lenin. Proletarul tot aşa? reluă ţarul. Tot, răspunse părintele revoluţiei. Inteligheţia tot aşa? Tot. Şi vodca tot 38 de grade. Nu, 40

de grade, replică Lenin. Şi pentru două grade m-aţi omorât?!" Explodase într-un hohot de râs cum nu i se mai întâmplase de mult. Era clar, ruşii din vârf apreciau tot ce era bun, strălucitor şi mai ales interzis, iar ceilalţi trebuiau să sape la plumb sau să defrişeze în Siberia.

Dar cea mai interesantă parte din *Concluziile generale* era formată din ultimele cinci rânduri. *Pe scurt, Acordul pare a avea doar o mică valoare reală*. S-*a sugerat că o nouă înţelegere trebuie căutată la cel mai înalt nivel şi că planurile NKVD/SOE trebuie să fie elaborate în legătură cu situaţia militară, politică şi economică*.

Încercă să sistematizeze ceea ce aflase. Exista un acord de cooperare pe multiple planuri în Europa ocupată de germani şi aiurea în lume, în sferele de influenţă ale celor două părţi, care apăreau atunci, în septembrie 1941, precizate pentru prima oară. Dar cei doi se pot mândri cu prea puţine realizări comune în domeniile fixate prin acord. Era ca şi cum fiecare din ei căutase, până la acea dată, să folosească înţelegerea doar spre folosul propriu.

„Bun", zise şi trecu mai departe. Cinci săptămâni mai târziu, o nouă privire pe care oficiali ai SOE o aruncau asupra Acordului din septembrie 1941. Documentul era elaborat în ideea prezentată în finalul sintezei din aprilie trecut. Află lucruri noi despre trimiterile de agenţi ruşi în spaţiul pe care britanicii şi-l desemnaseră ca sferă de acţiune, despre cum se încheiaseră acestea, despre cârâielile cu privire la Orient, acolo unde ruşii, ca ultimi veniţi, nu mai găsiseră loc decât spre coada mesei, despre confruntarea din Iugoslavia. Ruşii priviseră întreaga zonă a Balcanilor, locuit de ortodocşii oropsiţi de musulmani, drept ţintă a misiunii lor „eliberatoare", în timp ce englezii socoteau zona, ca urmare a prezenţei lor în Grecia de mai bine de un secol, drept fieful propriu. *În ceea ce priveşte Iugoslavia, deşi am exercitat presiuni asupra guvernului sovietic de a transmite partizanilor să se alăture lui Mihailović, ceea ce ei n-au făcut niciodată, la 1 ianuarie Vîşinski i-a informat pe ambasadorul britanic şi pe însărcinatul cu afaceri iugoslav că guvernul sovietic nu*

consideră potrivit să se amestece în afacerile partizanilor din Iugoslavia. Cu toate acestea, ei vor permite publicarea unor articole despre războiul din Iugoslavia, preamărind rezistenţa în faţa Axei, dar fără să se menţioneze, în mod special, numele lui Mihailović, şi vor susţine aceasta prin transmisiuni radiofonice. îl interesa poziţia Moscovei faţă de Iugoslavia pentru că era foarte aproape. Din câte-i cunoştea pe ruşi, asta însemna că ei au planuri speciale cu această ţară după război, şi socotea că englezii ar trebui să fie mai atenţi la evoluţiile din vestul Balcanilor. Deşi ultima ofensivă germană de luna trecută fusese cât pe ce să se soldeze cu capturarea celui care-şi spunea „mareşalul Tito", acesta scăpând ca prin farmec din faţa vânătorilor de munte, Broz încă reprezenta o forţă. El personal nu-i dădea nicio şansă lui Draja Mihailović:

Dar una peste alta, SOE considera că *mai mult a oferit decât a primit. În consecinţă, în ultimele săptămâni, relaţiile noastre cu NKVD au ajuns la un punct critic. De aceea l-am instruit pe reprezentantul nostru la Moscova să-i informeze pe ruşi că, dacă nu ne răspund la fel, ne simţim obligaţi să ne retragem misiunea de la Moscova şi să încetăm colaborarea. Reprezentantul nostru ne-a replicat că o asemenea ameninţare nu va fi de niciun folos şi că probabil guvernul sovietic va rupe fără niciun regret relaţiile cu noi*. „Iote, dom'le, că i-a citit unul! îmi place omul". *De asemenea, ne-a spus că ori de câte ori a protestat faţă de lipsa lor de cooperare, ruşii i-au reproşat invariabil că nu am deschis încă al doilea front în Europa*, iar în continuare ideea era că acţiunile subversive nu pot ţine loc de al doilea front şi, oricum, nu se pot compara cu ceea ce fac ei, ducând greul războiului terestru. Astfel că liderilor NKVD li se părea firesc ca britanicii să *contribuie cu cât pot ei* [la distrugerea duşmanului] *prin mijloace subversive, fără să ceară reciprocitate*.

În aceste condiţii, găsi că era normal ca englezii să se gândească la o reconsiderare a relaţiilor între serviciile de informaţii din cele două ţări. *O decizie asupra continuării sau renunţării la eforturile depuse în vederea unei*

cooperări mai strânse trebuie să fie luată acum. Dar trebuiau să îşi imagineze că şi ruşii pot să renunţe la cooperarea informativă şi să rupă Acordul. În condiţiile în care ambele părţi ar fi fost dispuse să pună capăt colaborării pe terenul acţiunilor subversive, britanicii credeau că *o criză în relaţiile noastre cu greu ar putea contribui la mai buna înţelegere între ţările noastre, şi deşi ruşii nu sunt în stare să înţeleagă ceea ce facem noi…*

„Sunt în casa lui Maniu, îl întrerupse din citit Nicuşor Stănescu. De la 6 seara stau în casa Sfinxului şi fac politică înaltă. Umblă zvonul printre ei, şi nu numai, că domnul Mareşal a demisionat. Pe de altă parte, Maniu a dezminţit ştirea spunându-le că, dimpotrivă, Antonescu nu înţelege să demisioneze în acest ceas de cumpănă şi să lase Majestăţii Sale posibilitatea rezolvării situaţiei". „Care vasăzică, până nu de mult susţineau ca Mareşalul să scoată ţara din război, acum îi cer să plece. Oare ce-nseamnă asta?" „E de presupus că cedează în faţa ruşilor în problema basarabeană", zise Stănescu. „Nu ştiu, ei tot cred că, la sfârşitul războiului, Anglia va fi cea care îşi va impune punctul de vedere. Ei nu ştiu ceea ce eu ştiu, dar pot, Nicuşor dragă, să-ţi spun că englezii ne-au cedat şi nu de ieri, de azi, ci din toamna lui 1941! Astăzi, înainte de prânz, m-am întâlnit cu cineva din anturajul lui Maniu şi i-am spus ceea ce ţi-am spus acum. Dacă acum o oră Maniu insista pe vechile poziţii, ori mesagerul meu n-a ajuns la el, ori nu l-a crezut, adică nu m-a crezut. Ceea ce este grav". Şeful Grupei politice făcu ochii mari şi îngăimă: „De când ştiţi?" „Nu de când aş fi vrut, îi răspunse. E o informaţie care nu ne poate ajuta prea mult în acest moment". „Bine, dar paraşutiştii? nu se lăsă Stănescu. Prezenţa lor ar fi trebuit să exprime interesul Angliei aici", continuă el. „Paraşutiştii… zise celălalt, drăguţi băieţi, numai că nu sunt convins că venirea lor aici e legată de organizarea şi declanşarea unei lovituri de forţă împotriva noastră. N-am niciun fel de date, doar pun laolaltă unele frânturi. Porcăria pe care au făcut-o publicând ştirea despre sosirea Prinţului la Cairo şi, apoi, sistarea oricăror discuţii după ce

au debarcat în Franţa. Astea mă fac să mă gândesc că de fapt n-au vrut decât să-i îmbrobodească pe nemţi”. „E posibil”, murmură Nicuşor Stănescu. „Aşa e, gândeşte-te ce rahaturi (directorul general ştia să fie grobian, când dorea) i-au transmis măreţii paraşutişti lui Maniu de când sunt aici, gândeşte-te că noi le-am pregătit legenda pentru cazul în care germanii ni-i cer, sublinie Cristescu. Erau descoperiţi total. Nu aşa pătrunzi într-o ţară inamică, chiar dacă ştii că ai prieteni, având o misiune de război. Trebuie să te gândeşti la ce-i mai rău. Or, ei au venit ca la plimbare”.

„Şi ce-au mai discutat la Maniu?”, schimbă brusc subiectul Cristescu. „Guvernul de la Lublin şi intenţiile ruşilor în Polonia”, îi răspunse interlocutorul său. Era, într-adevăr, un subiect fierbinte. Conferinţele aliate de la Moscova şi Teheran nu rezolvaseră problema frontierelor poloneze. Ruşii ceruseră recunoaşterea anexiunilor făcute după 17 septembrie 1939, britanicii se codeau, doar intraseră în război pentru Polonia! Cum ruşii se încăpăţânau şi nu lăsau ciolanul din mână, ba chiar dăduseră a înţelege că, în condiţiile în care occidentalii nu se grăbesc cu deschiderea celui de-al doilea front, pot ajunge la un consens cu germanii, britanicii erau pe cale de-a ceda, iar conduita lor din aceste zile de august, când populaţia Varşoviei se răsculase împotriva germanilor, era o dovadă a „flexibilităţii” politicii unei mari puteri care „nu are duşmani eterni, nici prieteni eterni, ci doar interesele îi sunt neschimbate”. „Şi?”, îl presă Cristescu. „Se tem că şi la noi s-ar putea găsi oameni care, sprijiniţi de ruşi, ar forma un guvern de timpul celui de la Lublin”. „E adevărat, s-ar găsi şi nu numai de la roşii, ba chiar şi dintre ei unii ar participa la guvernare”. „Pe de altă parte, îşi continuă Stănescu ideea, considera că după război Anglia îşi va impune punctul de vedere în Polonia”. „Vezi, Stănescule, ce fac? Nu poţi să nu-i admiri pentru tenacitatea cu care îşi urmăresc ţintele, dar şi pe polonezi şi pe noi ne-au vândut diavolului. Garanţiile date nouă erau apă de ploaie, dar pentru ceilalţi au făcut război! Ca şef de Serviciu îi

apreciez, ca român nu-i iert. Noi am ferit partidele, chiar şi pe comunişti, dar dacă oamenii ruşilor pun mâna pe putere, va fi vai ş-amar de noi toţi. Trebuie să ne apărăm în vreun fel”. Mai sporovăiră o vreme în lumina unui asfinţit din ce în ce mai roşu, apoi Stănescu se întoarse la ale lui. „Te aştept oricând, nu plec la Joiţa, îi aruncă, din scaunul din care nu se ridicase, Cristescu. Şi aprinde, te rog, lampa mare. De acu’ nu ne mai bombardează americanii”.

…ce facem noi în aer, pe mare şi pe celelalte teatre de război. Documentul din a cărei lectură fusese întrerupt se încheia cu recomandarea continuării colaborării între SOE şi NKVD. Asta era situaţia la 15 mai 1942.

Realizarea politicii SOE de către Misiunea de la Moscova era titlul unui nou raport elaborat la jumătatea lunii iulie, în acelaşi an. *Politica noastră se bazează pe înţelegerea realizată între reprezentanţii SOE* şi *NKVD*… aşa… *cooperare mutuală*… da… *probleme de interes comun*… nimic deosebit… ba nu, iată ceva nou. *Pentru dezvoltarea acestei înţelegeri, Z.P.* (îşi aminti că îl mai întâlnise cel puţin o dată, de Chastelain îi vorbise despre un anume Z.P., părea a fi un personaj important, atunci nu i-a cerut să-l identifice şi acum îi părea rău, poate i-ar fi fost de folos în faţa ruşilor) *şi-a definit vederile privind termenii şi aceştia includ abandonarea politicii de forţă, în favoarea acceptării propunerilor constructive fără impunerea unor condiţii în faţa cuiva*. Aşa cum îşi dădea seama, aceste precizări au stat la baza relaţiilor pe care reprezentanţii SOE aveau să le dezvolte cu colegii lor din NKVD. *O parte importantă a acestei noi politici se referă la asistenţa operaţională a agenţilor NKVD pe teren şi, cu unele mici rezerve, noi ne asumăm deplina responsabilitate de a-i introduce în ţările desemnate, fără a ne interesa de natura misiunilor lor*.

Observă că memorandumul lăsa o mai mare libertate de mişcare agenţilor care operau în comun cu ruşii decât termenii Acordului din septembrie 1941 şi presupuse că şi ruşii se bucurau de reciprocitate din partea alor lor. În fond, libera iniţiativă era esenţială într-o astfel de

activitate. Aşa proceda şi el. Fixa un cadru, una sau mai multe ţinte de atins, iar omul din teren îşi selecta mijloacele prin care realiza misiunea. Îl interesau numai rezultatele. Pe de altă parte, constată o anumită cedare a britanicilor determinată de dorinţa de a continua cooperarea, aşa cum recomanda sinteza din 15 mai. Era în perioada reculului lor în Africa de Nord, iar în Extremul Orient trupele Imperiului Soarelui Răsare înregistrau victorii după victorii, astfel că, într-o oarecare măsură, această retranşare era justificată. Nu se îndoia nicio clipă că nu aveau să-şi protejeze interesele atunci când situaţia ar fi impus-o.

Reveni la document pentru a studia cadrul pe care conducerea SOE îl elaborase pentru fiecare caz (ţară) în parte. Deşi erau lucruri depăşite, se putea înţelege, chiar în ceasul al doisprezecelea, felul de a gândi al şefilor spionajului britanic. *România. Politica noastră în România este îndreptată spre încurajarea oricăror organizaţii subversive care par capabile să împiedice exploatarea resurselor acestei ţări de către Axă. În acest moment, nu par posibile acţiuni subversive pe scară largă, dar evenimentele sunt pregătite pentru o explozie internă menită să încurce planurile Axei referitoare la această ţară. Au fost angajate negocieri cu MIRON pentru răsturnarea lui Antonescu şi a camarazilor săi pronazişti şi cu scopul de a retrage Armata Română de pe Frontul de Est, şi de a distruge comunicaţiile trupelor Axei.* Ştia, din documentele primite anterior de la N.D., că „Miron” era unul dintre numele conspirative atribuite de englezi lui Maniu. Prima parte a lui 1942 nu fusese propice unor astfel de socoteli, cu excepţia poveştii din faţa Moscovei, Wehrmachtul neavând mari probleme, ba fusese capabil să susţină şi frontul african. Iar în ţară, lumea aproape că uitase de război! Dar ştia şi el, o acţiune politică şi militară, o lovitură de stat, cere timp pentru pregătire. Timp şi oameni. *Trebuie ţinut cont că nu ne putem aştepta ca MIRON să organizeze o revoltă până când nu primeşte asigurări că Aliaţii sunt pregătiţi să facă unele concesii în*

schimbul sprijinului său. El ştia care era punctul de vedere al lui Maniu, oare ştiau şi englezii? Dacă da, însemna că Rică Georgescu îi pusese la curent. Va vedea în curând. *Aceste concesii au, fără îndoială, ca principal element recunoaşterea* („nu şi îndeplinirea lor?”) *cererilor lui MIRON privind rectificările de frontieră, cel puţin a celor existente în 1938. În mod firesc, un asemenea cadou este desigur o problemă pentru Rusia, şi înaintea oricărei declaraţii pe care am face-o trebuie să ajungem la o înţelegere foarte clară cu Moscova; noi deja am discutat această problemă cu reprezentantul NKVD de la Londra şi aşteptăm un răspuns*.

Din păcate, următoarele trei sau patru rânduri nu le putu citi, pagina era tăiată strâmb. Era ceva legat de Transilvania, îşi dădu seama după primele cuvinte din pagina a doua a memorandumului… *ungurii. Aceasta, dacă este bine organizată, poate avea ca rezultat reţinerea de forţe militare în ambele ţări care să facă faţă războiului. Atacarea centrelor industriale, în special a câmpurilor petrolifere, este, de asemenea, o parte a operaţiunilor pe care le-am desfăşura. Contribuţia lui SAM* (ridică sprâncenele a mirare, probabil unul dintre agenţii englezi de la Moscova) *în aplicarea politicii noastre ar putea include următoarele*: *1. Exercitarea unei presiuni continue asupra colegilor săi pentru a se recunoaşte importanţa acţiunilor în România. Trebuie să aibă ca obiectiv să nu accepte niciun „nu” drept răspuns* [la cererile sale], *să ţină subiectul mereu treaz în faţa lor* (*aşa cum fac ei cu noi în problema celui de-al doilea front*) *şi să nu se mărginească să accepte la cererile noastre specifice răspunsuri neangajante drept soluţii adecvate. 2. Punerea accentului pe sprijinul pe care Rusia ar putea să ni-l acorde în introducerea agenţilor prin Marea Neagră, cu ajutorul submarinelor. 3. Convingerea ruşilor să folosească împreună cu noi prizonieri de război români şi unguri pentru a-i infiltra ca agenţi. 4. Acumularea cunoştinţelor* [necesare] *acţiunilor de orice fel în România, prin înştiinţarea continuă a Londrei cu toate informaţiile*

obţinute de la surse ruseşti.

Aici se termina capitolul România. N-avea nicio idee despre cât reuşise să realizeze Sam din primele trei puncte de mai sus, dar ai lui nu se confruntară nici cu foşti prizonieri infiltraţi şi nici cu agenţi debarcaţi de pe submarine pe plajele româneşti. Şi, mai ales, nu era sigur cât de dispuşi fuseseră sovieticii să pună la dispoziţia colegului lor britanic date privind spaţiul românesc, obţinute de ei din exploatarea informativă a prizonierilor de război. Nu se îndoia de abilitatea lui Sam, dar nici de străşnicia cu care ruşii îşi apărau informaţiile dobândite din diferite surse.

În continuare, documentul punea în lumină poziţia SOE faţă de Grecia, Iugoslavia, Bulgaria, Persia, Afghanistan, Extremul Orient, statele baltice, Scandinavia şi Finlanda, America. Lucruri copleşitoare despre cum vedeau britanicii evoluţiile politice şi militare din ţările respective şi ce îşi propuneau să realizeze. Era cât pe ce să treacă mai departe deoarece observase un capitol care explica una dintre formulările identificate mai înainte – „operaţiunile Pickaxe”, când sesiză ceva interesant în capitolul dedicat Greciei. *Partidul comunist* – se menţiona – *este destul de puternic, dar nu în mod special bine organizat, iar noi nu avem nicio dovadă că sovieticii sunt activ implicaţi în direcţionarea politicii din acea ţară. Se pare că ei şi-au amânat realizarea obiectivelor politice până după infiltrarea cu succes şi că ar prefera să găsească un guvern democratic, pe care l-ar putea folosi ca o dovadă evidentă a bunelor lor intenţii în ochii aliaţilor lor democraţi. Procesul de comunizare* – asta-i atrăsese atenţia – *poate fi o parte a politicii lor pe termen lung de a prelua controlul Balcanilor*. „Nu «poate», ci sigur. Păi, măi Tommies, dacă ştiaţi că este aşa, de ce-i lăsaţi?! Sunt aici oameni pe care nu merită să-i trădaţi, să le trădaţi aşteptările. Sau măcar spuneţi-le clar ce aveţi de gând”. *Noi trebuie să fim capabili să folosim partidul comunist ca pe un levier pentru a pune la punct un plan comun în Grecia. Cazul lui Kissavos* [aşa cum cineva dintre cei care

citiseră memorandumul pusese un semn de întrebare în dreptul acestui nume şi el se întrebă cine putea fi acest Kissavos] *este unul care poate fi citat şi, dacă vom cădea de acord cu sovieticii să folosim oameni ca acesta* [„comunişti, adică britanicii să-i folosească pe unii comunişti greci. Dacă aş fi în locul ruşilor, aş îngădui asta pentru că aş avea ceva de câştigat”], *puterea comuniştilor din Grecia ar creşte, dacă am da o declaraţie comună de sprijinire. SAM ar putea foarte bine* [în acest context], *explicând dorinţa noastră de cooperare în Grecia, să producă rezultate pozitive şi să aranjeze discutarea întregii probleme cu responsabili pe Orientul Mijlociu.*

Trecu peste Iugoslavia şi celelalte ţări şi se opri asupra capitolului „Operaţiunile Pickaxe”. Din câte-şi dădea seama, era vorba de organizarea în comun a operaţiilor subversive.

Responsabilităţile noastre operative în ce priveşte agenţii NKVD pot fi rezumate astfel: a) în Rusia – 1) Acceptul de la Cartierul General de la Londra pentru trimiterea agenţilor. 2) Verificarea documentelor şi a pregătirii fizice. [ridică din sprâncene, cineva pe margine scrisese cu creionul „Nu”] *3) Verificarea funcţionării staţiilor de radio. 4) Pregătirea călătoriei. 5) Transmiterea la Moscova a datei plecării. b) la Londra – 1) Preluarea* [agentului] *la locul îmbarcării. 2) Cazarea pe perioada şederii la Londra. 3) Verificarea acoperirii şi a documentelor. 4) Transmiterea ultimelor informaţii.* [privind ţinta şi misiunea, desigur] *5) Alegerea destinaţiei. 6) Verificarea echipamentului şi a îmbrăcămintei. 7) Verificarea staţiei radio şi a planului de transmisiuni. 8) Exerciţii de paraşutare. 9) Expedierea. În ceea ce priveşte responsabilităţile sub a), punctele 1), 4) şi 5) au fost realizate, dar nu acelaşi lucru se poate spune despre punctele 2) şi 3) şi multe dintre dificultăţile noastre pot fi atribuite omisiunilor comise de SAM. Dificultăţile sale în această privinţă sunt considerabile, dar cred că ele ar fi surmontabile fie printr-o mai mare mobilitate, pentru a se întâlni cu agenţii înainte de îmbarcarea lor, fie insistând că*

nu li se va permite debarcarea în Regatul Unit dacă nu sunt echipaţi potrivit. Adăugarea la stafful său a unei persoane instruite în activitatea Pickaxe ar îndepărta acest neajuns. Acelaşi creion nervos de mai sus scrisese apăsat un singur cuvânt – „Nu" şi îl subliniase cu trei linii şi mai apăsate. Era ca şi cum englezii doreau ca ruşii să zbârcească câte ceva, de fiecare dată. Şi apoi să poată spune „Noi am vrut, dar voi n-aţi fost în stare".

Nu avea de unde să ştie câte din acestea fuseseră puse în practică, dar Sam îi oferise destule elemente, până acum, pentru a le negocia cu ruşii. Şi nu citise decât câteva dintre documentele dintr-un dosar.

Dintr-odată, îl răzbiră foamea şi oboseala. Se gândi cu plăcere la un platou plin cu bucăţele suculente de organe fripte pe grătar: momiţe, fudulii, inimă, rinichi, câţiva mititei zemoşi şi o bucăţică de muşchi de vită făcută în sânge. O bere rece, cu un guler de exact două degete, ar trebui să completeze „frugala" cină. Ştia că nu se prea potriveşte cu friptura, dar i se părea mai nimerită pe căldura de afară decât un vin roşu. Fierbintea seară bucureşteană îl învălui de cum coborî pe trotuar. Se învârti niţel, apoi se îndreptă spre una dintre micile terase din preajma Lipscanilor. Nu stătu mult, revenind în birou după nicio oră, destul de remontat pentru a mai petrece câteva ore cu hârtiile în faţă. Şi nici nu era prea târziu.

Îi atrase atenţia copia unui document din 12 august, acelaşi an. Era minuta încheiată în urma vizitei pe care şeful Misiunii SOE la Moscova, identificat prin sigla D/P.101, o întreprinsese în Regatul Unit la începutul lunii. *Fără îndoială, vizita lui D/P.101 a fost de un mare folos atât nouă la Londra, cât şi lui, ajutându-ne să ne înţelegem problemele şi să depăşim micile diferenţe care au apărut până acum*. Uitându-se în continuare peste minută, sesiză că nu era o simplă descriere a discuţiilor dintre părţile implicate, conţinând şi o analiză a celor petrecute în aproape douăsprezece luni de activitate a Misiunii SOE în Rusia şi a felului în care funcţionase relaţia dintre Centrala SOE şi vârful său de lance, dar şi o viziune critică asupra

disfuncţionalităţilor. Îşi zise că un serviciu de informaţii este cu atât mai puternic, cu cât îşi recunoaşte greşelile şi le remediază. Poate pierde un agent, dar nu o reţea. *Este evident că ambele părţi se pot acuza până acum, Londra neţinând la curent* [misiunea de la Moscova] *cu planurile şi intenţiile ei, neprezentând din timp în timp o politică precisă pentru fiecare dintre ţările în care operează; firesc, rapoartele lui D/P.101 erau întrucâtva sărace*. Sigur că în cursul vizitei şi al convorbirilor desfăşurate în secţiunile-ţări ale SOE, şeful misiunii de la Moscova se va fi pus la curent cu politica în spaţiile de interes. *Pentru a ţine la curent* [misiunea de la] *Moscova, s-a decis ca de două ori pe lună să se expedieze o telegramă bazată pe rapoartele bilunare de evoluţie*.

Ca şef de serviciu de informaţii considera extrem de interesant felul în care englezii gândeau sporirea importanţei rezidenturii din Rusia sovietică şi a felului în care se putea realiza aceasta. Erau pe aceeaşi lungime de undă, cum se spune. Şi el dădea agenturilor sale din străinătate maximum de libertate şi putere. Singurul cuvânt de ordine pe care îl transmisese era „eficienţa”. *În timpul vizitei sale la Londra, D/P.101 a afirmat că el consideră că rolul pe care îl joacă la Moscova trebuie să fie acela al unui ambasador sau ministru din cadrul Foreign Office. Altfel spus, dacă SOE doreşte să ridice uneori chestiuni privind relaţiile cu NKVD abordarea iniţială trebuie să fie făcută de D/P.101 la Moscova*.

După felul în care bătea în uşă, era gata să parieze că era Siminel. În cadrul ei apăru şeful Informaţiilor Externe. Nici el nu plecase. Flerul că ceva important era pe cale a se produce îi ţinea pe toţi în Centrală. „Americanii au intrat în suburbiile Parisului. Probabil mâine sau cel târziu poimâine vor intra în oraş. Se aude că e şi o divizie franţuzească cu ei, spuse Siminel. Probabil o să-i lase să intre primii în oraş. Au nevoie de ei după război şi trebuie să găsească oamenii care să-i elimine pe comunişti de pe scena politică”. Mai schimbară câteva vorbe, apoi fiecare se întoarse la ale lui: Siminel să pregătească sintezele

pentru întâlnirea de a doua zi, iar directorul general la hârtiile din faţă.

După ce va fi făcut o asemenea deschidere, este posibil ca el să ne ceară să continuăm [acţiunea] *cu D/PR.1 din Londra. Motivul este că D/P.101 consideră că este esenţial ca D/PR.1 să nu fie niciodată în situaţia de a telegrafia colegilor săi din Moscova în probleme de relaţii* şcu ruşii], *înainte ca D/P. 101 însuşi să aibă ocazia să prezinte cazul.* „Să-i ia naiba, îşi dăduse seama că D/P. 101 era şeful Misiunii SOE de la Moscova, dar cine era D/PR. 1?" Ceaţa se vădi şi mai groasă atunci când citi primul paragraf al capitolului următor: *Misiunea de la Moscova.* S-*a convenit ca D/P.1 să se reîntoarcă la Moscova împreună cu D/P.101, ca adjunct al acestuia, pentru a-i înlesni lui D/P.101, ori de câte ori este cazul, deplasări în afara Moscovei.* Stătu niţel pe gânduri, în fond conta mai puţin cine erau aceşti DP-ei, probabil că ruşii ştiau, important era că englezii se străduiau să-i asigure şefului rezidenturii o mai mare libertate de mişcare, desigur în scopuri informative. Că era aşa, o dovedea pasajul următor din memorandum. S-*a considerat necesar ca încă un funcţionar cifru să fie ataşat misiunii, astfel încât să preia din responsabilităţile lui D/P.103.* Un transmisionist în plus însemna trafic în plus.

Se întâlni din nou cu problema grupurilor *Pickaxe* care, din cauza proverbialei încăpăţânări slave, risca să se constituie într-un nod al discordiei. *Am avut probleme în trecut cu grupurile Pickaxe care au sosit fără documentele potrivite şi, în general, nepregătite. D/P.101 a subliniat că el a insistat în nenumărate rânduri pe lângă NKVD la Moscova, dar au refuzat să-i permită să verifice agenţii* [ruşi] *înainte de plecare. De aceea, s-a convenit* [între Londra şi misiunea sa de la Moscova] *că dacă pe viitor grupurile Pickaxe ajung* [în Anglia] *fără documentele necesare şi nepregătite, ele să fie trimise înapoi în Rusia cu vaporul următor. D/P.101 trebuie să facă suficient de clar NKVD-ului că dacă îi refuză dreptul de a-i verifica pe agenţii lor înainte de a părăsi Rusia, noi nu ne asumăm*

nicio responsabilitate pentru viitorul lor. Corect, şi el ar fi procedat la fel. Altfel, ar fi riscat să fie acuzaţi de sovietici că au provocat căderea vreunui agent sau chiar a unui grup.

Chestiunea agenţilor putea fi depăşită, pentru că, în fond, era interesul ruşilor să-şi trimită oamenii în Europa ocupată în deplină siguranţă. Altă problemă se dovedea a fi mult mai greu de depăşit. *Este evident că, până acum, în ceea ce priveşte Balcanii, ruşii au idei extrem de diferite de ale noastre şi, pentru a obţine deplina lor cooperare în ţări precum România sau Iugoslavia, va trebui ca un miracol să se producă*. Asta e! Avea încă o dovadă că *Autonomus* nu venise să-i întâlnească pe Maniu şi ai lui şi nici să facă treaba NKVD-ului în România, aceasta fiind o ţară asupra căreia britanicii şi sovieticii nu se puteau înţelege. Miracolele nu se produc decât în basme…

Un ultim document din acest dosar aducea o serie de lămuriri asupra cooperării dintre cele două servicii de informaţii. Se afla în faţa unui *briefing* întocmit pentru unul dintre şefii Operaţiunilor Speciale, în vederea întâlnirii din 3 decembrie 1942 cu ambasadorul Majestăţii Sale acreditat la Moscova, Sir Archibald Clark Kerr. Aşa află despre compunerea misiunilor de legătură, despre persoanele de legătură. *Misiunea britanică de la Moscova nu depăşeşte cinci persoane, iar conducătorul ei tratează direct cu reprezentantul NKVD (colonelul Ossipov). Misiunea NKVD de la Londra are acelaşi număr de oameni, iar liderul ei lucrează direct cu şeful Secţiei Rusia din cadrul SOE*. În continuare, erau trecute unele condiţionări pentru ca ambasadorul să poată înţelege şi susţine cauza conaţionalilor săi în faţa reprezentanţilor Kremlinului. Se miră de colaborarea între trimisul Foreign Office şi serviciile speciale din ţara sa şi o compară cu situaţia din unele legaţii ale României, unde agenţii săi trebuiau să fie deplin acoperiţi şi să se ferească de şeful oficiului diplomatic. La fel de adevărat era şi faptul că majoritatea diplomaţilor fugeau ca dracul de tămâie de activitatea informativă. Colegul lor englez, Clark Kerr, nu se dădea în

lături de la aşa ceva şi mai cunoştea cazurile a altor câţiva „scorţoşi”, absolvenţi de Eton sau King’s College, care colaborau cu serviciile speciale întru susţinerea Coroanei britanice. Reveni asupra documentului. *Deşi Misiunea britanică se limitează la a desfăşura acte de sabotaj şi operaţiuni subversive, acest lucru se datorează nu numai regulamentului său, ci şi lipsei unui agent SIS care să fie folosit de NKVD pentru a transmite informaţii către SIS în Anglia. Aici am putea face observaţia că NKVD nu doreşte niciun fel de amestec în diversele noastre departamente secrete, şi ar prefera să trimită toate informaţiile mai departe. Noi acţionăm astfel mai mult în calitate de agenţi, transmiţând toate aceste informaţii mai departe autorităţilor competente*.

Urma apoi prezentarea profilului Secţiei ruse din cadrul SOE care, după spusele celui care elaborase materialul, *se limitase în cea mai mare măsură la pregătirea şi trimiterea agenţilor sovietici în Anglia, în vederea introducerii lor în teritoriul inamic. Noi suntem responsabili faţă de toţi agenţii din momentul sosirii lor până în momentul plecării pentru cazare, echipament şi, în multe cazuri, pentru procurarea documentelor*.

Ambasadorul trebuia să cunoască cu exactitate situaţia pentru a putea promova interesele britanice. *Am purtat o luptă împotriva lipsei pronunţate de voinţă de cooperare a NKVD-ului, fiind în situaţia că mai mult am dat decât am cerut*. Restul documentului era deteriorat, dar îşi dădu seama că, în rândurile lipsă, el conţinea o serie de referiri la adoptarea unei poziţii critice la adresa părţii sovietice. I se aduceau la cunoştinţă şi încercările de remediere făcute de-a lungul anului sau cele în curs de abordare. *Subiectele care sunt de interes pentru SOE şi care au fost discutate cu NKVD într-o încercare de soluţionare includ*: *a) cooperare pre- şi postocupaţie în Persia şi China. Aici avem foarte puţine succese şi este evident că NKVD doreşte prea puţin să ne amestecăm în teritoriile sau în sferele lor de influenţă. b) un front unit în Iugoslavia*. Se ţineau tare ruşii, nu lăsau ciolanul din mână.

De la primul document, din aprilie ’42, această problemă se afla în centrul disputelor anglo-ruse şi, din câte ştia, nici în 1944 nu se armonizaseră punctele de vedere ale celor doi aliaţi. Pentru a-şi arăta interesul major în zonă, britanicii îl trimiseseră în zonă chiar pe fiul premierului, dorind să arate că respectă decizia de la Teheran privind susţinerea materială a lui Tito. Ceea ce nu i-a împiedicat să-i mai ajute din când în când, după cum i-au transmis oamenii săi din Croaţia, pe Draja Mihailović şi luptătorii lui. *În Iugoslavia, Rusia refuză să-l recunoască pe generalul Mihailović şi toată propaganda lor se desfăşoară în favoarea „partizanilor „care sunt, în majoritate, comunişti. Pentru a evita o ceartă deschisă, ignorăm propaganda rusească şi continuăm să-l susţinem pe Mihailović. Avem motive să credem că ruşii nu sunt în legătură cu partizanii decât, poate, indirect.* c) *un schimb continuu şi reciproc de informaţii între sovietici şi India. O cantitate considerabilă de informaţii a fost schimbată, fapt ce a fost bine primit de guvernul Indiei şi de SIS.* Lucru’ dracului în casa popii! Cum să-i laşi să intre în perla Coroanei? Nu-l interesa ce aveau englezii de gând cu India, dar să-i laşi pe ruşi să treacă peste lanţul ăla muntos spre Oceanul Indian?! Nu era naivul care să creadă că se vor mulţumi cu extinderea în sudul Asiei şi nu-şi vor urmări scopurile şi în Europa. Astăzi, la aproape doi ani de la data acelui document, constata tenacitatea cu care sovieticii se extindeau în sudul Europei şi cel puţin indiferenţa cu care cea mai mare parte a indienilor priveau eforturile britanicilor de a-i alunga pe japonezi de lângă graniţele ţării lor, întrebându-se cât din aceasta era din cauza infiltrării bolşevismului. *d) o abordare comună în nordul Finlandei ca să influenţeze situaţia de pe teatrul norvegian şi ruta de aprovizionare din nord. Sperăm că ni se va permite să folosim Murmansk ca bază pentru adunarea informaţiilor referitoare la norvegienii care se refugiază din ţara lor, dar s-a constatat că NKVD doreşte să ţină informaţiile numai pentru el.*

Concluziile, în număr de trei, priveau felul în care

decursese cooperarea (cu greu, Misiunea de la Moscova *a câştigat încrederea colegilor sovietici şi se speră că, odată cu trecerea timpului, NKVD va deveni mai puţin critic şi suspicios. Până acum noi am cooperat loial şi am încercat să îndeplinim cele mai multe dintre cerinţele NKVD.* „Neîndoielnic, zise, dar ruşii au făcut la fel?”), abordările diferite ale celor două ţări în Balcani (*Din păcate, în ţările balcanice, acolo unde ne aşteptam să-i găsim pe ruşi bine plasaţi pentru operaţii subversive – ei încă au o legaţie în Sofia –, se pare că NKVD-ul este, în realitate, foarte slab şi nu are practic nicio comunicare cu aceste ţări.* „Care ţări, România? Păi le-aş fi spus eu câţi sunt şi cine sunt agenţii Moscovei aici. Şi ce, nu aveau reţele în Bulgaria sau Iugoslavia? Probabil că undeva, ceva nu funcţiona la acea dată, azi însă s-au convins şi englezii că lucrurile stau altfel.”) şi felul în care şefii cei mari de la Londra evaluau activitatea SOE în Rusia până la acea dată (*suntem satisfăcuţi* – se încheia minuta pentru ambasadorul Clark Kerr – *că Misiunea noastră de la Moscova a făcut tot ce i-a stat în putinţă în circumstanţe foarte dificile*. „Decât nimic, zicem noi, mai bine mai puţin”, gândindu-se că ar trebui să facă un rezumat al anului 1942. Aşa, ca să-i fie mai uşor pe viitor.)

Aşadar, după semnarea acordului de cooperare, în septembrie 1941, cele două părţi se angajează să colaboreze, cu mai multă sau mai puţină tragere de inimă. Evident apar şi primele nemulţumiri cauzate de eterna suspiciune rusească sau de nepregătirea agenţilor pe care Rusia dorea să-i infiltreze cu sprijinul serviciilor britanice, în Europa ocupată. Un alt motiv de dispută îl reprezentau ţările balcanice, cei doi aliaţi având puncte de vedere şi opţiuni diferite.

Şi cu asta închise dosarul anului 1942. „Când cei mari se înţeleg, au totdeauna de suferit cei mici. Dar nu e niciun secret”.

Era târziu. Aşa cum îi spusese lui Stănescu, nu avea să plece la Joiţa, dar nici acasă nu era decis să se ducă. Încuie din nou documentele în seif şi trecu în mica

încăpere, pompos numită „cabinetul directorului”, dar utilată cu tot ce era nevoie pentru ca acela care rămânea peste noapte acolo să se bucure de tot confortul. Deschise larg fereastra. Noaptea năvăli peste el, cu mirosuri amestecate, cu zgomote în surdină. După ce aruncă ţigara, îi spuse celui care asigura permanenţa la telefoane că rămâne în Centrală. Iar dacă-l caută Siminel sau Stănescu, să-l trezească. Ştia că Mareşalul nu avea să se întoarcă în următoarele ore, aşa că putea spera să prindă câteva ore de somn. Cine ştie când va mai avea ocazia să doarmă în următoarele zile, cu ruşii tot mai aproape de Cetate, cu partidele şi Palatul care se agită şi cu Mareşalul despre care el, şeful celui mai important serviciu de informaţii, nu putea să spună care îi vor fi mişcările în viitoarele zile.

I se păru că abia închisese ochii, când lumina puternică a soarelui îl ameţi. Sări de pe canapeaua comodă şi trecu rapid în baia micuţă. În mai puţin de o jumătate de oră, era gata. Comandă un mic dejun pentru mai multe persoane şi convocă o întrunire cu şefii compartimentelor ce se aflau în sediu. Situaţia frontului („doar câteva insule de rezistenţă germane, o retragere ordonată a acestora şi a unor divizii române, restul se prăbuşeşte”), partidele („peste noapte a fost linişte, au plecat cei mai mulţi la Snagov, comuniştii s-au mai agitat, firesc, vin ruşii şi trebuie să-i primească, să justifice pe ce s-au dus banii trimişi de Moscova”), situaţia din Franţa („căderea Parisului e o chestiune de una, maximum două zile”). Se despărţiră după vreo oră, propunându-le să se mai întâlnească la sfârşitul zilei sau atunci când împrejurările o vor cere.

Reveni, după ce scoase din casa de fier alte dosare, la biroul încărcat de hârtii şi în scaunul de unde i se părea că se ridicase doar cu puţin timp înainte. Şi, cu toate acestea, nu se simţea obosit.

Deschise un nou dosar pe a cărui copertă scria *SOE – RUSSIA, vol 2. CABINET POLICY ON CONTACTS WITH THE RUSSIAN I.S.* Doar câteva file. Din nou, despre agenţii ruşi paraşutaţi în Europa de către britanici. De

data asta, dezbăteau problema nume grele. Ştia, deoarece la dosar era ataşat un bilet în care N.D. prezenta unele dintre persoanele nominalizate ca participante la dezbateri. Era vorba despre Sir Alexander Cadogan, subsecretar de stat permanent la Foreign Office, şi încă de mai mulţi ani, despre Sir Orme Sargent, adjunct al lui Cadogan, un anume Strâng, tot de la Externe (N.D. nu se referea la Strâng, nu-l ştia, dar el parcă-i întâlnise numele în legătură cu misiunea lui Tilea din 1939, însă nu era foarte sigur, nu se ocupa pe atunci „decât" de comunişti), şi faimosul „C", şeful SIS, omologul său. Mai erau şi alţii, dar nu păreau de acelaşi calibru.

Întrunirea avusese loc la sediul Foreign Office, la data de 15 aprilie 1943, şi fusese prilejuită de *cererea NKVD formulată către SOE pentru paraşutarea agenţilor sovietici, astfel: trei în Franţa ocupată şi trei în Franţa neocupată, doi în Olanda şi unul în Belgia*. Aprecie că această repartiţie putea constitui o mărturie a interesului Moscovei pentru regiunile respective, în special pentru comuniştii din Franţa care, înainte de război, avuseseră unul dintre cele mai puternice partide europene. Acum, la un an şi jumătate distanţă, când ştia căror fapte se datora dezvoltarea mişcării clandestine din Franţa, era curios să vadă cum reacţionaseră britanicii la cererea Kremlinului. *Ambasadorul Majestăţii Sale, generalul Mason-Macfarlane* [„Ia uite! Fostul şef al informaţiilor britanice în campania din 1940 din Franţa şi fost şef al Misiunii Militare britanice la Moscova"] *şi Hill recomandau îndeplinirea cererii sovietice. SOE este convins că întreaga cooperare din viitor va depinde de această asistenţă dată în conformitate cu prevederile paragrafului 8 din înţelegerea semnată la Moscova, pe 30 septembrie 1941. De aceea, ei insistă că ar trebui să fim de acord cu paraşutarea celor opt agenţi aşa cum ni s-a cerut*. Căzu pe gânduri întrebându-se la ce bun presa atât SOE pentru cooperarea cu NKVD, din moment ce mai mult oferise decât ceruse, iar documentele din 1942 pe care le avusese la dispoziţie erau clare în acest sens. *Foreign Office nu are nicio obiecţie în ceea ce*

priveşte Franţa ocupată şi nicio obiecţie serioasă în privinţa Franţei libere. Dar consideră că nicio acţiune nu trebuie întreprinsă în Olanda sau Belgia, fără informarea guvernelor aliate, căci dacă s-ar descoperi că agenţii au fost paraşutaţi din avioane britanice fără consimţământul lor, relaţiile noastre cu acestea ar fi serios prejudiciate.

Serviciile speciale priveau lucrurile întrucâtva diferit, de fapt nu era pentru prima oară când acestea şi Afacerile Străine se situau pe poziţii divergente (Regatul Unit nu era singurul caz, asemenea diferenţe apărând, după ştiinţa lui, şi prin alte ţări), deşi funcţionarii cu melon şi baston ai Externelor şi ai SIS sfârşeau prin a se înţelege întru apărarea Coroanei. *În cazul Belgiei şi Olandei, „C" nu a avut obiecţii prea mari, dacă numărul de agenţi prevăzuţi pentru paraşutare este limitat strict. Cu cât sunt mai mulţi paraşutaţi, cu atât creşte riscul descoperirii, conducând la penetrarea organizaţiei sale. De aceea este de acord cu prezenta propunere, dar cere a fi consultat înainte ca orice lansare ulterioară de agenţi sovietici să fie efectuată în Belgia sau Olanda*. S-*a căzut de acord că, pe temeiul necesităţilor operative, numărul de agenţi sovietici trebuie ţinut cât mai jos*.

Diferenţe mai mari erau înregistrate în privinţa celor „două" Franţe. *„C" este profund îngrijorat în ce priveşte Franţa liberă. Toate contactele sale, care îi procură informaţii inestimabile şi care sunt departe de a fi colaboraţionişti sau defetişti, sunt oameni de Dreapta şi violent anticomunişti. Ei trebuie să cunoască dacă noi paraşutăm agenţi sovietici în Franţa liberă. Ei ar putea privi aceasta ca o interferenţă în afacerile interne ale Franţei, ceea ce poate avea un efect mult mai rău asupra lor decât alianţa noastră cu Uniunea Sovietică. Ar putea foarte uşor să-i abandoneze. În Franţa ocupată, „C" se află în strâns contact cu comuniştii francezi şi deja a căutat să afle cum ar privi aceştia intrarea agenţilor sovietici. Până la această dată, nu are un răspuns*.

Concluzia la care ajunseseră participanţii la întrunirea de la sediul Foreign Office era solomonică şi, se

gândea, n-ar fi trebuit să-i nemulţumească pe ruşi, în acelaşi timp asigurând şi reţelele SOE: *Participanţii au fost de acord că, în condiţiile paragrafului 8 al înţelegerii din 30 septembrie 1941, este foarte dificil să refuzi sprijinul pentru introducerea agenţilor sovietici în teritoriul ocupat* [era subliniat în textul original], *dar nimic nu-i obligă să facă acelaşi lucru în Franţa liberă. Astfel că s-a decis să se comunice ruşilor că suntem de acord să paraşutăm trei agenţi sovietici în Franţa ocupată, doi în Olanda şi unul în Belgia, dar că nu vom putea să lansăm niciunul în Franţa liberă. SOE să fie gata să explice că, dacă s-ar face aşa ceva, s-ar putea distruge indispensabilele noastre surse de informaţii. O atenţionare serioasă ar trebui adăugată, în sensul că, din motive operative, nu mai putem garanta în viitor paraşutări.*

Zâmbi, căci în rândurile următoare îi vedea pe englezi cum îşi încordează muşchii. Se gândi o clipă şi-şi aminti că, la data desfăşurării întrunirii, situaţia din Africa de Nord era aproape rezolvată în favoarea Aliaţilor, ba chiar se pregăteau să pună piciorul pe pământ italian. Aşadar aveau de ce să se umfle! *Participanţii la întrunire au fost de acord că este momentul să cerem autorităţilor sovietice câteva servicii corespunzătoare. Obligaţiile luate prin agrement sunt reciproce. Până acum am obţinut extrem de puţine de la NKVD. Le-am cerut să-l sprijine pe Mihailović, şi au refuzat s-o facă, sau să-i determine pe partizanii* [evident, cei comunişti] *din Iugoslavia să i se alăture. De aceea s-a hotărât ca, în schimbul ajutorului dat pentru paraşutarea celor cinci agenţi în Olanda şi Franţa ocupată şi a acordului dat pentru stabilirea unei misiuni NKVD la Ierusalim* (*care este de dorit, altfel contactele trebuie menţinute la Istanbul*), *noi ar trebui să cerem*: *a*) *sprijin sovietic pentru Mihailović*; *b*) *agrementul sovietic pentru numirea unor reprezentanţi SOE la Tabriz şi Resht în vederea desfăşurării activităţilor „postoperative”*; c) *acordul sovietic pentru numirea unui reprezentant SOE, cu transmiţător radio, la Vladivostok.*

Ultima chestiune discutată de responsabili din

Externe şi SIS a avut în centru cererea reprezentantului NKVD la Londra de a i se mai pune la dispoziţie un transmiţător radio. *Colonelul Taylor a declarat că reprezentantul NKVD, pretextând aglomerarea radioului Ambasadei sovietice, a cerut de la SOE un transmiţător pentru uzul propriu*. „Hai, dom'le, că-i bună, ha, ha, ha!" Se lăsă pe spătarul scaunului şi-şi închipui faţa perplexă a englezului la auzul insolitei cereri a rusului. Apoi îşi dădu seama că trimişii lui Stalin pe pământ englezesc lucrau serios, nu glumă, dacă un emiţător şi echipa care-l deservea nu erau suficiente. *Motivul real al cererii este, fără îndoială, rivalitatea dintre NKVD* şi *Armată, ceea ce face ca omul NKVD să dorească să deţină propriul canal de legătură*.

„Sigur, sunt şi rivalităţi pentru a intra în graţiile lui Stalin, văd eu că şi la germani e la fel. Oamenii vechi ai lui Canaris se războiesc cu cei noi ai lui Schellenberg şi toţi aceştia cu ai lui Himmler. Oare ce-o face micul amiral?" Departe de a fi fost prieteni, se respectau cu acea firească înţelegere proprie adevăraţilor profesionişti. Şi-i mai unea ceva, anticomunismul, ambii dându-şi seama de pericolul reprezentat de Rusia sovietică, ambii fiind îngroziţi de alianţa contra naturii între democraţiile occidentale şi bolşevism. Se gândi că din temniţele inamicilor lui, Canaris nu mai are o asemenea grijă, nimic nemaiputând să-l salveze, nici măcar intrarea Aliaţilor în Berlin. Ar fi, probabil, ultimul german spânzurat de Tribunalul poporului.

Reveni asupra finalului memorandumului. *Participanţii la întrunire au fost de acord că nu va fi foarte greu ca această cerere să fie respinsă şi că, dacă i s-ar da curs, ceva ar trebui cerut în* schimb *drept compensaţie*. S-*a hotărât ca „C" să examineze chestiunea şi să ţină legătura cu SOE*.

Era evidentă repoziţionarea britanicilor după ce le promiseseră ruşilor sprijinul pentru introducerea agenţilor lor în diferite ţări din Europa ocupată. „Mai puţini, lăsaţi-vă mai greu, totul la schimb!" părea că erau noile cuvinte

de ordine care circulau prin cotloanele puterii la Londra. Exista însă o grijă. Fiind evident că problema va excede nivelul NKVD – SOE, exista temerea ca ruşii să nu considere această rezistenţă drept o problemă oficială şi să o pună pe seama Guvernului Majestăţii Sale, afectând astfel relaţiile dintre Regatul Unit şi Rusia sovietică. Pe de altă parte, văzuse că erau şi voci care pledau pentru acordarea în continuare a susţinerii pentru că, spuneau acestea, ruşii oricum vor găsi o cale să-şi introducă agenţii, aşa că mai bine *o facem noi, ştiind câţi sunt şi unde acţionează*.

Se ridică din scaun şi se întinse cât era de lung. Oasele-i trosniră, făcu câţiva paşi prin încăpere, mirându-se cât de greu trece timpul. Se hotărî să mai vadă un dosar înainte de prânz, dar mai întâi telefonă la Preşedinţie. Răspunse tot Radu Davidescu care-i transmise că domnul Mareşal inspectează câteva unităţi de pe front şi urmează să vină probabil în cursul nopţii. Scoase din plic un nou dosar şi se întoarse la masa de lucru.

SOE – RUSSIA (*Ministerial Correspondence*). *SOE/FO/NKVD/OSS Liaison, Volume One, FROM20.03.41 TO 20.12.43*, citi pe coperta lui. Şi-l întoarse de la coadă. Nu apucă să vadă decât titlul primului document (în ordine cronologică) – *Memorandum asupra Regatului Unit, Rusiei, Europei şi Americii*, că uşa se deschise şi intră Nicuşor Stănescu. „Moşii ăştia n-au somn!” Surâse la auzul remarcii lipsite de deferenţă faţă de ceea ce numea „zestrea politică a ţării”. „Dar ce s-a-ntâmplat, Nicuşor?” „Au plecat cu noaptea-n cap de la Snagov, s-au oprit la Popovici acasă, unde a apărut şi Mihalache, care a venit de la Dobreşti. I-au cerut acestuia, întrucât se bucură de trecere, să intervină pe lângă Mareşal să semneze armistiţiul sau să demisioneze şi să-l lase pe Rege să găsească o soluţie pentru a evita transformarea ţării în teatru de război şi ocupaţia sovietică. Au sunat la Preşedinţie, dar i-au spus că Mareşalul lipseşte”. „Nicuşor, de ruşi nu ne va salva nimeni, din păcate. Urmăreşte chestiunea, e clar că se mişcă. Caută să afli ce au de gând

să facă dacă Mareşalul demisionează, dar şi dacă nu-şi dă demisia. Activează-ţi toţi oamenii din toate partidele”. De fapt, nu trebuia să-i mai spună pentru că aceste măsuri fuseseră luate şi nu de ieri, de azi şi, apoi, pentru că Stănescu nu mai avea pe cine activa, toţi erau la posturi. Şi-i raportau că partidele „se mişcă”, vorbeau chiar de o „lovitură”. Dar mai multe nu reuşiră să afle.

Din scurta notiţă ce însoţea memorandumul observă că fusese elaborat de D/P.101, şeful Misiunii britanice de la Moscova, iar cineva adăugase de mână, deasupra siglei, „col. Hill” şi mai văzu că nu era decât prima parte. *Imediat ce restul memorandumului va veni de la Moscova, desigur, ţi-l voi înainta*, scrisese DHV către A/DS. Era destul de lung, aproape unsprezece pagini. Un *chapeau* lămuritor deschidea memorandumul. *Elaborarea acestui memorandum a început la Londra, la 28 martie* [1943], *o parte fiind dictată între întrevederi, la 30 şi 31 martie, iar o parte scrisă în Scoţia, pe 1 şi 2 aprilie. Nu am avut timp să-l finisez şi nici să citesc dactilograma. De aceea se poate spune că este un memorandum care a fost dictat, dar nu recitit.*

Se cufundă în lectura lui. În pofida titlului pompos, până la pagina trei nu găsi mare lucru, doar câteva argumente pentru restabilirea unei legături aeriene directe între Marea Britanie şi Uniunea Sovietică şi lista contactelor, aliate sau neutre, pe care colonelul Hill le avusese la Londra şi pe baza cărora şi-a elaborat memorandumul. *Sper să fiu capabil*, adăuga Hill, *ca în câteva zile să ofer imaginea rezidenţilor britanici şi aliaţi de la Moscova, ca şi a colegilor mei ruşi* despre relaţiile interaliate.

Scopul acestui memorandum – scria mai departe Hill – *este de a prezenta: 1) Opiniile mele asupra condiţiilor din URSS, până la 22 martie. 2) Sugestii asupra politicii britanice care trebuie dezvoltată în cooperare cu URSS. 3) Sugestii asupra politicii pe care SOE o urmează faţă de NKVD şi a scopurilor Misiunii SOE de la Moscova. Cel mai meticulos, echilibrat şi clarvăzător subiect care a apărut în*

presă a fost publicat de Times *din 10 martie 1943, în articolul* Anglia, Rusia şi Europa *şi în articolul de fond* Securitate în Europa. *Opiniile exprimate în cele două articole nu sunt însuşite de guvernul britanic sau de Foreign Office. Cele două articole au provocat suficientă emoţie pentru a se convoca o întrunire a conducerii* Times *la ora 1 a.m., pe 10 martie. În ediţiile de seară referinţele la* graniţele ruseşti pe Oder *au fost tăiate*. „Extraordinar! O să-i dau un şut undeva lui Lissievici, ce păzea, era la Externe atunci, şi lui N.D., şi celor de la Radioascultare, şi celor de la legaţiile din ţările neutre care cer bani să se aboneze la ziarele englezeşti. Să scape în presă o asemenea informaţie şi eu să nu ştiu de ea! Lamentabil, n-avem scuză!" Apoi se calmă, dându-şi seama că nu mai avea importanţă în ziua de 21 august 1944. Dar, cu un an şi jumătate înainte, i-ar fi putut spune Mareşalului ce informaţii apar în presa englezească fără să-şi pericliteze sursele. Apoi văzu că subestimase valoarea informaţiei. *Articolele* – nota în continuare Hill – *au fost serios criticate în anumite cercuri ale presei americane. Cu toate acestea, îi îndemn pe membrii importanţi ai SOE să le citească din nou în conexiune acum cu acest memorandum, şi, în special, responsabilii secţiilor Polonia, Cehoslovacia, Iugoslavia, România, Franţa, SUA şi ultima (dar nu cea mai puţin importantă) Germania s-o facă pentru a înţelege posibilele fundamente pe care se va clădi în viitor securitatea în Europa*. Era siderat şi nerăbdător să ajungă mai repede la ceea ce-l interesa din memorandumul Hill. Spera să fie undeva, printre documentele din faţa sa.

Memorandumul este împărţit în următoarele capitole: *1) Situaţia în URSS (militară, internă, starea de spirit generală, teama URSS şi precauţii în relaţiile cu Commonwealth-ul britanic şi SUA). 2) Posibilele intenţii postrăzboi ale URSS. 3) Relaţiile URSS cu Polonia, Finlanda, Cehoslovacia, România, Iugoslavia şi Bulgaria. 4) URSS* şi *Germania. 5) URSS* şi *Japonia. 6) URSS* şi *Franţa*.

Frunzări cele unsprezece pagini ale primei părţi a memorandumului (fu dezamăgit, doar primul punct era

dezvoltat) şi trebui să recunoască faptul că orice ofiţer de-al lui ar fi produs un material cel puţin similar ca valoare cu al colonelului Hill. Doar două aspecte meritau a fi menţionate şi faţă de care oricum el avea de făcut o serie de comentarii: lipsa oricărei „minorităţi" care, în condiţiile vitrege din vara lui 1942, să preia puterea şi să semneze pacea cu inamicul, în strânsă legătură fiind suspiciunea reciprocă dintre Aliaţi, iar al doilea – misiunile pe care guvernul sovietic le-ar putea încredinţa forţelor sale armate. Menţionând criza existentă la toate nivelurile politice şi de comandă ale Armatei Roşii, din vara – toamna lui 1942, Hill nota: *Nu există nicio dovadă că refluxul, chiar la nivelul său cel mai scăzut, ar fi dus la apariţia unei „minorităţi" în rândul forţelor armate, care să ia în propriile mâini situaţia şi să fie gata să caute sau să accepte un armistiţiu cu inamicul*.

În corelaţie cu aceasta era capitolul *Sentimentele ruseşti faţă de Aliaţi*. *Aici*, citi el, *la nivelul înaltului Comandament, al guvernului, al presei şi printre intelectuali, este larg răspândit sentimentul că politica Marii Britanii şi a Americii este de a lăsa Rusia şi Axa să se lupte între ele pentru a se distruge una pe cealaltă. Ruşii au impresia că motivul englezilor şi al americanilor este ca „amândouă să fie slăbite, iar noi să fim puternici la conferinţa de pace"*. *Cu regret trebuie s-o spun*, continua şeful Misiunii SOE de la Moscova, *că, în cele patru săptămâni petrecute în Anglia, am găsit dovezi ale acestui mod de a gândi în multe medii, care par să sprijine acest nefericit punct de vedere al sovieticilor. Pare a fi extrem de regretabil*; *este posibil* [să se fi ajuns la aceasta] *din cauza lipsei unui punct de vedere clar în privinţa scopurilor pe care englezii şi americanii le urmăresc*.

„Stai, stimabile, că lucrurile sunt mai altfel! Şefii tăi s-au înţeles cu ruşii, cu un an înainte de a scrie tu blestematul ăsta de memorandum. Sigur, poate or mai fi nişte lucruri de definitivat, dar, per ansamblu, lucrurile sunt înţelese, au fost precizate în Acordul din septembrie 1941, iar noi am fost livraţi ruşilor. În fond, acel Acord a

reprezentat un cec în alb dat ruşilor – Europa Centrală, fostă sferă de influenţă germană, urma să fie ocupată de către Soviete!" Era ca un fel de promisiune neoficială. Se enervă şi-i înjură amarnic pe Hill, pe Churchill, dar şi pe Hitler că-i scoseseră pe ruşi din pustia lor. „Şi apoi, continuă puţin mai relaxat, ce mai era cu prostia că nimeni din Rusia nu se gândea la un armistiţiu cu germanii?! Când era la mintea cocoşului că niciun serviciu de informaţii serios nu-şi taie complet contactele cu inamicul? Şi apoi am mai auzit şi noi prin părţile noastre de câteva contacte între germani şi sovietici petrecute la Istanbul, unde bătrânul ăla de von Papen este deosebit de activ, şi cu americanii, şi cu ruşii". Nu avea dovezi, câteva lucruri se „auziseră", legaţia şi consulatul din Turcia erau pe recepţie, „Georgică" era şi el atent în restaurantul său unde se întâlneau toţi spionii lumii şi mai era şi Tozan, care însă tăcea. Germanii erau gata să se retragă din teritoriile sovietice ocupate, cu excepţia Ucrainei. În avansarea propunerilor germane către Moscova se amestecară şi niponii, şi chiar suedezii erau gata să găzduiască discuţii între Alexandra Kollontai şi trimişii lui Canaris. Dar totul se încheiase odată cu ofensiva de vară a lui von Manstein numită pompos „Citadela". Era conştient că lucrurile erau mult mai complexe. Exista un interes al ruşilor de a se înţelege cu germanii, rezultat din simţul de conservare politică. Pe de altă parte, germanii discutau şi cu englezii, având un numitor comun – anticomunismul. Oricât ar fi fost Europa răvăşită de război şi cu legăturile tăiate, tot erau oameni care aflaseră de „coincidenţa" prezenţei simultane în Spania neutră a celor doi şefi de servicii speciale, Sir Stewart Menzies, faimosul „C", şi la fel de faimosul Wilhelm Canaris. Aflaseră şi se minunaseră. Dar probabil că luaseră la cunoştinţă şi ruşii şi, temându-se de o înţelegere între occidentali, după care germanii puteau să se arunce cu toate forţele lor spre Est, se aşezaseră şi ei la masă cu germanii. Nu de alta, dar să aibă şi Occidentul temeri şi motive de analiză! „Iar eu, cu Lissievici, care nu-mi oferă informaţiile de-care-am-nevoie-când-am-nevoie,

cu Miţa şi «Georgică», mă lupt cu uriaşii ăştia! I-am plesnit şi eu de câteva ori, dar încleştarea e inegală. Au stil, putere, imaginaţie".

Al doilea lucru care-i atrase atenţia din acest fragment al memorandumului Hill era *Viitorul Armatei Roşii. Admiţând că Naţiunile Unite vor câştiga războiul, este evident că Rusia sovietică va fi una dintre cele trei puteri victorioase. În opinia mea – oricât de mult ar mai sângera Rusia până la obţinerea victoriei, ea se va prezenta la conferinţa de pace sprijinindu-se, fie că nouă englezilor şi americanilor ne va plăcea sau nu, pe o uriaşă, puternică şi experimentată armată terestră, pe trupe de tancuri bine echipate şi antrenate şi pe forţe aeriene considerabile. Rusia sovietică este singura putere „europeană „care este pregătită şi financiar ca în viitor să menţină o armată permanentă. Acelora care cred (precum o fac mulţi reprezentanţi ai Americii) că la sfârşitul războiului forţele armate sovietice vor lua comanda şi vor forţa un deznodământ, impunând condiţii, „cerând pământ pentru ca eroii săi să doarmă acasă"* [zâmbi, văzând cum frumoasa metaforă ascundea o ameninţare explicită altfel], *şi că vor răsturna actuala guvernare şi maşinăria statului sovietic sunt visători. Armata Roşie nu va face aceasta. Ce cred Finlanda, Polonia, Cehoslovacia, România şi Turcia în problema preeminenţei militare sovietice nu va influenţa deznodământul. Ce vor face acum Regatul Unit şi SUA, la conferinţa de pace şi după aceea, va fi factorul care va determina folosirea armatei sovietice în viitor de către guvernul sovietic.*

Aici se încheia prima parte a memorandumului pe care colonelul Hill îl întocmise la sfârşitul lunii martie şi începutul lui aprilie anul trecut, pe când se pregătea să-şi reia postul de la Moscova. Nu putea trage niciun fel de concluzii, lucrarea era neterminată, spera să găsească şi restul. Dacă n-ar fi lucrat sub ameninţarea timpului, ar fi deschis toate plicurile şi toate dosarele în căutarea părţii a doua a memorandumului. Simţi un gol în stomac, dar nu ştia dacă de foame sau de la o serie de aprecieri cuprinse

în document, în special cele referitoare la inutilitatea afirmării şi apărării unor gesturi politice de către unele dintre statele mici. „Sigur că astăzi lucrurile stau şi mai rău pentru mine, adică pentru ţară, există un plan Maiski, Litvinov lucrează şi el peste Ocean cu anumite cercuri americane, englezii nu sunt interesaţi de noi, că nu pot apăra Suezul de la Marea Neagră, nemţii sunt pe ducă, nu ştiu ce au de gând americanii”. Îi era greu cu datele pe care le avea la îndemână să descifreze poziţia SUA. Întâi de toate, nu ştia atitudinea pe care o aveau americanii faţă de înţelegerea anglo-rusă, dacă aveau cunoştinţă de ea. Îi era, de asemenea, greu din pricina implicării cercurilor economice americane în procesul decizional politic. Putea însă înţelege că respingerea la Teheran a variantei balcanice a lui Churchill de către Stalin şi Roosevelt îl plasa pe ultimul pe o poziţie favorabilă intereselor sovietice. Nu era vorba numai de România, ci de toată Europa Centrală şi de Est, pe care occidentalii o lăsau la discreţia ruşilor. Se hotărî să iasă, să ia prânzul şi să se-ntoarcă repede.

Aşa făcu. Când reveni, telefonă mai întâi la Preşedinţie, dar nu, Mareşalul nu se întorsese încă de pe front, şefii direcţiilor erau în treburile lor, astfel că reluă dosarele englezeşti. Următorul era un amplu raport al ambasadorului Majestăţii Sale pe lângă guvernul polonez din exil, datând din 24 mai 1943, şi gravita în jurul spinoasei probleme a ofiţerilor polonezi omorâţi la Katyn. Ministrul Propagandei Reich-ului făcuse o mişcare deşteaptă (de fapt, nu era la prima ispravă de acest gen, trebuind să i se recunoască dr. Goebbels abilitatea de a folosi inteligent toate ocaziile pe care i le ofereau inamicii săi) invitând o misiune internaţională de oameni de ştiinţă din mai multe ţări europene pentru a ancheta cazul. Din comisie făcuse parte şi dr. Birkle, legist al Ministerului român de Justiţie şi director adjunct la Institutul de Medicină Legală şi Criminalistică din Bucureşti. Dovezile circumstanţiale îi incriminau pe sovietici ca fiind autorii masacrului din pădurea Katyn.

Dar nu întregul raport al diplomatului britanic îi reţinuse atenţia (de altfel, extrem de interesant, evidenţiind emoţia ce cuprinsese cercurile poloneze de la Londra şi felul în care evoluaseră raporturile acestora cu Ambasada sovietică), ci o frază din paragraful cu care se deschidea el. Care putea explica unele dintre încăpăţânările englezilor de a menţine un acord de pe urma căruia nu avuseseră – cel puţin până la data aceea – niciun câştig. Cei care profitaseră de înţelegerea din 1941, până în 1943, fuseseră ruşii. *Nicio confederaţie din Europa de Est*, scria ambasadorul O'Malley secretarului Foreign Office, Anthony Eden, *nu poate juca un rol efectiv în politica europeană, până nu se alătură guvernului sovietic. Atâta timp cât politica acestui guvern este atât de greu de desluşit pe cât este acum, poate fi incompatibil cu interesele britanice ca Rusia să beneficieze de o sferă de influenţă de la Danzig la mările Egee şi Adriatică*. „Aşadar, o confederaţie! Asupra căreia guvernul de la Moscova avea să-şi exercite din plin influenţa. Din Polonia, în Bulgaria sau chiar Grecia, deşi nu cred să lase englezii cheia Mediteranei orientale şi a Orientului Apropiat, şi tot acest spaţiu bolşevizat, căci mai repede îl cred pe Petrache Lupu decât pe Molotov şi declaraţia lui! mai devreme sau mai târziu, Moscova va cere guverne prietene la frontiera ei de vest. Sigur că este incompatibilă cu interesele britanice o asemenea barieră roşie. Şi intereselor americane e potrivnică. Americanii pierd o piaţă de o sută de milioane de oameni. Ambasadorul ăsta e un tip cu capul pe umeri, din păcate şeful lui este de acord cu acest târg ruşinos".

Al doilea document i se păru şi mai explicit pentru interesul Londrei de a respecta prevederile Acordului din septembrie 1941. Doar aşa putea menţine o echipă de spioni la Moscova. Era o *Notă* din 18 august 1943, care lua din nou în discuţie problema trimiterii de agenţi sovietici în unele ţări din Europa Occidentală. *Motivul care ne determină să sugerăm continuarea operaţiilor Pickaxe se află în directă legătură cu dorinţa noastră de a ne menţine misiunea în Moscova* [evident, cât mai mult timp], *căci*

dacă refuzăm continuarea operaţiunilor mă tem că NKVD ne va cere s-o retragem. Deşi această suprimare a legăturilor cu NKVD nu va îngreuna în mod real SOE, în acelaşi timp argumentele pentru a ne menţine misiunea în Moscova sunt de cea mai mare importanţă, din moment ce este sigur că misiunea SAM – joacă un rol important în promovarea bunelor relaţii cu Sovietele. Foreign Office şi „C", la sugestia ambasadorului Majestăţii Sale la Moscova, ne-au informat că ei nu doresc iniţierea nici unei acţiuni care ar periclita poziţia misiunii şi a politicii noastre care, în prezent, este de a da maximum de sprijin NKVD pentru infiltrarea agenţilor săi. Şi atâta timp cât există înţelegerea noastră, nu văd cum am putea face altceva. „Clar, simplu, pe înţelesul tuturor – nimic din ce-ar putea să-i deranjeze pe ruşi, astfel încât să ne oblige să ne retragem misiunea sau să ne ameninţe cu realizarea unui armistiţiu cu nemţii nu trebuie întreprins. Dar asta era acum un an în urmă, între timp au scos Italia din Axă şi au debarcat în Franţa, în nord şi în sud. Şi sunt mult mai aproape de Berlin decât ruşii. Dacă nu există o înţelegere, şi dacă ar vrea, ar putea ajunge înaintea ruşilor. Dar nu Berlinul este ţinta lor, americanii vor inima economică a Germaniei, iar britanicii vor să-i ţină pe ruşi departe de axa Gibraltar – Malta – Suez – Aden – India. Aici se joacă soarta noastră".

Căzu pe gânduri privind în gol, dintr-odată sătul de toate cele, căci îşi dădu seama că eşuase în principala sa misiune. Aflase nişte informaţii de o calitate excepţională despre viitorul României, dar mult prea târziu, când nu mai ştia ce să facă cu ele, în afară de a-şi salva instituţia şi pe el. Deveni brusc atent şi urmări în gând nişte piste. „Da, asta ar putea fi ceva", zise fără să-şi dea seama cu voce tare. În ultimele treizeci şi ceva de ore, de când primise servieta cea mare, se tot întrebase cum de intrase N.D. în posesia documentelor şi cum reuşise să le treacă peste o Europă în flăcări. „L-au lăsat englezii, asta e! Ei i le-au dat şi tot reţelele lor le-au transportat. Probabil că într-un gest final de fair play, cineva de acolo s-a gândit să ne

transmită: «Noi n-am fi vrut să iasă aşa, dar ştiţi şi voi cum e, cel din vârf decide. Nu ne purtaţi pică, mai bine gândiţi-vă la colonelul Nicolai şi uitaţi-vă pe ele să vedeţi ce vă aşteaptă şi să vă pregătiţi. Măcar asta să facem pentru voi, dacă alţii au decis altfel». Sigur, s-ar fi putut întâmpla şi aşa. În acest caz, documentele astea ar trebui să ajungă la moşii lui Nicuşor”. Decise să le dea partidelor, dar numai după ce le va consulta el. Nu ştia cum de-i venise în minte legendarul colonel Nicolai, şeful serviciului imperial german de spionaj din timpul Primului Război Mondial. „Serviciile secrete, spunea Nicolai, trebuie să fie întotdeauna o preocupare a gentlemenilor. Când nu se mai întâmplă aşa, atunci totul este sortit eşecului”.

Se simţi mai uşurat. Se va întâlni cu Maniu într-una din zilele următoare şi cu cărţile pe masă vor hotărî ce e de făcut. Şi trecu mai departe.

Credea că se află în faţa celei de-a doua părţi a memorandumului Hill. *Memorandum întocmit de SOE Moscova asupra scopurilor şi politicii Rusiei*, datând din 6 octombrie 1943, era următorul document. Se gândi că, dacă Hill era autorul, îi luase cam mult definitivarea textului început cu şase luni înainte. *1) General. Rusia va insista pe încorporarea Estoniei, Letoniei, Lituaniei şi Basarabiei. Niciun compromis nu va fi luat în considerare cu aceste ţări. Rusia de după război va avea nevoie de aproape orice pentru reconstrucţia propriilor teritorii devastate, în care scop se presupune că vor folosi pe scară largă germani la muncă forţată. Reconstrucţia va fi primul lor obiectiv şi va dura mult timp. În prezent, nu arată niciun interes pentru a crea state comuniste satelit în Polonia şi Germania. Primul accent îl pun pe securitatea colectivă care este necesară reconstrucţiei, acest lucru fiind clar exprimat în discuţiile cu Maiski şi Litvinov. 2) Polonia. Ruşii privesc aripa dreaptă din guvern ca pe cel mai mare duşman al lor. Reacţia guvernului polonez la campania lui Goebbels referitoare la masacrul în masă din pădurea Katyn, orice justificare ar avea, a produs un puternic şi permanent efect asupra ruşilor.* „Hai, că-i bună!

sta-i vândut ruşilor, l-aş împuşca! auzi, ruşii sunt afectaţi, le-au omorât câteva mii de ofiţeri şi sunt afectaţi că polonezii au resentimente. Oare cu cât caviar şi vodcă l-au îndopat pe englezul ăsta tâmpit? Câte balerine de la «Bolşoi» or fi făcut ore suplimentare cu Mister Hill pentru maica Rusia?" *Divizia poloneză care este în curs de organizare în Rusia este o divizie de infanterie, preconizându-se întrebuinţarea ei după ce va fi înarmată cu sprijin rusesc şi va beneficia de logistica rusească. Polonezii din Regatul Unit ignoră în bună măsură existenţa acestei divizii şi, ceea ce este mai important, este că nu vor face caz de ea, dar nici nu îi ostracizează pe cei care s-au înrolat*. Se gândi că românii acţionaseră cu totul diferit când se auzise că ruşii formaseră din prizonieri divizia „Tudor Vladimirescu". „Trădătorii" fusese strigătul unanim, „au trădat jurământul dat Ţării şi Regelui", deşi, Dumnezeu îi era martor, eram mai puţin antiruşi şi anticomunişti decât polonezii şi chiar dacă nevestele şi mamele acelora ar fi putut avea altă părere.

SOE Moscova, citi mai departe, *presupune că ruşii au paraşutat mai mulţi agenţi în Polonia, dar nu are dovezi concrete. Este cunoscut din alte surse că un număr considerabil de agenţi au fost paraşutaţi şi că ruşii pretind în mod eronat că oamenii lor au îndeplinit cele mai multe dintre sabotaje, care, în realitate, au fost coordonate de Armata Secretă poloneză aflată sub conducerea guvernului* [polonez] *de la Londra. Deşi ruşii s-au plâns de eşecul polonezilor de a sabota în cel mai înalt grad liniile germane de comunicaţii, este cunoscut faptul că Romer, ambasadorul polonez, i-a prezentat lui Stalin un mare plan care prevede o ridicare în masă a populaţiei din Polonia pentru distrugerea liniilor de comunicaţii. Stalin i-a spus că el nu va permite polonezilor să se sacrifice în circumstanţe complet nefavorabile. Probabil că acest lucru nu este cunoscut în Rusia, decât în unele cercuri oficiale*. Şi exact la zece luni, când populaţia Varşoviei, comunişti sau anticomunişti, s-a ridicat împotriva germanilor într-o încercare de a-şi elibera oraşul, sperând şi aşteptând

sprijinul lui Stalin, ale cărui trupe erau pe malul de est al Vistulei, acesta a interzis orice activitate în ajutorul insurgenţilor. Din punctul de vedere al generalissimului calculul era logic, dar cinismul depăşea orice închipuire. Astăzi, când el citea acest document, luptele din Varşovia erau în toi, bieţii polonezi nemaiuitându-se în zadar pe celălalt mal al Vistulei, ci privind acum cu speranţă spre cerul senin de august, aşteptând aviaţia Aliată. Dar tot în zadar. Umbla vorba că ruşii i-ar fi ameninţat pe occidentali dacă îi sprijineau pe varşovieni bombardând trupele germane. Ar fi vrut să vadă ce mai avea de zis autorul memorandumului, Hill sau cine o fi fost el, despre asta.

Din capitolul referitor la Cehoslovacia reţinu ca important primul paragraf. *Ambasadorul ceh este extrem de apropiat de ruşi*. Asta ştia şi el, căci omul fusese folosit pentru „plimbatul" mesajelor pe linia Maniu – Stalin, via Beneš. *Recentele discuţii în Anglia despre alianţa ruso-cehă sunt urmarea unui lung trecut. Este adevărat că a fost perfectată o înţelegere între Eden şi Molotov ca niciuna din părţi să nu realizeze o alianţă cu vreun stat european până după semnarea păcii (pentru a evita o ceartă asupra sferelor de influenţă), dar ruşii au susţinut că ei se simt liberi să amendeze înţelegerea şi s-o dezvolte pentru a fi în acord cu noile condiţii*. „Este simplu, domnilor de la Westminster, vrem să ne întindem până în inima Europei, iar tratatele au valoarea pe care le-o atribuim noi", părea că se aude dinspre Moscova.

Capitolul al patrulea se referea la România şi Ungaria. *Ruşii nu par să fi elaborat o politică clară faţă de Ungaria şi nici păreri sigure. Este însă firesc ca ei să aibă opinii ferme în ceea ce priveşte România, insistând pentru retrocedarea Basarabiei. Ei nu se arată entuziaşti nici chiar faţă de Maniu (deşi au declarat că este probabil cel mai potrivit conducător pentru cooperarea cu Aliaţii)*. „Păi de ce l-ar plăcea?! Sunt sigur că de vină nu e trecutul lui anticomunist, ci posibilitatea ca în viitor să devină liderul opoziţiei! (Un motiv în plus să-i dau lui documentele astea. Deşi uneori mă întreb dacă mai are putere să lupte, să

organizeze.) Şi cu toate astea, nimic nu i-a împiedicat să-i ofere lui Antonescu condiţii de armistiţiu mai bune. Doar că Mareşalul nu a vrut să se angajeze în problema frontierelor fără susţinerea lui Maniu, şi a mai fost şi cuvântul dat germanilor. De parcă, dacă ar fi fost în această situaţie, nemţilor le-ar fi păsat!”

Următoarele părţi ale memorandumului priveau Bulgaria, Iugoslavia şi Franţa, dar nu i-au reţinut prin nimic special atenţia. Moscova îşi menţinuse relaţiile diplomatice cu Sofia, nu-l privea cu ochi buni pe Mihailović şi socotea refuzul britanicilor de a introduce agenţi sovietici în Franţa ca fiind o politică oficială. „Păi, dacă asta spune misiunea SOE, înseamnă că autorul textului este purtătorul de cuvânt al ruşilor! Sigur, un agent trebuie să transmită nealterate informaţiile pe care le culege, dar în cazul ăsta e prea de tot. De prea multe ori a înaintat punctul de vedere al Moscovei: conducerea de la Londra a ridicat la rang de politică de stat refuzul de a coopera cu NKVD”. Era curios dacă acelaşi lucru îl mai transmitea Hill sau succesorul său (dacă o fi fost înlocuit) şi în 1944. Până în acest moment, constată, din documentele parcurse, existenţa mai multor grupuri care gestionau sau erau implicate în relaţiile cu ruşii. Era mai întâi Foreign Office, al cărui cuvânt de ordine venea de sus şi era „nu-i supăraţi pe ruşi, trebuie să le acceptăm sfera de influenţă pentru a o conserva pe a noastră”. Apoi SIS, care avea o mai mare elasticitate în abordarea politicii de cooperare, fiind îngrijorat, parcă, pe termen lung, de extinderea sovietică. În sfârşit SOE (unitate creată să funcţioneze numai pe durata războiului) cumula din ambele părţi. În cadrul ei funcţiona Misiunea de la Moscova; uneori i se părea că aceasta este avocatul NKVD, cu atâta insistenţă cerea să fie acceptate unele puncte de vedere ale ruşilor, despre care SIS sau chiar SOE – mamă cereau să fie respinse.

Capitolul final al memorandumului era întrucâtva ilustrativ în acest sens. *De asemenea, ruşii cred că aici* [în problema Franţei] *englezii i-au scos din joc printr-o scuză*

convenabilă, arătând că agenţii ruşi pot fi infiltraţi mai întâi cu aprobarea lui de Gaulle şi apoi a Comitetului Naţional Francez. Ruşii au mai resimţit puternic felul în care englezii şi americanii i-au zorit în timpul aranjamentelor finale pentru recunoaşterea Comitetului Naţional Francez. Aceasta nu implică, evident, niciun reproş la adresa SOE, care nu a fost reprezentată la acest nivel, ci este îndreptat împotriva Foreign Office.

Memorandumul, îl numi tot Hill, era însoţit de *Nota* unui responsabil al SOE, elaborată câteva zile mai târziu. Acesta considera că în lipsa referirilor la Finlanda, în general, la spaţiul de la nord de Estonia, *memorandumul este incomplet*. Despre prima, autorul observa că este ţara europeană cu cea mai lungă frontieră, dar şi cu un dosar consistent de probleme cu Rusia sovietică. În opinia sa, articulată pe informaţiile provenite de la şeful Misiunii SOE, dacă guvernul sovietic ar fi abordat de finlandezi (în 1943), baza de negocieri pe care Moscova ar lua-o în considerare ar fi pacea din martie 1940. *Aceştia sunt termeni pe care, după părerea mea, actualul guvern finlandez şi înaltul Comandament îi consideră chiar după retragerea forţelor germane din Finlanda total inacceptabili. Finlandezii se vor opune inevitabilului atac sovietic şi fără îndoială vor fi copleşiţi, iar ruşii* îşi *vor atinge în final obiectivele, recâştigând poziţia dominantă în Baltica, pe care o pierduseră de pe vremea războiului ruso-japonez*. Din cele ce se aflase, la negocierile de armistiţiu din 1944 finlandezii nu se arătaseră atât de rigizi şi, în faţa unei iminente invazii roşii, au înclinat spre a îmbrăţişa propunerile Moscovei. Apreciaseră corect că era o pierdere inutilă de oameni şi inutile pierderi provocate asupra oraşelor, economiei, transporturilor, fără alte rezultate decât capitularea în final. Era o chestiune de zile anunţarea armistiţiului între Finlanda şi cei Trei Mari. „Frumos e că, acolo, clasa politică s-a aliniat în spatele lui Mannerheim!”

În ce priveşte regiunea de la nord de Estonia, părerea autorului *Notei* era că dat fiind interesul major al

ruşilor de a se apropia de Atlantic, statele din zonă trebuie sprijinite, întrucât *ele pot fi descrise drept cele mai bine organizate dintre ţările europene*, iar economia lor este utilă, atât din punct de vedere al exportului cât şi al importului, atât Regatului Unit cât şi Statelor Unite, iar sistemul lor politic este cel mai avansat.

Următorul set de documente îi introducea în scenă pe americani. Erau mai multe telegrame expediate, se pare toate, de colonelul Hill, în a doua jumătate a lunii decembrie 1943, iar subiectul lor era vizita generalului Donovan la Moscova. Se adunau în faţa lui numele grele ale spionajului mondial, „C” de la englezi, Donovan de la americani şi probabil vor mai fi şi alţii. În mai multe rânduri primise în trecut rapoarte, în special de la Istanbul, despre apariţia americanilor pe piaţa informaţiilor. Iniţial păruseră ca aflaţi la remorca britanicilor, apoi tot mai independenţi, afirmându-şi tot mai hotărât interesul pentru o zonă sau alta. Din corespondenţa pe care Hill o purtase la sfârşitul lui 1943 cu superiorii săi rezulta interesul unchiului Sam pentru Balcani.

În după-amiaza zilei de 17 decembrie, şeful Misiunii SOE de la Moscova a fost invitat la sediul Ambasadei SUA, unde a conferit timp de două ore cu proaspăt numitul ambasador Averell Harriman, din care nouăzeci de minute într-o conversaţie tête-à-tête. Primul lucru pe care l-a aflat Hill a fost despre iminenta sosire la Moscova a generalului Donovan. „Ehe, bătrânul general Bill Donovan, proţăpit în fruntea comunităţii informative a Statelor Unite de gentlemanul din fotoliu, la sfatul canadianului Stephenson, cel mai important spion englez din emisfera vestică! Tatăl OSS-ului în vizită la Moscova, interesant...” Sursa lui de pe lângă comuniştii moscoviţi, I. Gh., nu aflase nimic, aşa că era cu atât mai interesat să afle cât mai multe despre vizita lui William Donovan şi părerile englezilor despre ea. Putea fi o monedă bună, căci, din locul în care se afla el, putea vedea o mai evidentă apropiere între americani şi ruşi, decât între ultimii şi britanici. „Îi uneşte pofta de a

pune mâna pe rămăşiţele Imperiului Britanic, la sfârşitul războiului sau chiar înainte. Pentru noi e totuna, nu intră americanii aici şi, de altfel, au fost şi ei de acord cu preeminenţa rusească în sud-est şi nu numai. Nu-şi dau seama ce se va-ntâmpla dacă-i lasă pe ruşi să intre primii în Berlin", zise. El, unul, nu-şi mai făcea iluzii cu privire la rezultatul războiului, dar era curios să ştie cine va impune pacea.

Reveni la autorul rapoartelor şi se gândi că nu-şi dădea seama dacă „sursa", Hill, era, cum se spune în limbajul lor, „de încredere". Se aplecă asupra documentului. *A dorit*, scria colonelul Hill, *să-mi spun părerea asupra prezenţei la Moscova a unui coleg american. Am repetat ceea ce i-am spus lui Hedley-Dent* [„Cine-o mai fi şi ăsta?", se trezi zicând] *şi reprezentanţilor OSS pe care i-am întâlnit în octombrie trecut şi i-am expus motivele pentru care socot această propunere bine-venită. Mi-a cerut apoi sfatul asupra celei mai potrivite abordări a ruşilor. L-am sfătuit să ridice chestiunea doar la cel mai înalt nivel, adăugând că generalul Donovan nu trebuie să se întâlnească cu oficiali sovietici până când Kremlinul nu va digera propunerea. M-am folosit de ocazie pentru a sublinia impresia pe care mi-am format-o în timpul câtorva convorbiri cu generalul Deane, în urma cărora am tras concluzia că nici el şi nici vreun alt membru al Ambasadei SUA nu văd cu ochi buni prezenţa vreunui reprezentant al OSS la Moscova. Ambasadorul mi-a declarat că întâlnirea de la Teheran i-a schimbat acest punct de vedere, spunându-mi că „oamenii generalului Donovan ne-au ajutat să câştigăm nişte puncte (nu mi-a specificat care). Pe urmă, este o mare şansă pentru el să colaboreze cu ruşii şi cu voi în Balcani, acolo unde sunteţi atât de bine instalaţi". Am îndrăznit să observ că nicio* [acţiune] *politică a SOE în cooperare nu se realizează fără o pregătire extensivă şi că programul nostru balcanic este atât de avansat încât exclude orice improvizaţie.* „E clar, îşi apăra ceea ce Hill credea atunci că este zona lor de influenţă. Nu-i doreau în acele zile pe americani în Balcani, Hill

acţionând ca orice britanic care ştie că Suezul se apără din Grecia”.

După alte câteva remarci, între care cele referitoare la abandonarea lui Mihailović şi la trimiterea unei misiuni militare sovietice pe lângă Tito, Harriman s-a reîntors la Balcani. *În final, ambasadorul, după ce a recapitulat întreaga noastră discuţie, a revenit şi a pus accentul asupra situaţiei din Balcani*. [La rândul lui] *Haskell a evidenţiat că orice ofiţer OSS din Moscova se va afla sub jurisdicţia sa şi mi-a spus că atunci când Donovan va sosi, el va putea să-mi aranjeze o întâlnire*. Deşi nu sufla nicio vorbă în plus despre „oful” balcanic al americanului, Hill nu uita să ceară *instrucţiuni pentru această întâlnire şi despre linia* [politică] *generală pe care doriţi să o adopt*. Şi cu asta se încheia primul raport despre venirea generalului Donovan în Rusia sovietică. „Cam puţin, zise, poate celelalte vor fi mai cărnoase”.

Pierdu ceva timp punând în ordine telegramele următoare. Era răspunsul Londrei, în trei mesaje succesive, la telegrama pe care tocmai o isprăvise de citit şi, din câte-şi putea da seama, era unul destul de alarmant şi ferm. Atunci, în 22 decembrie 1943 („Ia uite, exact când i-am prins pe de Chastelain şi ai lui!”), SOE – mamă şi probabil şi alţii din Londra doreau să-i ţină pe americani departe de zona Balcanilor. Întrebarea era „de ce”. Amatorismul nou înfiinţatelor servicii de informaţii americane, care ar fi putut pune în pericol vreo operaţiune englezească, sau grija de a-i îndepărta de „pântecele moale al Europei”? Asta-i aduse în minte cazul ambasadorului german în Turcia, von Papen, care, cu un an şi ceva înainte, se angajase în negocieri cu americanii. *„Ne înclinăm în faţa lui Washington, Abraham Lincoln, Monroe şi a multor altora*, spunea diplomatul german, văzut de mulţi ca o alternativă la Hitler. *Dar nu ni s-ar părea deloc potrivit ca doctrina Monroe să fie extinsă şi asupra Europei*. Poate că în termeni identici gândea şi cineva de la Londra. *New York ne informează*, citi în prima parte a răspunsului, *că Donovan a întreprins călătoria la*

Moscova împotriva voinţei sale şi numai la cererea lui Harriman, dar este posibil ca el să spere, având sprijinul lui Harriman, să convingă Departamentul de Stat să modifice decizia anterioară care nu-i *permitea stabilirea unei misiuni* şa OSS, evident] *în Moscova*. În *octombrie, când v-aţi văzut cu cei de la OSS, exista un plan al unei misiuni comune în cadrul căreia englezii să coopereze îndeaproape cu americanii. Aceasta apare acum de-a dreptul imposibilă, atât din punctul de vedere al ruşilor cât şi al americanilor. Nu vedem niciun motiv să ne opunem unei prezenţe a OSS în Moscova şi noi trebuie să ne concentrăm pentru a aranja ca Misiunea OSS să fie instruită să acţioneze în relaţii cât mai apropiate cu voi. Pentru ghidarea dv., în orice convorbire pe care o aveţi cu Donovan pe marginea relaţiilor noastre cu OSS şi cu ruşii, trebuie să ţineţi cont de următoarele: 1. După vizita pe care a făcut-o în septembrie la Londra, Donovan a efectuat un turneu la Cairo, New Delhi şi Chungking şi a avut discuţii pe marginea coordonării activităţilor OSS cu acelea ale SOE, inclusiv o lungă discuţie cu C.D. la Cairo. Ne-a explicat atunci clar că el consideră OSS capabil să „zboare singur" şi este hotărât să nu accepte nicio tutelă din partea SOE şi ne-a subliniat că nu se consideră legat de nicio înţelegere anterioară. El intenţionează să acţioneze ca o organizaţie independentă paralelă SOE, deşi nu respinge o coordonare la cel mai înalt nivel. 2. Fără îndoială, Balcanii reprezintă una dintre regiunile în care dorinţa lui Donovan de a acţiona independent este cea mai periculoasă. În prezent, există o integrare operativă pe teren în Iugoslavia, Albania şi Grecia, şi există misiuni în fiecare ţară, compuse din britanici şi americani, dominând însă elementul britanic. Donovan doreşte să crească numărul americanilor în aceste misiuni până la egalitate cu noi şi a obţinut, după discuţiile de la Cairo cu C.D. şi cu comandantul-şef din Mediterana, sporirea reprezentării pe lângă partizani, greci şi Mihailović* [„aha, primii sunt ai lui Tito"], *în principiu, la cincisprezece, dacă necesităţile operative o cer. Sperăm că*

asta îl va satisface, iar dv. nu trebuie să-i oferiţi generalului Donovan altă ocazie să deschidă din nou discuţia. „Iată o adevărată confruntare, dar nu înţeleg, pentru numele lui Dumnezeu, de ce se agaţă de o zonă care va intra în sfera de interes a Rusiei, sau e vorba doar de Grecia? Ba cred că s-ar putea să fie mai mult, începutul paragrafului 2 vorbind despre întreaga peninsulă şi despre cât de periculoasă este instalarea lor aici. Asta-i încă un lucru ce i-ar interesa pe aliaţii amândurora, dar şi americanii ar fi miraţi de încăpăţânarea cu care britanicii se opun fixării lor în Balcani. Dar şi yankeii, ce naiba au, să miroasă petrolul nostru atât de tare încât a ajuns până la Washington? Au petrol destul sau în această chestiune nu există destul?”

Se întoarse la telegrama către Hill. *Din partea S.I., el are independenţă completă şi poate, cu sau fără asentimentul lui Tito, al lui Mihailovil sau al autorităţilor greceşti, să-şi stabilească propriile misiuni speciale de informaţii. La Cairo există comandamente separate ale SOE* şi *OSS, dar Donovan este absolut de acord să accepte SOE ca autoritate coordonatoare pentru operaţiile din ţările balcanice şi ca în practică, pe teren, controlul să fie exercitat de SOE, OSS fiind îndeaproape consultat şi informat. Întâlniri de lucru care să stabilească detaliile se vor desfăşura constant. În România şi Bulgaria, OSS va acţiona independent pe teren, cât şi la comandamentul lor de la Istanbul, dar noi vom încerca să stabilim o politică comună şi credem că OSS va dori să coopereze. 3. Este esenţial ca activitatea pe tărâmul operaţiilor speciale, desfăşurată de SOE/OSS, să fie tratată ca aceea a unei singure organizaţii care operează sub comanda celei mai adecvate structuri militare. De aceea, trebuie să împiedicaţi ca Donovan să iniţieze convorbiri cu ruşii, în vederea desfăşurării de acţiuni independente în aceste ţări.* „Aha, se tem englezii ăştia că ruşii vor colabora cu americanii în spatele lor şi-i vor scoate din Balcani! Dacă mă apuc să-i povestesc Mareşalului toate astea, îmi va spune: vezi, Cristescule, că nu ne putem baza pe nimeni,

suntem pe cont propriu. Dom'le, dar cu câtă îndârjire caută americanii să pătrundă aici şi cu şi mai mare încăpăţânare îi resping britanicii. Cât de atenţi sunt la toate posibilităţile, alternativele. D-aia sunt tari, au imaginaţie şi sunt pragmatici. Deşi mă tem că vor pierde, nu războiul, că n-au cum, ci imperiul. Şi tocmai în favoarea aliaţilor lor". *Toate directivele asupra politicii ce trebuie urmate în aceste ţări sunt primite de către SOE/OSS de la conducerea militară şi de aceea orice sugestie care vine de la Moscova în urma convorbirilor trebuie să se întoarcă pentru decizia finală la Comandamentul mediteraneean*. „Păi sigur că da, doar este al lor!"

Şi finalul telegramei: *Din cele de mai sus, vă daţi seama cât este de important să ne ţineţi la curent cu toate evenimentele, iar noi vă vom răspunde în detaliu asupra chestiunilor particulare pe care le veţi ridica*. Ar fi putut zice că este un punct de cotitură în relaţiile dintre cele două puteri anglo-saxone, sesizând că dincolo de unanimitatea de păreri determinată de obiective din timp de război serviciile speciale ale Regatului Unit şi ale Statelor Unite ţinteau mult mai departe şi, în primul rând, să promoveze interesele proprii. Problema este că se băteau pe ceva ce urma să fie înghiţit la sfârşitul conflictului de Rusia. Sau, şi se-ntrebă din nou, este vorba doar de Grecia şi, eventual, Turcia? Acum, mai ales după aşa-zisul eşec al grupului de Chastelain, înclina să creadă că este vorba doar de această variantă şi că România şi democraţii, în frunte cu Maniu, erau folosiţi doar pentru înşelarea germanilor.

Se ridică şi începu să umble prin spaţiosul birou, gândurile umblându-i şi ele de la Londra la Moscova, de la Washington la Cairo, de la faimosul „C" la Donovan, de la Churchill la Stalin. „Cam seamănă ăştia doi! Amândurora le place să lucreze până noaptea târziu, trăgând unul din trabuc şi carafa de whisky, iar celălalt din pipă şi sticla de vodcă. Amândoi îşi apără statul, deşi Stalin a fost mai întâi un cuceritor, un cotropitor, polonezii, finlandezii, balticii şi noi având multe de povestit despre comportamentul

gruzinului. Dar şi cei de la el din ţară, ruşi şi alte neamuri! Comparativ, Churchill a intrat în război pentru libertatea polonezilor, dar asta nu l-a împiedicat, ca la Teheran, să recunoască ruşilor frontiera pe care ei o obţinuseră în urma târgului cu Hitler…" Reveni la masă şi reîncepu să se uite peste hârtii.

De data asta avea în faţă o telegramă de la SOE Moscova către Londra, din 28 decembrie 1943, care, printre altele, făcea referire la o întâlnire anglo-americană desfăşurată pe 24 ale acelei luni. După bla-bla-ul din introducere, autorul mesajului, acelaşi Hill probabil, intra în detaliile discuţiilor. *Generalul Donovan a recunoscut că există diferenţe reale între el şi SOE, dar acestea au fost clarificate în mod satisfăcător cu C.D. la Cairo. Pentru a-l cita pe Donovan, SUA nu mai trebuie privite la nivelul unui guvern refugiat aşa cum au făcut-o unii, atunci când participă la acţiuni în zonele de interes comun. Astfel, la Cairo s-a decis în mod satisfăcător asupra unei reprezentări adecvate a OSS în Iugoslavia*. „Ăştia parcă discută cu cuţitele pe masă! Probabil că americanul nu-i înghite pe scorţoşii de britanici, auzi «guvern în refugiu»! Păcat că n-am cum să aflu reacţia celor de la Londra, cred că l-au înjurat gros şi cu dinţi strepeziţi pe cel pe care l-a scos de la rezervă preşedintele Roosevelt". *În mod repetat, Donovan a pus accentul asupra* punctului referitor la prezenţa americană în Balcani. *El a fost imprecis atunci când s-a referit la cine deţine autoritatea finală pe acest teatru de operaţii şi a marcat marile diferenţe de vederi între „influenţele Foreign Office-ului" şi opiniile militarilor*. Se gândi că nu era prima oară când se evidenţiau diferenţe între diferitele compartimente ale unei structuri supreme decizionale şi-şi aduse aminte că „războiul este o treabă mult prea serioasă pentru a fi lăsată pe mâna militarilor". îi plăcea lui Ică vorba asta şi o zicea din când în când, desigur nu de faţă cu Mareşalul.

Bomba venea abia acum. *Donovan şi-a exprimat opinia că Marea Britanie şi Statele Unite nu au oferit URSS dreptul de a fi prezentă în mod adecvat în Balcani. A*

considerat acest lucru ca fiind prostesc şi periculos, motiv pentru care situaţia trebuie să se schimbe. Nedumeririle lui anterioare faţă de poziţia americană se spulberară. „Vasăzică, avocatul Donovan, sau procuror, ce-o fi fost el, ajuns şeful principalului serviciu de informaţii al Americii, se transformă în avocatul lui Stalin! Şi-i acuză pe englezi că nu-i lasă pe ruşi să pătrundă în Balcani! Oare ce-o fi fost în capul lui, dar Roosevelt ce gândea? Păi, prin prisma acestui interes yankeu de a-i promova pe sovietici mai departe decât gândeau englezii, porumbelul ce ieşise din gura preşedintelui american la Casablanca nu mai pare atât de întâmplător. Oare care să fie mijlocul cu care îl presează ruşii? Cu partidul comunist – puţin probabil… Cu evreii, cu împărţirea moştenirii britanice şi a întregii lumi între ei doi? Nu-i posibil! Tiranul de Stalin nu se poate aşeza pe aceeaşi bancă cu exponentul lumii libere!” Aproape că strigă ultimele propoziţii. Îşi dădu seama şi se calmă tot atât de repede cum explodase. „Ce dracu’, să-mi păstrez cumpătul. Este clar că americanii joacă un joc periculos, riscă foarte mult îngăduindu-le ruşilor să iasă în faţă. Tot ei vor permite Armatei Roşii să intre prima în Berlin, un fel de compensaţie pentru milioanele de morţi care au făcut ca pierderile americane să fie, comparativ, insesizabile. Şi, din toate acestea, noi, cei de la frontiera de vest a Rusiei, vom pierde. Şi englezii îşi vor pierde imperiul, dar cel puţin ei sunt departe de ruşi. Chestiunea care se vântură prin cercurile opoziţiei de la noi şi o agită unii diplomaţi neutri – că America este împotriva politicii sferelor de influenţă – este pură gogoriţă. Vor hălci cât mai mari din Europa. Înclin să-i dau dreptate bătrânului ambasador german de la

Ankara! îi iubim pe americani, dar nu vrem o Europă numai a americanilor. Ia să vedem, ce mai zice avocatul ăsta transformat peste noapte în spion-şef. Va fi vai ş-amar de lumea liberă, o va costa mult pătrunderea ruşilor în inima Europei. Dar cred că mai mult pe noi, ăştia de aici”.

În continuare, Donovan s-a referit cu amărăciune la refuzul britanic de a permite OSS să folosească India ca o

trambulină şi apoi a povestit pe îndelete, fără a omite nimic, despre cea mai recentă reorganizare a OSS în China şi a adăugat că SOE fusese informat la timp despre aceasta. „Auzi neruşinare, «cu amărăciune»! Băieţii ăştia de peste Ocean cred că lumea întreagă-i la picioarele lor. Nu gândesc rău: noi suntem împotriva imperiilor, a colonialismului. Popoare din Asia, nu mai acceptaţi burse la Oxford şi Cambridge, unde să vă educaţi elitele, staţi acasă şi vă aducem noi lame de bărbierit Gillette şi maşini Ford!" Ştia că nu era pe de-a-ntregul adevărat, dar, după ce citise cele de mai sus, nu putea fi altfel.

Din partea a doua a mesajului nu reţinu decât că şeful OSS urma să propună factorilor sovietici un schimb de informaţii şi cooperare pe teren după modelul colaborării cu englezii şi că, în seara primei zile de Crăciun, Donovan însoţit de Harriman l-a vizitat pe Molotov. Alte detalii, decât că ministrul rus de Externe va studia cu atenţie şi în cel mai scurt timp propunerile americane, Donovan nu a oferit în cursul întrevederii cu colegii săi în ale spionajului, din Misiunea SOE Moscova.

Al treilea mesaj de la Moscova pe marginea misiunii Donovan era mai interesant. *Fiind reţinut din cauza vremii la Moscova, Donovan a fost pe neaşteptate invitat, în seara zilei de 27 decembrie, să facă o vizită şefului Serviciului Special de Informaţii la*

Lubianka. „Ia te uită ce onoare-i fac ăstuia! Chiar în bârlogul lupilor şi chiar cu şeful cel mare!" *El a fost însoţit de generalul Deane şi de un interpret de la ambasadă. Şeful Informaţiilor* – notează mai departe Hill – *este un general-locotenent* (*al cărui nume sper să-l primesc ulterior*), *un om impozant care nu vorbeşte deloc engleza. Deane nu l-a mai întâlnit anterior. Cu generalul-locotenent a venit şeful Secţiei sovietice de sabotaj, colonelul Ossipov. Întrevederea a fost foarte cordială şi a durat mai mult de o oră. Ruşii au acceptat principiile de colaborare cu Donovan şi i-au cerut să trimită un reprezentant la Moscova, să studieze toate posibilităţile. Donovan a declarat că el l-ar numi pe Haskell, dacă ruşii îl acceptă. El*

le-a explicat că este fiul acelui Haskell care a fost şeful organizaţiei de Cruce Roşie americană din Rusia, din anii 1920/1921. Ruşii l-au acceptat. „Ehe, poate în arhiva Moruzov vom găsi ceva despre acest Haskell, dar cine mai stă acum să caute…” Şi cu asta se încheie şi acest dosar, al treilea sau al patrulea, nu mai ştia.

Se ridică de la birou şi se îndreptă spre fereastra larg deschisă. Seara se strecura pe nesimţite şi, odată cu ea, răcoarea devenea tot mai prezentă. Aprinse o ţigară, trase cu plăcere câteva fumuri şi reveni să strângă hârtiile. Pe când le băga în servietă şi scotocea după plicul următor i se anunţă vizita lui Stănescu care nu venea cu mâna goală: îl aducea şi pe Siminel cu el. Acesta îi spuse că fusese anunţat că Mareşalul se îndrepta spre capitală, iar Nicuşor îi oferi un tablou mai viu al acţiunilor opoziţiei naţional-ţărăniste. „S-au întâlnit acasă la Mihai Popovici, Mihalache povestindu-le cum a decurs audienţa la Ică Antonescu. Le-a spus că l-a repezit pe ministru şi i-a cerut să abordeze într-un mod pragmatic situaţia, acum când ruşii sunt la porţile Bucureştilor. Altfel, apă de ploaie. Mai serios e ceea ce le-a relatat Maniu în maşină celor care mergeau la Snagov. Că s-a-ntâlnit după-amiază cu Buzeşti care i-a spus că Regele vine şi el mâine în Bucureşti şi este decis să-i ceară lui Antonescu să demisioneze. Este de acord şi Sănătescu”. Tăcerea se lăsă între ei. „Înseamnă că s-au decis”, murmură într-un târziu Cristescu. „Mergeţi şi luaţi toate măsurile”, le mai spuse. Rămas singur, se gândi că de-acum zarurile fuseseră aruncate. Şi persoana Mareşalului nu mai era hotărâtoare, decât dacă era decis să semneze armistiţiul. Dacă nu, rolul principal urma să fie jucat de Rege.

Pe coperta dosarului scos din plic înainte de intrarea celor doi era lipită o etichetă pe care scria de mână şi la maşină: *SOE – RUSSIA, 19, VOLUME TWO (Ministerial Correspondence), SOE/ FO/NKVD/OSS Liaison*. Erau documente noi, din anul de graţie 1944, în care războiul pe Frontul de Est intrase într-o nouă fază. Se uită din nou la harta ce spânzura pe peretele din faţa sa şi care ar fi

trebuit, cel puţin la sud, modificată în fiecare ceas. Până în acest moment, ruşii, în unele sectoare, atinseseră vechea frontieră cu Reich-ul din 1941, în altele o depăşiseră, iar în altele mai aveau de depăşit rezistenţe germane pe teritoriul lor. Privind aliniamentul fortificat Focşani – Nămoloasa – Galaţi şi luând în considerare rapoartele de pe front, se întrebă, pentru a câta oară? cu cine va apăra Antonescu căile de pătruns spre Bucureşti şi, mai departe, spre Balcani. Era o cauză pierdută. Înţelegea febrilitatea cu care lucra opoziţia şi nu înţelegea atitudinea Mareşalului. „Parcă i s-au blocat minţile, zise. Oare nu-şi dă seama ce se întâmplă şi că nu are alternative? La rece judecând, nu-i decât una – armistiţiul, ori semnat de el, ori de ceilalţi. Când mă văd cu el, trebuie să-i deschid ochii şi să-l fac să priceapă. O să-i prezint absolut toate datele, chiar şi cele de la englezi. Poate astea l-or dezmetici”.

Se uită peste documentul din faţă. Era o continuare de fapt, lipsindu-i partea de început. *Memorandum asupra călătoriei făcute de un ofiţer britanic de la Moscova la Leningrad şi în sectoare ale frontului Leningrad, între 29 ianuarie şi 5 februarie 1944*. Nimic spectaculos, date fără relevanţă în momentul în care le citea. Singurele lucruri mai răsărite erau două aprecieri legate de momentul desfiinţării Cominternului (al aşa-zisei desfiinţări, oamenii săi, în special I. Gh., atenţionându-l că în locul acestuia apăruseră nişte „institute de cercetare ştiinţifică nr. 99, 100 şi 205” şi o secţie specială de informaţii internaţionale, care exercitau controlul asupra partidelor comuniste şi mai acerb) şi al reînfiinţării Patriarhiei ruse. *Pentru cea mai mare parte a populaţiei, aceasta* [desfiinţarea Cominternului] *reprezintă „minunea celei de-a nouă zile”. Dincolo de asta, a însemnat foarte puţin pentru ea. În câteva oraşe, străzile numite „Comintern” au fost rebotezate, provocând obişnuita confuzie şi uneori necazuri. Dar pentru unii membri ai Partidului Comunist Rus, în special pentru cei mai vechi, desfiinţarea a venit ca un şoc neaşteptat. Decizia a fost primită cu regret şi teamă. Aceştia au avut senzaţia că un principiu, unul*

foarte important, a fost abandonat pentru a face pe placul opiniei publice externe, în special a celei din SUA şi din Imperiul Britanic. Există un puternic grup de izolaţionişti în Partidul Comunist (b) din Rusia. De asemenea, aceştia regretă desfiinţarea Cominternului.

În problema refacerii Patriarhiei ruse, autorul Memorandumului nota: *Acest pas suplimentar* [pe lângă desfiinţarea Cominternului] *pare, în prezent, a fi prea puţin apreciat de cea mai mare parte a populaţiei. Pentru mine este cel mai important lucru în politica externă a URSS.* Îl *asociez cu un scop precis din partea Comisariatului Poporului pentru Afaceri Externe, acela de a crea legături în Bulgaria, Grecia, România şi Iugoslavia, care toate sunt ţări ortodoxe. Pentru ele, Sfântul Sinod are o semnificaţie bine definită.* Îşi aduse aminte că, în urmă cu câţiva ani, prin august – septembrie 1941, Pamfil scrisese în ziarul lui o serie de articole dedicate *Panslavismului şi ortodoxiei ruse*. Atrăgea atenţia că, în condiţiile prăbuşirii militare din vara acelui an, conducerea moscovită mai are la dispoziţie un element esenţial care poate mobiliza la luptă milioane de mujici nu pentru partid, ci pentru „măicuţa Rusia" şi acela este biserica pravoslavnică. Scria Şeicaru că, timp de aproape două sute de ani, aceasta s-a aflat într-o ofensivă continuă pentru aducerea celorlalţi drept-credincioşi din Balcani în graniţele Imperiului Rus. A văzut mai repede şi mai departe Pamfil decât ofiţerul britanic! În plus, editorialistul atrăgea atenţia şi asupra faptului că Biserica Ortodoxă Rusă reprezintă factorul care va împiedica disoluţia Marii Rusii, aşteptată de unii în conjunctura de atunci.

Următorul document punea într-o altă lumină faimoasa misiune a lui de Chastelain. După ce i-au cules ca pe nişte ciuperci din pădurea Plosca şi i-au adus la Bucureşti, a ţinut să se întâlnească cu ei ca să afle scopul paraşutării lor în România şi totodată să găsească de comun acord un motiv pentru a-l livra germanilor care, firesc, aveau să-i ceară pe paraşutiştii englezi. După primele tatonări, de Chastelain i-a spus că ruşii fuseseră

înştiinţaţi de această misiune, dar I. Gh. i-a comunicat că la Moscova nu se ştia nimic şi că ruşii s-au înfuriat foarte tare auzind că un comando britanic a fost lansat în România. Dacă era aşa, şi nu avea niciun motiv să nu-şi creadă sursa care până atunci se arătase de încredere, cu atât mai ciudat apare mesajul ambasadorului britanic de la Moscova către unul dintre adjuncţii lui Molotov (şi poate cel mai important, fiind însărcinat cu probleme de cadre şi finanţe), Vladimir Dekanozov. Având apostila *Most Secret* documentul purta semnătura lui Archibald Clark Kerr, mai vechea sa cunoştinţă, şi era datat în 8 februarie trecut. *Vă scriu la cererea guvernului meu pentru a vă informa, dragă domnule Dekanozov, că autorităţile britanice au fost abordate recent de viceconsulul român de la Istanbul* [„a, Vlădescu-Olt, de perspectivă băiat”] *privind organizarea unei lovituri de stat în România, dată în numele Majestăţii Sale, având ca scop răstur*narea *regimului Antonescu. Problema a mai fost ridicată o dată în faţa autorităţilor britanice de acelaşi oficial român, cu ceva timp în urmă, la începutul lui octombrie* [„da, era cam odată cu trimiterea la post a lui Cretzianu şi doream să creăm un context favorabil noului ministru, pentru a intra mai uşor în legătură cu britanicii”], *dar, deşi el este o persoană în care acestea au oarecare încredere, nu a fost luat în serios, şi pista a fost abandonată. Acum, chestiunea a fost ridicată din nou în faţa autorităţilor britanice. Li s-a explicat acestora că acţiunea este susţinută de doi generali, unul este comandantul unui corp de armată, iar celălalt comandă o divizie, care pretind a avea alături un grup de ofiţeri de toate gradele care sunt gata să le execute ordinele. Odată ce acţiunea s-ar declanşa, se speră că mulţi alţi ofiţeri se vor alătura imediat, deşi nu se poate conta pe sprijinul unora dintre generalii-comandanţi. Ei pretind că au la dispoziţie 500.000 de oameni înarmaţi cu puşti şi mitraliere Bren de fabricaţie cehoslovacă şi ceva armament sovietic capturat, inclusiv aruncătoare de grenade. Pe de altă parte, au un deficit în tancuri, tunuri antitanc şi artilerie, armata română pierzând cele mai*

multe din tunurile de 105 şi 150 mm la Stalingrad. Mai mult, în forţele aeriene par a fi doar câţiva aderenţi, deşi se speră că, odată ce lovitura de stat va fi declanşată, multe unităţi aeriene vor adera la mişcare şi vor captura echipament german. Generalii sunt nerăbdători ca o forţă simbolică britanică, de circa 1.000 – 2000 de paraşutişti, sub comanda unui ofiţer de rang înalt, să fie trimisă pe Frontul de Est, după care generalii vor da semnalul declanşării loviturii de stat şi vor oferi capitularea necondiţionată a armatei române înaltului Comandament sovietic şi ofiţerului britanic, ca reprezentant al Puterilor Aliate.

Acesta era, în linii mari, şi mesajul cu care Cretzianu ieşise de la întrevederea cu Antonescu înainte de plecarea la post în Turcia şi pe care ambasadorul trebuia să priceapă că poate să-l transmită omologilor săi occidentali acreditaţi acolo. Cu excepţia pasajului referitor la starea mai mult decât precară a înzestrării şi a celui privind „capitularea necondiţionată”. Nu ştia cum apăruse aceasta din urmă, dar se prea poate să fi fost introdusă de englezi pentru a-şi exprima şi susţine în continuare opţiunea balcanică atât de brutal respinsă la Teheran, în primul rând de americani. „Să mă bată Dumnezeu dacă pricep ceva! Da, iniţial, britanicii sunt de acord să i se recunoască Moscovei o graniţă de securitate sub formula guvernelor prietene în proximitatea de vest. Ceea ce nu-i împiedică să caute să respingă pătrunderea comunismului la apus de această primă linie formată de Bulgaria, România şi Finlanda. Şi, pe urmă, vin americanii şi spun că ruşii ar trebui să primească mai mult! Donovan, Hopkins, Hull şi însuşi Roosevelt devin avocaţii lui Stalin!” Teheran era exemplul la îndemână. „Încurcată şi de neînţeles treabă”, murmură cu ochii pe hârtiile din faţă. Reveni asupra telegramei lui Clark Kerr.

Colonelul român care este însărcinat cu organizarea mişcării a declarat că ar fi bucuros să primească un ofiţer de legătură britanic şi mai bucuros dacă i s-ar trimite un radio emiţător şi un operator pentru a facilita

comunicaţiile. Se spune că Regele şi domnii Maniu, Cretzianu şi Caranfil cunosc intenţia unor generali de a scoate România din război, înainte ca armata ei să fie distrusă, şi ea [lovitura de stat] *este organizată în numele Regelui. În prezent, mişcarea este pur militară pentru că generalii implicaţi nu mai au încredere în posibilităţile de acţiune ale partidelor politice. Pe de altă parte, ei sunt aparent dispuşi să coopereze cu orice partid pe care l-ar alege Regele.*

Urmau o serie de analize de bun-simţ, dar nu ştia dacă erau ale ambasadorului sau ale guvernului său. *În momentul de faţă, întreaga schemă apare pentru guvernul meu a fi într-un stagiu embrionar şi fără posibilităţi reale de succes. Cifra de 500.000 de oameni care ar fi la dispoziţia complotiştilor pare cu mult exagerată. Mai mult, apare ca puţin probabil ca germanii să îngăduie forţelor române să deţină un sector propriu de front, aşa cum pare să sugereze aranjamentul pentru capitularea armatei române, cel puţin atât timp cât sunt presaţi din greu pe Frontul de Sud, aşa cum se petrec lucrurile în momentul de faţă. De asemenea, planul pare să nu ia în considerare reacţiile germanilor la lovitura de stat şi nici posibilităţile Mareşalului Antonescu de a contracara cu forţele rămase loiale. În sfârşit, aranjamentele pentru trimiterea unei forţe simbolice britanice pot fi îndeplinite numai dacă autorităţile britanice sunt convinse de importanţa operaţiunii.* Era amuzant să vadă cum o serie de lucruri adevărate amestecate cu minciuni erau analizate cu seriozitate de „autorităţile" britanice, în spatele cărora, era sigur, se ascundea *Intelligence*. Pe de altă parte, îşi dădu seama că ambasadorul Majestăţii Sale şi, desigur, „autorităţile" transmiseseră informaţia relativă la lovitura de stat pentru a mai detensiona relaţiile dintre Londra şi Moscova destul de şifonate după ce ruşii aflaseră de grupul de Chastelain.

În pofida numeroaselor slăbiciuni [ale planului] *guvernul meu consideră că guvernul sovietic trebuie informat că acesta ne-a fost prezentat şi ar fi recunoscător*

să cunoască dacă guvernul sovietic consideră că trebuie declanşată vreo acţiune. Între timp, guvernul britanic nu va lua nicio iniţiativă în această chestiune, în afara celei privind încercarea de a stabili legături directe, fără fir, cu grupul.

Se opri la un document care-l aducea mai aproape de zilele lui august şi de problematica lor. Era un mesaj de la de Chastelain către Cairo, din 19 aprilie. Nu privea strict relaţiile interaliate, ci România şi cei Trei Mari. Îşi aminti de lucrurile petrecute în primăvară şi la care se referea ofiţerul englez. După capturarea comandoului, au petrecut împreună mult timp pentru a pune la punct o schemă care să reziste, hai să-i spunem „curiozităţii" germanilor. Nu veniseră pentru a-i contacta pe liderii opoziţiei, ci să se intereseze de capacităţile petrolifere ale României. Şi unii, şi alţii erau profesionişti şi ştiau cât pot spune fără să pună în pericol alte operaţii. Sigur că el era într-o postură mai avantajoasă pentru că exista un interes, putea considera general, de a-i contacta pe Aliaţi şi putea acţiona mult mai lejer, având şi încuviinţarea Mareşalului. Şi împreună cu de Chastelain şi oamenii lui Maniu au descifrat, compus şi cifrat mesajele de la şi către Cairo. În faţa lui nu se afla unul dintre cele mai importante. *Mareşalul Antonescu a fost informat de Maniu asupra termenilor. Nu-i cunosc reacţiile, dar acei oficiali cu care ne aflăm în contact* [„adică eu!"] *ne-au comunicat*: *a*) *lipsa de încredere în Soviete*; *b*) *imposibilitatea cooperării între armata română şi cea sovietică*; c) *convingerea că plasarea liniilor de comunicaţie la dispoziţia Aliaţilor* [„adică a ruşilor", zise] *echivalează cu ocupaţia Armatei Roşii*; *d*) *dezamăgirea că termenii au fost fixaţi de sovietici şi nu de cei Trei Aliaţi, cu care România se află efectiv în război de când au început raidurile aeriene. Deşi ei admit că armata germană nu apără România la est de Carpaţi, consideră că este neonorant să nu lupte până la capăt împotriva Roşiilor. Ei admit* [îi plăcea formula neutră pe care o găsiseră împreună, „ei", şi în care erau incluşi toţi, şi Antonescu, şi Maniu] *în mod real că ţara doreşte pacea,*

dar nu vor să înceapă un nou război împotriva germanilor. Sunt convinşi că România este abandonată Sovietelor şi că noi am pierdut iniţiativa şi supremaţia. Nu cred că Armata Roşie se va opri înainte de Bosfor şi Marea Adriatică. Ei presupun că situaţia ar fi diferită dacă trupele anglo-americane s-ar apropia de teritoriul românesc. Sper să am răspunsul lui Maniu în scurt timp.

Era un strigăt care ar fi trebuit să rupă inima împietriţilor din cealaltă parte a lumii şi să le deschidă ochii. „Dar pentru ei, se pare, nu există decât Ruhrul, celelalte mici naţiuni fiind o treabă mult prea complicată. Sunt lângă Rusia? Foarte bine, să aibă ea grija lor! Rusia de azi, domnilor, nu mai este cea dinaintea războiului – i se părea că aude zicând –, au desfiinţat Cominternul, au repus Patriarhia în drepturile ei, nu mai vorbesc de export de revoluţie şi nici de luptă de clasă. Iar Stalin, ce om drăguţ! Noi îl numim *unde Joe*. Iar noi, ăştialalţi, românii, în timp ce ştim unde-i America, pentru cea mai mare parte dintre americani nici măcar nu existăm. În schimb, după ce-i doborâm din avioanele lor pictate care aruncă moartea de la cinci mii de metri, se miră că avem femei atât de frumoase, cepe atât de mari şi că ţăranii cărora le-au omorât vacile nu bagă furcile în ei!” Asta-i părea răspunsul la toate mesajele pe care le trimiteau, în timp ce ruşii se apropiau. Nu era drept! Dar ce era drept? Era oare drept bombardamentul de la 4 aprilie, la două zile după mesajul lui Molotov? De ce ar ţine cont de telegramele noastre, când nu au ţinut cont de argumentele strategice ale lui Churchill şi ale militarilor săi. Se opri dându-şi seama că-i mai mânios pe americani. „Da’ lasă, că şi când vor veni *roşii*, cum le-a zis de Chastelain, să te ţii!”

Era din nou abătut. Luă o nouă ţigară şi se duse la geam. Întunericul era aproape de nepătruns, becurile slabe pe care Apărarea Antiaeriană le plasase pe stâlpi nereuşind să facă prea mult. îi veni în minte Maria Theodora. Nu-şi mai văzuse nevasta de câteva zile; nu-şi făcea griji, era o femeie descurcăreaţă şi mai era înconjurată şi de prieteni. Se gândi s-o aducă în Bucureşti,

mâine, să fie aproape de el.

Se aruncă din nou în războiul hârtiilor. „Ia te uită”, exclamă privind un *Raport* din 29 aprilie tratând despre *Relaţiile cu NKVD. Ni se pare* – scria AD/S. 1 – *că ne îndreptăm spre o perioadă de relaţii încordate cu aliaţii noştri ruşii. Pe lângă neîncrederea generală evidenţiată în înregistrarea convorbirii dintre Manderstam cu Ciceaev (a cărei copie ţi-am arătat-o ieri), avem necazuri cu ei pe marginea trimiterii în România a unei misiuni comune OSS/SOE. Ossipov, într-o conversaţie pe care a avut-o cu Hill săptămâna trecută, i-a reproşat că nu am cerut NKVD să participe la aceste operaţii. Aceasta ne-a pus într-o poziţie dificilă*. Eeei, dacă era vorba de „poziţii dificile”, el se afla într-una dintre acestea deoarece oamenii săi, dinăuntru, dinafară şi de pe unde se mai găseau ei, nu auziseră nimic. „Auzi, o echipă comună formată din americani şi britanici să pătrundă aici şi noi să nu ştim, ba să se supere ruşii că n-au fost invitaţi! Doamne apără! Suntem ca o cloşcă proastă de sub care vulpea fură ouăle!” Citi în continuare. *Şansele ca echipele noastre să asigure contacte valoroase la români pot fi serios diminuate de includerea ruşilor în echipe, din cauza unei intense şi aparent din ce în ce mai mari neîncrederi a românilor faţă de URSS, aşa cum reiese din telegrama lui de Chastelain a cărei copie o ataşez*. „A, acum înţeleg rostul includerii acesteia în dosarul relaţiilor interaliate!” *în acelaşi timp, este evident de dorit să cooperăm cu NKVD dacă este posibil şi este aproape esenţial pentru echipele noastre să dispună de o scrisoare de prezentare pentru a fi folosită în cazul în care ele vor veni în contact cu trupele înaintate ale Armatei Roşii care sunt „cu degetul pe trăgaci”. Cu siguranţă, Ossipov nu este sincer atunci când spune că i-am rănit sentimentele deoarece avem informaţii din cele mai secrete surse relative la infiltrarea pe scară largă a tuturor ţărilor balcanice de către NKVD şi niciodată nu ne-a cerut să colaborăm cu el în aceste operaţiuni. Oricum, pentru moment, ne-am rezolvat aceste probleme transmiţând că suntem dispuşi să ataşăm ofiţeri ruşi pe*

lângă fiecare dintre cele şase grupuri, imediat ce aceşti ofiţeri sunt disponibili să ni se alăture, dar că noi nu putem întârzia trimiterea acestor misiuni, iar ofiţerii ruşi trebuie să le urmeze la timpul cuvenit. Aceasta ne va da ocazia să realizăm contactele cu românii fără ca ruşii să ne-ncurce, deşi eu nu mă pot gândi că românii nu vor fi în mod real neliniştiţi dacă şi când ruşii vor sosi. „Măi, scorţosule, lasă-ne pe noi să apreciem cum îi vom primi pe ruşi. Ticălosule! Ai tu habar ce-au făcut ăştia în Basarabia, în 1940? Dar povestea de la Katyn nu ţi-a spus-o nimeni? Da' ce-au făcut cu tătarii de pe Volga? De ce au preferat ăştia să lupte în Wehrmacht, ţi-a spus cineva?!"

Se ridică brusc de pe scaun şi se-ndreptă spre casa de bani din care scoase servieta, deşertându-i conţinutul pe măsuţă. Se lumină la faţă. Selectă câteva dosare pe care scria *SOE WAR DIARY – MIDDLE EAST AND BALKANS* şi-l alese pe cel corespunzător lunii aprilie 1944. îl măcina şi voia să rezolve, dacă putea, cazul celor două grupuri OSS/SOE paraşutate în România în acea lună şi la care făcea referire documentul de mai sus. Începu să răsfoiască febril dosarul şi găsi o scurtă notă. *La 5 aprilie au avut loc convorbiri între Forţa 133 şi OSS cu privire la desfăşurarea unor operaţii viitoare în România. Luând în considerare unele posibile evenimente viitoare în această ţară, s-a căzut de acord ca Forţa 133 şi OSS să pregătească, în cel mai scurt timp, două misiuni pentru infiltrarea în jurul datei de 15 aprilie. Aceste misiuni erau formate din câte trei oameni comandaţi de un american şi, respectiv, de un ofiţer britanic. Prima dintre ele era compusă din…* şi urmau numelor unor ofiţeri din cele două structuri, nume care lui nu-i spuneau nimic. Auzea pentru prima oară de ei. Privind mai atent, observă că cea de-a doua echipă avea nominalizat ca rezervă un anume Mincu, locotenent în OSS. Probabil vreun român ai cărui părinţi se stabiliseră cine ştie când prin America. Ar trebui să dea informaţia lui Siminel. *Pe lângă misiunile de mai sus, Forţa 133 şi OSS vor pregăti personal pentru încă patru misiuni viitoare.* Şi cu asta se sfârşea informaţia. Uşor descurajat,

răsfoi în continuare *Jurnalul de război al SOE*. Ştia că o să revină asupra lui, dar acum dorea să rezolve problema echipelor comune anglo-americane. Erau o grămadă de lucruri importante, despre Maniu, despre misiunea lui Ştirbei, despre Vişoianu, despre Rege, despre turcul Tozan şi efectele negative ale bombardamentelor din România asupra activităţii SOE. Dar despre ce-l „ardea" acum, nu mai găsi nimic. Nici că au fost infiltraţi, nici că s-a amânat, nimic. Decât câteva lucruri referitoare la misiunea unui locotenent-comandor Glenn, din Royal Navy, care fusese paraşutat în noaptea de 27/28 iunie, în legătură cu o misiune pe Dunăre. Se pare că era vorba de contactarea piloţilor care înainte de război conduseseră convoaiele de nave în zona Cazane. „Se gândesc departe englezii ăştia, se şi văd pe Dunăre! Doar că n-o să aibă parte de ea". Puse la loc *Jurnalul* şi celălalt dosar pe care-l terminase şi se pregăti se înceapă lectura altuia.

Se uită la ceasul elveţian pe care i-l făcuse soţia cadou, nici nu era foarte târziu, mai era ceva mai mult de o oră până la miezul nopţii, şi nici nu era obosit. Se decise să mai stea, mai ales că-i mai rămăseseră doar două dosare din plicul *Relaţii interaliate*. Punând mâna pe cel mai gros din ele şi citindu-i eticheta, se simţi ca şi cum l-ar fi apucat pe bunul Dumnezeu de picior: *SOE HISTORY 135. RUSSIA D/P SECTION HISTORY*. Cuprindea materiale ce acopereau înfiinţarea şi activitatea Misiunii SOE de la Moscova, începând din 1941. Sigur că multe lucruri le găsise în telegramele, rapoartele, memorandumurile şi notele elaborate la timpul lor, aici fiind „povestea" scrisă în ordine cronologică. Deci, va trece peste acestea, dar fuseseră găuri ce trebuiau umplute, nume ascunse în spatele unor iniţiale, evenimente pe care nu le înţelesese, remarci şi replici pe care nu le putuse încadra în context când le citise prima oară. Spera să facă acum lumină.

Chiar de la prima frază află lucruri noi despre debutul relaţiilor dintre cele două ţări şi serviciile lor speciale. Oficial, se spunea acolo (se gândi că ar fi dat salariul pe o lună să ştie ce înseamnă „oficial"), Secţiunea

rusă a fost creată imediat după începerea ostilităţilor între Germania şi URSS, dar încercări anterioare fuseseră făcute prin deschiderea unor secţiuni în Estonia, Letonia şi Finlanda, pentru spaţiul nord sovietic şi, respectiv, în Turcia şi Ungaria, pentru sudul Rusiei. Dar, aşa cum menţiona documentul, n-a ieşit mare lucru din acestea. Primii membri ai secţiei au fost G.O. Wiskeman şi maiorul G.A. Hill, ambii vorbitori de limba rusă şi având *în trecut legături ruseşti*, omiţându-se însă a se menţiona care fuseseră ele. Prima misiune a secţiei, căreia, după plecarea lui Wiskeman, i se mai ataşaseră trei persoane dintre care un expert în probleme petrolifere, a fost *de a organiza activităţi subversive în Caucaz în eventualitatea apariţiei semnelor slăbirii controlului central şi de a-i asista pe ruşi, dacă se iveşte necesitatea, la distrugerea instalaţiilor lor petrolifere din regiune*. Şi tot dintr-un început, lămuri şi faptul că „SAM” era numele de cod al Misiunii SOE de la Moscova.

Îşi aminti că acordul de cooperare stabilea principiul reciprocităţii reprezentării, astfel că şi ruşii îşi creaseră pe pământ britanic, la începutul toamnei lui 1941, echivalentul SAM, condus de colonelul Ciceaev. Alte nume din misiunea NKVD de la Moscova nu-i spuneau nimic, în schimb despre maiorul Graur se gândi că-i basarabean („dacă ăsta o fi numele lui!”, mormăi). În ceea ce priveşte numele de cod „Pickaxe” bănuiala de mai înainte îi fu confirmată: era vorba despre agenţi sovietici trimişi în Anglia pentru a fi infiltraţi în Europa ocupată. *Până acum a reieşit cu prisosinţă că scopul principal al acestei misiuni ruseşti de legătură are de-a face cu aceste acţiuni*. Şi, în aceeaşi ordine de idei, dădu peste o statistică a operaţiilor Pickaxe: douăzeci şi cinci de agenţi fuseseră expediaţi către destinaţiile lor, dintr-un total de treizeci şi patru sosiţi în Regatul Unit. Dintre cei nouă care au eşuat, trei au fost ucişi, patru au fost trimişi acasă de colonelul Ciceaev, fiind socotiţi nepregătiţi pentru acest gen de misiuni, unul a refuzat să debarce de pe submarin şi a fost şi el trimis acasă („precis ăştia au fost împuşcaţi!”), iar

ultimul s-a înapoiat din motive medicale.

Sări peste un lung pasaj în care autorul *Istoriei* deplângea lipsa de recunoştinţă a sovieticilor faţă de eforturile pe care le făcuseră britanicii pentru a-i pregăti pe agenţii ruşi, care veniseră fără echipament, fără actele necesare, fără cartele de alimente, să pătrundă pe continent (*fiecare agent Pickaxe mai petrecea încă zece zile la Londra*!), lucruri cu care se mai întâlnise în primele dosare, pentru a se opri la concluzia operaţiunilor de infiltrare în Europa ocupată: *în general, Pickaxe a cauzat o mare pierdere de timp, de energie şi necazuri în ceea ce ne priveşte, lucru care pare să nu fi fost apreciat în mod firesc de colegii noştri ruşi, care ne critică mereu pentru încetineală şi ineficienţă*.

După informaţii referitoare la acţiuni sau schimburi de date privind Afghanistanul, India, despre eşecul cooperării în Iugoslavia, câteva rânduri reţinură atenţia directorului general: *încercări de legătură în România. În 1943, am cerut NKVD să elibereze un număr de prizonieri români potriviţi pentru a fi infiltraţi în România*; *ruşii au desemnat şase oameni, dar mai târziu au informat misiunea de la Moscova că oamenii erau „iremediabil pierduţi Apoi totul a rămas fără urmări*.

Nu cu mult timp în urmă, Vlădescu-Olt, ca şi Georgică, i-au transmis de la Istanbul că un foarte important personaj german schimbase tabăra trecând la englezi. Dezertarea lui atrăsese subordonarea totală a Abwehr-ului de către instanţele politice, adică de către Himmler, şi debarcarea micului amiral. Viceconsulul îi spusese că totul se petrecuse în cel mai mare secret, lucru pe care nu-l prea crezuse, gândindu-se că dacă aflase el mai erau probabil şi alţii care ştiau şi, chiar la scurt timp, Aliaţii trâmbiţaseră în patru zări despre cazul diplomatului german. Şi nu se înşelase. *Istoria Secţiunii D/P Moscova* îi dădea dreptate. *În februarie 1944, NKVD a făcut aluzie la un raport de presă potrivit căruia Vermehren, ofiţer de informaţii german la Istanbul, s-a pus la dispoziţia britanicilor* („Ha, ha, auzi la ei – s-a pus la dispoziţia…

Câtă eleganţă pentru o trădare!”) *şi a cerut copii după toate declaraţiile acestuia, întrucât se credea că el dirijează spionajul german din Turcia împotriva URSS. Unele informaţii au fost obţinute de la SIS şi transmise ruşilor, dar s-a negat că Vermehren ar fi fost vreodată angajat în activităţi antiruse sau că ar fi făcut* vreo *declaraţie despre spionajul împotriva URSS. NKVD şi-a exprimat dezamăgirea cruntă, întrebându-se dacă dorim într-adevăr să cooperăm cu ei. Abia în iulie, SIS a permis NKVD să vadă copii ale mai multor informaţii date de Vermehren, dar evident că, la acea dată, ele încetaseră a mai fi de interes imediat.* „Cam cum sunt informaţiile astea pentru mine”, îşi zise.

Şi, apoi, iarăşi despre România. *La 21 aprilie 1944, Cairo a solicitat opinia generalului Hill asupra posibilităţii ca sovieticii să agreeze ca o misiune SOE/OSS să preceadă ocupaţia rusească a*

României. Generalul Hill ne-a răspuns că este puţin probabil ca ruşii să fie de acord cu o asemenea acţiune, din moment ce ei nu au fost invitaţi să participe. Cairo era dornic să colaboreze cu ruşii, dar simţea că includerea ruşilor în prima echipă va face dificilă atingerea obiectivului, din cauza sentimentelor românilor faţă de ruşi. Cu toate acestea, nu am avut nimic împotrivă ca NKVD să participe la următoarele acţiuni. Informaţia a fost transmisă NKVD şi, deşi a fost călduros primită, l-au informat pe generalul Hill că nu doresc să se alăture acestei misiuni, dar cred că oferta rămâne deschisă. Ulterior, Foreign Office a hotărât că toate misiunile SOE/OSS propuse a fi trimise în România trebuie să fie abandonate din cauza dificultăţilor ridicate de ruşi. „Deci, din cauza asta au renunţat să-i mai trimită. Geaba am căutat în *Jurnal*, abia aici am dat de explicaţie”. *Se crede că aceste greutăţi au fost provocate de pretinsul caracter politic al misiunii colonelului de Chastelain şi parţial din cauza acţiunii premature, inoportune a SOE-Cairo în abordarea ambasadorului sovietic de acolo cu cererea de a procura documente de liberă trecere pentru membrii*

acesteia. Acum, sigur că mai era şi o altă faţetă. Misiunea de Chastelain îşi atinsese practic obiectivul real – înşelarea germanilor şi, între timp, debarcarea din nordul Franţei se produsese, astfel că alte misiuni în spaţiul românesc nu mai erau necesare.

Un raport de evaluare, aşa cum era cel din faţa lui, trebuia să se încheie cu concluzii. Erau acolo, înaintea ochilor, dar de o factură aparte, istorico-psihologică. Aproape că s-ar fi simţit dezamăgit dacă n-ar fi fost aşa. *Eşecul Misiunii de la Moscova de a ajunge la rezultate care să merite cu adevărat osteneala incumbă atât unora cât şi altora. A fost extrem de dificil să tratezi cu ruşii, în toate epocile. Simplitatea de copii a ţăranilor ruşi a oferit întotdeauna un contrast uimitor cu profilul psihologic complex al conducătorilor lor*. Se gândi că mai repede se schimbă înfăţişarea oraşelor, a ţărilor decât sufletul oamenilor. *Un englez, căpitanul Perry, şi-a făcut cunoscută experienţa de viaţă în Rusia, în primul deceniu al secolului al XVIII-lea. Această carte, care a avut o largă circulaţie în Europa Occidentală şi a fost tradusă în cel puţin patru limbi, ne oferă o imagine a caracterului rus, care nici astăzi n-ar fi fost creionată mai bine. Puternicul sentiment de inferioritate a dezvoltat un respect faţă de formele de manifestare ale culturii străine care, combinat cu o suspiciune generată de raţiuni externe până la un nivel nemaiatins, fac probabil din ruşi cel mai şiret şi lipsit de scrupule negociator din câţi există. Acesta era subiectul cărţii lui Perry şi, în continuare, el îl explica asociindu-l cu dezvoltarea tradiţiei bizantine, mantie care a căzut după 1452 pe umerii prinţilor de Kiev, şi de aici mai departe ai Imperiului Rus. După două sute de ani, caracterul rus este neschimbat. Într-adevăr, tendinţa lui de a nu avea încredere în acei străini cu care intră în contact a fost accentuată odată cu venirea regimului sovietic. Suspiciunea rusească a fost piatra de temelie responsabilă pentru prăbuşirea relaţiilor SOE – NKVD. De la început a fost evident că orice declaraţie sau cerere adresată NKVD nu a fost apreciată la valoarea ei.* „Este bine de ţinut minte

aceasta, gândi directorul general. Cine ştie pe ce baze vom coopera cu ruşii şi s-ar putea ca vreodată toate astea să ne fie de vreun folos", deşi trebuia să recunoască, măcar în sinea lui, faptul că, în calitate de învingători în România, ruşii vor avea un cu totul alt comportament. Întotdeauna *tendinţa lor a fost de a căuta „celălalt motiv" şi rezultatul acestei abordări a fost deseori stânjenitor pentru simplul fapt că, de cele mai multe ori, nu exista vreun alt motiv. În consecinţă, nici cea mai simplă întrebare nu primea vreodată un răspuns imediat. Totodată, trebuie admis că o altă trăsătură deosebit de puternică a birocraţilor sovietici s-a manifestat de la început – lipsa de asumare a responsabilităţii. Pentru un occidental, aceasta apare de dimensiuni surprinzătoare şi transcende toate ideile noastre despre birocraţie. Dar nu este dificil a o înţelege, dacă luăm în considerare lipsa de iniţiativă proprie slavilor răsăriteni – în special când această caracteristică este în continuare afectată, în cazul unei acţiuni neautorizate, de ameninţările cu aplicarea unor pedepse severe.* (*Notă*: *se recunoaşte acum că aceasta este cauza iniţială a înfrângerilor Armatei Roşii, când ofiţerii inferiori şi subofiţerii au refuzat să ia măsurile potrivite într-o anume situaţie, fără să raporteze şi fără să primească ordine de la superiorii lor.*) *Aceasta fiind situaţia sovieticilor, având în vedere că am promis să cooperăm* [trebuie să spun] *că nici noi n-am făcut mare lucru să îmbunătăţim relaţia.*

Sigur că britanicii nu au răspuns întotdeauna prompt (îşi dădea foarte bine seama că acest lucru era practic imposibil) cererilor sovieticilor, mai ales în privinţa schimbului de informaţii, lucru care, în opinia autorului *Istoriei Secţiunii D/P*, a fost cu abilitate speculat de oamenii de contact ai sovieticilor – Ossipov, Graur şi Ciceaev. Aceştia i-au acuzat pe englezi (*până la saţietate*, cum releva textul) de *parcimonie*, *eşec şi lipsuri* în executarea operaţiunilor *Pickaxe* şi în problema schimbului de informaţii. *Din punctul de vedere al NKVD, acestea constituie argumente serioase, deşi, trebuie să admitem, părtinitoare. Oricum, înainte de a expune faptele*

din punctul nostru de vedere, mi se pare că-i mai bine să recunoaştem greşeala noastră de la începutul relaţiilor cu instituţia sovietică. împreună cu celelalte departamente şi structuri ale Guvernului Majestăţii Sale noi am privit discursul prim-ministrului din iulie 1941 de solidaritate cu Rusia ca însemnând un parteneriat deplin, în adevăratul sens occidental al cuvântului. Stătea şi se crucea căci nu-şi putea închipui cum şeful unei rezidenturi de spionaj, chiar trimis pentru cooperare, poate fi atât de naiv. „Dacă este naivitate! Cum naiba să te gândeşti că Churchill a aruncat peste bord, dintr-odată, anticomunismul ce-l caracterizează de douăzeci de ani?" Oamenii lui hârşiţi în tot felul de combinaţii ar fi râs, după expresia Miţei Baston, şi cu fundu'. „Asta n-a auzit de zicala «Fă-te frate cu dracu' până treci puntea»? îşi continuă el monologul. Premierul a folosit parcă aceşti termeni într-un discurs ţinut mai înainte".

Reveni asupra documentului. *În urmărirea acestui ideal, noi am dat cu vârf şi îndesat tot ce-am avut – bunăvoinţă, informaţii, mărfuri de tot felul. Şi nu am cerut nimic în schimb, ceea ce, din punctul de vedere al sovieticilor, realist şi nicidecum oriental, a fost o prostie. Este discutabil dacă, menţinând în permanenţă o atitudine fermă, situaţia relaţiilor anglo-sovietice ar fi fost mai bună în prezent. Atât Stalin cât şi Molotov declară în mod repetat că ei respectă* [înţelegerea] *cu stricteţe. Pare de bun-simţ să admiţi că şi reciproca e valabilă şi că, fără niciun fel de dubii, politica de a da totul şi a nu cere nimic, care a fost adoptată de noi, a fost interpretată, de fapt, drept slăbiciune de către Moscova*. În consecinţă, după cum evidenţia *Istoria*, ruşii au început să nu mai răspundă nevoilor informative formulate de britanici într-un târziu, ba chiar au început să evite întâlnirile directe găsind tot felul de motive, astfel încât se părea *că suntem într-o fundătură*. „Păi, băieţică, îi venea să-i zică, n-o să mai aveţi mult şi o să ajungeţi la concluzia că singura soluţie este să vă închideţi secţiunea moscovită. Voi nu sunteţi slabi, dar ei judecă altfel, omul nu contează pentru şefii cei mari, nici

legile şi uneori nici aparenţele. Doar rezultatele sunt cele care contează. Numai cine va juca la fel ca ei va putea să-i dovedească. Sigur, voi le-aţi cedat ţările din jumătate de Europă, dar parcă aţi fi vrut să lăsaţi în urma voastră nişte reţele pe care să le fructificaţi, dar nu ştiu dacă vă lasă, uite ce scandal a născut bietul de Chastelain!”

Şi concluzia… concluziei. *Pentru a conchide, trebuie spus că eşecul Misiunii SOE de la Moscova a fost din cauza inabilităţii ei, împreună cu Misiunea 30 şi Secţia de Presă (şi incidental a contrapartenerilor americani), de a învinge suspiciunea ruşilor. Dacă am fi început cooperarea cu NKVD pe baze de serviciu-contra-serviciu am fi putut obţine rezultate mai bune. Dar dacă adoptarea unei poziţii ferme din partea noastră ar fi putut produce sau nu rezultate este acum o chestiune pur academică.* Îşi dădea totuşi seama că nu putea judeca relaţiile dintre cele două servicii speciale pentru că atât unii cât şi ceilalţi nu angajaseră în această cooperare decât numai o parte a organizaţiilor de informaţii, iar în ceea ce-i privea pe englezi ştia că la SIS părerea dominantă despre SOE era nu tocmai favorabilă: „A, de la SOE, ei bine, nişte diletanţi!” Ştia că nu-i justificată pe de-a-ntregul, dar un pic de adevăr exista. Se gândi că aşa cum de Chastelain fusese folosit pentru intoxicarea germanilor, tot aşa Secţiunea SOE de la Moscova acoperea poate vreo reţea a SIS care, desigur, nu era acolo pentru cooperare. Era posibil, dar ştia că, dacă exista, nu avea cum s-o documenteze.

Lucrarea era completată de o mulţime de *Anexe*: Acordul din septembrie 1941, operaţiunile Pickaxe (erau o mulţime de nume acolo, descrieri de operaţii, situaţii incredibile, cum a fost a celor patru austrieci care, odată sosiţi în Regatul Unit, nu au mai dorit să plece în misiune în ţara lor, invocând tot felul de motive, pentru ca, în final, să le solicite britanicilor să nu-i trimită din nou în Rusia), personalităţi NKVD (generalul Vladimir Georgevici Nikolaev, cel care semnase Acordul de cooperare; generalul Pavel Mihailovici Fitine, cu care, avea s-o afle

acum, se întâlnise Donovan în decembrie 1943, la Lubianka; generalul Ossipov care era omologul lui Hill; colonelul Ivan Ciceaev, ofiţerul de legătură de la Londra; colonelul Graur, ucrainean din Nikolaev – „pe dracu', ăsta-i de-al nostru!"; căpitanul Toropcenko şi locotenentul Suvorov, ofiţeri inferiori în misiunea NKVD de la Moscova şi încă vreo trei sau patru ale căror nume nu-i spuneau nimic). Socoti că era firesc ca fişele acestora să ajungă la Contrainformaţii. Lucru pe care avea să-l facă imediat ce finaliza cercetarea documentelor.

Urmau apoi: lista personalului Misiunii SOE de la Moscova, cu toate modificările petrecute din 1941 până la zi; cazarea personalului britanic la Moscova; relaţii cu Ambasada britanică de la Moscova şi cu celelalte misiuni străine acreditate pe lângă guvernul sovietic (găsi explicaţia pentru Misiunea 30, era vorba de Misiunea militară britanică). Prima frază din această notă îl duse din nou cu gândul la relaţiile dintre personalul diplomatic român acreditat în diverse ţări şi oamenii săi şi fu gelos pe înţelepciunea de care dădeau dovadă fiii Albionului. *Relaţiile cu membrii ambasadei au fost foarte bune şi Misiunea SAM a urmărit tot timpul să lucreze în strânsă legătură cu ambasadorul, care a fost ţinut la curent cu activităţile misiunii şi care a fost consultat de generalul Hill în toate chestiunile importante*. Dacă măcar pe jumătate din ce se întâmpla acolo s-ar fi petrecut şi în reprezentanţele diplomatice româneşti, ar fi fost un director general mulţumit! Dar nu, diplomaţii români căutau să pună beţe în roate ofiţerilor săi, de parcă n-ar fi fost vorba de aceeaşi ţară. *Ofiţerilor Misiunii SAM li s-a acordat acces la dosarele ambasadei, privilegiu de care nu s-au bucurat membrii Misiunii militare 30, fapt care s-a dovedit extrem de folositor*.

Paragrafele următoare parcă erau desprinse dintr-un manual de spionaj, capitolul „Despre cultivarea relaţiilor cu străinii". „N-ar strica, după război, ca astea să ajungă în vreo şcoală pentru pregătirea spionilor, zise. O să fie nevoie de oameni noi, căci puţini or să treacă de ciurul

ruşilor şi în niciun caz cei care au lucrat pe Frontul de Est, adică cei mai buni”. *Misiunea SAM a acordat importanţă păstrării legăturii cu cât mai mulţi străini din Moscova şi formării unui larg cerc de contacte în interiorul lui. Pentru aceasta era necesar să menţinem „casa deschisă” şi să organizăm unele petreceri. În schimb, membrii misiunii erau invitaţi la diferite ambasade şi misiuni. În acest fel, o anumită cantitate de informaţii a fost adunată, ea fiind transmisă din timp în timp la Londra. Printre aceste contacte este important a menţiona numele generalului Pika, şeful Misiunii militare cehoslovace la Moscova, care s-a arătat întotdeauna foarte prietenos şi care ne-a strecurat informaţii despre care credea că ne interesează. Corespondenţii de presă, întotdeauna cu urechile la pândă, sunt surse de informaţii utile*.

Găsi apoi lista simbolurilor cel mai des utilizate în corespondenţele dintre Misiunea SOE şi SOE-mamă, extrem de folositoare pentru viitorii analişti ai acţiunilor britanicilor şi, chiar mai interesant şi mai util, un adevărat ghid pentru organizarea contactelor „neoficiale” cu cetăţeni sovietici. Unele recomandări erau firești datorită *xenofobiei autorităţilor sovietice*: *cea mai mare discreţie trebuie să fie arătată atunci când vă întâlniţi cu ruşii pentru a evita atragerea unor repercusiuni asupra lor şi a familiilor lor*. Dar îi veni să râdă atunci când citi despre una dintre formele de manifestare ale acestei discreţii. *Dacă sunteţi invitat într-o casă de ruşi, este indicat să mergeţi după căderea întunericului, purtând un vechi costum civil pentru a vă pierde mai uşor în peisajul local şi ca să nu apăreţi astfel „prea străin”*. Pe de altă parte, văzu din cele ce urmau că autorul documentului lua în considerare şi posibilitatea organizării, la sediul misiunii, a unei întâlniri cu localnici. Sigur că oamenii săi nu erau atunci în postura fericită a britanicilor şi pentru fiecare informaţie ce privea Frontul de Est trebuiau să desfăşoare activităţi care mai de care mai elaborate, mai riscante, dar peste ani, cine ştie… *Ne aflăm*, scria cel care elaborase *Istoria Secţiunii SOE de la Moscova, în postura deloc*

obişnuită, dar norocoasă de a nu avea poliţie care să stea la uşa noastră din faţă (şi nu numai), astfel că este posibil din când în când să primim ruşi în vizită la sediul misiunii. Aceasta trebuie să se producă numai după căderea întunericului şi numai după ce vă asiguraţi că nu mai sunt prezenţi alţi ruşi, nici măcar printre oamenii de serviciu. Acestora li se va da liber în aceste ocazii, desigur fără a li se spune adevăratul motiv. De obicei, uşa din faţă trebuie lăsată deschisă, astfel ca oaspetele să nu fie lăsat să aştepte pe treptele din faţă. Se opri amuzat, gândindu-se că parcă citea unul din nenumăratele romane de spionaj scrise de Edgar Wallace. *Spre exemplu, folosind aceste precauţii, un ofiţer din misiune care este interesat de cărţi poate invita cu regularitate librari la sediu. Altul interesat în muzică – muzicieni; un al treilea având scrisori de prezentare de la ruşii din Anglia către rudele lor din Moscova. Fără preocupări sau interese comune, este aproape imposibil de a stabili contacte întâmplătoare. Aici sunt foarte puţine restaurante sau cafenele, iar cele existente se află sub supravegherea constantă a NKVD şi orice rus care este văzut că stă de vorbă cu străinii este urmărit şi apoi interogat. Este foarte dificil să explici motivele acestei atitudini a NKVD, care este aceeaşi ca în perioada anterioară războiului. Unul dintre motive este că toţi străinii sunt consideraţi agenţi străini şi, cum NKVD nu întrebuinţează întotdeauna mijloace avansate şi nici agenţi bine antrenaţi ai contraspionajului, aşa cum fac cele mai avansate ţări ale lumii, ei adoptă metoda interogării ruşilor care vin în contact cu străinii, folosind ameninţările dacă este necesar. Aceasta serveşte două scopuri, primul – a obţine informaţii* despre *străinul în cauză (concepţii politice, interese* etc.); *al doilea – a-i înspăimânta pe ruşi şi astfel a se asigura că acela care doreşte să stabilească relaţii cu străinii se va gândi de două ori înainte de a se compromite cu aceştia. Un al doilea posibil motiv este că, de ani de zile, propaganda sovietică a insistat în opinia publică rusească asupra Beneficiilor Traiului în Dictatura Proletariatului, cu înaltele ei Standarde de Viaţă şi Condiţii*

de Muncă, comparându-le cu Mizeria Abjectă în care Trăiesc Masele din Străinătate sub Capitalism. Ştia că astea erau limbajul şi ţintele propagandei bolşevice, dar când citise materialele întocmite pe baza exploatării informaţiilor oferite de prizonierii ruşi, putuse constata că ea nu a prins. În afara comisarilor politici, dar şi ăştia după doi-trei ani de prizonierat uitaseră învăţăturile lui Lenin şi ale generalissimului, masa soldaţilor găsea condiţiile din România capitalistă incomparabile cu acelea din Patria Muncitorilor şi Ţăranilor.

Reveni la text*. Îşi dădeau seama că orice rus care intră în contact cu străini şi află despre condiţiile din afara ţării lui poate să înceapă să nu mai aibă încredere în propaganda sovietică şi, în consecinţă, devine un duşman al statului. Din punctul de vedere al autorităţilor sovietice, nu se câştigă nimic din contactele individuale cu străinii, doar o mulţime de pierdut*. Căzu pe gânduri căci îşi dădu brusc seama că toate astea se vor petrece şi la noi, după ce ţara va intra sub ocupaţie sovietică. Nu tu contacte cu străinii, nu tu libertate de gândire, de mişcare, de acţiune. Nu era naiv să creadă în sinceritatea declaraţiei Molotov şi intuia că Moscova îşi va impune punctele de vedere cu o brutalitate corespunzătoare rezistenţei ce o va întâmpina sistemul politic. Oare ce-ar spune Sfinxul dacă i s-ar confesa? Cu greu îşi putea imagina veselia tradiţională a bucureşteanului, în general a românului, încorsetată de reguli foarte dure. Chiar şi Mareşalul închidea ochii la glumele lui Tănase făcute pe scenă la Alhambra. La rândul său, ştia ce avea de făcut şi, în plus, îi va trimite lui Maniu documente care să ateste relaţiile dintre cei trei Aliaţi şi felul în care ni se decisese soarta.

Luă un creion, o foaie de hârtie şi începu să scrie. „1. Din septembrie 1941, britanicii s-au înţeles cu sovieticii asupra unor sfere de influenţă şi acţiune. În condiţiile politice şi militare de la acea dată se părea că nu-i mare lucru. Astăzi însă… Astăzi însă zonele respective se desemnau drept teritorii de interes major pentru unii şi alţii. Dar în timp ce pentru occidentali era vorba despre

interes economic, pentru ruşi chestiunea se concretiza în ocupaţie sau chiar încorporare în graniţele Marii Uniuni Sovietice. Zonele nu erau exclusive, dar partenerul trebuia înştiinţat dacă se dorea desfăşurarea de acţiuni subversive în zona celuilalt. Pe această bază, ruşii cer sprijin pentru introducerea de agenţi în zonele din vestul şi sudul continentului, englezii în schimb nu cer nimic, dar nici nu suflă vreo vorbuliţă despre trimiterea în România a misiunii de Chastelain. Există nemulţumiri de o parte şi de cealaltă asupra felului în care se derulează Acordul. 2. Emisarii unchiului Sam îşi fac apariţia curând. Un avocat făcut aproape peste noapte general, pe nume Donovan, face vizite la Moscova şi-i curtează pe ruşi. Englezii nu văd aceasta cu ochi buni şi pe bună dreptate: interesul american pentru regiunea Balcanilor este supărător şi va merge până acolo încât se vor alătura sovieticilor pentru a-i scoate definitiv pe englezi din sud-estul Europei, mă rog, lăsându-le Grecia. Dar nu-şi dau seama că şi ei îi vor urma curând pe britanici: sovieticii nu doresc niciun picior de occidental la frontierele lor apusene. 3. Dacă englezii ne-au «jucat», americanii nu ne-au iubit, ei fiind – după cum zicea preşedintele Roosevelt – de părere că sovieticii merită «o recompensă substanţială» pentru ceea ce au îndurat în război”.

Cele câteva pagini disparate care alcătuiau ultima mapă, pe a cărei copertă cineva scrisese *Varia*, şi care aveau legătură cu documente incluse în dosarele pe care le parcursese în cursul ultimelor două zile, nu făceau decât să accentueze încheierile la care ajunsese mai înainte, dar şi deschideau un nou capitol. De pildă, documentul intitulat *Politica faţă de România*. *Opiniile locotenent-colonelului Pearson*, care era mai mult o sinteză a unor evenimente circumscrise intervalului noiembrie – decembrie 1942. „Nu ştiu cine naiba este acest colonel Pearson, vreo persoană importantă desigur, din moment ce s-a considerat că opiniile lui trebuie să ajungă la mine”, mormăi. îl răzbise oboseala şi ar fi vrut să plece acasă, să se culce. Renunţă, gândindu-se că mai bine termină ce şi-a

propus mâine, se uită la ceas şi văzu că mai era doar puţin până mâine, putând fi luat cu alte treburi de vârtejul ce ameninţa să-i înghită pe toţi.

Se reîntoarse la hârtiile vechi de aproape doi ani, care recompuneau un trecut ce i se părea atât de îndepărtat şi, mai ales, de liniştit. Pearson înaintase conducerii, la 10 decembrie 1942, un memorandum asupra politicii SOE privind România. Mai întâi, spunea autorul, trebuia aşteptat ca Foreign Office să-şi precizeze punctul de vedere, ceea ce, în contextul acela, nu era tocmai simplu. *Ei erau limitaţi la o „strategie de mucava" care era în curs de elaborare. Până când Cabinetul de Război şi Şefii Statelor Majore aveau să decidă a) ce doreau să facă, b) ce puteau să facă, şi c) ce ar fi dorit să realizeze, ar fi fost o prostie ca Foreign Office să rişte o declaraţie cu privire la politica faţă de fiecare stat balcanic*. În aşteptarea momentului în care toate acestea vor fi fost definitivate, a acelui moment care astăzi, când citea aceste documente, fusese demult depăşit, Pearson trecea în revistă câteva date ale problemei româneşti. *1. El a recapitulat eforturile noastre de a intra în legătură cu Maniu, adăugând că recent acesta a trimis mesaje prin intermediul oamenilor săi de la Stockholm, Lisabona, Berna şi Istanbul, precizând că doreşte să stabilească legături cu Guvernul Majestăţii Sale pentru a fixa mijloacele alăturării României Naţiunilor Unite. 2. Acum, când coasta Africii de Nord este pe cale de-a intra în posesiunea noastră şi din moment ce Balcanii erau destinaţi a ocupa un loc important în viitoarele acţiuni strategice ale Aliaţilor* [„da, aşa credeaţi voi atunci, dar lucrurile s-au schimbat, adică americanii şi ruşii le-au schimbat!"], *SOE ar dori să ştie cu exactitate ce valoare atribuie Guvernul Majestăţii Sale aducerii României de partea noastră prin acţiuni subversive. Dacă se consideră că România este importantă din punct de vedere strategic, ar trebui să ni se permită să ne construim legături cu Maniu nu numai cu scopul de a-l ajuta financiar sau prin alte mijloace subversive să pregătească o lovitură de stat,*

ci şi de a atrage prin intermediul lui şi al celor 64 de organizaţii din provincie colaboratori dornici să saboteze liniile de comunicaţie româneşti, atât de importante pentru trupele germane şi pentru transportul petrolului.

Urma un pasaj în care Pearson se referea la importanţa petrolului pentru maşinăria germană de război, a necesităţii implicării partidului lui Maniu în acţiunea de sabotare a petrolului („Săracii, dac-ar fi ştiut ei că «partidul» lui Maniu nu înseamnă decât oamenii din jurul preşedintelui!”) şi a bombardării ţintelor aferente. Mai importantă era continuarea. *În ceea ce priveşte cererea lui Maniu ca Guvernul Majestăţii Sale să-i ofere garanţii împotriva unei ocupaţii ruseşti a ţării, se poate accentua, în mod neoficial şi secret de către SOE, că, în condiţiile existente, nu este posibil să se facă niciun fel de promisiuni oficiale şi că, totodată, este evident în interesul României să coopereze pentru a determina Guvernul Majestăţii Sale să adopte o poziţie mult mai favorabilă în vederea reglementării definitive a problemei Transilvaniei*. „Dacă ăsta nu e şantaj, atunci ce dracu’ e?! izbucni. Şi pentru ce? Pentru nimic, căci consimţiseră înainte ca Pearson să-şi scrie raportul să ne bage în curtea ruşilor”. Se uită mai departe pe hârtie. Un nou apel, din chiar ziua de Crăciun a anului 1942, al conducerii SOE către Foreign Office pentru a obţine un punct de vedere în problema românească care este *atât de complicată*. SOE spera să primească din partea Externelor *un fel de ghid pentru viitorul imediat, fiind extrem de nerăbdători să declanşăm evenimentele*.

Şi în ultima zi a anului a sosit şi răspunsul de la Foreign Office, sub semnătura subsecretarului de stat permanent Sir Alexander Cadogan. *Avantajele pe termen scurt ale cooperării cu Maniu (adică sabotaje, dezagregarea armatei şi altele) sunt prea mici şi prea problematice pentru a justifica dezavantajele pe termen lung ale implicării noastre anticipate în ceea ce priveşte viitorul politic şi teritorial al României*. „Hopa! Este aici o nuanţă cu care mă întâlnesc pentru prima dată. Dacă

despre reţinerea Londrei în chestiunea frontierelor am mai citit în mai multe rânduri, stânjeneala Angliei de a asigura «viitorul nostru politic» este nouă. Pot înţelege reticenţele lor în ceea ce priveşte frontiera basarabeană, dar nu ne garantează nici măcar regimul politic?! Doar monarhia noastră este înrudită cu a lor, asta nu contează? Sigur, numai un naiv ar putea crede declaraţia lui Molotov de acu' câteva luni, dar ăştia ar putea încerca măcar să ne sprijine!" În corespondenţele lor dintre diferitele persoane sau departamente, britanicii erau mult mai direcţi şi chiar mai brutali decât lăsau să se vadă din mesajele pe care le schimbau cu Maniu şi la care el avusese acces şi contribuţii la formularea unor puncte de vedere. Sigur că ne spuseseră să ne adresăm ruşilor, dar nu în această manieră. Era curios să ştie ce reacţii declanşase la SOE acel mesaj. Aşadar, Foreign Office considera că *Maniu este interesat în primul rând nu de elaborarea unor planuri imediate pentru sabotaje şi revoltă, ci de formularea unei politici de viitor şi în salvarea, atât cât este posibil, a poziţiei ei* [a României] *la o eventuală reglementare a păcii*. Pentru asta, el personal îl aprecia pe bătrânul preşedinte, dar nu aprecia faptul că acesta, în pofida unor semnale, sigur nu atât de directe cum erau cele din corespondenţele de mai sus, credea că salvarea vine numai şi numai de la englezi. *Din moment ce guvernul sovietic are un interes special pentru România, noi trebuie să recunoaştem că nu putem adopta o atitudine pozitivă faţă de ţara lor fără să ne consultăm mai întâi cu Sovietele. Din acest motiv, noi ne-am oferit primăvara trecută să punem în legătură guvernul sovietic cu Maniu. Oferta a fost declinată şi, dacă ridicăm din nou problema, s-ar putea să declanşăm un lucru căruia să nu-i putem pune punct. Căci, odată începute aceste discuţii, nu va fi posibil să fie limitate la România, ci vor trebui să îmbrăţişeze inevitabil reglementările postrăzboi ale întregii regiuni a Balcanilor şi a Europei Centrale*. Şi în acel moment, Londra nu dorea să discute despre cum va arăta Europa după război, întocmai ca Germania nu dorea să se lege la cap fără să o

doară. Singuri ruşii erau cei care voiau să-şi impună punctele de vedere cu privire la regiunile europene învecinate lor şi să obţină recunoaşterea lor imediată de către occidentali. Ceilalţi nu contau. *Când va veni timpul să discutăm aceste probleme cu guvernul sovietic, vor fi destule alte încurcături, fără a le mai lua în calcul pe cele venite din partea României, şi poate fi chiar posibil ca, pentru a obţine ceea ce dorim în alte privinţe, să trebuiască să recunoaştem în mod tacit cererea guvernului sovietic de a dispune de România aşa cum doreşte el, iar „pentru a salva restul Balcanilor s-ar putea chiar să fim obligaţi să aruncăm România lupilor*". „Clar, mai mult decât clar! Acu, dacă mă gândesc, britanicii erau mai interesaţi de Iugoslavia, unde, la acea dată, încă îl mai susţineau pe Mihailović şi din care cauză se ciondăneau cu ruşii, şi mai ales de Grecia, unde un foarte numeros şi bine organizat partid comunist se opunea atât germanilor, cât şi organizaţiilor sprijinite de britanici. Cu guverne prietene aici, Londra putea controla mările Adriatică şi Mediterana orientală. Dacă însă comuniştii ar fi câştigat în Grecia, asigurarea liniei imperiale devenea problematică.

Singuri împotriva ruşilor, englezii nu s-ar fi putut implica în întreaga regiune balcanică, nu aveau forţe, iar, la acea dată, nu cunoşteau poziţia americană. Şi un an mai târziu, când au aflat-o, au constatat că le este potrivnică. Şi atunci? Totdeauna cămaşa a fost mai aproape de corp, iar în acest caz cămaşa erau cusută la Atena, nu la Bucureşti. Pentru ei petrolul românesc nu era atât de esenţial precum controlul Peloponesului. Problema pentru ei este să obţină cât mai mult profit din această situaţie şi au intrat într-un joc cu Maniu, care nu-i costă nimic". *De aceea*, continuă Sir Alexander Cadogan, *SOE trebuie să înţeleagă că în prezent nu este politic posibil pentru Foreign Office să formuleze o atitudine pozitivă relativă la viitorul României sau să combată guvernul sovietic pe aceste linii*.

În ceea ce priveşte capacitatea lui Maniu de a influenţa în mod real situaţia din România în favoarea

Aliaţilor, Sir Alexander era la fel de circumspect. *Foreign Office nu crede că Maniu este în postura de a aduce o reală contribuţie substanţială la efortul de război, deşi asupra acestui punct este pregătit să admită că poate greşi. În orice caz, ruşii sunt în principal cei interesaţi. Şi dacă ei vor fi marii câştigători ai unei asemenea acţiuni, atunci ei vor trebui să plătească. De aceea, Foreign Office crede că guvernul sovietic trebuie să ia atitudine. De asemenea, FO a propus ca unele informaţii strânse de către SOE să fie transferate ruşilor şi, totodată, să fie întrebaţi dacă doresc să intre în legătură cu Maniu. Pe scurt, Foreign Office este pregătit să joace cu Maniu pe baza propunerilor formulate de el anterior, dar numai dacă ruşii sunt de acord şi numai împreună cu ei. Până atunci, Foreign Office nu este favorabil scoaterii lui Maniu din România şi nici încurajării lui de a trimite delegaţi să discute aceste probleme cu noi*.

Se vădea din ce în ce mai clar că oficialii britanici nu doreau să discute nimic relativ la România, fără asentimentul celor sovietici.

Parcă le-ar fi fost frică. Sau parcă s-ar fi temut că unii dintre ei informează Moscova dacă nu respectă prevederile jocului. Se întrebă dacă ar fi fost posibil aşa ceva. „De ce nu, în cercul nostru totul e posibil. Uite-l – zise parcă adresându-se unui interlocutor văzut doar de el – uite-l pe Canaris”. Această reţinere britanică o putea documenta de la sfârşitul lui 1942, dacă nu cumva chiar mai înainte, nu avea toate dovezile la dispoziţie. *În ceea ce priveşte cererea SOE ca, neoficial, să i se explice lui Maniu că deşi Guvernul Majestăţii Sale nu poate face nicio promisiune oficială în prezent, dar este evident în avantajul României să coopereze, Foreign Office crede că nimic nu poate fi întreprins în această direcţie până nu ştim cum vor reacţiona ruşii la aceste noi abordări ale noastre*.

Asta era tot. Nu mai avea putere şi nici chef pentru alte concluzii decât cele notate mai devreme. Se întrebă cu groază ce surprize i-ar mai putea rezerva celelalte dosare. Oricum, lăsă totul pentru dimineaţa următoare. Strânse

dosarele şi plicurile, le încuie în casa de fier, trimise după maşină şi, la o oră după miezul nopţii, punea capul pe pernă.

III. SOE, ROMÂNIA ŞI MANIU

De fapt, nu exista un dosar cu acest titlu, ci mai multe plicuri (notate cu ta, llb, llc şi lld) în care N.D. (sau enigmaticul londonez?) adunase mai multe dosare care aveau tangenţă cu activitatea *Intelligence-ului* britanic în România şi cu omul politic ardelean, cel spre care se îndreptau speranţele românilor.

Ajunsese devreme la birou, la o oră la care nu prea era lumea obişnuită să-l vadă. Până la şedinţa de informare, care era planificată pentru 10, voia să pună ordine în hârtii. Nu în cele zilnice, acestea aproape că nu-l mai interesau, putea intui că ţara va intra sub ocupaţie rusească şi nu se legăna în iluzia unei susţineri occidentale. Nu se făcuse simţită în timpul războiului, cu atât mai puţin după aceea când armatele ruse vor fi fost de mult peste ţară. Grija lui era salvarea Serviciului, a oamenilor, a sa personală. Iar, de aici, interesul lui era îndreptat aproape total către „marfa" venită de la Londra pe căi pe care nu le va afla, probabil, niciodată.

Se uită peste conţinutul celor patru plicuri şi observă ceva ce-l indispuse – materialele nu erau ordonate cronologic. În criza de timp în care se afla, era exact ce nu-i trebuia! Avea să petreacă orele până la întâlnirea cu adjuncţii aranjând documentele. Pierdere de timp. Pe de altă parte, putea să facă şi o preselecţie la capătul căreia ar fi îndepărtat documentele fără valoare. Petrecu ceva timp sortând – cât de cât – documentele. Începeau în august 1941 şi se sfârşeau în iulie, anul de graţie 1944.

La 13 august 1941, unul dintre agenţii britanici care acţionau în Turcia, dar având competenţe mult lărgite (acum, după ce-l cunoscuse personal, credea că este de Chastelain), înainta la Londra un raport destul de complet, de lung şi, ceea ce era mai important, de credibil. El se baza pe convorbiri cu ministrul Turciei la Bucureşti, venit acasă probabil în concediu, şi cu *un lider al Mişcării de*

Tineret din România. Dacă pe primul putea să-l identifice fără mari greutăţi, cu al doilea era un pic mai dificil. Hotărî însă că în circumstanţele respective nu mai avea importanţă şi începu să citească raportul intitulat *Situaţia din România*. Din ceea ce-i spuseseră cei doi informatori involuntari, ca şi din alte surse, precum transmisiuni radio, scrisori sau informaţii primite din cercurile Consulatului român de la Istanbul, englezul proiectase *o destul de fidelă imagine a situaţiei politice şi a condiţiilor generale din România de la declanşarea războiului ruso-german şi până la sfârşitul primei decade a lui august*. Gândindu-se la data la care fusese elaborat, găsi că, dincolo de amestecul realitate – minciună, de altfel destul de echilibrat, raportul conţinea suficiente informaţii care le puteau trezi interesul britanicilor în primele luni ale războiului în răsărit, până când vor fi avut şi ei propriile misiuni de legătură pe lângă Armata Roşie. Îşi aminti ce spusese odată Goebbels despre ceea ce ar putea numi acum „relaţia dintre englezi şi adevăr" – nu contează adevărul, ci ceea ce doresc aceştia să fie prezentat drept adevăr! Aşa şi cu povestea pierderilor din prima lună şi jumătate de război. Pe baza celor două surse de „încredere", rezidentul SOE de la Istanbul reţinuse cifrele de 18.000 – 20.000 de morţi şi 80.000 – 90.000 de răniţi înregistraţi în armata română în campania de eliberare a teritoriilor ocupate de Rusia sovietică în iunie 1940. La începutul războiului, Antonescu, pe atunci doar general, luase decizia publicării în *Monitorul Oficial* şi în alte câteva ziare a listelor cu morţii şi răniţii căzuţi în „cruciada împotriva comunismului". Apoi, când oamenii săi au receptat ecoul negativ al acestor pierderi grele, e adevărat, acest pomelnic încetă. Erau mulţi, dar nu câţi indica raportul. De fapt, de trei-patru ori mai puţini. Observă un lucru interesant, la data primirii raportului la Londra, specialiştii de la SOE studiaseră cu mare atenţie procedeele de luptă ale sovieticilor, tehnica din dotare, făcuseră aprecieri asupra calităţilor ei şi a oamenilor care o foloseau, precum şi asupra trăsăturilor morale ale luptătorilor. Acum, la distanţă de trei ani, i se

părea ceva ciudat: concluziile englezului erau foarte asemănătoare cu cele la care ajunseseră oamenii săi. Nu se gândea că s-ar fi produs o scurgere de informaţii, ci mai degrabă îi plăcu să vadă în asta că oamenii bine pregătiţi şi deştepţi ajung la aceleaşi concluzii studiind aceleaşi fapte, indiferent de unde vin şi încotro se duc, vorba aia.

Raportul continua cu prezentarea ecoului operaţiilor militare în rândurile opiniei publice, fiind reţinut punctul de vedere al celui care de atunci se aşezase într-un fotoliu de orchestră, Iuliu Maniu. Iar partitura era de atunci neschimbată – *războiul va distrage atenţia de la principala problemă naţională, revenirea Transilvaniei*. Autorul făcea referire şi la probabil, primul memoriu al omului politic către Mareşal. *Maniu declara că aspiraţiile naţionale ale României au fost realizate şi că pretenţia propagandei oficiale relativă la malul stâng al Nistrului, şi chiar la Odessa, este un nonsens care implică România într-un alt conflict de durată cu Rusia, şi că, în sfârşit, trimiterea trupelor române să moară peste Nistru este o dovadă că România luptă pentru interesele germane şi nu ale ei proprii*. Era evident că englezul avusese acces la memoriu. Fie datorită primelor transmisiuni clandestine cu aparatul lăsat lui Rică Georgescu de către de Chastelain, fie unul din cei doi interlocutori veniţi din România adusese o copie cu el. De-a lungul timpului, fusese documentat un intens schimb de informaţii între opoziţie şi legaţia turcă din Bucureşti, dar şi cu alte oficii diplomatice neutre, spre folosul tuturor părţilor.

Observă că una dintre ideile pe care le indusese, cu ajutorul unor apropiaţi, în rândul politicienilor prinsese atât de bine că ajunsese, scurt timp după aceea, să călătorească spre Londra. *La toate aceste elemente trebuie adăugată frica crescândă de ziua de mâine*. „Deştept englezu’ ăsta! Ştie că nu era aşa, abia azi românii se tem de ziua de mâine, dar informaţia ce urma trebuia strecurată într-o formulă familiară lor. Îmi place, nu doar ne cunoaşte bine, dar îşi ştie şi meseria”, zise directorul general, trăgând cu coada ochiului la ceas. Mai avea până

la întâlnire mai bine de o oră. *În ultimul timp, s-a petrecut o schimbare completă de opinie, o schimbare nu suficient cunoscută în străinătate. Chiar şi în cercurile violent antigermane – cu excepţia lui Maniu – s-a ajuns la concluzia că este mai bine să se cedeze şi să se accepte o politică pe termen lung progermană. Argumentul antisovietic joacă rolul principal aici. În general, se spune*: „*Poate Antonescu a făcut o greşeală la 6 septembrie 1940, dar podurile noastre erau arse şi nu aveam unde ne retrage. Să fim loiali germanilor şi poate ne vom păstra o formă de independenţă, pentru că nimeni nu va fi în stare să-i înfrângă pe continent şi, în niciun caz, nu pot fi scoşi din Europa Centrală şi din Balcani*”. *Acest punct de vedere a obţinut o susţinere masivă după Creta şi Siria*. Da, dar asta era acum trei ani. Ofensiva rusească ce se desfăşura în chiar acele zile avea să se finalizeze, era sigur, cu alungarea germanilor din Balcani. El nu credea nici în armele secrete ale Führerului şi nici în capacitatea armatei germane de a rezista în interiorul arcului carpatic. De fapt, înaltul Comandament german, retrăgând diviziile blindate din România pentru a fi spulberate în Bielorusia, alesese să cedeze spre sud pentru a apăra calea cea mai scurtă spre Berlin – Polonia. În continuarea raportului era zugrăvit un tablou ireal – al unei ţări în care se controla oricine şi orice. Sigur că nu era adevărat, dar poate, la acel moment, imaginea ne fusese în vreun fel de folos. Cam acestea erau coordonatele primului raport SOE care-i căzuse în mână referitor la situaţia din România.

Al doilea, din octombrie 1941, părea a fi mult mai interesant, fusese elaborat de către „oamenii deştepţi” din SOE, se baza pe informaţii culese din cercuri mult mai largi şi implica factori de decizie din sus-numita organizaţie, oferind, în final, chiar şi recomandări. *Note asupra politicii faţă de România* fusese elaborat de unul dintre analiştii care se ascundeau în spatele unor litere şi cifre. Observase printre celelalte hârtii şi unele care conţineau coduri, pseudonime şi corespondenţele lor. Spera ca acestea să fie reale şi să identifice ofiţeri de

informaţii, responsabili, agenţi, colaboratori. Ar fi fost o monedă puternică şi nu-şi făcea niciun fel de scrupule – oricine ar fi făcut la fel ca el într-o situaţie similară. Căzu pe gânduri. îi trecu prin minte că şi britanicii puteau lua în calcul posibilitatea unei scurgeri de informaţii către ruşi, în care caz era puţin probabil să fi fost cineva de la ei la „capătul firului" prin care se transmisese şi ajunsese servieta la el. În atari condiţii, creştea valoarea omului său de la Lisabona, a lui N.D.

De la D.H. 72 către D.H.Y. Următoarele au fost întocmite la cererea lui D.H. 20 care mi-a spus că doreşte să aibă câteva date referitoare la politica noastră faţă de România, pentru a completa raportul lui D.H. 13, din moment ce se intenţionează să se ia urgent o decizie şi nu mai este timp să i se ceară lui D.H. 13 un nou raport. Următorul paragraf releva un om deplin implicat în problemele româneşti, al căror bun cunoscător era. „Să fi fost istoricul ăla, plimbat de oamenii lui Gusti şi Golopenţia prin ţară, în 1940, Seton Watson, sau ginerele lui Ştirbei chiar, colonelul Boxshall". *Pentru că aceste observaţii vor fi vrând-nevrând incomplete datorită urgenţei cu care sunt cerute, pot menţiona că alte detalii pot fi găsite, dacă sunt cerute, într-un raport scris de mine asupra problemei Transilvaniei, care se găseşte în dosarele de la Londra, şi într-un raport detaliat asupra condiţiilor politice şi sociale româneşti, scris tot de mine în iunie 1940 pentru Legaţia Majestăţii Sale din Bucureşti, care a fost tipărit de Foreign Office şi care se găseşte în dosarele lor.*

Se adânci în studierea raportului, mai degrabă un memorandum asupra politicii britanice faţă de România, căutând să nu uite că fusese elaborat în octombrie 1941, la nicio lună de zile după semnarea Acordului de cooperare dintre serviciile de *Intelligence* ale Angliei şi Rusiei sovietice, şi urmărind să vadă dacă, ce şi cât se păstrase din opiniile autorului în politica elaborată şi aplicată mai apoi. Acesta nu făcea parte din membrii cercului decizional, era specialistul şi era curios să ştie dacă şi în ce măsură primii foloseau părerile pe care le solicitaseră

celei de-a doua categorii. Ar fi vrut să compare cu ceea ce făcea el. Şi să ştie cum s-a închegat politica britanică faţă de România. Altfel spus, să cunoască drumul de la opinie la decizie.

Principii generale. Românii suferă în prezent din cauza a trei lucruri: a) ocupaţia şi exploatarea de către germanii care au invadat ţara, o jefuiesc de bogăţii şi au obligat guvernul marionetă al lui Antonescu să sacrifice sute de mii de vieţi omeneşti într-o aventură imperialistă care nu-i interesează pe români. b) dezmembrarea României prin cedarea către vecini a unor provincii locuite de români. Bulgaria a primit sudul Dobrogei, Ungaria – nordul Transilvaniei. La sfatul Berlinului, România a cedat Basarabia Rusiei, dar astăzi a recuperat-o ca recompensă pentru participarea ei alături de Germania *la războiul împotriva Rusiei. Totuşi, mulţi români nu sunt siguri că aceasta va dura. c) exploatarea şi opresiunea exercitate de o clică de agenţi germani sprijiniţi de o parte a unei extrem de corupte burghezii şi a unei extrem de brutale administraţii care stoarce, fără milă şi fără limită, impozite injust fixate şi jefuieşte şi terorizează în mai multe moduri întreaga populaţie şi, în special, pe ţărani. Dacă dorim să câştigăm simpatia românilor anunţând o politică împotriva acestor* [trei lucruri], *trebuie să le promitem satisfacţii în cele trei direcţii.*

1. Eliberarea de sub germani. Evident, le putem promite alungarea armatei germane şi unele reparaţii pentru crimele înfăptuite de aceasta. Reparaţiile nu vor fi precizate în detaliu. Fără îndoială, dorinţa majoră a intelectualilor români şi chiar a ţăranilor este de a-i vedea pe germani părăsind ţara şi aceasta este sursa principală de simpatie pentru noi în România. „Da, numai că la porţile Bucureştilor sunt acum ruşii şi nu voi. Şi asta pentru că, încă din septembrie 1941, aţi vrut aşa”, gândi cu amărăciune. *În afara alungării armatei de ocupaţie, fără putinţă de tăgadă românii ar dori să vadă plecată din ţară chiar şi populaţia civilă germană.* „Ei, nici chiar aşa. Nu avem nimic cu cei care nu s-au amestecat în acţiunile

antiromâneşti ale Grupului Etnic!” *În afara numeroşilor oficiali din Reich şi a oamenilor de afaceri care au invadat recent ţara, trăieşte aici o minoritate germană autohtonă de circa 800.000 de membri. Din aceştia mai mult de jumătate trăiesc în Banat şi în colţul de sud-vest al României. Restul trăiesc în Transilvania şi, dintre aceştia, cea mai mare parte de-a lungul văii Oltului, între Braşov (Kronstadt) şi Sibiu (Hermannstadt). Aceşti germani sunt în cea mai mare parte ţărani, dar există şi numeroşi comercianţi, bancheri şi industriaşi. Aceşti ţărani sunt în majoritate bogaţi şi deţin cele mai bune pământuri în zonele unde trăiesc. Începând din 1933, ei au reprezentat o constantă sursă de nelinişte, agitaţie, intrigă şi spionaj împotriva românilor.*

Observă că autorul memoriului căuta cu obstinaţie să-i lege pe germanii din România de activităţile antistatale declanşate, după câştigarea alegerilor în Germania de către NSDAP, în ţările unde exista o puternică minoritate germană. El ştia că nu era chiar aşa, ba chiar că în 1918 germanii declaraseră loialitate statului român, iar dintre cei care mai târziu cotiseră către Berlin unii o făcuseră constrânşi. Era un punct de vedere – toţi etnicii germani dintr-o ţară sunt vinovaţi – cu care nu era de acord. Nu-i avea în vedere pe cei doi Andreas – Schmidt şi Rührig – sau pe Otto Liess, dar cei mai mulţi nu erau implicaţi în activităţi antiromâneşti. *Este cert că expulzarea întregii minorităţi germane ar fi o măsură foarte populară în România, din moment ce ţăranii români ar putea să le ia pământurile şi întreaga naţiune s-ar simţi mai în siguranţă după extirparea acestei dureroase răni. Această măsură ar provoca mari probleme de natură economică şi, din acest motiv, poate fi indezirabilă. Dar poate fi folosită în propaganda noastră din cursul războiului şi putem obţine un capital de simpatie.* Da, întâlnise tema în programele BBC de-a lungul anilor, dar ar fi putut să le spună că nu a avut succesul scontat. Cum ţăranii români nu deţineau radiouri, acest subiect nu ajunsese unde se gândiseră britanicii, iar intelectualii şi

politicienii români nu aveau ceva de împărţit cu saşii şi şvabii de la noi. Astfel că putea zice că englezii trăseseră cu un tun de mare calibru după o vrabie. „Deh, se mai întâmplă şi aşa!”

2. Refacerea frontierelor româneşti. „Ei, acu’ se pune degetul pe o rană dureroasă. Să văd ce zice ăsta, la câteva săptămâni după semnarea Acordului. Acolo se vorbea de includerea României în sfera de influenţă rusească, dar să vedem în ce frontiere!” *Trei regiuni pierdute pot fi luate în considerare. a) Dobrogea de Sud are o populaţie compusă din turci, bulgari şi foarte puţini români. A fost cucerită de România în 1913 de la Bulgaria, fără vreo justificare evidentă. Guvernul britanic a declarat de câteva ori oficial că această regiune trebuie să fie retrocedată Bulgariei şi şi-a exprimat aprobarea atunci când aceasta s-a produs. De aceea se poate presupune că Marea Britanie nu este în favoarea restituirii Dobrogei de Sud către România.* „Eh, asta a fost uşor, să te văd în continuare”, zise cu un soi de răutăcioasă satisfacţie, nu că nu ar fi ştiut către ce bate englezul, ci dorind să vadă cum argumentează ceea ce până şi Maniu zicea că era o nedreptate.

b) Basarabia formează de mult timp subiect de dispută între România şi Rusia. Chestiunea este complicată, dar esenţiale sunt următoarele puncte: 1) cel mai mare grup etnic din Basarabia este compus din români, urmaţi de ruso-ucraineni, evrei, turci şi bulgari. În judeţele Ismail şi Cetatea Albă din sud, şi Hotin în nord, ca şi în judeţele Storojineţ şi Cernăuţi, ca şi în zonele învecinate, românii nu formează grupul cel mai numeros de populaţie, care în primele două judeţe menţionate este foarte amestecată şi în celelalte este predominant ucraineană. De aceea, nu există absolut niciun motiv ca acestea să aparţină României. Partea centrală a Basarabiei – adică judeţele Soroca, Tighina, Chişinău, Bălţi – este românească, cu excepţia oraşelor în care domină evreii sau ruşii. Astfel, România este îndreptăţită etnic să pretindă această regiune. 2) românii din Basarabia au concepţii diferite de cei din Vechiul Regat. Au fost profund

influenţaţi de către ruşi. Ei au o oarecare concepţie panslavistă, considerând Rusia Protector al Ortodoxiei şi al celorlalte naţiuni slave, între care, într-o oarecare măsură, se autoinclud. Această idee este mai prezentă la generaţiile mai în vârstă, dar generaţiile tinere, dacă nu sunt atrase de aceste idei, ele sunt atrase de ideile sociale pe care Rusia le reprezintă. Basarabia este una dintre cele mai sărace provincii ale Europei şi simpatia către comunism este puternică. N-avea ce să zică, în mare ideea fusese prinsă de englez, dar dacă acest paragraf era real, următorul era dureros, fără ca prin aceasta să fie mai puţin adevărat. *3) Administraţia românească din Basarabia a fost atât de îngrozi*toare *încât a creat un sentiment general de ură împotriva celor din Vechiul Regat (a regăţenilor). Cele mai rele specimene din Jandarmerie şi dintre perceptori au fost trimise în Basarabia. Ei au privit noua provincie ca pe o colonie, în care, ca „eliberatori", erau îndreptăţiţi să se îmbogăţească prin orice mijloace. Jefuiau, violau, maltratau şi ucideau după voia lor* [„Măi să fie, ce naţie de criminali! Exagerează, exagerează, ceva tot o să rămână", zise amintindu-şi încă o dată de ministrul german al Propagandei], *acuzându-i pe toţi cei care se plângeau că erau „bolşevici". În consecinţă a existat printre ţărani şi chiar în rândurile unei mari părţi a intelectualităţii locale o puternică dorinţă de a veni ruşii şi a-i elibera de Bucureşti. Dacă regimul sovietic sub care au trăit un an i-a dezamăgit, este imposibil de spus. Dar actele de răzbunare înfăptuite de trupele române la revenirea lor – care pot fi găsite nu numai în presa rusă, ci şi, printre rânduri, în presa oficială românească – vor face probabil să renască ura împotriva Bucureştilor şi chiar să se dezvolte. Este îndoielnic dacă, la sfârşitul războiului, mai mult de o mână de basarabeni vor dori să rămână între frontierele României.*

Cunoştea bine situaţia din Basarabia, şi dinainte şi după ocuparea ei de către trupele sovietice, şi după reintegrarea în frontierele statului român, şi ştia că unele dintre aprecierile englezului erau exacte. Altele însă,

exagerări evidente, i se părea că erau destinate în special justificării ultimului paragraf referitor la Basarabia. *4) Rusia este aliatul nostru, în timp ce România luptă împotriva noastră. Dacă Rusia doreşte să păstreze definitiv Basarabia, este dificil de precizat cum am putea să prevenim acest lucru, pe ce baze. Dacă însă ea nu doreşte să păsteze întreaga provincie şi dacă populaţia locală nu arată clar că urăşte ideea revenirii la România, atunci centrul provinciei se poate uni cu România, regiunile ucrainene din Bucovina de Nord şi Hotin din nord, şi Cetatea Albă şi Ismail în sud rămânând Rusiei.* De fapt, dacă avea în vedere nu mai mult decât prima frază, totul era, în mintea englezului, decis. Nu contau evenimentele din iunie 1940 care determinaseră, practic, instalarea stării de război între România şi Rusia sovietică, ci faptul că ultima era aliată cu Regatul Unit. Acu' trebuia să recunoască faptul că declararea războiului de către englezi se produsese la ceva timp după trecerea Nistrului, deci a fostei frontiere româno-ruse, şi după multe stăruinţe din partea lui Stalin.

Ajunsese acum în faţa ultimului caz. c) *Transilvania este o provincie a cărei populaţie este pentru totdeauna amestecată. În ea trăiesc aproximativ 3.000.000 de români, 1.500.000 de unguri şi 400.000 de germani. În prezent, ea este împărţită în două de „Arbitrajul" de la Viena, din august 1940. Acesta a acordat Ungariei unele zone de-a lungul vechii frontiere care nu aparţinuseră* niciodată *de Transilvania şi care erau locuite de o majoritate ungurească (Satu Mare şi Oradea). În acelaşi timp, el a atribuit Ungariei mai mult de jumătate din Transilvania propriu-zisă, cu 1 300.000 de români şi 50.000 de germani faţă de 900.000 de unguri. Următoarele comentarii sunt relevante asupra problemei principale. 1) Actuala împărţire nu este rezonabilă. Niciunul dintre popoare nu se poate împăca cu ea. Este împotriva tuturor tradiţiilor istorice şi culturale şi este intolerabilă din punct de vedere economic. Populaţia din zonele sărace ale Transilvaniei de Nord are legăturile*

tăiate cu pieţele din jumătatea de sud mai bogată, iar liniile de comunicaţie sunt întrerupte. 2) Clasele educate ungureşti şi româneşti din Transilvania sunt mult mai puţin intolerabile una faţă de cealaltă decât cele din Budapesta şi Bucureşti. În special în tânăra generaţie se află un număr de oameni care doresc să coopereze unii cu ceilalţi şi recunosc interesele comune ale fiecărei naţiuni în casa lor comună. Aceşti oameni vorbesc despre autonomia Transilvaniei şi văd în cealaltă naţiune un aliat împotriva pretenţiilor Budapestei sau ale Bucureştilor, ai căror emisari de cele mai multe ori privesc Transilvania doar ca o colonie care să fie exploatată şi jefuită. Stătea şi se crucea, ultimele cuvinte fiind parcă desprinse din documentele comuniste din anii 1920. Iar, în ceea ce priveşte „alianţa" dintre intelectualii maghiari şi cei români i-ar fi fost foarte greu să susţină existenţa ei, căci ungurii dintotdeauna au privit către Budapesta, iar în interiorul „clasei educate" româneşti nu a găsit prezentă ideea autonomiei. Cel puţin nu în ultimii cincisprezece – douăzeci de ani. Şi atunci!? Să fi fost exprimarea, încă din 1941, a unei intenţii postbelice? Nu-şi dădea seama dacă în restul documentelor din servietă se mai întâlneau cu alte puncte de vedere britanice referitoare la reglementarea acestei probleme şi, mai ales, nu ştia care era limbajul folosit pentru Budapesta. Cunoştea însă proiectul lui Maiski şi acesta era favorabil României. Sigur că Maiski nu era Stalin şi că se mai puteau schimba multe, important era ce gândeau ruşii despre cele două ţări.

Continuă studierea memorandumului. *3) Ţăranii unguri şi români din Transilvania nu se urăsc unii pe alţii aşa cum fac intelectualii* [„!? mai sus ziceai altceva, vorbeai de aliaţi"]. *Ei chiar au colaborat în timpul regimului românesc, cu ocazia alegerilor, împotriva şefilor lor din Bucureşti şi Budapesta. Dacă acest lucru nu s-a întâmplat pe scară mai largă s-a datorat terorii exercitate de poliţia politică română.* „Bă, despre ce ţară vorbeşte ăsta", zise înjurându-l birjăreşte. Sigur că Siguranţa, pe care o condusese nu cu mult timp în urmă, acţionase, şi nu

blând, împotriva comuniştilor unguri, evrei, dar şi români, dar nu pe teme de alianţe electorale, ci de acţiuni îndreptate împotriva statului. „Ce-ar fi făcut *Intelligence-ul* britanic dacă scoţienii ar acţiona pentru secesiune? Şi odată cu ei şi galezii!?” Dar îşi dădu seama că nu asta conta, iar procedeul folosit se regăsea şi în arsenalul Serviciului său şi al Propagandei româneşti: bucăţele de adevăr amestecate cu minciuni. „Dar de ce aşa de pornit împotriva noastră? Va trebui să-l întreb pe colonelul de Chastelain dacă ştie ceva de raportul ăsta sau de autor”. Deşi se îndoia că i-ar fi spus. *Conflictele dintre ţăranii români şi unguri din Transilvania, în timpul regimului românesc, au fost aproape întotdeauna declanşate de bătăuşi profesionişti aduşi de la oraş de politicieni. Singurele excepţii importante s-au produs în timpul Revoluţiei din 1918 şi în timpul ocupării Transilvaniei de către unguri, în august 1940. În aceste ocazii, sentimentele au scăpat de sub control şi s-au produs crime de ambele părţi pentru care sunt responsabili toţi. Dar, în vremuri normale, relaţiile dintre ei nu au fost rele* „Da, săracu’ protopop Aurel Munteanu şi ceilalţi din Ip şi Trăsnea!” Rapoartele centrelor sale din zona de nord-vest arătau altceva. Şi chiar dacă ele ar fi putut fi bănuite de subiectivism, existau documentele Comisiei Ruggieri de investigare a crimelor comise cu ocazia pătrunderii autorităţilor ungare în Transilvania şi mai erau şi rapoartele cardinalului Andreea Cassulo. Toate arătau cu degetul într-o singură direcţie: formaţiunile paramilitare ungare din România, despre care Siguranţa şi Serviciul de Informaţii al Armatei informaseră din timp factorii răspunzători.

4) Intelectualii naţionalişti atât din Ungaria, cât şi din România au propriile lor soluţii la problema transilvană. Acestea sunt: i) întreaga Transilvanie să fie cedată Ungariei, iar românilor, care sunt de două ori mai numeroşi ca ungurii, să le fie acordată un soi de autonomie limitată; îi) un schimb de populaţie să se producă şi toţi ungurii din Transilvania să fie strămutaţi din casele lor în

*regiunea de câmpie care constituia vechea frontieră de vest a României Mari, astfel ca întreaga Transilvanie propriu-zisă să aparţină României, obţi*nând *astfel o populaţie pur românească, cu un mic procent de germani* (*saşi*). Din câte-şi putea da seama, primul punct fusese exprimat de delegaţia ungară la aşa-zisele tratative de la Turnu Severin, dar cel de-al doilea nu era pe de-a-ntregul al delegaţiei române, care propusese doar schimb de populaţie fără cesiuni teritoriale. Deşi lăsa impresia că este sau vrea să fie echidistant, autorul memorandumului lăsa balanţa să alunece uşor spre Budapesta. „S-o fi strecurat şi prin patul tău vreo unguroaică", zise amuzat şi nu prea, gândindu-se la acest gen de propagandă foarte eficace, dezvoltat de ţara vecină după pacea din 1920, în Anglia şi America.

După părerea mea, nu văd de ce Anglia trebuie să arate vreo *simpatie pentru vreuna dintre propunerile intelectualilor şovini din cele două ţări. Amândouă urmează o politică externă care îi ajută pe inamicii noştri şi niciuna nu merită gratitudinea sau prietenia noastră. Singura noastră obligaţie este de a înfăptui o reglementare teritorială cât mai justă cu putinţă, pentru a pune baze stabile păcii în viitor. Nu este corect să pui o majoritate românească sub autoritate ungară, după cum nu este just să forţezi un milion şi jumătate de unguri, care de secole au contribuit să dea Transilvaniei caracterul ei special, să-şi abandoneze casele pentru că aşa vor parveniţii de la Bucureşti. Singura concluzie este că problema Transilvaniei poate fi reglementată printr-un soi de condominium sau federaţie româno-ungară. Oricum, aceasta ridică probleme aproape insurmontabile, prin prisma urii dintre intelectualii unguri şi români.*

3. O soluţie federală. Românii şi ungurii au un lucru în comun, acela că nu au nicio afinitate nici lingvistică, nici rasială cu popoarele din vecinătate şi n-au niciun prieten în întreaga Europa. Românii sunt înconjuraţi de popoare slave, faţă de care intelectualii lor au manifestat total dispreţ. Ei se laudă cu „cultura lor latină „şi pretind a fi

descendenţii legiunilor romane ale împăratului Traian. În mod constant, vorbesc despre ei înşişi ca despre „bastionul Europei împotriva barbarilor slavi”. Pentru toate guvernele române este un punct de onoare să menţină cele mai proaste posibile relaţii cu toţi vecinii. „Ei, la naiba, băiatul ăsta nu-şi aminteşte de relaţiile noastre cu Cehoslovacia sau cu Iugoslavia. Cam multe exagerări pentru un ofiţer de informaţii care trebuie să se mărginească la a observa şi la a transmite”. *De asemenea, ungurii insistă pe superioritatea lor culturală, nobleţea şi eroismul comparativ cu toţi vecinii. Ei trăncănesc interminabil* despre *Catolicismul lor şi despre cei „o mie de ani de cultură”. Ca şi românii, ei au sfârşit prin a deveni lacheii germanilor*, izbucni în râs, gândindu-se ce ar zice nobilii din Ungaria dacă ar şti că un oarecare englez i-a făcut „lachei” şi nu oricum, ci punându-i alături de „opincarii de români”.

În continuare, memorandumul intra pe făgaşul sociologiei politicii, încercând să aşeze, încă din octombrie 1941! bazele păcii viitoare şi ale relaţiilor dintre români şi unguri. *Dintre toate popoarele cu care se învecinează Ungaria, singurele pe care ungurii le cunosc sunt germanii şi românii. Pe toţi ceilalţi vecini îi privesc şi sunt priviţi de ei cu o antipatie indiferentă. Sfârşitul acestui război o să aducă cu el în Ungaria o asemenea răsturnare a sentimentelor faţă de germani, încât o politică bazată pe prietenia cu Germania nu va mai fi posibilă. Dintre toate popoarele care se învecinează cu România, singurul pe care românii îl cunosc este poporul maghiar. Între românii şi ungurii din Transilvania există o învrăjbire semnificativă, dar şi multe informaţii despre celălalt şi chiar, în unele cercuri, o reală dorinţă de înţelegere reciprocă. Românii şi ungurii au în comun trei lucruri: aparţin bazinului dunărean, în care sunt cele mai importante naţiuni; se cunosc mult mai bine decât oricare alt vecin; sunt popoare neslave înconjurate de slavi. Concluzia mea este că, dacă România va fi parte a vreunei federaţii, aceasta va fi formată numai din Ungaria, Transilvania şi România.* Îşi

aminti că, în timpul Conferinţei de Pace de la Paris, existaseră proiecte pentru o federaţie a Banatului, atât de disputat de români şi de sârbi. Considera însă că, în această regiune a Europei, pasiunile erau totuşi prea mari pentru abordări realiste sau pentru a găsi „amatori" de a ceda „pământ contra pace". *Fiecare din aceste unităţi* – scria mai departe englezul – *ar fi autonomă în problemele administrative, iar în sarcina unui guvern central ar fi problemele legate de politica externă, comerţul exterior şi apărare. În Transilvania, limbile română şi maghiară vor fi pe deplin egale*. Nu, el, ca director general al principalului serviciu de informaţii al ţării, ca român, nu putea discuta detaşat această chestiune. Şi băga mâna în foc dacă omologul său de la Budapesta putea! Dacă ar fi ştiut acest punct de vedere de atunci, din 1941, de conivenţă cu Ică, ar fi acţionat altfel în planul propagandei externe, acum însă nu mai putea face nimic. Înainte de a trece mai departe, se întrebă cum ar fi reacţionat Maniu dacă ar fi ştiut tot atunci, în 1941, ce intenţionau englezii să facă cu Transilvania „lui".

Dacă ura reciprocă dintre intelectualii de la Budapesta şi Bucureşti se dovedeşte un obstacol insurmontabil, rămân două alternative pentru România. „Dom'le, ăsta era pornit să ne desfiinţeze!", zise cu ciudă. Hotărât, trebuia să vorbească cu de Chastelain. Sigur că aici era vorba şi de ruşi, şi ei respingeau, din ceea ce văzuse în documentele din primul plic, cele referitoare la relaţiile dintre Aliaţi, proiectul unei federaţii în care să intre Ungaria. Apoi, Molotov, parcă, spusese că vina pentru angajarea acestei ţări în război o poartă nu numai guvernanţii, ci întregul popor maghiar. Deci, Ungaria va avea parte de un tratament „special" din partea Moscovei, exista şi proiectul de organizare elaborat de Maiski. „Mai e până se decide ceva!" Dar îl enerva insistenţa cu care acel englez voia să facă aici o federaţie de genul celor create în Africa, amestecând triburi pentru a le controla mai uşor. Pe de altă parte, îl uimea încrederea cu care autorul memorandumului, acel misterios D.H.72, privea sfârşitul

victorios al războiului – când? – în chiar zilele declanşării ofensivei germane spre Moscova, în urmă cu trei ani! La acea dată, Wehrmachtul nu înregistrase nicio înfrângere, nici America nu intrase în război, şi el vorbea de organizarea postbelică a Europei! *i) pur şi simplu anexarea Vechiului Regat de către*

Rusia, citi mai departe cu uimire şi nevenindu-i să creadă. *Câmpia Română este, într-un sens, continuarea stepei ucrainene şi se poate spune că Dunărea formează frontiera de sud a Rusiei*. Sigur că nu era obligatoriu ca aceste elucubrante puncte de vedere să fie şi însuşite de cineva cu putere decizională, dar el ştia cum se formează opiniile celor de sus: încă două, trei rapoarte ca acesta, şi decizia e gata fundamentată. *În acest caz, Rusia se va întinde până la Turnu Severin* [„visul cel mai frumos al ţarilor de la Moscova, indiferent culoarea lor”], *iar Transilvania, care se află la vest şi nord de Carpaţi, va reveni, în final, Ungariei. Dezavantajul şi nedreptatea unei asemenea soluţii cu greu pot fi estimate. îi) România rămâne un stat suveran, iar Ungaria se întoarce definitiv către Vest, alăturându-se unei federaţii central europene. În acest caz, problema Transilvaniei rămâne nerezolvată. Dacă Anglia favorizează Ungaria, trebuie să-i dea întreaga Transilvanie pe temeiul că ea aparţine mai degrabă centrului decât răsăritului Europei. Dacă însă favorizează România, trebuie să forţeze un* schimb *de populaţie care va părăsi întreaga Transilvanie din interiorul arcului carpatic. Fiecare soluţie este injustă şi este îndoielnic dacă un stat român „independent” poate supravieţui timp îndelungat în Europa postbelică*. „Asta ne îngroapă şi ne cântă prohodu’”, zise, ridicându-se pentru prima oară în acea dimineaţă de pe scaun.

Ceru un mic dejun uşor, cafea. Nu-i luă mai mult de zece minute să le termine, timp în care schimbă câteva cuvinte cu ofiţerul de serviciu. Se gândi cât de ciudat se comportă oamenii în situaţii-limită. Iată, ţara se afla în faţa unei crize fără pereche şi el, coşcogeamite directorul al Serviciului de informaţii, discuta cu unul dintre subalterni

despre… intrarea americanilor în Paris, când mai normal era să discute despre intrarea… ruşilor în Bucureşti. Era numai o chestiune de zile. „Trebuie să-l văd pe Mareşal şi să-l întreb ce are de gând. Ne ducem în prăpastie, nu mai suntem pe marginea ei!”, îşi zise cu gândul la un volum apărut după Rebeliune, în timp ce se îndrepta spre birou. Voia să termine memorandumul până la venirea adjuncţilor săi.

S-a sugerat uneori că România ar trebui să aparţină unei federaţii balcanice împreună cu Iugoslavia şi Bulgaria. Îmi pare a fi o iluzie. România nu aparţine geografic Peninsulei Balcanice, iar românilor nu le plac şi nici nu cunosc popoarele balcanice, după cum nu sunt nici ei plăcuţi sau cunoscuţi de acestea. Această ignorare şi indiferenţă reciprocă este chiar un mai mare obstacol în calea unei cooperări serioase, decât ura născută din cunoaşterea mutuală care îi separă pe români de unguri.

Urmau acum câteva rânduri care îi explicau unele dintre atitudinile autorului memorandumului. *Am expus toate aceste posibilităţi pentru că am înţeles că suntem interesaţi* [„hopa, dacă aş fi primit acest memo acu’ trei, sau măcar doi ani, m-ar fi flatat interesul ăsta, dar acu’ când ştiu că am fost interesanţi numai pentru a-i păcăli pe germani, nu mai are niciun chichirez, zău aşa!”] *să elaborăm o politică pentru România, şi o asemenea politică trebuie să ţină cont de toate aceste probleme, din care unele sunt esenţiale. Trebuie să mă exprim clar, noi nu putem propune în prezent niciuna din ele opiniei publice româneşti, adică burgheziei intelectuale române, singura care contează. Nu le putem sugera să se împrietenească cu ungurii. Nu le putem promite întreaga Transilvanie. Şi mai puţin le putem promite Basarabia.* „Destul de cum zic ei? *fair*, acu, spre final”.

4. Un nou sistem politic şi social, era penultimul capitol al memorandumului. *Neîndoielnic, majoritatea românilor – ţărani, muncitori şi chiar burghezia – doreşte reformarea politică şi socială, schimbarea sistemului putred de exploatare şi opresiune care a otrăvit inima*

naţiunii române. Se prea poate chiar ca media românilor, care nu este prea matură din punct de vedere politic, să fie mai interesată de această schimbare decât de refacerea vechilor frontiere. În prezent, cele mai importante defecte ale sistemului politic şi social românesc sunt: a) nejusta repartiţie a pământului, nu atât de izbitoare ca în Ungaria, dar extrem de acută prin prisma presiunii exercitate de populaţie asupra terenurilor cultivabile accesibile. b) neglijarea celei mai sărace populaţii rurale de către toate guvernele româneşti după 1918, care le-au făcut promisiuni frumoase, dar care au cheltuit banii luaţi drept impozite de la aceştia, doar pentru propriile lor interese. c) impozite nejuste. d) o administraţie necinstită şi brutală care ia mită şi stoarce orice prin mijloace violente. e) terorism politic. Oricine se plânge de un abuz este pasibil să fie taxat drept comunist şi arestat. Alegerile sunt sistematic fraudate. Nu numai ţărănimea şi muncitorii sunt supuşi acestor abuzuri, dar şi o mare parte a intelectualităţii. Atacând aceste abuzuri, singurii pe care i-am atinge sunt cercurile conducătoare din politică, afaceri, armată şi administraţie. Cum aceşti oameni sunt mână-n mână cu germanii, se poate presupune că pierderea simpatiei lor nu reprezintă o pagubă foarte severă pentru cauza britanică. Pe de altă parte, atacând aceste abuzuri, accentuând responsabilitatea germanilor şi oferind reforme, putem câştiga simpatie, atât în mase cât şi printre oamenii educaţi. Ar trebui să-i facem să creadă că o victorie britanică înseamnă: a) pământ pentru ţărani. b) banii de la buget să fie cheltuiţi pentru a face viaţa ţăranilor mai bună. c) îndepărtarea oficialilor şi a jandarmilor corupţi şi dreptul ţăranilor de a face apel în caz de injustiţie. d) pedepsirea politicienilor care au jefuit şi trădat. e) libertate de expresie şi vot liber. Toate aceste lucruri pentru românul obişnuit înseamnă ceva şi el trebuie sprijinit. Dacă cuvântul" democraţie" trebuie folosit sau nu, se poate discuta din moment ce germanii i-au extins conţinutul identificând acest cuvânt cu regimul menţinut de partidele politice din 1918 până în 1938, dar

şi cu dictatura Regelui Carol al II-lea, din 1938 până în 1940. Pe de altă parte, există un destul de mare număr de oameni, din toate clasele societăţii, care acceptă cuvântul „democraţie" ca un simbol ai dreptăţii politice şi sociale. Principiile „Chartei Atlanticului" vor fi cu siguranţă acceptate, dar au nevoie de o elaborare aplicată la punctele de vedere de mai jos. Evident, propaganda rusă va folosi câte ceva din cele de mai sus. Nu văd de ce nu le-am folosi şi noi. Declaraţiile noastre nu vor folosi terminologia specifică comunismului, dar, în foarte multe cazuri, vor avea conţinut identic în substanţă. Nici de data asta nu comentă nimic. Erau şi lucruri adevărate (parcă te doare când ţi le arată cu degetul unul care nu-i din neamul tău! Dar, dacă eşti cinstit, recunoşti că democraţia românească interbelică, cea până la dictatura şturlubaticului Carol, a avut şi unele derapaje, concretizate în suspendări de ziare, interzicerea publicării unor articole de presă sau în introducerea stării de asediu, şi nu toate datorate pericolului bolşevic!) şi invenţii. Amestecate cu grijă, ofereau unui neavizat o imagine cât se poate de „reală", după gustul celui care o făcuse.

Ajunsese la *Concluzii şi recomandări* când, după o bătaie scurtă în uşă, în cadrul ei îşi făcură apariţia Siminel, Stănescu, Traian Borcescu, semn că jumătate de dimineaţă se dusese. Invitându-i să ia loc în jurul măsuţei de cafea, li se alătură cu ultima foaie din memorandum în mână. „Ia auziţi aici!" şi începu să citească finalul documentului, nu înainte însă de a-i lămuri de unde şi de când este, pentru a-l încadra şi înţelege mai uşor. *Fac în continuare următoarele recomandări asupra politicii faţă de România*: *a) distrugerea completă a autorităţii germane din România şi alungarea tuturor forţelor militare germane şi a tuturor oficialilor germani. b) expulzarea minorităţii etnice germane din Transilvania şi Banat şi redistribuirea pământului lor ţăranilor din regiune, care sunt aproape în exclusivitate români*. Parcă s-ar fi vorbit toţi patru, căci toţi începură să mormăie a împotrivire faţă de această recomandare. Sigur că erau la curent cu activităţile unora

dintre membrii Grupului Etnic German, dar erau de părere că doar aceştia trebuie supuşi acţiunii coercitive a statului. Şi, oricum, aceasta să fie lăsată la latitudinea statului român c) *Nicio menţiune, de niciun fel, nu trebuie făcută în problema Basarabiei*. Ridicându-şi sprâncenele a întrebare se uită semnificativ la cei trei adjuncţi: „vedeţi ce gânduri aveau încă de acu' trei ani cu noi?" *d) cu privire la Transilvania, o promisiune trebuie făcută, în sensul că se va găsi o soluţie care să fie în concordanţă cu dorinţa liber exprimată a populaţiei din Transilvania. e) de câte ori este posibil, trebuie difuzate ştiri, indiferent dacă sunt adevărate sau false, referitoare la acte de protest şi sabotaje înfăptuite de unguri împotriva germanilor şi împotriva guvernului Bárdossy, care trebuie înfăţişat ca o unealtă a germanilor, întocmai ca şi Antonescu*. În *niciun caz nu trebuie prezentaţi ungurii ca prieteni ai românilor, dacă aceasta poate face mai mult rău decât bine în prezent. f) în general, trebuie făcut totul pentru a accentua interesele, suferinţele comune şi destinul comun al tuturor popoarelor central europene ocupate şi exploatate de germani. g) ţăranilor trebuie să li se promită reformă agrară şi cheltuirea banului public pentru ridicarea nivelului lor de viaţă. Trebuie să se sublinieze că Antonescu nu a făcut nimic în această direcţie, iar toate discuţiile cu tovarăşii săi asupra acestor măsuri nu sunt altceva decât ipocrizii. h) întregii naţiuni trebuie să i se promită o guvernare cinstită şi libertăţi politice. Aceste lucruri, trebuie accentuat, sunt negate de o bandă de hoţi şi de trădători conduşi de Antonescu. Să se sublinieze, ori de câte ori este posibil, că germanii conduc ţara cu ajutorul celor mai corupte, egoiste şi trădătoare elemente pe care le-au putut găsi.*

„Ei, domnilor trădători, hoţi, corupţi şi egoişti, vă ascult". Dar numiţii nu aveau chef de glumă, acum când ruşii se aflau la doar câteva sute de kilometri de Bucureşti. Din poziţiile pe care le aveau, ştiau ce înseamnă ocupaţia rusească şi cine vor fi primii vânaţi. În afara lui Nicuşor Stănescu, ceilalţi nu aveau ştiri. Şi nici el cine ştie ce. Ori

nu se va întâmpla nimic în viitorul imediat, ori lucrurile sunt decise şi, în aşteptarea semnalului, complotiştii s-au ascuns. „Sănătescu a cerut grupului de politicieni organizarea unei întâlniri peste o oră, în casa doctorului Lupu. Generalul ăsta e din ce în ce în mai multe locuri”, păru a fi concluzia celui care supraveghea activitatea partidelor şi a liderilor lor. Mai vorbiră una-alta şi se despărţiră, urmând ca Stănescu să revină imediat ce are informaţii noi. Până atunci, le ceru celorlalţi să rămână în sediu şi trebui să insiste ca Borcescu să înţeleagă acest lucru. Ţinea cu tot dinadinsul să meargă până la Marele Stat Major.

După ce plecară directorii săi, se cufundă din nou în cititul documentelor englezeşti. Trecu la un nou dosar din seria *SOE – ROUMANIA, from Dec. 1941 to Mar. 1942*. La două luni după elaborarea memorandumului care definea politica SOE în România, cineva din mai sus-zisa structură revenea cu – un mai modest de data asta – raport despre *Politica în România*, din 19 decembrie 1941. Mai modest ca întindere, dar la fel de uimitor în conţinut, raportul dezbătea modul în care problema transilvană, determinările şi consecinţele ei puteau fi folosite pentru crearea unei stări de spirit antigermane în România. Pierdu ceva timp uitându-se prin dosarul din faţă, compus din câteva zeci de file, doar o găsi nota la care făcea referire primul paragraf al raportului. Nu era aici. Astfel că, şi acum ca şi mai deunăzi, nu putea decât spera că va găsi nota cu pricina sau că documentul pe care tocmai începea să-l citească era destul de explicit.

1. În primul rând, este evident pentru oricine că principala noastră preocupare este înfrângerea germanilor şi, de aceea, obiectivul nostru esenţial este să dirijăm interesele ungurilor şi ale românilor împotriva germanilor. Nimeni nu poate pune la îndoială acest lucru. Dar, în mod cert, există argumente pentru flexibilitate [„fir-ar ei să fie cu flexibilitatea lor! Pragmatici şi flexibili, cu ăştia ne-am găsit să ne luptăm”] *în această politică: şi dacă putem să-i încurcăm pe germani – şi fără îndoială trebuie s-o facem –*

stimulând resentimentele create de situaţia din Transilvania, ne vom permite să păşim un pic în afara politicii noastre obişnuite, directe şi precise. Mi se pare că românii au tendinţa de a identifica Ungaria cu Germania, pentru că Germania este cea care a făcut posibil ca Ungaria să ocupe nordul Transilvaniei şi, de aceea, Germania este vinovată. Cu cât românii se gândesc la catastrofa transilvană, cu atât îi urăsc mai mult pe germani. Şi cu atât mai mult îi vor urî pe unguri; dar pot fi motive să te gândeşti că îi vor urî pe germani chiar mai repede decât pe unguri. În ceea ce priveşte preocuparea opiniei publice româneşti, nu cred că agitarea problemei transilvane va deturna ura românilor de la Germania la Ungaria, dar asta se poate întâmpla cu condiţia ca propaganda să fie subtilă şi deosebit de eficace. În cazul Ungariei, poate fi adevărat că ridicarea problemei transilvane o să abată ura de la germani, dar, încă o dată, asta va depinde de felul în care campania noastră subversivă este executată. Este probabil adevărat că: a) germanii nu vor permite niciodată ungurilor să poarte un război al lor împotriva românilor. b) dacă un asemenea război va avea loc, noi vom câştiga din punct de vedere militar, dar vom pierde din punct de vedere politic. c) dacă posibilitatea unui asemenea război devine o problemă de discuţie generală, şi toată lumea ştie că numai presiunea germană îl poate opri, atunci, politic vorbind, vom câştiga cu ungurii şi vom pierde cu românii (ultima, din nou, va depinde în mare măsură de tipul de propagandă pe care o vom desfăşura). 2. Şi cum este clar că, de fapt, germanii nu vor îngădui ca un asemenea război să aibă loc, mă gândesc că suntem pe un teren solid sugerând ca această campanie de propagandă subversivă pe care o vom desfăşura să inducă ideea: a) românilor că germanii sunt gata să le ia restul Transilvaniei pentru că au primit un teritoriu destul de mare în est. b) ungurilor că germanii sunt gata să le dea restul Transilvaniei până la Carpaţi. Evident, aceasta va creşte neîncrederea românilor în germani, iar în Ungaria va crea o atmosferă de aşteptare

care (aşa cum ştim) se va transforma în dezamăgire.

Văzu în aceste rânduri izvorul ideii că România, întrucât primise Transnistria, nu mai trebuie să aştepte repararea Arbitrajului din august 1940. În momentul când acest punct de vedere apăruse în propaganda maghiară, le-a sugerat celor doi Antonescu să-l contracareze. Lăsa la o parte faptul că Mareşalul afirmase explicit germanilor că primirea în administrare a Transnistriei nu înseamnă o compensaţie pentru nord-vestul ţării intrat, şi aici se ferise să caracterizeze decizia miniştrilor de Externe al Reich-ului şi al Italiei, în componenţa statului ungar. Sigur că aceştia doar o transmiseseră, în spatele ei aflându-se Führerul care se temuse că de un război româno-maghiar va profita Rusia sovietică. „Nu contează – le spusese Cancelarul celor doi miniştri – ce au zis ruşii despre limita sferei lor de interes. Când tunurile vor bubui şi armatele se vor pune în marş, toate vor fi uitate şi cine ştie unde se vor opri". Nu era doar intenţia de a justifica pregătirile de război împotriva Rusiei începute cu circa o lună mai înainte, ci şi înţelegerea naturii unui regim similar cu al său, dar văzut în oglindă.

3. În orice caz, noi trebuie să le facem grea viaţa germanilor şi să deschidem o breşă în conceptul de „nouă ordine 4. Obiecţia că noi trebuie să deviem ura românilor de la germani nu se susţine; ea se întâlneşte, însă, în cazul Ungariei prin aceea că germanii vor fi cei care vor dezamăgi şovinismul ungar. Constată că, în lipsa memorandumului la care se făcea referire din când în când, unora dintre punctele acestui raport nu le găsea înţelesul, cum era şi paragraful 4 de mai sus. Ei, dacă ar găsi memorandumul, ar înţelege mecanismul elaborării deciziei. În lipsa lui trebuia să se mulţumească cu aceste observaţii şi cu înregistrarea emisiunilor BBC de la Centrul de radioascultare. *5. Trebuie să ne reamintim că aceasta este, înainte de orice, o problemă de propagandă subversivă. Ar fi cel mai nepotrivit pentru SOE să desfăşoare această campanie în vreun fel în care s-ar putea deconspira sursele britanice – şi în această idee cred*

că nu trebuie să se folosească staţiile de emisie din Palestina. În forma originală, sugestia noastră consta în mare măsură din iniţierea unei campanii de zvonuri; şi propun să aderăm la aceasta. 6. În ceea ce priveşte paragraful 3 [„Iar afurisitul ăsta de memorandum!”], *este interesant că memorandumul recunoaşte că ocuparea de către România a teritoriilor din est oferă Axei motiv „de a o deposeda de partea rămasă din Transilvania”. Nu este chiar aceasta ideea pe care suntem dornici s-o difuzăm*? În *general, acest paragraf este prea judecătoresc*: *suntem noi, într-adevăr, dispuşi să le spunem românilor că au comis „o crimă „luptând împotriva ruşilor*? *Este realist*: *sau este transpunerea mentalităţii Ligii Naţiunilor într-o formă naţionalistă britanică*? *Desigur, ei ne aduc atingerea intereselor procedând astfel*; *dar se poate presupune că mii de tineri români care au murit în luptă au crezut că mor pentru România. Noi putem regreta adânc participarea românească*; *dar, în firea lucrurilor, mă gândesc că noi înşine nu suntem în situaţia de a ne aşeza deasupra şi a judeca tot ce poate face un mic popor sub o puternică presiune germană, fără speranţa vreunui sprijin de undeva şi într-o stare de naţionalism exagerat*. „Nu-i uita pe ruşi, stimabile D/H. 18, nu-i uita!”, zise, gândindu-se că, totuşi, autorul raportului, din momentul semnării lui şi până când hârtia intrase în posesia sa, fusese în rândurile celor care contribuiseră la aruncarea României în sfera de influenţă rusească. Deci, dacă avusese vreun gând frumos pentru finalul raportului, se abţinu să-l mai exprime.

La conţinutul aceluiaşi memorandum (identificat ca fiind elaborat pe 3 decembrie 1941) se referea şi următorul document, din 6 ianuarie 1942, ce aparţinea unei persoane familiarizate până la detaliu cu condiţiile din România – colonelul de Chastelain, aflat pe atunci în post la Istanbul. Dar documentul de Chastelain viza şi cuprinsul raportului pe care tocmai îl isprăvise de citit.

De Chastelain *dorea să atragă încă o dată atenţia asupra unor aspecte nu lipsite de importanţă ale*

problemei transilvane. Aţi menţionat – îi scria de Chastelain autorului memorandumului din decembrie 1941 – *că „agravarea antagonismului româno-ungar trebuie evitat pentru că favorizează politica germană de «dezbină şi cucereşte» deturnând atenţia elementelor anti-Axă şi anti-Quisling de la principala problemă care este ocupaţia germană la probleme regionale, ajutând astfel la consolidarea poziţiilor guvernelor Quisling prin întărirea solidarităţii naţionale”. Dar chiar dumneavoastră aţi atenuat această expunere adăugând că „exploatarea problemelor Transilvaniei şi Banatului prin intermediul mijloacelor propagandei este, de aceea, justificată numai dacă ele* [România şi Ungaria] *se conformează acestei politici”*. Trebuia să recunoască faptul că individul, nefiind implicat sufleteşte în problemele româneşti, putea să se distanţeze şi să observe lucruri care unuia de prin partea locului îi scăpau. Chiar şi cu acel amendament el avea dreptate, sigur mai puţin referirea la premierul norvegian. „Să văd acum ce zice şi de Chastelain, poate voi sta de vorbă cu el, azi-mâine, despre asta”.

Românii – scria de Chastelain – *cunosc foarte bine faptul că germanii sunt responsabili de pierderea nordului Transilvaniei. Cuvintele „arbitrajul de la Viena”* [„de ce le-o fi scris în româneşte, autorul memorandumului să fie mult mai familiarizat cu chestiunile româneşti decât am crezut iniţial? Să fie Masterson?”, se întrebă] *nu vor fi uitate până când nordul Transilvaniei nu va fi retrocedat României sau până când nu va fi încercată o acţiune militară pentru recâştigarea lui. În România, problema transilvană este indisolubil legată de cea germană. Astăzi, în lipsa trupelor germane, România ar fi în război cu Ungaria. Aşa cum am raportat în memorandumul 449/13/14 din 4 ianuarie, războiul cu Ungaria fusese iminent la reîntoarcerea trupelor române de la Odessa. Potrivit informaţiilor pe care le-am primit recent, războiul a fost oprit numai datorită intervenţiei germane.*

Se lăsă încet pe spate. Nu ştia despre ce informaţii vorbea de Chastelain, dar, în pofida resentimentelor adânci

existente la nivelul celor două ţări, credea că ofiţerul britanic supralicitase. „Poate o fi fost scandalul Iacobici”, murmură, aducându-şi aminte de memoriul-protest al şefului Marelui Stat Major, care se împotrivise trimiterii de noi trupe în Rusia, relevând că printre subalternii săi există un puternic curent favorabil eliberării nordului Transilvaniei şi tot atât de puternic împotriva continuării războiului contra Rusiei.

Trebuie să recunoaştem – continua englezul – *că există un puternic potenţial al urii românilor faţă de unguri, pe care îl putem folosi sau nu pentru a susţine efortul nostru de război. Care pot fi consecinţele dacă este încurajată, în acest moment, declanşarea ostilităţilor şi dacă ea se va produce curând? a) trupele germane se vor situa de o parte sau de alta pentru a pune capăt conflictului. Aceasta va determina creşterea stării de adversitate faţă de ei a celeilalte părţi. b) nici România, nici Ungaria nu vor mai fi capabile să trimită trupe în Rusia. c) un important număr de trupe germane va fi imobilizat. d) comunicaţiile dintre România şi Ungaria vor fi închise. Este clar că o evoluţie în sensul de mai sus poate fi numai în interesul nostru. Pe de altă parte, descurajând orice agravare a antagonismului dintre cele două ţări, noi, mai degrabă, vom amâna rezolvarea unei probleme care poate fi rezolvată numai pe calea armelor, adică vom contribui la amânarea unui război între România şi Ungaria, până în momentul în care forţele germane de ocupaţie din cele două ţări vor fi atât de slabe încât vor fi incapabile să prevină conflictul. Cu alte cuvinte, acest conflict se va produce în momentul şi în circumstanţele care nu vor mai contribui la efortul nostru de război. Actualul „aranjament” româno-ungar poate fi privit ca o potenţială organizaţie de sabotaj care, dacă este pusă în funcţiune, poate face mai mult rău*

Germaniei în acele două ţări decât am spera să facem noi în mai multe luni.

„Vezi, dom’le, se adresă el în gând unui interlocutor invizibil, sunt inamicii noştri, ne bombardează casele,

petrolul, s-au aliat cu duşmanii noştri de moarte, bolşevicii, mai mult, ne-au împins în braţele lor, ar trebui să-i urăsc, dar, cu toate astea, nu pot să nu-i admir cum lucrează. Uite, ghemul ăsta, româno-ungar, pentru noi este o chestiune capitală, pentru ei un fleac (se opri şi surâse amintindu-şi ce figură făcuse când unul dintre amicii din tinereţe, profesor în cele lumeşti, îi spusese ce-i ăla un „fleac"), dar câtă atenţie îi acordă, câţi oameni sunt implicaţi în analiza lui, cum îl sucesc pe toate părţile şi cum caută să obţină cele mai mari foloase din el! Imaginaţie, resurse, pregătire, tradiţie… şi rezultate".

Evitând abordarea problemei transilvane în propaganda noastră, nu facem decât să jucăm cartea germană, din moment ce contribuim la a scoate din mintea românilor singura acţiune a germanilor care îi irită peste măsură – arbitrajul de la Viena.

Sigur că nu luase el în seamă „recomandările" celor doi Antoneşti de a nu încălca „armistiţiul" cu Ungaria şi-şi lăsase active rezidenturile atât în Transilvania cât şi cele din Ungaria („ce, se supără el, Armata nu elabora planuri de campanie împotriva aceleiaşi ţări?") şi continuase să studieze „aliatul-inamic", dar blocat de ordinul Mareşalului, nu se putuse angaja într-un război propagandistic cu ungurii. Oricum, nu mersese atât de departe precum britanicii în analiza relaţiilor româno-ungare, cu atâtea conexiuni şi comparaţii.

Nu mi se pare rezonabil – părea că îl admonestează de Chastelain pe autorul memorandumului – *să comparaţi situaţia sârbo-croată cu cea existentă între România şi Ungaria. În Serbia, politica germană este una de anihilare a populaţiei, care întotdeauna va fi ca un ghimpe în coasta germană. Pentru a evita condamnarea care ar fi urmat dacă ei ar fi realizat această politică cu propria lor armată, ei au căutat şi au izbutit să-i convingă pe croaţi s-o facă. Mai mult, frontul din Serbia, deşi este pentru noi un valoros şi important sprijin, nu se poate compara în importanţă cu frontul rusesc unde se află angajată o mare parte a armatei germane*. „Deci, cam aşa: întreţinem o

stare de nesiguranţă pentru germani în Est pentru a-i obliga să disloce cât mai multe efective acolo, noi să respirăm mai liberi în nordul Africii şi să putem să ne realizăm obiectivele, care nu sunt în niciun caz la frontiera cu Rusia, cu cât mai puţine pierderi. Limpede". *Interferenţa în planurile germane din România şi Ungaria poate fi pentru ei un obstacol de o sută de ori mai mare decât implicarea noastră în planurile din Serbia*. „Corect, crearea şi menţinerea unei zone de conflict în spatele celui mai important front german şi între doi aliaţi ai Germaniei era mai profitabilă decât alimentarea rezistenţei din Iugoslavia şi felul în care au evoluat lucrurile, inclusiv abandonarea noastră şi a ungurilor în braţele ruşilor, justifică acest punct de vedere". Încă o dată, îşi dădea seama că, dacă judeca modul de acţiune al britanicilor doar de pe poziţia de profesionist al informaţiilor, lucrurile erau cum trebuie. Ca român însă, afectat în cel mai direct şi brutal mod de această acţiune, îşi putea rezerva cele mai adânci resentimente şi mai colorate şi mai inventive „vorbe" la adresa făcătorilor de politică din Regatul Unit. Nu-i condamna pentru că-şi urmăreau scopurile, ci pentru că ţara lui nu figura printre scopurile lor. Nici măcar economic, căci nu-şi putea închipui că britanicii erau atât de naivi încât să creadă că ruşii, odată stabiliţi în România, le vor permite foştilor aliaţi să exploateze petrolul românesc.

S-a căzut de acord – scria în continuare de Chastelain – *că trebuie să ne concentrăm pe încurajarea aversiunii faţă de germani ca obiectiv primar al propagandei noastre, dar, în cazul României, s-a considerat că problema Transilvaniei trebuie să formeze parte integrantă a acestui program*. Dacă până aici fusese interesant, oare cum putea să caracterizeze cele ce urmau? *Cele de mai sus mi-au fost sugerate de îndelungatele convorbiri pe care le-am avut cu un proeminent om de afaceri şi politician transilvan care, după ce a petrecut ceva timp în Transilvania, în septembrie 1941, este acum în Istanbul. Potrivit acestuia, populaţia din Transilvania este indiferentă la soarta*

Basarabiei şi arată prea puţin interes faţă de războiul de pe Frontul de Est. Gândurile lor se îndreaptă numai către problema transilvană, iar prietenul nostru ne-a informat că dacă mâine s-ar declara război Ungariei chiar şi femeile din Transilvania „ar sări cu toporul pentru Ardeal”. „Iarăşi în româneşte, clar, destinatarul era familiarizat nu numai cu chestiunile româneşti, ci şi cu limba”. *Un asemenea război, declară el, va fi unanim popular, dar admitem că germanii vor face tot ce le stă în putinţă pentru a preveni un atare conflict. Întrebându-l pe acest prieten ce atitudine trebuie să ia propaganda britanică faţă de România, ne-a spus că zilnic ar trebui făcute referiri la problema Transilvaniei, care, pretinde el, este parte a chestiunii germane în România. El adaugă că românii, care nu i-au plăcut niciodată pe germani, ar fi putut să dorească să colaboreze mai mult cu ei, dacă germanii n-ar fi comis ceea ce el numeşte „crima” cedării nordului Transilvaniei Ungariei*.

N-ar fi putut să bage mâna-n foc că Secţia română a BBC-ului transmisese chiar zilnic „câte ceva” în legătură cu situaţia Transilvaniei, dar în arhiva Centrului de radioascultare se găseau sute de înregistrări pe această problemă, recepţionate în cei doi ani şi ceva care trecuseră de când de Chastelain şi companionii săi o discutaseră sub toate aspectele. Ar fi fost interesant de urmărit problema transilvană în dezbaterea diferitelor organisme, îşi dădea seama că ar fi putut surprinde mecanismul decizional, rolul unora şi al altora, dar nu avea timp pentru a răscoli vraful de dosare; dac-o fi să dea peste documentele respective în cursul cercetării sale, cu atât mai bine. Se hotărî să treacă mai departe.

Constată că, în mai 1942, de Chastelain, responsabil nu doar pe spaţiul românesc, cel puţin aşa i se părea, era şi nemulţumit, şi îngrijorat de felul în care decurgeau operaţiunile SOE în România. „Era presat, evident! În Africa de Nord mâncau bătaie de la Rommel, în Atlantic germanii le scufundau mai multe vapoare şi nave decât produceau şantierele britanice, în Asia pierdeau ţară după

ţară, şi nici aliaţii lor, ruşii, nu o duceau prea bine. Iar vinovate erau serviciile speciale care nu furnizau date! O ştia şi el… Churchill cerea rezultate şi de undeva trebuiau să iasă! Altfel, se duce Imperiul pe apa Sâmbetei. Şi vaşnicul petrolist era obligat să găsească soluţii. *Activitatea noastră în România*, scria de Chastelain la 14 mai, *înregistrează, mai mult sau mai puţin, o criză. Bine* [?!] *nu a fost încă contactat, Miron nu a părăsit încă ţara aşa cum intenţiona, Bolster nu s-a-ntors la Istanbul, Toma nu a ajuns la Istanbul, în timp ce traficul de pasageri între Turcia şi România aproape a încetat. Întreaga situaţie cere revizuirea urgentă cu scopul a*) *de a stabili noi contacte în interiorul ţării, şi b*) *de a descoperi noi mijloace de comunicare prin canale neutre. Aş recomanda ca D/G.R. 7 şi Picard să sosească la Istanbul cât mai urgent posibil şi să dedice trei, patru zile în exclusivitate problemelor româneşti. În acest timp, noi planuri ar putea fi elaborate şi transpuse în practică de îndată. Prezenţa amândurora este necesară, D/G.R. 7 pentru contactele la nivel înalt în lumea oamenilor de afaceri şi a industriaşilor, iar Picard pentru contactele pe care le are în toate cercurile politice.* Iar în finalul scurtului, dar alarmantului raport, de Chastelain pleda pentru acţiune neîntârziată. *Aş insista ca această intenţie să se transforme, fără nicio întârziere, într-o operaţiune întrucât vremurile tind să devină întrucâtva critice în România şi sunt semne că ofensiva germană va avea să-nceapă.*

La data când de Chastelain trăgea semnalul de alarmă, pregătirile germanilor pentru ofensiva de vară nu erau încheiate, dar exista printre agenţii secreţi obiceiul supralicitării unei situaţii pentru a obţine „ceva” de la şefii lor, îndeobşte atât de zgârciţi cu alocarea de resurse în zone care nu figurau printre priorităţile momentului. Pe de altă parte, dacă „Miron” era numele de cod al lui Maniu, cine erau „Bine” [?!], „Bolster”, „Toma”, „Picard” şi „D/G.R. 7”? Ce rol jucau sau jucaseră ei în planurile britanicilor, făcuseră oare vreo… brânză?

Ultimele pagini ale dosarului l-au pus pe urmele lui

D/G.R. 7, cel pe care de Chastelain îl voia la Istanbul, mai precis i-au adus în faţă documentul intitulat *Report on SOE Roumanian Activities, No 2*, redactat cu o săptămână înaintea memorandumului de mai sus, la 7 mai 1942, de acel misterios individ ale cărui contacte în lumea afacerilor erau apreciate de responsabilul cu activităţile subversive din spaţiul românesc şi nu numai, de Chastelain.

A. Situaţia prezentă. 1. Arestarea lui Traian. Strâmbă din nas, căci nici nu începuse bine raportul şi i se arunca în faţă un nume de cod, Traian, „cine-o fi şi ăsta?" Dar se lămuri repede. *De la Istanbul se raportează că Traian a fost arestat la Budapesta, cândva între 29 martie şi 14 aprilie.* „Păi ăsta-i turcul Tozan!" *A fost condamnat la moarte, ulterior sentinţa fiindu-i comutată la doisprezece ani de închisoare. Posibilele cauze ale arestării ar putea fi următoarele: a) Traian a fost denunţat în România (informaţie de la von Papen, transmisă în telegrama 221 din 27 aprilie 1942); b) arestarea lui Max a avut ca rezultat aruncarea suspiciunii asupra lui Pip. Traian a fost arestat în timp ce încerca să-l contacteze pe Pip, având la el scrisoarea lui D/H 18 (telegrama de la Istanbul 254, din 29 aprilie 1942).* „Sigur că Max şi Pip sunt colaboratori unguri ai SOE". Ştia că şi vecinii cochetau cu Aliaţii şi se fereau de ruşi ca şi oamenii politici din România. *c) germanii au deschis servieta diplomatică finlandeză pe care Traian o purta cu el şi au găsit înăuntru scrisori către patru unguri privind unele tranzacţii financiare ilegale (telegrama de la Istanbul 260, din 30 aprilie 1942); d) Traian a fost trădat de un negustor din Istanbul, pe nume Mahmud Safigurtlu, arestat cu cinci sau şase luni înainte şi aflat acum în închisoare la Viena. După sosirea la Sofia, Traian a fost urmărit apoi de Gestapo (telegrama de la Istanbul 291, din 1 mai 1942).* Nu se mai mira de întinderea şi ramificaţiile organizaţiilor britanice de informaţii, erau în stare să-şi urmărească omul până în inima Europei.

2. Transmisiunile fără fir. a) Un emiţător fără fir a fost înmânat de Traian lui Miron [nu era o surpriză pentru

el, ştia chiar şi motivul pentru care Maniu nu-l folosise – din cauza arestării lui Tozan] *şi ar fi trebuit să devină operabil din 10 aprilie. Până acum nu a ieşit în eter. Nu se ştie până acum dacă germanii au confiscat aparatul.* [„Ceea ce ar fi trebuit să afle englezii de la sursele lor de aici e că nu i-am lăsat pe nemţi să-şi bage botul în treburile noastre. Dar la început ăştia de aici nu s-au înghesuit să le spună realitatea. A trebuit s-o fac eu şi poate nu cu aceeaşi credibilitate. Nu germanii au confiscat aparatul, ci lui Maniu i-a fost frică să-l mai folosească după ce a aflat de arestarea lui Tozan. Şi de la cine a aflat de arestarea turcului?!”] *Dacă Traian a fost arestat din cauza de mai sus, atunci este posibil ca ei să fi confiscat aparatul. Pe de altă parte, este posibil ca Traian, condamnat deja la moarte, să fi divulgat germanilor existenţa aparatului în România. b) Nu sunt niciun fel de informaţii cu privire la aparatul de emisie luat de Max la începutul lui ianuarie. Dată fiind arestarea lui Max în Budapesta, undeva după 21 ianuarie, acest aparat poate fi considerat pierdut. Prima oară am auzit despre arestarea ei la 1 aprilie.* [„Frumos ne şade nouă, bărbaţilor, să folosim femeile pe acest front. Dar unele sunt eficiente”, zise cu gândul la „fetele” lui.] *Se presupune că scrisoarea de la D/H 18 către Pip pe care Max o ducea a fost descoperită la ea în momentul arestării. În acest fel Pip a trezit bănuielile germanilor şi probabil a devenit indirect responsabil pentru arestarea ulterioară a lui Traian.*

3. Plecarea lui Maniu din România. Ce mai vânzoleală de prisos! îşi aminti că atunci când răscolise *Jurnalul de război* al SOE pentru a vedea dacă mai erau informaţii referitoare la acţiuni comune SOE – OSS în România, întâlnise mai multe pagini care tratau această problemă. Posibil ca aici să fie primele referiri, începutul. *Miron nu a ajuns în teritoriile aliate la 14 aprilie, cum era aşteptat. Au fost zvonuri potrivit cărora ar fi fost arestat (surse poloneze şi altele). Desigur, este posibil ca Traian, în faţa sentinţei de condamnare la moarte, să fi deconspirat colaborarea lui Miron cu noi.* „Aşa ar fi fost cu siguranţă,

dacă n-aş fi fost eu şi dacă Mareşalul nu mi-ar fi cerut să-i apăr pe toţi cei care acum se ridică împotriva lui, cerându-i capul, şi aşa ar fi fost dacă ţara asta era condusă de cum ziceţi voi? nişte slugi ale germanilor”. În convorbirile pe care le avusese în primăvară cu de Chastelain, în sediul Jandarmeriei, a fost abordată şi problema aşa-zisei arestări a lui Maniu şi a soluţiilor ce stăteau în faţa britanicilor într-o asemenea situaţie. Din aprilie 1942, după arestarea lui Tozan, SOE luase în considerare o atare posibilitate, îi spusese ofiţerul englez. Trebuia găsit un înlocuitor, un „colaborator-şef” se exprimase acesta, care să-şi asume riscul deţinerii unui emiţător radio şi al păstrării contactului cu britanicii până la elaborarea unui plan de acţiune. De o egală importanţă era dezvoltarea liniilor de comunicaţie, prin curieri, cu România, în cât mai scurt timp, din Elveţia şi Portugalia şi, dacă era posibil, din Suedia. „Sigur că astea depindeau, îi reiterase de Chastelain, de identificarea în România a unui om potrivit, cu care să putem comunica”. Englezul îi destăinuise că ei ceruseră sprijinul polonezilor, foarte activi în România, ca să verifice autenticitatea informaţiei. Din fericire Maniu nu păţise nimic. Dar arestarea lui Tozan reprezentase „o gravă lovitură pentru eforturile noastre de a organiza transmisiunile cu România”, subliniase ofiţerul de informaţii aflat în custodia jandarmeriei române.

4. Revoluţie [„Măi să fie, nu o lovitură de palat, ci de-a dreptul revoluţie, şi când asta, în 1942!”] *în România. Nu este nimic nou de raportat dincolo de faptul că Z.P. i-a dat viceconsulului rus de la Londra un aide-mémoire în legătură cu cererea lui Miron pentru garanţii ruseşti. Niciun răspuns nu a fost primit de la viceconsulul rus până la 4 mai.*

5. Mişcarea românilor liberi. a) Londra. Biroul Român menţionat în ultimul raport a fost format. Nu am primit niciun fel de informaţii referitoare la activităţile sale. Pentru moment, nu au avut loc niciun fel de negocieri pentru recunoaşterea Mişcării românilor liberi din Londra. b) SUA. Niciun progres de la ultimul raport. Londra nu

este deloc entuziastă să-l recunoască pe Zora [„să fie Davila?”] *lider al Mişcării de eliberare, întrucât nu-l consideră pe deplin potrivit. Cu arestarea lui Traian ne-am trezit în întuneric, necunoscând opiniile lui Miron cu privire la faptul dacă Zora este sau nu corespunzător ca lider al Mişcării libere.* [Erau instrucţiuni pe care Maniu i le-a dat prin viu grai lui Tozan sau urmau a fi transmise cu aparatul pe care turcul i l-a lăsat, dar pe care primul nu l-a folosit?] c) *Acţiunea Regelui Carol.* [„Ei, aia era! Ce-i lipseşte, oare, chelului? Voia să fie un fel de duce de Windsor, dar pe invers, adică cu ruşii?”] *Departamentul de Stat şi Londra au acţionat pentru a înăbuşi din faşă încercările lui Carol de a forma o Mişcare a românilor liberi în Mexic. Desigur, Carol face eforturi considerabile pentru a-şi atrage susţinători în mişcarea sa şi cu siguranţă există pericolul de a progresa dacă recunoaşterea finală a mişcării lui Zora întârzie prea mult. Întreaga chestiune trebuie acum să fie reconsiderată, întrucât nu mai putem conta pe sosirea lui Miron în viitorul apropiat.* Se gândi şi le dădu dreptate celor de la Departamentul de Stat şi de la Foreign Office: ex-Regele Carol era o persoană sâcâitoare, era ca un tăun care supără pe toată lumea, şi-i făcea rău în primul rând lui Mihăiţă. Bănuia cine era demonul care-l împingea pe Carol cel-ros-de-boala-puterii, pe numele său Magda sau Elena sau „Duduia”, cum o alinta regescul amant. Discutase cu de

Chastelain şi problema Mişcării românilor liberi, cu ceva timp în urmă. Acesta-i spusese că, prin primăvara lui 1942, doar Davila reuşise să-i adune pe românii din America într-un comitet, neacceptându-i însă pe procarlişti. Ulterior, lucrurile aveau să se mişte şi la Londra, dar, în acel moment, sugestia ca Davila să-i conducă pe românii de pe ambele maluri ale Atlanticului fusese primită cu răceală de cei din Regatul Unit.

6. Operaţia Go Slow. Dezbaterile Go Slow de la Ierusalim nu s-au desfăşurat atât de regulat pe cât ne-ar fi plăcut. În afara dificultăţilor tehnice de a realiza

înregistrări perfecte, se ridică noi probleme în legătură cu transportul acestor înregistrări între Cairo şi Ierusalim. Se speră că D.S.P. va rezolva această situaţie cu scopul de a ne permite să furnizăm Ierusalimului discuţii zilnice despre acest subiect. Trebuia să admită că era în ceaţă. Nici „Georgică", nici Cântăreaţa, cât s-a aflat la Istanbul, nu i-au spus despre Go Slow; erau, evident, nişte emisiuni radio, şi nici germanii, care aveau, de altfel, o bună reţea în Orientul Apropiat, nu-i semnalaseră ceva în legătură cu asta, şi despre ce „subiect" era vorba, despre mişcările de mai sus? *Se crede cu tărie că în absenţa unor acţiuni mult mai hotărâte, dezbaterile Go Slow vor produce probabil rezultate dacă sunt transmise cu regularitate*. „Da, decât nimic, mai bine un război în eter, serviciile noastre au posibilităţi care armatelor le scapă", zise din gură, dar mintea îi era la Go Slow. Probabil în arhiva Centrului de radioascultare va da de o urmă „sau poate e doar un nume de cod care nu se regăseşte în titlurile emisiunilor radio". Lăsă deoparte operaţia, hai să contribuie şi el cu ceva la… efortul aliat de război şi o boteză „Tiptil" şi trecu la următorul paragraf ce promitea să fie mai interesant şi, oricum, mai explicit, chiar dacă nu era atât de amplu pe cât ar fi vrut.

7. Colaboratori politici. Nu sunt comentarii de adăugat în legătură cu persoanele menţionate în ultimul nostru raport, decât *faptul că Zora l-a identificat pe Star şi doreşte să-l sprijine să obţină viza de intrare în Statele Unite. Serviciul pe care Star l-a găsit în Ierusalim nu s-a dovedit satisfăcător şi vor fi făcute acum încercări de a-i facilita plecarea în Statele Unite. Vlădescu Olt*: *Acest român care a sosit recent la Istanbul şi-a exprimat dorinţa de a ni se alătura, şi se speră că vor fi făcute toate aranjamentele, în curând, să-l aducem în Palestina sau Egipt pentru a contribui la activitatea noastră de propagandă*. Până la urmă, nu a rămas cum recomanda autorul raportului, ci Vlădescu-Olt, numit cu susţinerea, se pare, a Serviciului, viceconsul la Istanbul, a reprezentat interesele ţării şi nu numai, fiind o valoroasă sursă de

informaţii pentru britanici care, din câte i se spusese, îl şi angajaseră. îl dublase cu bune rezultate pe ministrul său, Alexandru Cretzianu, el însuşi agent de influenţă al englezilor, şi pe şeful comisiei economice, Ion Christu.

B. Planuri de viitor. Au avut loc o serie de convorbiri între D/G.R. 7 şi D/H 13, cu ocazia recentei vizite a ultimului la Cairo. Este regretabil, totuşi, că vizita lui D/H 13 a fost atât de scurtă şi îndatoririle sale sunt atât de numeroase, încât discuţiile nu au fost atât de cuprinzătoare pe cât s-a dorit. Urmând arestării lui Traian şi posibilei arestări a lui Miron, întreaga noastră reţea românească trebuie să fie reexaminată şi trebuie găsite noi contacte şi noi curieri. 1. Curieri. a) Au fost obţinute informaţii despre un francez din zona liberă, care foloseşte servieta diplomatică a guvernului de la Vichy între Istanbul şi Bucureşti, şi se speră că acesta ne poate oferi un posibil canal de comunicaţii. b) Curierul elveţian la care m-am referit în ultimul meu raport a trecut recent prin Cairo, dar nu a fost contactat de acest departament, deşi au fost făcute cu Istanbulul aranjamente ca această întâlnire să fie realizată aici şi nu în Turcia. Noi am cerut S.I.M.E. să ne informeze despre sosirea curierului la Cairo, dar el a trebuit să părăsească oraşul înainte ca informaţia respectivă să ajungă la noi. „Iată că şi la case mari se petrec scurtcircuite”, zise cu un pic de satisfacţie parcă, deşi, ca profesionist, îşi dădea seama ce înseamnă ratarea unei întâlniri. Zile şi săptămâni până când condiţiile sunt din nou favorabile, dar, între timp, informaţia îşi poate pierde actualitatea. *El a rămas în Cairo doar pentru o zi. Vor fi făcute noi încercări pentru a ne întâlni la următoarea lui călătorie.* c) *Toma nu a ajuns la Istanbul de la data ultimului meu raport.* Nu-i venea să-şi creadă ochilor! Pentru prima oară se confrunta cu aşa ceva, era o greşeală de începător, dac-ar fi fost agentul lui, l-ar fi dat afară, nu! l-ar fi împuşcat. Pe aceeaşi bucată de hârtie, deasupra numelui codificat, cineva scrisese cu creionul numele real al persoanei! Sigur că lui îi convenea asta, nu mai trebuia să facă cercetări să afle cine se ascundea în

spatele unui pseudonim. Dar dacă dorea să-l îndrepte pe o pistă falsă, ştiindu-se că aceste documente îi vor fi „pasate”? Sau poate N.D. făcuse o treabă excelentă şi le obţinuse direct din „laboratoare”! Oricum ar fi fost, află că „Toma” era un anume Marinescu. Trecu mai departe. *d*) *L-am aşteptat pe Bolster la Istanbul luna trecută, dar nu s-a întors*. Aceeaşi mână scrisese „Bursan”. Dacă în cazul primului existau mai multe variante, câţiva ofiţeri şi un fost ministru, folosit şi de germani, aici nu avea alternative, era industriaşul Constantin Bursan, director general la Laromet, care însă şi el juca, cum spun pocheriştii, la două capete. Ba chiar la trei, dacă lua în considerare serviciile, şi nu puţine, pe care i le aducea omul de afaceri. Şi nu numai! Când Bursan se întâlnise cu el o făcuse, acum îşi dădea seama, la cererea englezilor. Da, Bursan – Bolster era, cum se spune, „un tip”. „Păi, nu a revenit la Istanbul pentru că avusese la acea dată unele mici probleme”, zise surâzând amintindu-şi povestea. Îl arestaseră puţin, după două, trei luni îl eliberasem după ce-l obligaseră să renunţe la acţiunile de la Laromet. Oricum nu sărăcise, iar în favoarea lui intervenise generalul Dobre, ministrul Aprovizionării, care îl trimisese din nou la Istanbul să încheie negocierile cu turcii. Adică să mai intre în contact cu britanicii… *e*) S-*au primit ştiri de la Istanbul potrivit cărora este de aşteptat ca Baba să plece în curând spre Bucureşti. Se presupune că Istanbulul doreşte să se folosească de ocazie pentru a introduce în România mesaje pentru colaboratorii noştri. 2. Noi contacte în România. a*) S-*a propus ca îndată ce avem un curier pentru România, acesta să-l contacteze pe C.B. la Ploieşti*. S-*a convenit cu D/H 13 că acesta poate fi o relaţie foarte utilă*. Deasupra lui C.B. era scris: *nu ne este cunoscut, poate fi Bordeni*. „Păi, dacă voi nu-l cunoaşteţi, o să aflu eu cine-i”. *b*) *De la Londra au fost primite informaţii potrivit cărora o mişcare subterană activează în România, sub conducerea unui comunist pe nume Pătrăşcanu*. „Dacă află ai lui, n-o să-i fie moale!”, zise, gândindu-se la activitatea acestui intelectual care îmbrăţişase ideile de stânga din convingere, iară nu

din oportunism. *Din informaţiile disponibile se pare că Pătrăşcanu poate fi extrem de folositor*. „Păi sigur că da! La data întocmirii raportului, mai 1942, decizia Londrei în ceea ce ne priveşte fusese luată, iar într-o ţară ocupată de ruşi, sau doar aflată în zona de influenţă a Moscovei, un comunist de frunte controlat de voi, un comunist care gândeşte, nu un executant orb, este o comoară", zise directorul general gândindu-se că în ultimele zile nu auzise nimic despre Pătrăşcanu şi despre cel care fugise din lagăr, Gheorghiu. „Lagăr, pe naiba, au de toate acolo şi fac ce vor. I-am băgat sub pază să nu li se întâmple ceva, să-i apărăm de germani". *Se presupune că este activ şi* pro *Aliat. Nu se cunoaşte cât de puternici sunt susţinătorii lui în ţară*, se încheia partea referitoare la noi contacte în România. Din câte ştia despre radicalismul unora dintre tovarăşii lui Pătrăşcanu, numai simplul fapt al apariţiei numelui acestuia pe o hârtie a serviciului secret britanic era un lucru dătător de mari necazuri. Se aplecă din nou asupra documentului.

3. Propaganda. a) începând de la 21 aprilie, biroul nostru de la Ierusalim a recepţionat o staţie de radio românească nouă ce se intitulează „Postul Conştiinţei Româneşti". [„A, păi ăsta-i postul Armatei ce emite din clădirea Marelui Stat Major!"] Din când în când, primul cuvânt este schimbat în „Glasul" şi astfel staţia a adoptat exact acelaşi nume cu al propriei noastre staţii secrete din Ierusalim. S-*ar părea că acest post încearcă să creeze confuzie în rândurile românilor. Suntem destul de siguri că acest post operează în România şi lucrează clar împotriva postului nostru secret din Ierusalim. Faptul că ne copiază numele este prima dovadă că postul nostru este ascultat în România.* S-*a convenit ca acest post să fie atacat din Ierusalim spre sfârşitul săptămânii. În transmisiunile lor, nu există absolut nicio referire la ocuparea României de către germani, iar postul îşi îndreaptă propaganda în principal împotriva Ungariei şi, într-o mai mică măsură, pentru sprijinirea războiului pe frontul din Rusia. b) o cantitate de manifeste a fost pregătită pentru a fi aruncată*

deasupra României cu ajutorul unuia dintre avioanele noastre Liberator. Pentru motive de înaltă politică, operaţia nu a fost realizată. „Şi noi zicem la fel – «înaltă politică», dar are o încărcătură negativă. Probabil că şi englezul a simţit la fel. Eh, le-or fi aruncat ei altă dată”. Putea să înţeleagă ce a simţit englezul când operaţia i-a fost anulată, deşi lui, Antonescu nu-i interzisese nicio operaţiune pe care o pregătise.

4. Sabotaje pe Dunăre. Cehii la care m-am referit în ultimul raport au fost acum trimişi la şcoala din Haifa, unde vor urma cursuri de pregătire în tehnica demolărilor. Se crede că vor fi gata pentru o eventuală operaţie, cândva, în timpul lunii iunie. Îşi aminti că, în jurul aceleiaşi date, o altă echipă de cehi executase un atentat împotriva unuia dintre mulţii şefi ai numeroaselor servicii de informaţii germane – Reinhard Heydrich. Pentru o anumită persoană, asasinarea „protectorului” Cehiei se dovedise a fi un balon de oxigen, căci reuşise să îndepărteze, pentru un timp, suspiciunile de joc dublu ce planau asupra lui. îi mai dăduse răgaz doi ani. Se gândi că ar fi fost chiar posibil ca Sir Menzies să fi sărit în ajutorul „colegului” său german, şeful Abwehr-ului, amiralul Canaris, se pare partener de discuţii prin Spania.

5. Români în Orientul Mijlociu. Se fac încercări de a găsi în Orientul Mijlociu români corespunzători (neevrei), care să poată fi antrenaţi pentru eventuale operaţii în România. Posibilele surse de identificare a unor asemenea oameni sunt: a) marinarii de pe navele din regiunea Orientului Mijlociu; b) marinari şi alţi etnici români din lagărele de concentrare din Palestina; c) *printre cehi, iugoslavi, forţele franceze libere şi poate forţele greceşti din Orientul Mijlociu. Nu am făcut niciun progres în încercarea de a obţine prizonieri români din mâinile ruşilor.*

6. Bombardarea rafinăriilor româneşti. Nici nu trebuia să citească tot ceea ce scrisese D/G.R. 7, era un zero uriaş. Avea să mai treacă aproximativ o lună până când primele bombardiere americane se vor arăta pe cerul

României. Cu rezultate din cele mai proaste pentru ele. Dar ofiţerul britanic fusese foarte laconic: *Niciun fel de evenimente de la ultimul raport*.

7. Activităţile partizanilor. „Hai să fim serioşi, domnilor, vă credeţi în Grecia sau Iugoslavia? Nişte diletanţi care lipesc manifeste sau care au încercat câteva sabotaje, fără să producă pagube cât de cât semnificative. Ia să văd ce zice ăsta!” *În* Egyptian Gazette *din 6 mai a apărut o informaţie referitoare la activitatea partizanilor români, sub conducerea unui anume Ion Miulescu. După efectuarea unor cercetări, s-a stabilit că un anume Ion Gh. Miulescu a fost contactat de noi în ianuarie 1941. Este învăţător în satul Urlueni din judeţul Argeş. În acea perioadă, era conducătorul local al Partidului Naţional-Ţărănesc*. În *ianuarie 1941, Picard a trimis o scrisoare către Groza (pseudonim), instruindu-l să-l abordeze, printre alţii, pe sus-menţionatul Miulescu în vederea organizării grupurilor de partizani în judeţele Argeş, Teleorman şi Olt. În martie anul trecut, s-a primit un răspuns, anunţând că mesajele au fost expediate în ţară. Mai mult, D/H 13, la ultima sa călătorie în România, în ianuarie 1941, a luat cu el o listă a posibililor colaboratori din ţară pentru a cere aprobarea lui Miron înainte de a intra în legătură cu ei. Numele lui Miulescu figura printre ele şi Miron a fost de acord cu contactarea lui. Aşteptăm noi informaţii de la Istanbul în legătură cu această problemă*. „Ce să-ţi povestesc dragul meu, ia uite unde-mi era conducătorul de partizani!?” îl intriga zona aleasă pentru desfăşurarea activităţilor de „gherilă”, cum era scris în document. Da, Argeşul are o zonă muntoasă, iar celelalte două judeţe au păduri unde partizanii lui Miulescu, în cazul în care ar fi existat, s-ar fi putut ascunde după executarea unor atacuri împotriva germanilor sau a obiectivelor importante. Numai că, în regiunile indicate, nu prea existau asemenea ţinte. Altceva ar fi fost Prahova, Dâmboviţa, Constanţa sau zona Cataractelor, dar aşa? Credea că este doar o ştire destinată intoxicării germanilor.

Aici se încheia raportul lui D/G.R. 7 cu privire la activitatea SOE în România, elaborat la începutul lunii mai 1942. Îşi îndreptă spatele, era puţin obosit, efortul făcut pentru a se concentra îşi spunea cuvântul. Mai ceru o cafea. Trase cu putere în piept mirosul de cafea bună, turcească adevărată, nu*ersatz*. „D-aia le place germanilor în România, tot ce se găseşte aici este de calitate, *erste Klasse*, cum zic”. Îşi aprinse şi o ţigară cu tutun Virginia blond, după care se dădeau în vânt unii dintre „colegii” săi din Abwehr şi de la ambasada germană.

Câteva pagini mai încolo, identifică o sinteză întocmită după vizita la Istanbul a ofiţerului individualizat prin acronimul D/G.R. 7, desfăşurată în prima săptămână a lui iunie. Iniţial, se gândi s-o dea deoparte, apoi însă îşi spuse că persoana era prea implicată în afacerile româneşti ca s-o trateze cu indiferenţă. În plus, documentul prezenta numeroase adnotări care explicau simboluri sau cuvinte cifrate, adnotări ce puteau fi exploatate sub alte auspicii. Raportul era din 5 iunie 1942 şi câte o copie era trimisă la SOE Londra şi SOE Cairo, precum şi la D.P.A. (!). *Probleme discutate în timpul vizitei lui D/G.R. 7 în oraşul 18*, cineva trecând cu cerneală în dreptul „oraşului 18” – Istanbul. *1. O nouă acţiune politică. Singurul lucru pe care găsesc necesar să-l menţionez în aceste note este că subiectul a fost discutat în totalitate în câteva ocazii, în prezenţa lui Picard, şi întregul proiect va fi pus în aplicare îndată ce va fi aprobat. Efortul principal va fi desfăşurat de către Picard în capitala 88* [Ierusalim], *sub îndrumarea lui D.G.R. 7.2. Radioemiţătoare în ţara 14* [România]. *Din moment ce niciun fel de ştiri nu ne-au parvenit până în prezent de la Bine, este puţin probabil că va emite vreodată. De aceea, este de cea mai mare importanţă să avem cât mai curând posibil un alt emiţător în ţară.* În *vederea acestui scop, sugerez cele ce urmează. Sunt doi români în lagărul de muncă de la A* [Acra], *în teritoriul 85* [Palestina]. *Unul din ei este transmisionist pe vapor.*

Aceştia, pe care îi vom numi „M” şi „T” (ultimul fiind

transmisionistul), *şi-au exprimat voinţa şi dorinţa de a se reîntoarce în ţara 14 şi de a lucra pentru noi*. S-*a sugerat ca „M" să se reîntoarcă primul în ţară. I s-ar putea îngădui să evadeze din lagărul în care este deţinut şi să se îndrepte sub supravegherea noastră spre B* [Port Said] *sau C* [Alexandria], *pentru a se îmbarca clandestin pe unul dintre vasele din ţara 18* [Turcia] *care se află în unul din cele două porturi. Odată vasul plecat, el se poate prezenta la căpitan şi să-i declare că este român evadat din prizonierat şi să-l roage să fie predat autorităţilor din Istanbul, care să comunice autorităţilor româneşti sosirea sa, iar el să ceară acestora să-l repatrieze*. Ceea ce urma, gândi el, depăşea imaginaţia unui scriitor de romane din colecţia „15 lei". „Sărmanul «M», prin câte îl obligau englezii să treacă pentru a-i face povestea mai reală!" *Ţinând cont de faptul că majoritatea vapoarelor din Alexandria şi Port Said fac escală la D* [Mersin], *D/H 44 consideră că şansele sale de a ajunge la Istanbul în acest fel sunt destul de reduse, adică este cel mai probabil că autorităţile turceşti îl vor preda britanicilor la Mersin şi-l vor trimite din nou în Palestina. D/H 44 sugerează că ar fi mai uşor de aranjat ca „M" să părăsească Palestina la bordul unui vas palestinian, din care sunt disponibili o mulţime. În acest fel, ar ajunge la Mersin unde s-ar îmbarca pe una dintre navele noastre şi ar ajunge la Istanbul, unde s-ar preda singur poliţiei. Este conştient că, în acest fel, se poate înregistra o întârziere considerabilă, dar crede că „M" poate ajunge în România după două luni de la părăsirea Palestinei*. Socotea interesante aceste dezvăluiri despre diferitele căi şi posibilităţi ale englezilor de a-şi introduce agenţii în ţara lui, dar era o informaţie care nu-l ajuta decât dacă o… vindea celor care năvăleau spre Bucureşti. Dar o va face?

Odată intrat în ţară, citi mai departe în scrisoarea lui D/G.R. 7, *„M" va căuta să recunoască terenul pe coasta E* [Marea Neagră], *pentru a stabili un loc favorabil viitoarei debarcări a lui „T" şi a emiţătorului său. „M" fiind marinar şi originar din F* [Constanţa] *va aranja probabil să stea în*

apropierea zonei după ce se va reîmbarca în marina comercială românească. Folosind cerneală invizibilă, el va trimite mesaje la Istanbul, indicând cu ajutorul unei schiţe locul exact în care „T" urmează să fie debarcat. A doua operaţiune, adică debarcarea lui „T", va fi realizată cu ajutorul unui barcaz a cărei trimitere la G [Varna] *se poate aranja. Odată descărcat la Varna, barcazul putea efectua o cursă spre nord şi să-l debarce pe „T" în proximitatea punctului indicat de „M". Se crede că întreaga operaţie poate fi îndeplinită în cursul unei singure nopţi. În acest fel, am putea avea doi oameni în ţară, unul capabil să facă să funcţioneze emiţătorul, iar celălalt dispunând de cunoştinţele necesare pentru a transmite mesaje în afara ţării. Dacă acest proiect este acceptat, atunci „M" şi „T" trebuie mutaţi din lagărul unde se află în prezent şi încartiruiţi într-un loc potrivit, unde să poată fi instruiţi.* S-*a sugerat că poate nu este cel mai bun lucru trimiterea acestor oameni la STC, dar că o scurtă perioadă de pregătire poate fi făcută în altă parte*. Nu avea atâta logistică şi nici ambiţii atât de mari: să-şi trimită oamenii la mii de kilometri distanţă, doar pentru a induce în eroare! Reuşise câteva lovituri îndrăzneţe în chiar fieful inamicului, dar care nu implicaseră costuri materiale şi scheme atât de complicate. Cu atât mai lăudabil era însă rezultatul. Nu ştia dacă englezii intraseră, până la urmă, în posesia schemei Serviciului său, dar el deţinea detaliile organizării Serviciului de Informaţii rusesc, obţinute, desigur, şi cu sprijinul Abwehr-ului.

3. Canale de comunicare. Actualele linii de comunicare care ne sunt deschise din Istanbul şi din alte părţi sunt prezentate în continuare. Lista va arăta, de asemenea, oamenii contactaţi prin diferite canale de comunicare. a) Alexandru. Se va reîntoarce în România în foarte scurt timp şi îi va contacta: 1. Pe Fatty, pentru a-l învăţa cum se foloseşte cerneala invizibilă; 2. Pe H [Mihăescu] *pentru banii necesari în activitatea noastră în România.* „Ce dracu', nu putea fi Mihăescu cel care finanţa, poate cel mult un fel de bancă în care britanicii să-

şi depoziteze banii”. Avea dreptate. *Sperăm să facem nişte aranjamente pentru a transfera, din când în când, în România sume de bani, iar acestea să devină accesibile cu ajutorul lui Mihăescu. Desigur, Alexandru va fi învăţat, înainte de a pleca din Istanbul, cum să trimită mesaje secrete. b) I (teritoriul 42 – J)* [Chaulmontet, curier elveţian]. Neutra Elveţie, prin oamenii săi, se afla în plin război, ajutându-i din plin pe Aliaţi, dar neîntorcând cu totul spatele puternicului vecin! Sigur, şi el, şi Maniu profitaseră de serviciile oamenilor din Ţara Cantoanelor. *El va părăsi Istanbulul cu destinaţia capitala 42* [Berna] *trecând prin Bucureşti, în jurul datei de 7 iunie. Va prelua un mesaj verbal personal de la D/G.R. 7 către Fatty. Va contacta pe Fatty prin intermediul unei elveţience pe nume K* [Surber]. *La sosirea sa la Berna, el sau reprezentantul său va remite în clădirea consulatului nostru o scrisoare către L* [Ted Masterson]. *Din Ierusalim, va fi trimis un semn la Londra informând despre acest lucru şi cerându-le să aranjeze ca scrisoarea să fie înaintată lui D/H.Y. la Londra, cât mai curând posibil. Cunoscând adresa lui Chaulmontet la Berna, putem să-i înmânăm un mesaj către Fatty, cerându-i să i-l predea la reîntoarcerea sa la Bucureşti, cândva, în cursul lunii iulie. El va fi din nou contactat de D/G.R. 7 la sosirea sa la Ierusalim*. Nu era complicat decât în aparenţă, singura deficienţă fiind lentoarea cu care se petreceau schimburile de mesaje de-a lungul acestui canal. Iar elveţianul îşi făcuse datoria impecabil.

Un alt canal de comunicare era c) *Valiza diplomatică românească din capitala 23* [Madrid]. *Un mesaj scris a fost trimis de D/G.R. 7 la Londra pentru Fatty. Această scrisoare este apoi expediată de Londra la Madrid, unde unchiul lui Fatty este YP.* [„cred că este vorba de ministrul Dimitrescu”] *Scrisoarea va fi trimisă prin valiza diplomatică în România, unde poate ajunge în jurul datei de 15 iulie. Sperăm că Fatty va folosi acelaşi canal pentru a trimite răspunsul către D/G.R. 7.*

Îl uimea mulţimea contactelor şi a posibilităţilor

britanice. Aici nu mai era vorba doar de identitate de interese pe durata războiului, ci de relaţii stabilite cu mult timp înainte. Apoi SOE profita, probabil, şi de reţelele celorlalte servicii de informaţii britanice. Iar el cu cine să se ajute, cu nemţii?! Profita cât putea de oamenii plasaţi în partide, care puteau sugera liderilor un anume mesaj care să fie trimis în străinătate prin curierii neutri pe care-i foloseau şi britanicii. *d) Valiza diplomatică spaniolă din Turcia. Un mesaj este trimis prin această valiză unei anume doamne N* [Petrescu]. *Scrisoarea este una personală de la D/H 5* [W.R. Young] *către această doamnă. Ar ajunge la ea pe la 30 iunie, iar un răspuns ar fi primit cândva în cursul lunii iulie. e) Valiza diplomatică a teritoriului 27* [coloniile franceze] *de la Istanbul. D/H 13 are acces la această valiză şi va trimite două mesaje cu următoarea valiză care pleacă din Istanbul, în jurul lui 12 iunie, către Miron şi* Oş Sandu Racottă]. *Scrisoarea către Miron va deplânge lipsa totală a ştirilor de la el, iar scrisoarea către Racottă îl va anunţa despre trimiterea pachetelor de ceai* [„ceai, ceai sau o fi altceva?”] *din capitala 24* [Lisabona]. *De asemenea, îl vom întreba dacă poate să ne comunice prin acelaşi canal poziţia exactă a proprietăţii sale de lângă P* [Giurgiu]. *Dorim să obţinem această informaţie de la el pentru a vedea posibilităţile de a-i folosi proprietatea ca zonă de primire a unui operator radio sau a unor echipe de sabotaj care să fie paraşutate. Răspunsurile la aceste întrebări ar trebui să fie primite cândva, în cursul lunii iulie.*

Lista canalelor de comunicare nu se încheia aici: *f) Q* [Achile Becianu]. *Această persoană a părăsit Berna săptămâna trecută şi are un mesaj verbal către Miron. Mesajul ar trebui să ajungă cel mai târziu la jumătatea acestei luni. g) Emiţătorul polonez şi alte canale.* S-*a efectuat o tentativă de a trimite mesaje personale de la D/G.R. 7 către R* [Matei Vasiliu] *din Bucureşti şi S* [Constantinescu Bordeni] *din T* [Ploieşti]. *Sperăm să primim răspunsuri la întrebările puse până la sfârşitul acestei luni. Ultimul a fost contactat în vederea executării*

unor sabotaje în zona U [zonă petroliferă]. *Pentru a recapitula ceea ce s-a spus mai sus, voi prezenta o listă a contactelor din România arătând în fiecare caz canalele prin care ele au fost abordate*.

Întoarse pagina şi văzu că jumătate din următoarea era ocupată cu sinteza contactelor, elaborată de D/G.R. 7. „Dumnezeule, multe mai sunt! Dar la ce le-au folosit, că nu prea au fost fizic prezenţi aici? în trei rânduri au fost paraşutaţi nişte oameni, pe care i-am prins, şi în rest o mulţime de mesaje. Este evident că n-au vrut să fie prezenţi într-un spaţiu pe care-l cedaseră ruşilor. Şi s-au jucat de-a mesajele pentru a crea aparenţa interesului lor. Dar în toate mesajele şi pe toate canalele ne sfătuiau să mergem către Răsărit. Urâtă treabă! N-au vrut niciun moment să încalce Acordul din septembrie 1941, semnat cu NKVD. Parcă s-ar fi temut ca ruşii să nu se împace cu germanii dacă s-ar fi amestecat în România sau oriunde în altă parte cedată şi atunci ne-au abandonat, sugerând prin asta că sunt de bună-credinţă”.

I) Fatty via Alexandru; *valiza diplomatică românească de la Madrid*; *curierul elveţian Chaulmontet. îi) doamna Petrescu prin valiza diplomatică elveţiană de la Istanbul. iii) Miron via Achile Becianu*; *valiza diplomatică a coloniilor franceze de la Istanbul. iv) Racottă via aceeaşi valiză a francezilor de la Istanbul*; *pachetele de ceai de la Lisabona. v) Bordeni şi Vasiliu prin emiţătorul polonez şi alte surse. Nu s-a decis deocamdată cum să-l contactăm pe V* [Kozupoulos] *pentru care avem o scrisoare redactată în teritoriul 41* [Grecia] *de către CGS. Dată fiind importanţa deosebită pe care o atribuim acestui contact în România, o mare atenţie trebuie să arătăm selecţionării curierilor. D/H 13 va decide*.

4. Mesaje secrete. O bună modalitate de a transmite mesaje în afara ţării este scrierea acestora cu ajutorul cernelii invizibile pe manşeta ziarelor. În acest scop, D/G.R. 7 s-a întors la Ierusalim aducând cu el etichete cu adrese tipărite, folosite de diferite ziare din România, pentru a fi reproduse în Palestina. Aceste etichete vor fi

trimise apoi în România, iar de aici ziarele vor fi expediate în străinătate având înscrise pe manşete mesajele secrete. Cei doi oameni care sunt capabili să folosească acum această metodă sunt Fatty şi Alexandru.

Ajunse şi la ultimul punct al scrisorii. Se referea la o persoană din serviciul diplomatic al României, devenită ţintă după ce-şi oferise serviciile britanicilor. *5. W* [Vlădescu-Olt]. *D/H 13 a avut o întâlnire cu Alexandru în timpul vizitei lui D/G.R. 7, dar o întâlnire ulterioară cu W nu a fost aranjată până în momentul plecării ultimului. Toţi locatarii clădirii consulatului român par a fi foarte neliniştiţi când este vorba să ne contacteze, datorită unor indicaţii primite recent, indicaţii care ar evidenţia interesul sporit al celor din teritoriul 12* [germanii] *în contactele pe care cei din clădirea consulatului român le au cu britanicii la Istanbul*. Era adevărat, prin oamenii săi, dar şi prin Ministerul Afacerilor Străine, trimisese o avertizare, atenţionându-i pe membrii consulatului că din cauza nesăbuinţei cu care se afişau în compania englezilor intraseră în vizorul germanilor.

Ultimul punct al memorandumului nu era şi ultima pagină a scrisorii. Aceasta conţinea cheia simbolurilor folosite de D/G.R. 7, ce fuseseră transcrise de cel căruia-i fusese destinată corespondenţa. Observă un lucru, în afara câtorva britanici ale căror nume reale nu figurau, singurul român a cărui identitate continua să fie ascunsă era Miron! Şi dacă nu ar fi aflat din prima serie de documente că era vorba de Maniu, nu ar fi ştiut nici acum.

Sorbind din cafea şi trăgând din ţigară, rememoră un fragment dintr-o convorbire pe care o avusese cu de Chastelain în urmă cu vreo două, trei luni. Discutau despre consecinţele tratatului anglo-rus, din mai 1942, asupra acţiunilor SOE din România. „Părerea noastră, a celor din SOE, îi spusese de Chastelain, era că, după ce acesta avea să devină cunoscut, noi ne vom afla într-o poziţie foarte delicată”. Îşi aminti că se gândise că englezul voia să dea vina pe cei de la Foreign Office. „În vederile noastre, continuase acesta, era necesar să depunem toate eforturile

pentru a păstra bunăvoinţa şi colaborarea românilor care locuiau peste hotare şi care ar fi putut să joace un rol pe scena politică românească în viitor”. Şi-l numi pe Cornel Bianu care „ne câştigase încrederea şi căruia i-am cerut să ne ajute alegând câţiva oameni din România cărora le putea scrie şi pe care putea să-i recruteze ca să lucreze pentru el şi pentru noi”. În continuare, englezul coborâse nivelul discuţiei, indicând încă vreo două, trei persoane, între care pe colonelul Mavrodi, blocând orice altă tentativă de a se referi la problemele de ordin strategic. Era evident că nu mai dorea să dezvăluie nimic. „Decât nimic, e bună şi o frântură de ceva”. Cornel Bianu era dintre oamenii de încredere ai Sfinxului şi, după cum aflase din diverse surse, făcea o treabă serioasă printre românii din Anglia. Nu era compromis, aşa cum erau procarliştii, Tilea de pildă, iar faptul că era reprezentantul lui Maniu îi conferea o anume poziţie chiar şi în ochii englezilor. Se uită la ţigară: ajunsese acolo unde dulceaţa tutunului se termină, iar fumul devine amar, aşa că o stinse. Iar cu cealaltă mână apucă un nou dosar.

SOE/ROUMANIA, Vol. 36, FROM June 1942 TO July 1942. GENERAL. Miscellaneous Correspondence, Situation Reports, etc. *PART IV*. „E, începe să se mai lege lucrurile”, mormăi, căci documentul pe care-l avea în faţă continua raportul pe care tocmai îl isprăvise de citit, ba şi mai mult, fusese elaborat de acelaşi ofiţer, D/G.R. 7, la 12 iunie 1942, exact în ziua în care câteva avioane americane căutaseră să bombardeze ţinte din zona petroliferă românească. Totul se sfârşise prost pentru ele şi echipajele lor.

Raport asupra activităţilor SOE, Secţia România, Nr. 3. Nu reuşi să citească decât prima frază (*Acest al treilea Raport asupra evoluţiei este elaborat după vizita lui D/G.R. 7 la Istanbul, care a avut loc între 1 şi 6 iunie*), că uşa se deschise şi în cadrul ei apăru Nicuşor Stănescu. Era destul de precipitat. „Antonescu s-a întors (asta o ştia şi el, doar ce îi telefonase Radu Davidescu), greii de la ţărănişti au venit în Bucureşti, Maniu s-a întâlnit cu Gheorghe

Brătianu, iar Mihalache s-a întâlnit cu domnul Mareşal care mai devreme îl primise şi pe generalul Sănătescu. Iar după aceea, Sănătescu s-a întâlnit cu profesorul Hudiţă, tot de la ţărănişti. Acum sunt cu toţii la Mihai Popovici şi-l aşteaptă pe Maniu. Nu se înţeleg cu Majestatea Sa în privinţa a ceea ce ei numesc «formule de guvernare»". „Adică facem guvern cu militari sau cu partide", replică directorul general. „Da. Regele doreşte ca şefii de partide să facă parte din guvern, iar Maniu susţine sus şi tare că guvernul trebuie format numai din militari, întrucât ei vor semna doar un armistiţiu. Abia cu ocazia semnării tratatului vor ieşi la lumină politicienii. Atunci, susţine Maniu, trebuie să se exercite responsabilitatea partidelor şi a oamenilor politici. Cât durează războiul, militarii să conducă. De altfel, acelaşi principiu l-a susţinut Maniu din '40 încoace". „Nicuşor, întrerupse directorul general discursul pe care adjunctul său se pregătea să-l înceapă. Hai să-ţi spun ce mi-a zis de Chastelain cu ceva timp în urmă". Se aplecă peste birou în direcţia lui Stănescu şi zise apăsat. „Dacă Sfinxul află, se va prăbuşi". Se lăsă din nou în fotoliu. „Există printre ai lui, mi-a relatat englezul, părerea că Maniu nu mai este potrivit pentru aceste vremuri care cer o mare mobilitate în judecată, forţă şi adaptare la situaţiile în continuă schimbare. Părerea lor este că Maniu nu s-ar simţi confortabil dacă i s-ar oferi sau ar fi împins la putere. Cuvintele lui au fost chiar mai dure: «Maniu a devenit un opozant de carieră. Ar trebui să lase locul unui om mai tânăr». Şi în continuare a mai spus: «Ar fi probabil în interesul României dacă domnul Maniu s-ar retrage cât mai repede din activitatea politică, lăsând drum liber unui om mai tânăr şi mai energic». Dacă asta gândesc cei pe care domnul Maniu îi socoate amici, nu vreau să aflu cum îl privesc neamicii săi". „Istoria unei deziluzii", mormăi Stănescu. „Aşa este, istoria unei deziluzii. Maniu pentru englezi, dar şi englezii pentru noi toţi, inclusiv pentru Antonescu. În ultimul timp, continuă directorul general, Mareşalul a deprins câteva fixaţii. Turcii vor intra în război de partea Aliaţilor, iar englezii vor

trimite trupe să împiedice intrarea ruşilor în Balcani şi comunizarea regiunii. Dă-mi voie să-ţi spun că nu cred nici în una şi nici în cealaltă. Dacă mă cheamă azi la el, îi spun. Dar se încăpăţânează să creadă că îi poate opri pe ruşi în faţa liniei fortificate. Nu văd soluţii", încheie directorul general discursul într-o notă pesimistă. „A, mai e ceva, îşi aminti Stănescu. Hudiţă este aşteptat de rege în cursul după-amiezii". „Ştii ce se va-ntâmpla, Nicuşor? îl vor răsturna pe Antonescu şi pe noi odată cu el. Dar, şi puse mâna pe documentele din faţa lui, Aliaţii, Aliaţii pe care-i aşteaptă Maniu, Brătianu, Regele, Hudiţă şi Antonescu şi noi toţi nu vor veni. Hârtiile astea mi-o spun la fiecare pagină". Tăcură, nu mai era nimic de spus.

Nicuşor Stănescu se retrase, urmând să revină după ce avea ştiri despre întâlnirea de la Palat, dintre Rege şi fruntaşul ţărănist. Iar el se aplecă din nou asupra documentului din a cărui citire fusese întrerupt de intrarea adjunctului său. Se gândi o clipă la marea diferenţă între situaţia din iunie 1942 şi cea din prezent. Aproape două lumi diferite. Atunci germanii erau la porţile Asiei, astăzi ruşii sunt la porţile Europei. Mii de kilometri dintr-o parte în alta şi milioane de cruci de-a lungul lor.

Raportul din iunie '42 avea o structură similară cu a documentului din mai acelaşi an, răspunzând aceleiaşi problematici. *A. Situaţia actuală. 1. Arestarea lui Traian. De la ultimul raport nu mai avem ştiri de încredere privind arestarea lui Traian. Au circulat în Istanbul unele zvonuri privind posibilitatea schimbării lui Traian cu câţiva maghiari închişi în Turcia, dar zvonul s-a dovedit nefondat.* S-*au făcut încercări pentru a afla dacă Miron a fost afectat de arestarea lui Traian, care însă n-au avut succes.*

Singura informaţie care a ajuns la noi ne-a parvenit de la surse poloneze şi, potrivit lor, Miron este liber şi nu există intenţia de a-l aresta. „Ba l-aş fi arestat dacă prin asta îl salvam de germani!" *Oricum, se crede că, deşi Miron nu este arestat, el este atât de şocat de ştirea arestării lui Traian încât, probabil, s-a decis să abandoneze, cel puţin pentru un timp, orice cooperare*

activă cu noi. „Nici pe departe, a continuat să fie în priză, dar nu din inconştienţă, ci pentru că simţea că are spatele protejat”. *El n-a făcut nicio tentativă de a intra în legătură cu D/H 13 după arestarea lui Traian şi nu avem nici alte ştiri de încredere de la el, sosite de la celălalt capăt al liniilor noastre de comunicaţii, adică Berna sau Lisabona. Recent, D/H 13 a făcut noi încercări de a-l contacta pe Miron prin valiza diplomatică a francezilor, deşi această acţiune contravine înţelegerilor noastre anterioare cu Miron de a nu-i trimite mesaje directe prin valize diplomatice sau alte asemenea canale. Absenţa totală a ştirilor de la el ne-a forţat să întreprindem acest pas. În acelaşi timp, un alt mesaj de la D/H 13 i-a fost transmis lui Miron prin canal diplomatic de la Berna. Acest aranjament a fost făcut de Londra. 2. Comunicaţii fără fir. a) Nu avem niciun semn de viaţă de la Bine* („Cine naiba o fi ăsta? Ce desemnează, o persoană sau ce?”), *şi se poate presupune fie că Gestapoul a aflat de existenţa lui, fie că Miron a decis să ţină emiţătorul inactiv pentru o perioadă de timp, până când episodul Traian va fi depăşit. b) Am înaintat un plan către D.S.O. pentru a introduce un al doilea emiţător în ţară. Acest plan este în desfăşurare şi evoluţia lui va fi raportată ulterior*. S-*a propus expedierea acestui emiţător cu ajutorul a doi marinari români* (*din care unul este pregătit ca operator pe navă*) *care se află în prezent în una dintre taberele noastre din Palestina. Unul dintre aceştia, chiar operatorul, a lucrat deja pentru D/H 44 în România, care îl defineşte drept un tip de încredere şi un om energic*. c) *Ca urmare a semnării noului tratat, sperăm că Londra va dori să se apropie de ruşi în vederea obţinerii sprijinului pentru a introduce în ţară un nou aparat de transmisiuni fără fir. Situaţia flotei ruse în Marea Neagră poate deveni dificilă în cursul acestui an* (raportul nu o spunea, dar era în perioada finală a luptelor pentru Sevastopol, principala bază a flotei ruse care fusese evacuată în porturile de pe litoralul caucazian) *şi de aceea poate fi o chestiune urgentă abordarea lor în legătură cu posibilitatea debarcării unei mici echipe de-ale noastre,*

undeva pe litoralul Mării Negre, de pe un submarin sau orice altă navă. 3. Revoluţie în România. Pentru moment, considerăm că acest proiect, susţinut de Maniu („O singură revoluţie a făcut Maniu la viaţa lui, dar de pomină, când a căzut Imperiul Austro-ungar, altfel Sfinxul e maestru al tratativelor", zise, dar gândul lui era la ceea ce se întâmpla chiar în acele zile sub ochii lui), *este în afara oricărei discuţii. Se speră că, la o dată ulterioară, urmând activităţilor desfăşurate de noua mişcare politică, la care ne vom referi în continuare, o asemenea revoluţie să poată intra din nou în aria posibilităţilor. Doar ce am auzit de noul Tratat anglo-rus şi nu am avut încă timp să luăm în considerare implicaţiile acestui tratat de alianţă şi care îi vor fi consecinţele asupra activităţii noastre în România.* („La naiba, asta ai zis, dragul meu D/G.R. 7, şi în precedentul raport din mai! Pune-ţi mintea la contribuţie, pune-ţi oamenii să alerge, să se informeze, traiul uşor de la Cairo şi Ierusalim v-a înmuiat!")

Sub titlurile *Mişcarea românilor liberi* şi *Acţiunea Regelui Carol* erau concentrate mai multe propoziţii care începeau aproape invariabil *cu un au fost înregistrate progrese de la ultimul raport* sau *nu sunt date noi*, aşa că trecu rapid mai departe. Era conştient că în munca lor era aproape imposibilă asigurarea unui flux continuu de informaţii, existau şi timpi morţi, dar nu acestea erau adevăratele lor probleme, ci distrugerea reţelelor, căderea agenţilor, intoxicarea de către inamic. În schimb, marea lovitură era să-l faci pe adversar să creadă într-o iluzie. Cum s-a-ntâmplat în urmă cu două luni şi ceva, cu debarcarea din nordul Franţei, admirabil acoperită de britanici (nici nu se gândea că ar fi putut fi americanii în spatele acelei operaţiuni). Dar ce te faci când, odată cu germanii, ajung să creadă în aceeaşi iluzie şi cei care te aşteaptă, inocente victime ale aceluiaşi joc al înşelătoriei? Era o problemă de morală? se gândea doar la cei de pe meleagurile sale care îi aşteptau pe englezi, dar în locul cântecelor din cimpoi se vor trezi într-o dimineaţă ascultând *Katinka*. Era oare moral să-i faci să creadă că vei

veni şi-i vei elibera şi apăra de spaima lor, când, de fapt, îi abandonaseşi de mult în braţele celor de care se temeau cel mai mult? Era însă evident că morala nu avea ce căuta în acest joc, căci nu exista o „morală mare” în numele căreia să câştigi războiul, indiferent de costuri, pe care de cele mai multe ori nici nu le suportai, şi o „morală mică” care-ţi cerea să aperi un popor despre care unii nici nu ştiau prea bine unde se află. Alungă aceste gânduri care i se păreau mai potrivite pentru perioada de după război şi reveni asupra documentului.

Unele noutăţi se găseau la paragrafele următoare. *5. Operaţiunea Go Slow. Au fost făcute progrese semnificative de la ultimul raport şi au fost difuzate convorbiri în mod regulat, zilnic, de la staţia noastră secretă din Ierusalim. D.S.P. deţine de puţin timp un număr de indicii potrivit cărora această staţie este recepţionată în România. Ei au ajuns la această concluzie aflând despre măsurile ce au fost luate în România împotriva numeroaselor acte de sabotaj şi de necooperare cu germanii pe care le-am difuzat.* „Hai, măi omule, fii serios, pe cele mai multe le-aţi inventat voi. Nici n-ar avea cine să pună dinamită, Maniu nefiind de acord cu sabotajele pentru că ar putea atrage represaliile germanilor. Dar, dacă voi credeţi că lipirea sau răspândirea unor manifeste şi fluturaşi înseamnă «sabotaj», ei, atunci au fost sabotaje împotriva stâlpilor, gardurilor şi zidurilor vechi”.

6. M.Z. şi Star. După cum s-a raportat anterior într-o declaraţie separată, în legătură cu activitatea D.S.P. în Palestina, aceşti doi oameni au fost arestaţi de către C.I.D. în Palestina şi sunt reţinuţi în prezent în lagărul de muncă de la Acra. Suntem de părere, şi D/H 13 este de acord, că, pentru moment, aceşti doi oameni trebuie ţinuţi în lagăr deoarece ne-au făcut destule neplăceri în Palestina. În aceste condiţii, Zora nu-l mai poate lua pe Star în America, aşa cum se sperase la un moment dat.

7. Vlădescu-Olt. Deşi viceconsulul român vizitase recent România şi se reîntorsese pe 30 mai la Istanbul, el

nu îl contactase pe D/H 13 până la plecarea lui D/G.R. 7 din Istanbul (7 iunie). Este oarecum ciudat, pentru că, înainte de plecarea sa în România, el şi-a oferit serviciile lui D/H 13. Explicaţia acestei atitudini adoptate după întoarcerea sa stă în teama, pe care am raportat-o deja, în care diplomaţii români trăiesc la Istanbul. De fapt, D/H 13 fusese atenţionat că, în primele zile ale lunii iunie, viceconsulul român a fost chemat de – şi aici era un grup de litere pe care nu le-a înţeles – *German N.A., care i-a cerut verde în faţă numele celor doi sau trei români despre care se spune că sunt în legătură cu D/H 13 şi încă unul sau doi englezi. Deşi niciun fel de informaţii nu i s-au dat despre acest subiect, a fost suficient să-i facă pe români mult mai circumspecţi ca oricând atunci când ne contactează.*

8. Viceconsulul român. Îşi dădu seama că era vorba despre antecesorul lui Vlădescu-Olt, Lucasievici. *Viceconsulul român de la Istanbul, care a fost unul dintre colaboratorii noştri de o bună bucată de timp, a primit ordin să se reîntoarcă în România, dar nu doreşte s-o facă. Îi este teamă că a fost văzut vizitându-l pe D/H 13 acasă şi că autorităţile române au informaţii despre colaborarea lui cu noi. Noi nu credem că temerile sale sunt pe deplin justificate şi suntem de părere că ele se datorează faptului că trebuie să se-ntoarcă în ţară şi să îndeplinească unele sarcini pentru noi. I se va da numele a două persoane pe care trebuie să le contacteze în ţară. De fapt, noi nu ştim până acum dacă el doreşte sau nu să se reîntoarcă în România. Sugestia care s-a făcut, până în acest moment, este că trebuie să se reîntoarcă, iar noi trebuie să plătim soţiei sale şi copilului bolnav un ajutor atât timp cât rămân în Istanbul*. Nu ştia asta! Nu le putea şti chiar pe toate, dar credea că în arhiva Serviciului se aflau date despre predecesorul lui Vlădescu. Că dăduse informaţii englezilor, nu era de mirare şi nici grija *Intelligence-ului* britanic nu era surprinzătoare. Era uimitor că niciunul dintre ai lui nu-i spusese despre povestea asta.

B. Planuri de viitor. 1) Mişcarea Vlaicu. Era ceva nou

faţă de raportul precedent, dar ştia despre ce-i vorba, căci mai avusese de-a face cu asta şi în primul set de documente sosit cu ceva timp în urmă. *Aceasta este considerată cea mai importantă acţiune a noastră în România pentru viitorul apropiat. Toate detaliile proiectului au fost comunicate la Londra şi sunt conţinute în telegramele de la Istanbul, nr.* – „bine, dar asta nu mă interesează" –, *astfel că nu mai este necesar să mă refer la acest proiect în prezentul raport. Imediat ce aprobarea este acordată, activitatea poate începe din plin. Sperăm că Londra va fi de acord ca D/H 25 să efectueze o scurtă vizită în Orientul Mijlociu pentru a ne împărtăşi din cunoştinţele sale specifice şi din experienţa sa. Trebuie menţionat aici că Picard a vizitat Istanbul în aceeaşi perioadă cu D/G.R. 7, iar cunoştinţele sale politice şi experienţa sa s-au dovedit extrem de folositoare în elaborarea acestui nou proiect. Se speră că acţiunea va progresa datorită multiplelor sale contacte politice din România.*

Ceea ce citi în continuare îl puse pe gânduri. Războiul spionilor devenea din ce în ce mai impersonal, tehnica fiind cea care tindea să ia locul agenţilor de teren, a oamenilor plasaţi în diferite locuri de unde puteau avea acces la informaţii. Ajungea să ai un microfon şi un radio şi aflai în timp real informaţiile dorite. *În legătură cu această* nouă *acţiune, a fost făcută recent o descoperire foarte importantă, şi anume că suntem capabili să recepţionăm ordinele şi mesajele schimbate în eter între Ministerul român de Interne din Bucureşti şi diferite inspectorate de poliţie din capitale de judeţ. Detalii despre aceasta se găsesc în raportul de la Istanbul 1006/13/14, din 3 iunie, copia către Londra. Informaţiile cuprinse în unele dintre aceste mesaje pot fi extrem de valoroase pentru noi. Aceste emisiuni, care sunt efectuate pe unde ultrascurte şi care pot fi dificil de captat în Cairo, ne dau tot felul de informaţii pe care presa sau transmisiunile radioului oficiale nu le conţin. De pildă, ele includ: a) instrucţiuni privind confiscarea ziarelor sau a altor publicaţii; b) detalii*

ale grevelor din diferite fabrici; c) *detalii ale alarmelor aeriene în diferite regiuni ale României, aşa cum a fost, de pildă, cea din 20 mai de la Constanţa*; *d*) *tulburări în locuri publice între minoritari germani şi unguri*; *e*) *arestarea unor germani*; *f*) *instrucţiuni pentru posturile de grăniceri cu privire la identificarea persoanelor indezirabile* etc. *Toate aceste informaţii pot fi deosebit de valoroase pentru activitatea noastră viitoare. Aşa cum am arătat mai sus, se pot ivi greutăţi deoarece mesajele nu pot fi captate din Cairo, astfel încât monitorizarea trebuie făcută din Istanbul. În prezent, aceste mesaje sunt în Morse şi niciunul nu este codificat*. Nu se simţea chiar confortabil să ştie, la distanţă de doi ani, că întreaga corespondenţă radio din interiorul ţării, secretă de altfel, era la discreţia britanicilor. Identifică astfel, dar într-un moment în care nu mai avea valoare, o nouă sursă de informaţii a serviciilor speciale engleze.

Una dintre problemele esenţiale ale activităţii lor era trecerea informaţiilor dintr-o parte într-alta, în lipsa legăturilor radio. Pentru asta existau curierii. Era însă dificilă găsirea unor persoane dispuse să-şi asume riscul de a fi descoperite de organele de contrainformaţii ale inamicului. Un diplomat al unui stat neutru era persoana cea mai potrivită, dar nu erau prea mulţi cei care erau dispuşi să se implice într-o asemenea treabă. Ştia că René de Weck, ministrul Elveţiei, dar şi soţia lui, mijloceau schimbul de scrisori între opoziţia manistă şi cercurile occidentale. Dar nu era singurul! *2. Curieri. În timpul vizitei lui D/G.R. 7 la Istanbul, întreaga problematică a contactelor şi curierilor către România a fost discutată în amănunt şi a fost întocmit un memorandum separat asupra subiectului, arătând detaliile multelor noastre linii de comunicare şi ale metodelor prin care se propune contactarea colaboratorilor noştri din ţară. Acest raport trebuie să ajungă la Londra odată cu notele respective sau, în caz că lipsesc, cu următoarea valiză diplomatică. Fără a intra în toate detaliile în raportul de faţă, următoarele note au legătură cu ultimul Raport asupra evoluţiei problemelor*

româneşti: *a*) *Aranjamente satisfăcă*toare *au fost realizate de D/H 13 pentru folosirea valizei diplomatice a legaţiei Franţei vichy-iste de la Istanbul la Bucureşti şi retur*; *b*) *A/H 59 a fost contactat de D/G.R. 7 în timpul recentei vizite a primului în Egipt şi un mesaj verbal a fost trimis prin el lui Fatty. Imediat după sosirea la Berna, A/H 59 va aranja să transmită mesajul respectiv la Legaţia noastră de la Berna, iar Londra va cere să se facă toate aranjamentele pentru ca acest mesaj să fie trimis la Londra lui D/HY, prin curier rapid. Adresa lui A/H 59 la Berna va fi comunicată la Londra şi va fi posibil ca reprezentantul nostru să-l contacteze acolo şi să-i înmâneze un al doilea mesaj către Fatty, pe care A/H 59 îl poate livra la reîntoarcerea sa*. c) *Nu avem niciun semn de activitate de la Toma*. *d*) *Aceeaşi remarcă şi în cazul lui Bolster. Până acum, nu am avut niciun fel de ocazie să-i transmitem informaţiile privind adresa unde se va caza în Elveţia*. *e*) *Nu am primit niciun fel de alte ştiri relative la proiectata călătorie a lui Baba la Bucureşti*. *f*) *D/H 13 a aranjat, cu ajutorul fiicei ministrului Spaniei la Ankara, să folosească valiza diplomatică spaniolă spre Bucureşti. Raportul separat relativ la curieri, la care m-am referit mai sus, oferă toate detaliile cu privire la persoana cu care propun să intrăm în contact pe acest nou canal*. „Oare ce ar fi avut de zis doamna de Chastelain? Nurlia fiică a ministrului spaniol în slujba Coroanei britanice! Asta poate că scuza în ochii uscăţivei englezoaice orice aventură amoroasă a bărbatului ei, dedulcit la brunete arzoaie de pe când era director la Unirea”, gândi el mustăcind, în timp ce trecea la următorul paragraf.

3. Contacte noi în România. *a*) *Folosind emiţătorul polonez din România, i-am transmis un mesaj lui Constantinescu Bordeni. Un altul i-a fost trimis lui M. Vasiliu* [cineva scrise în dreptul lui cu creionul, „Matei”], *fost senator român şi o bună cunoştinţă a lui D/HY, D/G.R. 7 şi a lui D/H 13*. *b*) *Nu am mai primit niciun fel de rapoarte referitoare la activitatea partidului condus de Lance* [o săgeată pornea din dreptul pseudonimului, iar la

capătul ei scria „Pătrăşcanu”. „N-aţi pierdut mare lucru. La data aceea, doar nişte documente de la Comintern”] *Niciun aranjament nu a fost încă făcut de D/H 13 pentru contactarea lui Lance*. c) *Minulescu* (*sau Miulescu*). *Niciun fel de informaţii* despre *activitatea de partizani sub conducerea acestui român nu au mai fost obţinute. Singura informaţie aflată la dispoziţia noastră este raportul corespondentului United Press de la Londra, datat 5 mai*. [I se părea că este suficient de clar că povestea aceasta este destinată consumului german.] *4. Propaganda. a) Staţia secretă de radio ce emite pe lungimea de undă de 47 m, despre care s-a menţionat în ultimul Raport de acţiuni, se intitulează acum „România Mare”. Este de înţeles că s-a renunţat la precedentul ei nume care era atât de asemănător cu al propriei noastre staţii din Ierusalim. Linia ei politică a rămas neschimbată, adică puternic antiungurească. b) Manifeste. Nu a fost făcut niciun fel de progres. Din motive ce scapă controlului nostru, nu au fost aruncate deasupra României niciun fel de manifeste. 5. Operaţiunea Dunărea. Cehii menţionaţi în ultimul nostru raport* îşi *continuă acum pregătirea de paraşutişti. Nu se cunoaşte când va fi preconizată o operaţiune de sabotare a Dunării* [adică a şenalului navigabil de la Porţile de Fier], *dar este util să se cunoască faptul că noi dispunem de un mic grup de oameni gata antrenaţi să îndeplinească o asemenea misiune*.

6. Românii din Orientul Mijlociu. Era interesat de problematică. El ştia câţiva, nu erau propriu-zis oamenii lui, dar spusele lor, ce acopereau un spectru larg de probleme, de la mâncare, la navele aflate în porturile din zonă, ajungeau cu ajutorul mai multor intermediari la el; voia să ştie dacă şi britanicii îi cunoşteau. S-*a făcut o vizită în lagărul de muncă de la Acra, unde sunt internaţi cei mai mulţi dintre români, cu excepţia unui număr de călugări şi a câtorva vechi contrabandişti care sunt internaţi în alte lagăre. Conducătorul acestor români este un anume Dragoş, fost căpitan de vapor. Este un om pe care să te poţi baza*. Dacă era acel căpitan de care ştia şi el, atunci

englezul avea dreptate: era un om clasa întâi! *Sentimentele sale sunt puternic pro-britanice, el lucrând mai mulţi ani pentru o companie engleză de petrol, dar nu ştim dacă doreşte şi nici dacă este apt pentru activitate subversivă în România. Este mai probabil să vrea să fie* speaker *la staţia noastră secretă din Ierusalim. În timpul vizitei a mai fost intervievat şi un anume Rugină, un tânăr care iniţial fusese trimis de Miron şi fusese reţinut de noi fără a-l acuza, în mod real, de ceva.* S-*a decis să încercăm să-l folosim ca* speaker *la Ierusalim, în eventualitatea că Dragoş nu va accepta slujba. Dintre ceilalţi, cincisprezece cu totul, M. şi T. s-au oferit voluntari şi aceştia sunt oamenii la care se referă Secţiunea A, paragraful 2. b, de mai sus. Sentimentele lor sunt, în prezent, antibritanice, iar motivul este că ei simt că au fost trataţi incorect, fiind arestaţi şi deţinuţi de către britanici* [„cât de impersonal vorbeşte, de parcă n-ar fi ai lui!”] înainte *de instalarea stării de război între cele două state. Aparent li s-a dat permisiunea să se repatrieze şi mai sunt reţinuţi până când se reîmbarcă pe nava lor, care o să-i transporte în România prin Turcia. Se crede că, îmbunătăţindu-le condiţiile în care trăiesc în prezent şi acordându-le un anume confort, sentimentele lor vor reveni la punctul iniţial şi vor redeveni pro-britanici aşa cum fuseseră înainte de arestarea lor.* D/G.R. 7 îşi făcuse, încă o dată, datoria punându-şi semnătura pe acest raport care se încheia aici. „Îmi place individu’ din două motive: îşi drămuieşte cuvintele, nu se aruncă, şi, apoi, din orice fleac scoate ceva. E un bun analist!”, mai zise şi luă alte pagini, uitând că, doar cu câteva minute în urmă, îl boscorodise. Se linişti un pic, nu-i cunoşteau chiar pe toţi pe care-i cunoştea el!

Trecu mai repede peste câteva hârtii şi se opri în faţa *Raportului nr. 4 asupra activităţilor SOE România*, purtând data de 25 iulie 1942. Era un document lung şi, credea, important, din moment ce în capul paginii era precizat accesul foarte limitat la el: *Strict Secret*, în stânga, şi *Numai pentru ofiţeri*, în dreapta. Se cufundă în cititul

documentului, rămânând să se convingă asupra importanţei lui. *1. Comunicaţii fără fir. a) Bine. Niciun fel de ştiri. D/H 13 i-a scris o scrisoare lui Miron la 11 iunie solicitându-i informaţii. Până la această dată nu s-a primit niciun răspuns. Dacă D/HY îl va întâlni pe Toma în capitala teritoriului 24, îl va întreba indirect dacă ştie ceva despre emiţătorul Bine. b) DSO elaborează un plan pentru introducerea unui emiţător în România.* În *vederea acestui scop, s-a propus folosirea a doi români care se află în prezent în Lagărul de muncă de la Acra. Ei sunt cunoscuţi drept M. şi T. şi amândoi sunt foşti ofiţeri de marină, T. fiind operator radio. D/G.R. 7 s-a deplasat la Haifa pe 22 iulie, pentru a avea o a doua întrevedere cu aceşti oameni. Dacă interviurile sunt satisfăcătoare, ei vor fi transferaţi la STC, unde M. va urma un curs SIS, iar T. un curs de transmisiuni fără fir. În timpul recentei vizite a lui MDH la Istanbul, el a discutat despre această operaţiune cu D/H 13 şi i-a cerut lui A/H 25 să-i facă rost de câteva documente româneşti care ar uşura infiltrarea celor doi. Întregul plan este elaborat în detaliu de către DSO. (Notă ulterioară) M. şi T. au fost intervievaţi de către D/G.R. 7. Sentimentele lui T. au rămas neschimbate şi, cu certitudine, a făcut o bună impresie.* Stătu preţ de câteva minute pe gânduri, verifică nişte notiţe mai vechi dintr-un blocnotes pe care-l scoase dintr-un sertar al uriaşului birou şi, lăsându-se pe spate, exclamă: „Bine te-am găsit, domnule Ţurcanu, alias Vella Nicola, alias Reginald!” *Pe de altă parte, recenta inversare a situaţiei în Deşertul Vestic* [în favoarea germanilor] *şi succesele germane din Rusia şi-au produs efectele asupra sentimentelor lui M., astfel că el nu mai este socotit potrivit pentru activitatea noastră.* „Hopa, da, se întâmplă şi aşa. La început ţi se pare soluţia tuturor problemelor tale şi apoi descoperi că e ceva ce nu merge şi trebuie să reconsideri întreaga acţiune. Iar asta presupune ceva mai preţios decât banii, anume timpul”. *Planul pentru a introduce acest emiţător în România a fost rediscutat şi s-a hotărât ca T. să acţioneze de unul singur, fără M., probabil cu ajutorul lui A/H 25. Astfel că, s-a decis*

ca, după examinarea medicală, T. să fie transferat imediat la STC. Aici cunoştinţele sale de telegrafie fără fir vor fi aduse la zi, după care ar putea fi trimis să urmeze un curs de paraşutism. Trebuia să le recunoască britanicilor capacitatea de a se modela după evoluţiile evenimentelor, de a reface din mers planurile unei operaţiuni altfel deturnate de un amănunt. La fel şi în acest caz: nu numai că erau gata să abandoneze varianta debarcării în favoarea celei a paraşutării, dar vin şi cu o altă soluţie: c) *D/H 13 a discutat despre posibilităţile introducerii în România a emiţătorului cu ajutorul lui A/H 89, care, în schimb, a propus să se reia această chestiune cu A/H 88, pe a cărui proprietate emiţătorul ar putea fi instalat. Se aşteaptă din România ştiri despre ceea ce crede A/H 88 în această privinţă*. În final, n-avea să fie aşa. Ţurcanu a fost paraşutat cu un ofiţer britanic, Russell, în Serbia, au trecut Dunărea intrând în România. Dar englezul a murit în condiţii „misterioase", iar Ţurcanu avea să fie arestat în urma presiunilor germane, exact în timp ce transmitea prin radio la Cairo mesaje din partea lui Maniu. Iar acum se găsea în arestul SSI.

2. Lovitură de stat în România. S-*a primit o ştire de la Miron, prin Toma, anume că primul consideră că s-au copt condiţiile pentru o lovitură de stat*. Zâmbi amar. „Dacă vreodată, în ultimii patru ani, au fost «condiţii coapte» pentru o lovitură de stat, păi astea se întâlnesc doar în aceste zile. Dar cu ce rezultate, Dumnezeu ştie!" *El continuă să ridice chestiunea garanţiilor anglo-ruse, pe care le-a mai menţionat în diferite alte ocazii, şi încă speră că poate fi făcut ceva în această direcţie. Ar fi mulţumit să primească un semnal de la Londra care i-ar da de înţeles că D/HY a discutat această chestiune cu reprezentantul NKVD şi că ultimul aşteaptă un răspuns de la Moscova. Ar fi o mare realizare dacă departamentul nostru ar izbândi acolo unde ZP a eşuat*. Înţelesese că era o competiţie între SOE şi alte servicii de informaţii cărora le aparţinea ZP. Dacă din aceasta are de câştigat Coroana, atunci este, cum zic ei, „*all right*". Dacă însă lucrurile sunt similare

Germaniei, atunci câştigă adversarul. *Rămânând la subiect, trebuie să ne referim la o informaţie care ne-a fost oferită de Tarassov, succesorul lui Naumov, reprezentantul OGPU în Turcia. El a declarat că Sovietele intenţionează să rămână credincioase Cartei Atlanticului şi să organizeze după război un plebiscit pentru a decide statutul Basarabiei*. Interesant, dar fals, era o ştire destinată atât pentru consumul britanicilor, cât şi al opoziţiei din România. Îşi aduse aminte de Declaraţia Molotov de la începutul lui aprilie care nu lăsa niciun fel de îndoială asupra realei atitudini a ruşilor faţă de Carta Atlanticului. „Auzi, credincioase Cartei!" Era convins că informaţia nu fusese crezută la Londra, dar nu mai conta din moment ce împărţeala fusese făcută.

3. Colaborarea cu românii din afara ţării. a) Orientul Mijlociu. Singurii noştri consilieri pe probleme politice româneşti sunt Picard la Ierusalim şi A/H 70 şi A/H 89 la Istanbul. îi venea să-l sărute pe obraji pe cel care, în dreptul celor două simboluri scrisese cu creionul *Lucasievici* şi respectiv *Vlădescu-Olt*, fostul consul general şi viceconsulul din oraşul de pe malurile Bosforului.

b) Londra. Din corespondenţa secretă pe care am primit-o, am reţinut că evenimente extrem de importante au avut loc şi cu care suntem în deplin acord. Ne referim, desigur, la formarea comitetului compus din D/HY, D/H 109, Badea, Aurel Badea şi D. Îşi reaminti că N.D. îi transmisese că, după nenumărate ezitări din partea englezilor, aceştia căzuseră într-un târziu de acord să alcătuiască o structură mixtă care să acţioneze pentru constituirea unui comitet al românilor liberi aflaţi în Regatul Unit. *Sperăm că vom primi copii ale minutelor şedinţelor săptămânale, care, în mod cert, ne vor fi de un deosebit folos în activitatea noastră de aici. Sperăm că Vlaicu şi emisiunile staţiei secrete de la Ierusalim vor fi monitorizate la Londra şi vom primi, din când în când, critici şi sfaturi. c) America. Aici situaţia este încă foarte confuză de când Zora a abandonat planul de a forma Mişcarea Românilor Liberi. d) Portugalia. Probabil*

principalul colaborator în probleme româneşti este acum Dianu, deşi o bună perioadă de timp am avut de-a face cu Pangal şi cu încă unul sau doi oameni. D/HQ este legătura noastră cu românii în această ţară. La data redactării acestui raport, D/HY a efectuat o vizită la Lisabona unde a contactat o veche cunoştinţă din România, pe nume Sain. „Lumea-i mică, mică de tot!”, zise directorul general sorbind încă o dată din cafeaua acum rece. Ştia de interesul lui Sain, de fapt Şain, în afacerile cu petrol românesc, şi de relaţiile foarte apropiate stabilite cu unul dintre intimii lui Maniu – Vasile Serdici. *Evenimente noi şi importante sunt de aşteptat de la această relaţie.* „Păi, sigur că da! în iulie 1942 (nu mai ştia exact ziua), semnaserăm acordul comercial cu portughezii. Iar Martin Şain ăsta are un fiu care făcea afaceri cu un portughez care se deplasase în câteva rânduri la Bucureşti, unu’ Carvalho sau mai degrabă Castilho”. *e) Elveţia. JQ 100 este legătura noastră cu Ion* [„probabil Gafencu”]. *Relaţia evoluează încet, dar e pe cale să se dezvolte. f) Tiberius este reprezentantul nostru la Stockholm şi sperăm că, în viitorul apropiat, va realiza contacte folositoare. Dintr-o recentă telegramă de la Londra reiese că Londra apreciază necesitatea dezvoltării căilor de comunicaţie cu România din ţările neutre vestice, iar aceste contacte se pot dovedi extrem de valoroase, cu atât mai mult cu cât intenţionăm să nu mai folosim la fel de mult Turcia ca bază aşa cum o facem în prezent.*

Gustul său pentru combinaţii de tot felul era satisfăcut în bună măsură. Aflase lucruri interesante, iar acest al patrulea Raport al SOE România era departe de a fi ajuns la sfârşit.

4. Acţiunea regelui Carol. Nimic sigur nu s-a mai auzit despre *activităţile regelui de la data ultimului raport, dar, dintr-o scrisoare a lui Badea către Dianu, este evident că fostul rege nu este inactiv. 5. Dezbaterile Go Slow*, sau cum spusese mai în glumă „operaţiunea Tiptil”. *Aceste dezbateri au fost transmise cu regularitate de către staţia noastră secretă din Ierusalim. În timpul prezenţei la*

Ierusalim a lui D/G.R. 7, el a putut transmite în mod constant emisiunea care a fost recepţionată mai bine decât înregistrările realizate pe când el se afla la Cairo. Dar ce era mai interesant acum urma, sau cel puţin aşa spera.

6. Colaboratori. A) Miron. Singurele semne de viaţă primite de la el luna trecută au fost: a) mesajul verbal adus de către Toma (există referire ante) şi b) mesajul adus de soţia ministrului elveţian din Bucureşti şi transmis nouă din Berna de către Ion, informându-ne că sentimentele lui Miron sunt neschimbate şi că el continuă activitatea pentru atingerea obiectivelor pe care le cunoaştem. Trebuie adăugat că Toma a mai spus, din partea lui Miron, că el îl consideră pe Badea reprezentantul său la Londra şi pe Zora în Statele Unite. Între timp, niciun fel de ştiri nu au fost primite de la Miron în Istanbul şi nici n-a trimis pe cineva, în ultima lună, să-l contacteze pe D/H 13. I s-a trimis, la 11 iunie, o scrisoare folosind valiza diplomatică franceză din Istanbul, solicitându-i-se, printre alte lucruri, informaţii despre Bine. Nu avem nicio dovadă, dar credem că scrisoarea a fost înmânată. Nu s-a primit niciun răspuns. Londra ne-a înştiinţat că doamna de Weck, soţia ministrului Elveţiei la Bucureşti, se află la Berna şi, fiind prietenă de-a lui Miron, îi poate duce înapoi câteva mesaje. Până acum nu am primit ştiri de la Istanbul privind mesajele care să-i fie trimise. B) A/H 25. Este unul dintre cei mai activi colaboratori ai momentului. Spre sfârşitul lunii iunie, a vizitat Istanbulul şi s-a reîntors la Bucureşti la începutul acestei luni. Detalii complete asupra subiectelor discutate cu acest important colaborator se găsesc în scrisoarea 1171/13/14 de la Istanbul, din 15 iulie. D/H 13 i-a explicat lui A/H 25 metoda de comunicare „cutia de ceai „şi folosirea cernelii invizibile. I s-a dat o adresă pentru cazare în Zürich. Din cauza dificultăţilor de comunicare, A/H 25 a fost de acord că trebuie făcut orice efort pentru stabilirea unei comunicaţii fără fir cu România şi, de asemenea, să încerce să caute o proprietate la ţară unde am putea paraşuta un radioemiţător. În *continuare, s-a angajat să ne procure acte de identitate româneşti, scutiri*

de serviciu militar etc., *care ne-ar putea fi de folos dacă intenţionăm să infiltrăm oameni în România.* „A, o reţea întreagă de falsificatori şi traficanţi! Ce păziseră ăia de la Siguranţă? Ar trebui să-i spun lui Tobescu la prima întâlnire”.

c) *Toma. După o lungă perioadă de tăcere, acest colaborator a sosit la Berna şi sperăm că-şi va continua călătoria spre Lisabona pentru a-l întâlni acolo pe D/HY. Noi îl folosim pe Toma pentru expedierea unor mesaje foarte importante către Miron. Aşa cum deja s-a menţionat, Toma este cel care a adus ştiri de la Miron, care consideră momentul cel mai potrivit pentru revoltă.* D) *Fatty. Două scrisori i-au fost trimise acestui colaborator de către D/GR 7 şi una de către D/H 13, folosind valiza diplomatică franceză de la Istanbul. Prima dintre acestea a fost trimisă la 11 iunie şi s-a spus că i-a fost înmânată lui Fatty la 16 iunie. Nu avem nicio dovadă că a doua scrisoare a ajuns la destinaţie şi nu am primit niciun răspuns de la Fatty la vreuna dintre scrisori. În al doilea mesaj care i-a fost trimis, i s-a cerut să furnizeze unele detalii despre proprietăţile sale de la ţară care s-ar putea dovedi utile prin prisma viitoarelor operaţiuni. O ultimă scrisoare, dacă niciun răspuns nu soseşte între timp, urmează a fi trimisă în scurt timp de D/H 13 printr-un alt canal.*

Urmau câteva paragrafe importante nu atât prin informaţiile dezvăluite, cât prin deconspirarea unora dintre colaboratorii britanicilor. *E) A/H 88 şi A/H 89. D/H 13 a avut numeroase convorbiri cu A/H 89* [Vlădescu-Olt], *care este adjunct al consulului din Istanbul. El pare a fi foarte dornic să ne ajute şi ne-a declarat că este reprezentantul lui A/H 88* [Christu era scris în dreptul simbolului], *care se poate dovedi un extrem de valoros colaborator în viitor. Însuşi A/H 89 poate fi transferat în viitorul apropiat la Stockholm, dar vor fi făcute aranjamente prin care contactele noastre cu A/H 88 vor fi menţinute cu ajutorul lui Miss S.* [„Cine o mai fi şi domnişoara asta?]”, *care a ieşit din ţară odată cu A/H 89.*

f) *A/H 70* [știa dintr-un document văzut anterior că este vorba despre Lucasievici]. *Înțelegerile în vigoare prevăd că acest colaborator, care până recent a fost viceconsulul român la Istanbul, trebuie să se reîntoarcă în România şi să lucreze acolo pentru noi. D/H 13 a auzit recent câteva veşti mai degrabă neliniştitoare, din care a tras concluzia că este foarte posibil ca Gestapoul să fi auzit de contactele noastre cu A/H 70 de la nişte chelneri români* [„între care şi Georgică al meu, dar l-am scăpat!”] *care au fost arestaţi la Sofia. D/H 13 nu ia prea în serios această poveste şi crede că A/H 70 va fi în stare să-şi înceapă activitatea după o perioadă de tăcere.*

Şi lista colaboratorilor continua. *G*) *A/H 68* [Sandu Racottă]. S-*a trimis la Londra un chestionar pentru a-i fi transmis lui A/H 68, prin aşa-numita metodă a cutiei de ceai. Pentru moment, această ch*estiune *este ţinută în suspensie, dar sperăm că după convorbirile cu D/H 13 vom fi capabili să anunţăm Londra să meargă înainte în această problemă. În chestionar, lui A/H 68 i se cereau informaţii referitoare la proprietatea sa din vecinătatea Dunării, de lângă Giurgiu, din moment ce se considera că această proprietate se poate dovedi utilă pentru paraşutarea unei persoane având, eventual, un aparat de transmisiuni.* Îşi dădu seama că britanicii începuseră să adune date despre zone propice lansării paraşutiştilor cu aproape un an şi jumătate înainte. Nu ştia dacă pe proprietatea Racottă fuseseră paraşutaţi de Chastelain şi ai lui, dar unul dintre fraţi fusese văzut în zonă prin noiembrie, decembrie anul trecut.

h) *M.Z. şi Star* [în dreptul lor era scris cu creionul Mircea Zăgănescu şi… nu, nu reuşi să descifreze, parcă Stătescu]. *Aceştia sunt încă internaţi. Sunt făcute aranjamente pentru evacuarea lor în cel mai scurt timp, către Uganda.* Deşi într-unul din documentele deja parcurse se menţiona Star că cel puţin nu prea este de încredere şi că oricum cei doi le-au dat ceva bătaie de cap englezilor în Palestina, observă că acum erau trecuţi în rândul colaboratorilor şi se cerea scoaterea lor de urgenţă

dintr-o zonă periculoasă şi mutarea într-una liniştită. Iar aşa ceva nu faci decât cu cineva pe care-l pregăteşti pentru ceva important. Era bine să reţină numele celor doi, poate îi va mai găsi prin hârtii.

7. Evoluţia schemei Vlaicu. Londra şi A/DH au fost de acord cu schema. Părerile detaliate ale Londrei sunt aşteptate să sosească prin valiza diplomatică în orice zi. Făcu o scurtă pauză, încercând să priceapă ce înţelegeau cei din SOE Cairo, Istanbul sau Ierusalim prin Londra. O dată sau de două ori întâlnise formula „SOE Londra", deci nu putea fi vorba despre Centrală, ci despre o altă „prăvălie" care avea acces la valiza diplomatică. Sigur, putea fi chiar SOE-mamă şi, din comoditate, să treacă în hârtiile lor doar „Londra", după cum putea fi cineva care superviza acţiunile celor din SOE. Nu cunoştea relaţiile de putere din *Intelligence-ul* britanic, dar s-ar fi aşteptat ca aceia care primiseră ordin de la lord Spencer însuşi să „incendieze Europa" să depindă doar de Cabinet. „Avem ce învăţa de la ei", trase el linie şi reluă pagina. *Picard lucrează extrem de activ la acest proiect. Un număr de scrisori lăsate de el în Istanbul, adresate colaboratorilor săi din România, au fost fotografiate şi vor fi trimise în ţară, îndată ce se iveşte o ocazie.* „Cine o fi Picard ăsta, care este atât de activ? Oi da de urma lui prin hârtiile astea?", se lamentă el. *Referindu-mă la transmisiunile radio ale poliţiei române, menţionate în ultimul raport, este regretabil că nu prea s-au făcut progrese. În câteva ocazii, în timpul nopţii, au fost interceptate mesaje întâmplătoare, dar aceasta s-a întâmplat pentru scurte perioade de timp. GSI (s), care şi-a asumat îndeplinirea acestei activităţi pentru noi, a fost obligat să amâne această misiune din cauza evenimentelor din Deşertul de Vest.* Mai întâi, habar n-avea ce era acel GSI (s), probabil vreun serviciu care se ocupa cu interceptarea emisiunilor radio ale inamicului; „evenimentele" din Deşertul Vestic erau, de fapt, ofensiva germană care era cât p-aci să-i dea peste cap pe englezi, iar *Afrika Korps* să iasă spre Canalul Suez. Şi, dacă ar fi fost să fie aşa, Rommel ar fi fost capabil

să atace dinspre sud nu doar câmpurile petrolifere ale ruşilor, dar şi întreaga lor apărare. „Iar astăzi nu i-am fi aşteptat pe ruşi să intre în Bucureşti”, zise luând din nou hârtiile în mână. *Am fost înştiinţaţi că interceptările vor reîncepe în mai puţin de o săptămână de la data acestui raport*. În *acest timp, la Istanbul, D/H 285* [cineva îi făcu un pustiu de bine şi scrisese în dreptul acronimului B. Wilson] *a interceptat câteva mesaje în timpul său liber, pe care le-am primit aici* [la Ierusalim] *şi le-am folosit în cel mai bun mod. Noi acordăm o importanţă chiar mai mare acestor transmisiuni. Au fost făcute aranjamente pentru ca GSI (K) să înceapă, din 27 iulie, transmisiunile zilnice Vlaicu pe lungimea de undă de 42 m, care este diferită de aceea folosită de către emisiunile româneşti existente. Transmisiunile vor dura zece minute şi vor fi pregătite de ceea ce este cunoscut drept echipa românească „B”, formată, pentru moment, din domnul Picard şi domnişoara Prohaska*.

Întrebarea pe care şi-o punea era: dacă, aşa cum citise anterior, Picard era „specialistul” lor în problemele politice româneşti, atunci din cine era constituită echipa „A”? O altă întrebare fără răspuns.

Nu intenţionăm să limităm colaborarea lui Picard la schema Vlaicu şi nici să-i găsim o slujbă care să-l reţină mai mult sau mai puţin într-un birou. S-*a propus să se organizeze un mic birou Vlaicu care să lucreze sub conducerea DPA (b). În acest sens, o propunere va fi înaintată spre aprobare în următoarele câteva zile*.

Raportul intra apoi în unele dintre detaliile schemei Vlaicu, lucruri care îi evidenţiară amploarea acţiunii. *Vor fi două manifeste Vlaicu, unul fiind al mişcării înseşi, iar celălalt, un mesaj personal al lui Vlaicu. Primul va fi difuzat pe 5 august, iar cel de-al doilea pe 15 august. Aceste manifeste au fost scrise de către Picard şi văzute şi aprobate de către D/GR 7 şi D/H 13. Cât de curând posibil, vor fi trimise copii la Londra. Din exemplarele recent primite de către noi ale* Monitorului Oficial, *cât şi din informaţiile culese din transmisiunile poliţiei ni se pare*

*evident că în România se înmulţesc cazurile de opoziţie deschisă faţă de germani. Este vorba de oameni care vorbesc cu dispreţ despre guvern şi conducătorii ţării; de descoperirea unor depozite secrete de explozivi şi armament; de ţărani înfometaţi care au atacat autorităţile, după cum se arată într-o recentă transmisiune a poliţiei potrivit căreia aproximativ o sută de ţărani (moţi) au atacat primăria dintr-un orăşel, cerând mâncare şi ameninţându-i pe primar şi pe alţi oficiali, care şi-au salvat vieţile fugind. O problemă importantă care mai trebuie rezolvată este obţinerea unui avion care să execute o misiune, spre sfârşitul lunii august sau la începutul lui septembrie, în vederea lansării de manifeste deasupra României. Se consideră că trebuie făcut orice efort pentru a se aloca un avion operaţiunii Vlaicu, pentru această misiune. Este de subliniat că, până în prezent, României nu i s-a alocat niciun avion cu care să se arunce manifeste. (Notă ulterioară.) Această problemă a fost ridicată în faţa DSO care a fost de acord să includă o misiune Vlaicu în următoarea cerere de avioane care va fi trimisă la RAF şi să sprijine energic această cerere. Alte ch*estiuni *discutate cu D/H 13, aflate, de asemenea, în legătură cu operaţiunea Vlaicu, sunt acelea ale publicării constante în presa din ţările neutre şi în presa Aliată a unor ştiri din România (opoziţia faţă de germani), precum şi colaborarea dintre BBC, staţia clandestină care emite pe 26 m, staţia secretă de la Ierusalim şi noua staţie Vlaicu, cu scopul de a oferi cât mai multă publicitate posibil tuturor semnelor de rezistenţă antigermană din România. Asemenea ştiri vor fi, de asemenea, difuzate de Radio Cairo (ESB)*. Iar lui nici nu i-ar fi trecut prin cap să folosească şi să ceară un avion de la Armată pentru a arunca… manifeste în liniile ruseşti. I s-ar fi arătat degetul la tâmplă într-un gest cu semnificaţie precisă. Iar ăştia trimiteau la mii de kilometri un avion plin nu cu bombe, ci cu hârtii. Exersaseră în 1939!

8. Căi de comunicare către România. Urma povestea valizelor diplomatice. *A) Valiza diplomatică a Vichy. Am reuşit să utilizăm valiza diplomatică a regimului de la*

Vichy, de la Istanbul la Bucureşti. Din patru mesaje trimise pe această cale, avem dovezi că doar unul singur a putut fi înmânat. Până în prezent, prin acest canal nu s-a primit niciun răspuns. B) Valiza diplomatică spaniolă. Deşi D/H 13 a făcut aranjamentele pentru a obţine accesul la valiza spaniolă, nu s-a folosit încă această cale de comunicare. C) Valiza diplomatică suedeză. O nouă legătură a fost realizată la Istanbul, ceea ce va permite în viitor să folosim valiza suedeză. Nu se ştie dacă, până în prezent, s-a utilizat această facilitate. Ceea ce-l uimea era uşurinţa cu care agenţii britanici reuşeau să aibă acces la valizele diplomatice ale statelor neutre. Dar probabil că şi germanii foloseau aceleaşi valize, îşi zise uşor amuzat.

d) *A/H 59*. Îşi aminti că era elveţianul Chaulmontet. *Ne reamintim că acest colaborator, în ultima sa călătorie în Elveţia, în iunie, a preluat un mesaj pentru Fatty. La revenirea sa la Berna, trebuia să remită legaţiei noastre o scrisoare în care erau prezentate rezultatele întrevederii cu Fatty. Un asemenea mesaj nu a fost încă primit. I s-a cerut SIME să ne înştiinţeze imediat ce află că A/H 59 este pe cale să se reîntoarcă în Egipt, atunci el urmând să fie din nou contactat de către noi*.

Şi iată, polonezii intră din nou în joc. „Foarte activi, băieţii ăştia", zise. *E) Radioemiţătorul polonez. Utilizând această metodă, au fost trimise trei mesaje la Bucureşti. Sperăm ca, în viitor, să folosim mai mult această cale de comunicare. Două dintre mesaje priveau ch*estiuni *expuse în paragraful următor. Cel de-al treilea avea legătură cu arestarea lui Miron. Informaţia primită era că Miron este liber. Această ultimă informaţie a fost confirmată din alte surse*.

9. Noi contacte în România. A) În ultimul raport, s-a făcut o referire la un mesaj care a fost trimis în România, folosind radioemiţătorul polonez, către două contacte bine cunoscute lui D/GR 7 (C.B. şi M.V.). Răspunsurile primite în ultimele zile au fost nesatisfăcătoare. Se spune că C.B. a răspuns la întrebările puse, dar nu este dornic să se angajeze într-o conversaţie dincolo de răspunsurile date la

actualele întrebări. Pe de altă parte, se bănuieşte că M.V. l-ar fi urmărit pe omul de legătură polonez care i-a adus mesajul de la D/GR 7 pentru a-l aresta. „Pentru a-l aresta sau pentru a pune să fie arestat? Nu-i acelaşi lucru. Aşa cum e formulat, mă obligă să mă duc cu gândul la cineva care lucrează pentru una dintre instituţiile statului. Doar n-o fi vreun coleg de-al meu!?! Da' de ce mă mir, cu mine n-au încercat!?!" *Deşi nimeni nu poate fi sigur pe cineva în aceste zile, şi nu poate fi imposibil ca M.V. să-şi fi schimbat sentimentele faţă de noi, D/GR 7 găseşte extrem de dificil de crezut povestea spusă de emisarul polonez. Nu crede că M.V. ar fi reacţionat în felul în care s-a transmis şi, mai mult decât atât, este convins că, dacă cu adevărat M.V. ar fi dorit să-l aresteze pe mesager, cu siguranţă ar fi reuşit s-o facă şi n-ar fi existat nicio şansă ca mesagerul să scape.* „E clar, e cineva de-al nostru, din Poliţie sau Siguranţă". *O nouă încercare de a trimite un mesaj lui M.V., printr-un alt canal, va fi făcută, pentru a verifica veridicitatea declaraţiei polonezului.* „Mai ştii ce-o fi fost acolo, poate mesagerul a ratat întâlnirea sau i s-o fi părut ceva ciudat, sau i-o fi fost frică şi atunci a inventat totul. Să-l ferească Dumnezeu să-i fi minţit pe englezi, că-l găbjesc ăştia şi o încurcă. Ar fi în stare să-l dea pe mâna nemţilor". *B) Nu este nimic de raportat despre A/H 65 şi Minulescu, niciunul din ei nu a fost deocamdată contactat.* Observă că numele „comandantului de partizani", cum apăruse într-un raport anterior, circula în clar, în schimb n-ar fi ştiut cine este A/H 65 dacă n-ar fi scris cineva… Pătrăşcanu. Repede se mişcaseră, doar cu câteva documente în urmă îi întâlnise pentru prima oară numele în hârtiile de la britanici, era un raport parcă din mai 1942, iar acum avea deja un nume de cod! Ai fi crezut că englezii îl consideră, cum spun ei, *reliable*.

c) *A/H 71* [Kuzopoulos]. *Până în acest moment, nu s-a identificat nicio cale pentru contactarea acestui colaborator în România.* Dacă înţelesese corect hieroglifele din dreptul numelui rezulta că acest grec lucra la… Consulatul portughez. Nu-şi făcea griji pentru englezi, era

convins că, până la urmă, reuşiseră să găsească o cale pentru realizarea unei legături cu grecul.

10. Propaganda. A) Emisiuni radio au fost difuzate de două ori pe zi, de la staţia secretă din Ierusalim. Părerea noastră este că aceste transmisiuni se ridică la standardul celorlalte staţii secrete româneşti. B) Din cauza lipsei avioanelor nu s-au aruncat manifeste deasupra României. C) Sperăm să introducem în ţară cantităţi mici de materiale tipărite, având legătură cu operaţiunea Vlaicu.

11. Operaţiunea de sabotare a Dunării. Am fost informaţi că pregătirea voluntarilor cehi este aproape completă. Ceva mai târziu, săptămâna asta, cu ocazia vizitei lui D/H 13, va avea loc o întâlnire cu G (R) pentru definitivarea detaliilor planurilor operaţiunii. Decizia va fi luată după o convorbire ulterioară cu cehii.

12. Românii din Orientul Mijlociu. D/H₂07 [„pre numele său Kendall, aferim”] *a vizitat Lagărul de muncă de la Acra şi a avut o întrevedere cu Dragoş (comandantul vasului* Oltenia, *pentru a încerca să-l convingă să colaboreze cu noi în activitatea de propagandă de la Ierusalim. Dragoş n-a primit ideea în mod deosebit. El a fost vizitat din nou de către D/GR 7, la 22 iulie. Deşi a fost mult mai amabil faţă de noi, nu şi-a exprimat o atitudine clară în ceea ce priveşte colaborarea cu noi. A fost foarte întristat şi dezamăgit că a primit în timpul detenţiei acelaşi tratament ca şi restul echipajului său (pompieri, bucătari, îngrijitori* etc.*). În vederea unei eventuale întrebuinţări, trebuie făcute încercări pentru a-i îmbunătăţi situaţia cât mai curând posibil. Se crede că va deveni mult mai cooperant dacă tratamentul său se va îmbunătăţi.* Următoarele referiri îl priveau pe un anume Rugină. *O decizie în ceea ce-l priveşte pe Rugină va fi luată în timpul prezentei vizite a lui D/H 13. Considerăm că ar trebui eliberat şi folosit în activitatea de propagandă din Orientul Mijlociu.* Era curios să ştie câtă greutate avea cuvântul lui D/GR 7, autor şi al acestui raport, în alegerea unui agent. Sau cuvântul final îi aparţinea lui de Chastelain, numărul 2 al englezilor pe Balcani? Poate va avea ocazia să afle.

Ajunse, în sfârşit, la ultimul paragraf al raportului. *13. Situaţia aprovizionării cu petrol a Axei. D/GR 7 a continuat să remită Ministerului Războiului Economic informaţii primite din diferite surse, referitoare la aprovizionarea cu petrol a ţărilor Axei. Din luna mai, de când a început această activitate, peste nouăzeci de rapoarte privind această chestiune au fost trimise la Londra şi în alte părţi.*

Un ultim rând îi dădea măsura exactă şi naturală a colaborării dintre serviciile de informaţii al Marii Britanii şi al Rusiei sovietice. *Sub niciun motiv, numele informatorilor noştri nu trebuie menţionate în faţa sovieticilor*. Observă că şi aşa făcuseră greşeli trecând pe aceeaşi hârtie indicativul şi numele în clar al unei persoane, ar fi fost prea mult ca numele respective să ajungă şi la urechile ruşilor şi apoi, mai departe, la acoliţii lor din România. Nici nu cuteza să se gândească la ce l-ar fi aşteptat pe Pătrăşcanu dacă ai lui ar fi aflat că el este agentul britanic care se ascunde sub indicativul A/H 65! Chiar dacă Pătrăşcanu nu ar fi făcut nimic efectiv şi nu ar fi transmis nimic. Simplul fapt de a avea numele trecut pe aceste hârtii şi, mai mult, că avea un indicativ erau suficiente pentru a-i asigura… condamnarea la moarte.

Puse hârtiile la loc în dosar, dosarul în plic şi din el scoase un altul. *SOE/Roumania, File Number 39, FROM October 1942 To November 1942. General, Miscellaneous Correspondence, Situ*ation *Reports* etc. *Part VII*.

Documentele care i se iviră în faţă erau o sinteză ce purta un titlu simplu – *România* – şi scrisoarea însoţitoare, din octombrie 1942. Uitându-se atent, observă că cineva scrisese ferm (atât de ferm că se vedea şi pe următoarele două pagini), cu creionul, două cuvinte, *not sent*, ceea ce pentru cei de pe malul Dâmboviţei însemnau trei, ba chiar patru cuvinte – *nu s-au* (*mai*) *trimis*. Dar, uitându-se peste ele, în diagonală cum se zice, băgă de seamă că priveau politica SOE în România şi relaţiile acesteia cu Iuliu Maniu. Şi atunci, ce anume blocase trimiterea lor? Sinteza fusese cerută şi elaborată pentru a fundamenta o politică

sau o acţiune faţă de România, iar cadrul general se modificase şi nu se mai justifica expedierea ei? Era o anulare sau doar o amânare? Răspunsul i se părea tot atât de important precum sinteza însăşi.

Scrisoarea era adresată lui Ralph Murray, *Esq.*, din PID sau Political Intelligence Departament, la Bush House. Crezuse până acum că doar BBC World Service îşi avea sediul în impozanta clădire din Ştrand. *Îţi trimit aceste pagini asupra mult discutatei probleme a atitudinii noastre faţă de România*. „Păi dacă-i atât de mult discutată, de ce nu ai mai trimis-o?”, îl certă el pe secretosul expeditor, care aştepta de la Murray *reacţii sau orice sugestii*. „Sau ai înlocuit această sinteză?” *Dacă sunteţi de acord* – continua necunoscutul – *că împreună am putea solicita Foreign Office organizarea unei întâlniri pentru a discuta această poziţie, vă sugerez să trimiteţi această sinteză lui Dixon, informându-l că noi am discutat această chestiune şi că dorim să obţinem punctul lor de vedere oficial. Nu ştiu dacă dumneavoastră consideraţi problema foarte urgentă sau dacă sunteţi pregătit să aşteptaţi până când colonelul Masterson revine din Statele Unite*. Reîntoarcerea lui Masterson urma să se producă în următoarele două săptămâni. „Să vedem acu’ ce zice şi sinteza asta”, mormăi el.

În lumina evenimentelor pe cale a se produce, poate fi folositor să ne revizuim politica faţă de România şi planurile astfel încât să producem o răsturnare a politicii ei externe, culminând cu ruperea ei de puterile Axei. „Care evenimente pe cale a se produce?” Se uită la data scrisorii – 27 octombrie 1942, însemna că sinteza fusese întocmită cu câteva zile mai înainte. Probabil în primele zile ale răsturnării raportului de forţe din Africa de Nord, produsă de ofensiva lui Montgomery la El Alamein. Iar autorul sintezei, probabil, se referea şi la debarcarea alor săi în cealaltă parte a continentului negru. Numai cucerirea nordului Africii şi securizarea bazinului mediteraneean puteau să-i determine pe cei din *Intelligence* să gândească altcumva abordarea României. *Nu s-a produs nicio*

modificare în faptul incontestabil că singurul om care a avertizat constant împotriva regimului pro *Axă instituit de Antonescu este Maniu. Este, de asemenea, cert că încă este singurul om care poate să unească în jurul său întreaga ţară şi să formeze un guvern proaliat. În mod repetat a declarat că ar dori să facă aceasta. În ultimul mesaj primit, cu aproximativ două săptămâni în urmă, Maniu spunea în acest sens*: *„Când se va produce o modificare a situaţiei în favoarea Angliei şi a Americii pe fronturi sau când Anglia şi America vor începe acţiunile în Italia sau în Balcani, va fi posibil să se producă o schimbare radicală în ţara noastră. Dar aceasta nu poate fi realizată de guvernul actual care este total subordonat Axei. Desigur, orice alte momente favorabile pot fi examinate împreună. Opoziţia* – continua Maniu în mesajul său către Aliaţi – *poate începe chiar acum manifestaţii doar ca să arate cât este de puternică. Dar această atitudine nu este utilă acum şi chiar periculoasă şi poate duce numai la distrugerea partizanilor noştri care sunt prieteni credincioşi ai Angliei şi Americii. Când va sosi momentul, vom dispune de suficiente forţe pentru a menţine ordinea şi a ne impune voinţa. De asemenea*, încheia preşedintele naţional-ţărăniştilor şi al Opoziţiei, *armata va fi de partea noastră. „Nu există nicio îndoială* – arăta mai departe autorul sintezei – *că*

Partidul Naţional-Ţărănesc şi Partidul Liberal acţionează astăzi mână-n mână, deşi Brătianu poate fi un element întârzietor în aducerea la îndeplinire a chestiunilor. „Bravos naţiune! mai chiar zilele trecute de Chastelain îmi spunea că ei îl consideră pe Maniu un om care nu mai poate răspunde evoluţiei rapide a evenimentelor şi că ar fi mai bine pentru ţară să se retragă, iar cu doi ani înainte un altul, din structurile de conducere, credea acelaşi lucru despre Dinu Brătianu… Şi atunci de ce le-au trimis, în continuare, celor doi baloane de oxigen şi nu s-au îndreptat către alţii, doar pentru legăturile lor din întreaga societate românească? Sau pentru că nu le păsa cu cine discută, România fiind

abandonată?”

Reluă lectura sintezei. *Anul trecut, în cel puţin trei ocazii, am fost înştiinţaţi că Maniu este gata să părăsească România sau să trimită un emisar de încredere. Din motive care sunt încă necunoscute, dar probabil din cauza dificultăţilor tehnice, anunţata sosire la Alep, sau în oricare altă parte, nu s-a materializat niciodată. Probabil aşa a fost să fie. Noi cunoaştem opiniile lui Maniu. În ultima sa corespondenţă el scrie*: „*Atâta timp cât nu ştim sigur că Naţiunile Aliate exclud o invazie rusească a României este practic imposibil pentru noi, Opoziţia, să organizăm ceva cu rezultat concret. Nimeni nu înţelege să-şi asume responsabilitatea*, scria Maniu, *pentru o acţiune care poate avea drept rezultat înlocuirea ocupaţiei germane de astăzi cu o invazie rusească mâine. Faptul că această problemă nu este rezolvată plasează marea majoritate a românilor, care sunt simpatizanţi ai anglo-americanilor, în cea mai dificilă situaţie. Întreaga propagandă a Axei se bazează pe «pericolul bolşevic» şi pe afirmaţia că nici Anglia şi nici America nu vor avea prea mult de spus în organizarea postbelică a Europei Centrale şi de Răsărit*. „Deci, Maniu credea asta, dar de prin 1943 englezii îi sugerează tot mai ferm să se îndrepte către ruşi. Atunci, de ce continuă Sfinxul să spere în sprijinul Aliaţilor?” *întreaga Europă Centrală trăieşte sub impresia pericolului că va fi invadată de către ruşi în eventualitatea înfrângerii germanilor în Est. Şi numai din acest singur fapt derivă o multitudine de dificultăţi – diplomatice, politice şi militare – pentru Naţiunile Aliate*”. Aici se încheia inserţia din mesajul lui Maniu. Sigur că avea dreptate, chiar în aceste zile cele mai negre premoniţii ale liderului naţional-ţărănist erau pe cale a se concretiza, dar de ce o ţine otova spre Londra?

Strădaniile noastre, reînnoi el firul lecturii sintezei, *de a obţine de la Foreign Office un fel de mesaj de reasigurare au eşuat. Încercările de a deştepta interesul Sovietelor într-o revoltă şi o lovitură de stat în România au rămas, de asemenea, fără rezultat şi, în consecinţă, şi mult*

*doritul reviriment al politicii externe româneşti poate fi o ch*estiune *care să fi ajuns într-un impas definitiv*. „Douăzeci şi două de luni au trecut de la această afirmaţie seacă. Douăzeci şi două de luni în care am sângerat. Acum ne găsim în faţa unei acţiuni a Opoziţiei care, ce? Care, fără garanţii occidentale, dă ţara pe mâna ruşilor. Maniu tot mai speră, dar speră în van". *Cu toate acestea, posibilitatea ca Maniu să iasă din ţară sau să trimită un emisar se află în prim-planul preocupărilor sale, pentru că – citând din nou din ultima sa scrisoare – el afirmă*: *„Vă rog comunicaţi prietenilor noştri* [nu numai el făcu ochii mari – care prieteni? –, ci şi englezii] (*din context nu reiese în mod explicit la cine se referă*) *că, în curând, voi trimite o personalitate în care am încredere, care este cunoscută în lumea politică şi care are următoarele trăsături*: *în mod ferm este naţionalist şi democrat*; *din toată inima este proanglo-saxon şi profrancez*; *este neechivoc împotriva restaurării lui Carol*; *este pe deplin încrezător în necesitatea adoptării reformelor economice şi sociale radicale şi a dreptăţii sociale, excluzând comunismul Oamenii care au cunoştinţe detaliate* despre *personalităţile politice româneşti sunt înclinaţi să creadă că descrierea de mai sus nu se potriveşte nimănui altcuiva decât lui Maniu însuşi. Intenţia este confirmată printr-un mesaj adus reprezentantului nostru de la Istanbul de un prieten apropiat al lui Maniu, ministrul turc de la Bucureşti, cum că Maniu speră să ajungă la Alep pe calea aerului, pe 14, 15 sau 16 iulie*. Boală lungă, moarte sigură, aşa fusese şi cu ieşirea din ţară a preşedintelui PN-L. Părea că România este cea mai mare ţară din lume, şi că bătrânul lider mergea pe jos spre frontieră. Putea repeta şi el acum, în 1944, ceea ce spuse autorul sintezei cu doi ani în urmă – „aşa a fost să fie!"

Indiferent dacă va fi Maniu sau un emisar autorizat cel care o să părăsească ţara atunci când soarta armatelor noastre se va îmbunătăţi, devine extrem de urgent să ajungem la o decizie asupra atitudinii pe care să o adoptăm, dacă şi când va veni, sau dacă n-ar fi mai bine

poate să-i trimitem un mesaj sfătuindu-l să-şi amâne plecarea. „Stau şi mă-ntreb ce ar zice Sfinxul dacă ar cunoaşte aceste tribulaţii ale «prietenilor săi». Parcă-l aud zicând: «Deh, drăguţă, sunt nişte tinerei care apără un imperiu. Mai greşesc şi ei». Dar, domnule preşedinte, dialogă în gând cu el, e vorba de ţara noastră. «Până la urmă ne salvează ei.» Numai să nu fim sacrificaţi, continuă directorul general. «Asta numai bunul Dumnezeu o poate şti.»”.

Problema este întrucâtva complicată deoarece, pe de o parte, în mod firesc, nimeni nu doreşte să potolească zelul lui Maniu, iar, pe de altă parte, ieşirea din ţară şi confruntarea [lui Maniu] *cu o atitudine de „non possumus „*[din partea englezilor] *poate reprezenta un pericol fatal, şi sigur va avea cele mai grave repercusiuni asupra sentimentelor* pro *Aliate care încă există în România. Desigur, cea mai simplă ieşire ar fi să i se inducă lui Maniu ideea de a comunica prin transmisiuni fără fir cu noi. În acest fel, putem rămâne în contact cu el fără a fi necesar a ne angaja noi înşine până în momentul în care o acţiune din partea românilor ar aduce un avantaj concret efortului nostru militar*. „Maximum de profit cu minimum de cheltuieli, reţeta sigură a capitalismului keynesian”. *Procedând în acest fel, cu siguranţă pot apărea unele dificultăţi. Maniu a primit de la noi un emiţător şi un cod românesc cu ceva timp în urmă, în aprilie trecut* [„păi, ăsta i l-a adus turcul Tozan!”]. *Deşi pe la jumătatea lui aprilie am primit un mesaj în care declara că emiţătorul este gata să înceapă să opereze, aceasta nu s-a-ntâmplat niciodată. Poate din cauza faptului că mesagerul care a transportat emiţătorul în România şi l-a înmânat lui Maniu a fost curând după aceea arestat şi nu s-a mai întors la Istanbul* [„s-a întors între timp!”]. *De asemenea, mesagerul luase cu el un foarte lung chestionar. Maniu însuşi a confirmat, printr-o corespondenţă pe care am primit-o prin Lisabona, că el a dat mesagerului toate răspunsurile, dar ştie că acesta n-a mai ajuns la destinaţie. Această arestare poate fi motivul pentru care Maniu, care n-a fost niciodată*

obişnuit să lucreze subversiv [„ei, nu l-aţi cunoscut voi prea bine, cu educaţia primită de la iezuiţi…”], *nu este pregătit să înfrunte consecinţele grave care, fără îndoială, s-ar produce dacă este găsit un emiţător la el. Noi am pus la punct un serviciu de curierat prin care îi putem trimite lui Maniu mesaje, atât prin Lisabona cât şi prin Istanbul. În lumina celor de mai sus, ni se pare indicat să sugerăm Foreign Office şi PWE* [Political Warfare Executive] *că întreaga poziţie trebuie rediscutată în cadrul unei întâlniri. Scopul acesteia este de a ne pune de acord cu atitudinea pe care trebuie să o adoptăm faţă de intenţia mărturisită a lui Maniu de a părăsi ţara şi de a discuta despre răsturnarea regimului Antonescu, în vederea scoaterii ţării din Axă în primul moment prielnic. Ne dăm seama că preţul cerut de Maniu este dincolo de ceea ce putem noi plăti*. Trebuia să recunoască, nu fără oarecare invidie, că nici că se putea o exprimare mai potrivită. Preţul cerut de Maniu era… o garanţie. Garanţia că ţara nu va fi lăsată la discreţia ruşilor. Dar englezii, vedea el, spuneau că nu pot satisface această unică cerere. *Totuşi*, continua autorul sintezei, răsucind încă o dată cuţitul în rană, *ar fi nerecomandabil să-l descurajăm într-atât de mult încât să ucidem orice altă iniţiativă viitoare. Trebuie găsită o formulă care să faciliteze trimiterea unui mesaj care, pe de o parte, să îl îndemne la răbdare şi spre o eventuală amânare a călătoriei sale, iar, pe de altă parte, îi oferă puţină încurajare care să ţină uşa deschisă*. „Domnule preşedinte al Partidului Naţional-Ţărănesc şi al Opoziţiei, o să adun câteva scrisorele ca asta de mai sus şi o să fac să vă parvină”. Apoi se gândi că nu merită, în fond şi Maniu era păcălit, nu era decât „o uşă deschisă”. După care se răzgândi din nou, socotind că Maniu ar trebui să le cunoască pentru a le folosi în faza finală a războiului şi după.

Cu doi ani în urmă, la un început de noiembrie, chiar de ziua onomastică a Majestăţii Sale, Aliaţii îi făcuseră un „cadou”: debarcaseră în câteva puncte de pe litoralul nord-african. Cu exact o zi înainte, SOE elabora şi punea în

circulaţie un document intitulat *Memorandum asupra politicii faţă de România*. Era curios să vadă ce anume s-ar fi putut modifica la nivelul percepţiilor britanice faţă de România, în câteva zile. *În lumina evenimentelor din bazinul mediteraneean şi a efectelor acestora asupra Balcanilor şi a ţărilor care îl mărginesc, poate fi util să punem pe hârtie ce speră SOE să obţină în România. Scopul nostru principal – în afara actelor de sabotaj, atunci când sunt posibile – este de a provoca nemulţumiri care să conducă la o lovitură de stat şi la o revoltă împotriva Axei. România luptă astăzi alături de* Germania *împotriva Rusiei şi, potrivit tuturor mărturiilor, luptă cu îndârjire. Aceasta se datorează în mare măsură faptului că propaganda germană a indus în ţăranul-soldat român, mulţi din Transilvania, convingerea că luptând împotriva bolşevismului ei luptă, de fapt, pentru a recuceri nordul Transilvaniei. Acesta a rămas obiectivul naţional esenţial al României*. „Corect, aşa ne-au spus nouă, aşa au spus şi la Budapesta. Antonescu a crezut, la fel şi Horthy, ceea ce nu i-a împiedicat nici pe unul şi nici pe celălalt să permită negocieri cu Aliaţii. Din păcate, Mareşalul a fost prea mult timp legat de cuvântul dat lui Hitler. Dar nici celălalt, Amiralul, n-a fost mai iute, iar singurul om politic adevărat de la ei, Teleki, se sinucisese încă din 1941. Auzi la el – «mărirea teritorială a Ungariei trebuie să fie exclusiv rezultatul eforturilor ei şi nu al cadourilor germane. Cu asta trebuie să ne prezentăm la conferinţa de pace». Periculos individ!” Mai avu o observaţie de făcut. „A rămas obiectiv naţional esenţial” după întregirea frontierelor la est.

Reluă lectura. *Când Sir Reginald Hoare a părăsit România, în 1941, a declarat că 80% din populaţia României nutreşte sentimente* pro *Aliate. De atunci, înăsprirea exploatării germane s-a produs continuu şi, de aceea, este greu de crezut că simpatia fundamentală a românilor s-ar fi întors de la Aliaţi către germani. Pe de altă parte, este la fel de adevărat că nu e greu de observat înmulţirea semnelor de rea-voinţă ale românilor faţă de*

opresorii lor germani. Aceasta nu este doar din cauza măsurilor poliţieneşti şi a controlului german. Ceea ce a prevenit până acum izbucnirea unor manifestări deschise împotriva Germaniei a fost frica predominantă a românilor faţă de Rusia. Dar aceasta nu-i va împiedica de a se folosi de prima ocazie să-i înjunghie pe germani în spate, dacă vor fi siguri că acţiunea lor nu va fi urmată imediat de o invazie rusească. Nu trebuie să ne aşteptăm la nimic spectaculos din partea României, înainte ca situaţia din bazinul mediteraneean să se modifice în favoarea noastră într-o asemenea măsură încât să permită SOE organizarea de cât mai multe operaţii în Balcani. Aşa vom fi capabili să contracarăm teza germană potrivit căreia Marea Britanie nu va avea niciun cuvânt de spus în reconstrucţia postbelică a Balcanilor. „Măi, băiete, pe cine vrei tu să păcăleşti? Şefii tăi cei mari ştiu foarte bine care este situaţia, singurul lucru care vă trezeşte interesul în Balcani este Grecia. Ce naiba, uită-te şi tu pe hartă… de unde aperi Suezul, de la Gurile Dunării sau din Peloponez şi Creta? Dacă n-aş fi văzut documentele privind relaţiile dintre voi şi ruşi referitoare la Draja şi nu m-aş fi lămurit asupra misiunii lui de Chastelain şi nici n-aş fi ştiut de Acordul din septembrie 1941, mai că te-aş fi crezut. Dar cum ştiu despre toate, n-ai nicio şansă. A, sigur că v-ar fi interesat şi Gurile Dunării, dar a trebuit să alegeţi. Şi aţi ales ceea ce pragmatismul cu care aţi organizat lumea v-a dictat”. *Odată ce s-a ajuns în această etapă, moment în care posibilitatea înfrângerii Germaniei va deveni un factor mult mai palpabil, în condiţiile în care se va putea găsi o bază de lucru cu colaboratori din interiorul ţării, vor exista posibilităţi considerabile ca românii să-şi asume riscurile implicate de cooperarea cu noi. Luând în considerare ceea ce am putea face într-o asemenea eventualitate, trebuie să avem în minte următoarele principii fundamentale pentru activitatea SOE aşa cum au fost ele expuse de către A/D 3 în lucrarea* Scopurile şi activităţile SOE: *„Experienţa ne-a arătat că nu este suficient să creăm în ţările ocupate organizaţii izolate de rezistenţă pasivă şi sabotaj. Este*

adevărat că dacă SOE îşi concentrează atenţia asupra acestui lucru, ar fi posibil pentru asemenea mici organizaţii să execute acţiuni de sabotaj de amploare redusă. Dar pentru a obţine sprijin din toate părţile şi a determina marea masă a populaţiei să facă faţă consecinţelor pe care rezistenţa în faţa germanilor le poate genera este esenţial ca populaţia să fie convinsă că merită toată osteneala să se opună şi că victoria Aliaţilor le va aduce ceva mai bun decât acceptarea Noii Ordini, pe care altminteri ar putea să o perceapă ca fiind cea mai uşoară cale. Aceasta poate fi făcută doar susţinând câteva grupări sau facţiuni ale căror programe interne ar putea întreţine speranţele oamenilor că aspiraţiile lor naturale pot fi realizate prin înfrângerea Germaniei. Din acest motiv orice organizaţie secretă, subversivă, trebuie să fie parte a şi să fie asociată cu mişcări politice mult mai deschise. Organizaţiile secrete subversive trebuie să fie recrutate, în cea mai mare parte, din rândurile acesteia şi să constituie mijlocul de acţiune în mâinile celor care conduc mişcarea. Acest lucru împrumută activităţilor SOE o notă politică, făcând imposibilă departajarea acţiunilor clare de sabotaj de viaţa politică a ţării". Aplicând aceste principii la situaţia României, rezultă că singura organizaţie politică importantă din ţară prin intermediul căreia sperăm să ne atingem scopul este Partidul Naţional-Ţărănesc sub conducerea lui Maniu. Într-adevăr, în primăvara trecută, Maniu ne-a trimis vorbă că ar dori să organizeze o revoltă în România pentru a răsturna guvernul Antonescu şi că are sprijinul armatei. Maniu ne-a spus că, înainte de a-şi asuma responsabilitatea pentru o asemenea acţiune, şi pentru a reuşi să-şi ralieze masele, are nevoie de o promisiune din partea guvernului britanic, cum că, în eventualitatea colapsului german pe Frontul de Est, România nu va fi invadată de către sovietici. Foreign Office, după ce a discutat cu ambasadorul sovietic, a ajuns la concluzia că ar fi imposibil să facem o asemenea promisiune, şi astfel această chestiune pare să fi ajuns într-un punct mort. Recent, Maniu ne-a informat prin unul

dintre contactele noastre din Lisabona că va trimite un emisar, probabil cu intenţia de a negocia cele de mai sus. Desigur, aceasta nu exclude cu totul posibilitatea de a veni el însuşi. A făcut chiar câteva tentative, dar niciuna dintre ele nu s-a finalizat, probabil din cauza dificultăţilor tehnice.

Întrerupse lectura lungului document şi ceru să i se aducă un prânz frugal, lăsând plăcerea unei mese copioase pentru cină. Odată cu ingurgitarea ultimilor dumicaţi, auzi şi cele mai noi ştiri de pe frontul intern aduse de acelaşi Nicuşor Stănescu. „E îmbulzeală la Palat. Au năvălit şi peste domnul Mareşal. Maniu i-a cerut lui Sănătescu, care avea o întrevedere cu Regele, să-i aranjeze o audienţă la Majestatea Sa pentru a rezolva problema alcătuirii guvernului ce ar urma să preia conducerea după răsturnarea Mareşalului. Iar la Mareşal s-au prezentat Gheorghe Brătianu şi Ion Mihalache, cărora le-a spus că nu demisia sa este soluţia, ci…" „Da, ştiu" – îl întrerupse directorul general – „ci înfrângerea ruşilor în faţa Focşanilor. Şi, ştii ceva, are dreptate. Cu Occidentalii care nu ne-au garantat în faţa ruşilor, singurul lucru la care putem spera este oprirea lor acolo. Doar aşa putem spera să ne recunoască condiţiile. Dacă nu cumva şi Mareşalul îi aşteaptă pe anglo-americani", încheie directorul general. „Aceleaşi idei – continuă şeful Grupei politice – le-a expus Antonescu şi lui Mihalache, care, plecând de la Preşedinţie, s-a grăbit să ajungă acasă la Mihai Popovici, unde s-a reunit cu restul conducerii. E fierbere". Căzură de acord că era cazul să aibă grijă nu doar de Serviciu, ci şi de familiile lor şi de ei. Se aplecă din nou asupra documentelor SOE.

Din cauza incapacităţii Foreign Office de a-i oferi lui Maniu ceea ce el speră, poziţia pe care, pe cale de consecinţă, putem fi împinşi de relaţia cu potenţială opoziţie a României la Axă poate deveni una cu grave implicaţii pentru Guvernul Majestăţii Sale. „Ha, ha, ha! râse el gâlgâit. O instituţie a Guvernului Majestăţii Sale împotriva… guvernului Regelui George al VI-lea. Da, se

mai întâmplă şi aşa. Sunt lucruri în care un guvern nu se poate implica ca să le rezolve şi atunci apărem noi. Acele lucruri incompatibile cu oficialităţile sunt îndeplinite, iar obiectivul atins. Peste ani – îşi zise – nu mai contează cine şi ce a făcut, decât poate numai pentru savanţi, ci doar dacă sarcina a fost realizată şi cu ce consecinţe”. *Efectul negativ al unei asemenea crize asupra sentimentelorpro-Aliate ale românilor nu poate fi subestimat şi astfel devine de cel mai mare interes a examina încă o dată poziţia pentru a evita o asemenea evoluţie, aceasta putând însemna anularea tuturor încercărilor viitoare de a-l folosi pe Maniu pentru scopurile pe care le avem în vedere*. „Evident că s-au acomodat, de l-au mai ţinut pe Maniu în priză încă doi ani”. *O recentă convorbire cu unul dintre membrii de bază ai Foreign Office a scos la iveală faptul că respectivul nu părea să se fi gândit prea mult dacă e de dorit ca Maniu să fie scos sau nu din ţară. Poate fi el considerat drept conducător al unei Mişcări de Eliberare Româneşti? Dacă da, cât de departe este pregătit Guvernul Majestăţii Sale să meargă pentru a-i satisface cererea ca Aliaţii să-i promită că România nu se va confrunta cu o invazie rusească?* „Groaznic, se gândi el. Indiferent de ce-ar fi decis Maniu, englezii, diferitele lor servicii care lucrau în domeniul relaţiilor externe, diplomatice sau nu, nu ajunseseră la un punct de vedere comun nu faţă de Maniu, ci faţă de mişcarea de rezistenţă din România. Ba nu, se contrazise, căci ne băgaseră în sfera de interes a Rusiei. E adevărat, SOE încerca să salveze aparenţele, dar nu de dragul nostru, ci pentru a-şi atinge scopurile”. *Presupunând că este imposibil să oferim o asemenea promisiune, care ar fi consecinţele asupra lui Maniu şi asupra opiniei publice din România? Când abordăm acest subiect dificil trebuie să avem câteva chestiuni principale în minte. Două căi ne sunt deschise: a) să lăsăm evenimentele să-şi urmeze cursul neabătut şi să-i permitem lui Maniu să iasă din ţară şi b) să-i trimitem un mesaj anunţându-l că noi considerăm prezenţa lui în România de o mai mare importanţă faţă de ieşirea lui, din*

moment ce ne bazăm pe el să-şi îndeplinească promisiunea de a organiza înlăturarea lui Antonescu şi revenirea României la politica ei anterioară, atunci când condiţiile vor fi prielnice. „Interesant, ei nu trebuie să-şi ţină promisiunile, dar Maniu, da. Logica în cazul marilor puteri este o chestiune specială, funcţionează numai atunci când vor ele”.

Se ridică de la birou şi mai făcu câţiva paşi prin încăpere. Amorţise pe scaun. Îşi aprinse o nouă ţigară şi reflectă un timp la documentele citite. Efortul din ultimele zile de a le parcurge fusese făcut în detrimentul analizei. îi era clar că, dacă în 1942 englezii aveau păreri diferite asupra atitudinii ce trebuie adoptate faţă de Maniu, după aproximativ un an ajunseseră la concluzia că partizanul cel mai bun al celor care susţineau că nu trebuie adoptată o anumită poziţie în cazul Sfinxului era chiar Maniu. Cei de la Foreign Office erau legaţi de mâini şi de picioare prin tratatul politic cu Rusia sovietică, iar SOE dorea o mică portiţă pentru a-şi atinge scopurile de inducere în eroare a germanilor. Stinse ţigara şi reveni la hârtiile „lui”.

În favoarea lui a) pot fi avansate următoarele argumente:

I) Maniu ar fi de mare valoare dacă ar putea vorbi în libertate;

Îi) el îi poate aduna pe toţi românii din străinătate în jurul său, creând astfel o importantă opoziţie care, fără îndoială, se va impune atenţiei în interiorul ţării; *iii) el poate deschide negocieri directe cu ruşii dacă este recunoscut de către Guvernul Majestăţii Sale şi de SUA. În favoarea lui b) trebuie luate în considerare următoarele argumente*: *i) Maniu este un om bătrân care nu poate suporta oboseala unui zbor traversând Africa spre Anglia*; *îi) nu are niciun fel de cunoştinţe asupra metodelor de lucru – politice şi de altă natură – ale Naţiunilor Aliate*; *iii) în afara limbii materne, el nu vorbeşte nicio altă limbă bine, cu excepţia celor germane şi maghiare, prin urmare aici, în Anglia, ar fi complet depăşit*; *iv) dacă Guvernul Majestăţii Sale nu-l recunoaşte şi nu-i face promisiuni în*

privinţa Rusiei, călătoria sa ar fi inutilă şi se pot produce daune aproape ireparabile încercărilor noastre viitoare de a desprinde România de Axă. Iar propaganda inamică nu va întârzia să ia iniţiativa în urma producerii unei asemenea crize în negocierile noastre cu Maniu. Desigur, ar exista şi o alternativă pentru Maniu, anume trimiterea unui reprezentant acreditat. În vreme ce Maniu, dacă ar părăsi ţara, nu s-ar putea reîntoarce decât după declanşarea unei lovituri de stat, reprezentantul său poate, fără probleme, să revină, după ce va fi primit punctele noastre de vedere pentru a fi transmise şefului său. Aşadar, chiar dacă liderul opoziţiei române ar fi adoptat o poziţie clară în favoarea plecării, britanicii ar fi găsit nu unul, ci patru motive pentru a-l face să se răzgândească.

Dacă niciuna dintre aceste alternative nu este aleasă în final, trebuie transmis lui Maniu, la cea dintâi ocazie, că nivelul compensaţiei pe care-l vor arăta Naţiunile Aliate României la conferinţa de pace va depinde, în cea mai mare măsură, de partea activă pe care România o va lua acum în blocarea funcţionării maşinii de război germane. În *timp ce scrisorile de protest către Antonescu reprezentau dovezi lăudabile ale analizelor corecte efectuate de Maniu asupra consecinţelor periculoase pe care politica Mareşalului le antrena pentru România, ele sunt – neînsoţite de vreun efort de a pune în practică ceea ce susţine Maniu – insuficiente din punctul nostru de vedere. În mod similar, nu va fi considerat de prea mare ajutor să laşi cooperarea activă pentru ultimul minut, atunci când,* „hai că-i drăguţ, individul!” – *Grand Finale al efortului de război al Naţiunilor Aliate va fi pus toate problemele dincolo de orice îndoială. Un asemenea mesaj* – continua autorul raportului – *ar putea veni cel mai bine de la românii care sunt în situaţia de a cunoaşte ei înşişi punctul de vedere al Aliaţilor în asemenea chestiuni şi care se bucură de încrederea lui Maniu, cum ar fi: dr. Cornel Bianu, în Londra, Carol Davila, la New York, şi Nicolae Dianu la Lisabona. Această ocazie trebuie, de asemenea, folosită pentru a-i sublinia că se consideră a fi de o*

importanţă maximă stabilirea unei legături fără fir cu Londra. Lui Maniu i s-a trimis, în aprilie, un aparat radioemisie şi un cod, dar până acum nu le-a folosit. O asemenea linie de comunicaţie s-ar dovedi de o valoare deosebită pentru: *a*) *pregătirea unui comitet de recepţie* („aşa cum a fost în cazul lui de Chastelain, adică de tot râsul!”); *b*) *transmiterea către noi a unor sugestii folositoare privind propaganda*; c) *transmiterea informaţiilor care interesează acţiunile SOE şi d*) *coordonarea eforturilor şi transmiterea instrucţiunilor pentru colaboratorii din interiorul ţării. O nouă ofertă de a-l aproviziona pe Maniu şi cele 64 de organizaţii ale sale din ţară cu bani, manifeste, şi mai târziu, dacă se doreşte, cu arme şi explozivi, poate fi luată în considerare. Desigur, ar fi ideal să avem un ofiţer britanic în interiorul României care să acţioneze ca un om de legătură, dar asemenea evenimente pot fi luate în considerare ca posibilităţi practice la o dată ulterioară. Socotim că toate ch*estiunile *ridicate în acest document ar trebui luate în considerare cât mai urgent, în vederea elaborării unui punct de vedere care să ne servească drept ghid pentru viitoarele acţiuni în România*.

Asta era situaţia în noiembrie 1942. Aproape că regreta acele vremuri. Dădu deoparte câteva hârtii, asupra cărora îşi promisese să revină căci erau lucruri interesante, de pildă vizita lui frate-su la Istanbul sau minuta unei convorbiri între von Papen şi Ică Antonescu, ştiut fiind că germanul se implicase în nişte tentative de negocieri cu Aliaţii, şi se opri la o notă intitulată simplu *Roumania*, elaborată în preziua închiderii încercuirii la Stalingrad. Se gândi că era cu adevărat uimitor că lucrurile semnificative pentru România, indiferent de originea lor, se produceau deodată sau la scurt timp unul de celălalt. Ca şi cum cineva se îngrijea de asta. Parcursul notei era de la D/HV către CD.

Politica SOE privind România, cu care ZP a fost de acord [„iarăşi ăsta, nu voi şti niciodată cine se ascunde în spatele acestor iniţiale!”], *a fost consecventă în favoarea*

lui Miron, ca fiind singurul om din ţară care are suficientă greutate şi sprijin pentru a răsturna actualul guvern progerman. Mai auzise asta şi nu doar o dată. Cu toate acestea, nu s-au împiedicat în faţa staturii lui Maniu şi şi-au urmărit scopurile. *Totuşi, Miron nu este un om de acţiune şi, deşi numele său înseamnă foarte mult, am fost deseori stânjeniţi în eforturile noastre de a obţine rezultate concrete în România de faptul că, în mod evident, are puţini sublocotenenţi care să fie activi. În permanenţă l-am presat pe Miron să trimită un reprezentant la Istanbul şi chiar de vreo două ori a părut posibil ca Miron însuşi să părăsească ţara. Înainte ca armatele române să pătrundă în Rusia, am stabilit o legătură fără fir între Istanbul şi Bucureşti şi am creat o organizaţie de sabotaj destul de dezvoltată. Toate acestea au luat sfârşit atunci când cei doi agenţi importanţi ai noştri au fost arestaţi*. „Păi, ce credeai, stimabile, că-i las să zburde în libertate?! Nu i-am trimis la Curtea Marţială, nici pe Popovici şi nici pe Georgescu, pentru spionaj. Ba mai mult, i-am protejat de germani, căci le voiau capul. Şi chiar şi din puşcărie au putut coresponda cu voi. Şi ce puşcărie era aia când jucau cărţi cu gardienii şi pe Rică îl vizita nevasta?! Ca şi grupul de Chastelain în zilele astea... Dar fără neveste”. *De atunci, principalele noastre eforturi au fost îndreptate spre restabilirea legăturii fără fir şi, chiar în aprilie 1942, am reuşit să-i trimitem lui Miron un radioemiţător şi cifru. Acesta nu a funcţionat niciodată, din moment ce agentul care l-a introdus în România a fost mai târziu arestat la Budapesta şi am presupus că lui Miron i-a fost frică să-l folosească. Ştim de cel puţin şase luni că Miron era nerăbdător să intre în legătură cu Aliaţii pentru a afla care sunt termenii* [armistiţiului], *pe care am fi pregătiţi să-i înaintăm în cazul organizării unei lovituri de stat militare. Miron ne-a spus că el ar putea să organizeze o lovitură de stat pentru că dispune de un considerabil sprijin militar, inclusiv generalul Iacobici, fostul şef al Marelui Stat Major*. „Ceea ce-i de-a dreptul caraghios e că Iacobici nici n-a fost băgat în seamă de Maniu şi ai lui în toată această tevatură

din ultimele luni. Şi cică se baza pe susţinerea lui". *Termenii de care întreabă Miron sunt vag definiţi, dar este clar că el cere ca frontierele româneşti să fie garantate de Aliaţi înainte de invazia rusească. ZP a mers mai departe de atât abordându-l pe Maiski şi înmânându-i un aide-mémoire cu speranţa că poate fi de folos să-l punem pe Miron în contact direct cu ruşii. În cel mai adevărat stil rusesc, nici până în ziua de azi nu am primit vreun răspuns de la Moscova, deşi ZP a revenit cu un al doilea aide-mémoire, legând această problemă de intenţia de a distruge toate rafinăriile de petrol româneşti importante. Aceasta se petrecea în mai 1942.* „O, ce vremuri! Era mai tânăr cu doi ani, neînsurat, şi frontul era departe".

Este evident – citi el în continuare – *că nu ne putem aştepta ca Miron să organizeze cu adevărat o lovitură de stat, până când nu-i sunt acordate asigurări satisfăcătoare. Succesul recentei ofensive aliate* [nordul Africii, noiembrie 1942] *a creat în mod evident o bună impresie lui Miron şi susţinătorilor săi şi de aceea este de un interes deosebit mesajul pe care l-am primit recent de la el. Esenţa mesajului primit de la Miron – care ne-a fost adus de un curier francez la Istanbul şi care parţial era cifrat şi parţial în clar – era următoarea*: *1*) *Miron, de conivenţă cu Dinu Brătianu, şeful Partidului Naţional Liberal, doreşte să trimită reprezentanţi la Londra pentru convorbiri cu guvernele aliate*; *2*) *nu au fost de acord cu măsurile luate de guvernul român care a acţionat numai după directivele germane. Ei plănuiesc o acţiune concertată la momentul oportun*; *3*) *această acţiune ar putea avea câteva faze*: *a*) *organizarea la Londra şi la Washington a Mişcării românilor liberi*; *b*) *organizarea în România a grupurilor militare apte de acţiune*; c) *identificarea mijloacelor ce vor fi trimise în România în caz de acţiune militară*; *d*) *efectuarea unui schimb de vederi asupra cererilor celor două partide*; *4*) *ar dori să ştie dacă Guvernul Majestăţii Sale priveşte favorabil o asemenea iniţiativă*; *5*) *mesajul conţinea declaraţia surprinzătoare că Aurel, adevăratul şef al guvernului, este de acord cu acţiunea propusă de Miron*

şi Brătianu. „Că Aurel este Ică Antonescu e dincolo de orice îndoială, că şi-a manifestat acordul – nu mă miră. De la el te poţi aştepta la orice, nu s-a dus câteva luni mai târziu la Mussolini cu propunerea de a părăsi Axa teutonică în favoarea uneia latine? Că Miron e Maniu e sigur, dar de ce bătrânul Brătianu nu se «bucură» de un nume de cod – nu înţeleg. Simpla alăturare a lui Miron de Brătianu duce la deconspirarea lui Maniu". Apoi se gândi că, în fond, era treaba lor.

În cursul întrevederii pe care am avut-o cu dvs. ieri după-amiază, s-a căzut de acord că nicio decizie majoră nu poate fi luată până când nu ni se prezintă Planul Strategic, în prezent în curs de pregătire, care, evident, va afecta major planurile şi politica noastră în Balcani. Din această cauză, sperăm că ni se va permite să-l consultăm cât mai curând posibil. Cu toate acestea, cred că putem pregăti terenul cu folos, împreună cu ZP, şi să le subliniem necesitatea unei politici definitive care să fie formulate în lumina deciziilor fixate prin Planul Strategic. Dacă, de exemplu, se decide că Aliaţii vor invada sud-estul Europei, o lovitură de stat militară în România va fi de toată importanţa. Dacă, pe de altă parte, Aliaţii intenţionează să invadeze vestul Europei, niciun fel de ajutor militar nu o să fie trimis concomitent în sudul Europei, iar SOE o să fie însărcinat mai degrabă cu aducerea la îndeplinire a misiunii sale de sabotare a căilor de comunicaţii, decât să ajute popoarele din sud-estul Europei să pregătească terenul pentru înaintarea Aliaţilor. În cazul României, cel mai important este ca ZP să înţeleagă că niciun român, nici chiar Miron, nu este pregătit să-şi asume riscul răsturnării prezentului regim dacă, în schimb, singurul lucru pe care-l va primi va fi invazia rusească. „Asta-i, băiatule, te-ai prins! Maniu (dar nu doar el!) dorea o garanţie de la voi, pe care nu puteaţi să i-o daţi, îndreptându-l în schimb către Moscova, dar nici nu a vrut să audă de asta timp de aproape doi ani. Acum, în schimb, cu ruşii la porţi, doreşte să acţioneze. Şi tot fără garanţii. Că voi v-aţi atins scopul e clar, dar ce speră Miron al

vostru?” Se gândi că era foarte complicat. *Frica lor de Rusia este chiar mai mare decât sila faţă de Germania*, suna ca o concluzie pe care şi-ar fi putut-o însuşi orice român întreg la mine, cu excepţia celor câteva sute de comunişti.

Aşa cum v-am menţionat la telefon azi-dimineaţă, cred că dacă această problemă este ridicată de mine la nivelul Orme

Sargent – Dixon ne vom întâlni numai cu obişnuita atitudine negativistă şi vor fi ridicate nenumărate motive pentru a nu întreprinde vreo acţiune. De aceea este imperios să discutăm personal cu Sir Alexander Cadogan pentru a afla dacă Guvernul Majestăţii Sale este pregătit să avizeze favorabil tratativele cu Maniu. Pot adăuga că au fost luate şi alte iniţiative din partea lui Maniu, dar una de un interes cu totul deosebit a fost recent respinsă de către ZP. Aceasta era propunerea că Lugoşianu – fost secretar de stat, fost ministru la Roma, co-proprietar al celui mai mare ziar din Bucureşti şi un susţinător apropiat al lui Miron – doreşte să plece la Stockholm pentru convorbiri cu Guvernul Majestăţii Sale. Acesta este mai degrabă un indiciu că Miron şi susţinătorii săi fac eforturi considerabile pentru a păstra legătura cu noi, şi de aceea este mult mai important ca ZP să realizeze că prin atitudinea lor negativă pot foarte uşor face imposibilă o reacţie satisfăcătoare din partea României. Şi, cu toate astea, zise în sinea lui, semnalele din partea nu numai a lui Maniu, dar şi a noastră, dovedeau că, în anumite condiţii, am fi înţeles să acţionăm. „Iar acum unii sunt dispuşi să acţioneze şi în lipsa acelor condiţii, adică a garanţiilor occidentale”. Occidentalii aveau însă circumstanţe atenuante: nu-i aveau vecini pe ruşi, voiau să câştige războiul cu pierderi umane cât mai mici şi doreau să-şi păstreze sferele de influenţă. „Ceea ce se-ntâmplă dincolo de ele vor mai vedea, zise cu amărăciune. Uită-te la polonezi, britanicii au intrat în război pentru ei, în primăvara lui ’40 erau gata să le bombardeze ruşilor câmpurile petrolifere din Caucaz, apoi s-au aliat cu ei şi

acum se uită cum ruşii se uită cum germanii îi distrug pe polonezi. Asta-i politica celor pe care-i aşteptăm să ne apere de ruşi”. Surprizele nu se opreau însă aici.

Între hârtiile din dosarul *SOE WAR DIARY 44, MIDDLE EAST AND BALKANS* (*September – December 1942*) identifică mai multe documente referitoare nu la unu, ci la cinci mesaje de la Maniu către SOE. Primul dintre ele ajunsese la Istanbul în săptămâna 10 – 17 noiembrie 1942, prin intermediul valizei diplomatice franceze, şi pe baza lui fusese elaborată nota anterioară. Dar ceea ce nota trecea sub tăcere, dintr-un motiv sau altul, era o anume doză de neîncredere în veridicitatea mesajului venit din partea lui „Miron”. *Londra a transmis la Cairo că Foreign Office a primit un mesaj strict secret relativ la propunerea britanică făcută lui Maniu că noi o să formăm o alianţă cu România, dacă armata română se retrage în interiorul vechilor frontiere*. Imediat îşi dădu seama ce i-a deranjat pe cei de la Foreign Office: asigurarea vechilor frontiere, adică a celor din 1939. *Londra este încrezătoare că vreo astfel de asigurare nu a fost dată de către SOE, şi Cairo a confirmat că nimic de acest gen nu i-a fost transmis* [lui Maniu]. Şi, în continuare: *Bursan care a sosit la Istanbul* [după primirea primului mesaj de la Maniu] *a confirmat faptul că Mihai Antonescu fusese cucerit de ideile din mesaj*.

Venirea lui Bursan în oraşul de pe malurile Bosforului nu fusese determinată numai de afaceri: aducea cu sine al doilea mesaj de la Maniu. Potrivit lui Bursan, *Maniu e mai convins ca oricând de victoria finală a Aliaţilor şi este gata să sacrifice totul, inclusiv viaţa, pentru a asigura eliberarea României de sub Axă. A adăugat că are un avion şi un pilot gata să părăsească ţara şi ne-a întrebat ce aranjamente trebuie făcute cu turcii în cazul în care aterizează forţat în Turcia. El i-a spus lui Bursan că intenţionează să părăsească ţara împreună cu locotenenţii săi numai dacă* [„e clar, voia să le forţeze mâna, dar educaţia iezuită a Sfinxului s-a lovit nu de firile inflexibile austriece de la Viena, ci de cineva pentru care albul putea

fi în acelaşi timp orice altă culoare naturală. A crezut că mai are de-a face cu cei care din cauza ochelarilor de cal pe care-i purtau n-au fost în stare să salveze imperiul, când colo voia să le forţeze mâna celor care timp de două secole conduseseră lumea. Putea izbândi doar dacă interesele lui coincideau cu ale lor. Or n-a fost aşa.”] *Aliaţii vor garanta frontierele României din 1939 şi vor recunoaşte guvernul român din exil pe care propune să-l formeze şi-l vor accepta ca reprezentant al ţării la conferinţa de pace. Este gata să acţioneze chiar acum, dar nu doreşte să înlocuiască actuala ocupaţie germană cu una rusească* [izbucni în râs, „păi, chiar asta-i pe cale să facă acum!”]. *Bursan ne-a raportat că arătându-le lui Maniu şi Brătianu nota noastră din 20 august* [rămânea s-o caute când avea mai mult timp, nu era în dosarul din faţa lui şi nici nu-şi amintea s-o fi citit], *primul a spus „situaţia este într-adevăr gravă”, iar cel de-al doilea „s-a făcut alb la faţă cum e hârtia”. Londra a răspuns că* [această reacţie] *este extrem de interesantă şi de încurajatoare şi că va înainta chestiunea către Foreign Office*. La rândul lui, oficiul SOE de la Istanbul *nutrea speranţa că Foreign Office va lua cât mai repede o decizie şi accentua asupra necesităţii ca Maniu însuşi să părăsească ţara, pentru că trimiterea unui reprezentant va genera probabil o dispută în legătură cu conducerea mişcării de la Londra. Semnale de recunoaştere au fost trimise la Istanbul, în cazul în care Maniu se decide să plece cu avionul*. Cel mai mult îi plăcuse chestia cu lupta pentru putere. Adică nu ea în sine îi plăcuse, căci vădea tare naţionale greu de depăşit, ci faptul că englezul înţelesese unul dintre „motoarele” mersului înapoi la români – „de ce el şi nu eu?!” sau „de ce pe el şi nu pe mine!?” De fapt îi spusese şi Mareşalului că toţi cei trimişi cu misiuni în exterior vor sfârşi prin a se ciondăni pe ciolan. „Şi ce vrei să fac? se răţoi acesta, să trimit numai militari precizându-le misiunile? Nu-i bine!” Căzură de acord că nu puteau decât să spere că trimişii în Occident se vor ridica deasupra trăsăturilor neamului din care se trăgeau. Şi acu’ constată că şi alţii descoperiseră

acest lest. Şi britanicii nu erau singurii, germanii pricepuseră şi ei această „întrecere”.

Întoarse pagina şi constată că se afla în faţa celui de-al treilea mesaj de la Maniu către englezi. *A fost primit prin Gafencu la Berna. Era menţionat că dacă ar putea fi iniţiate operaţiuni militare aliate, posibil cu cooperarea Turciei în Tracia, pentru eliberarea Europei de Sud-Est (prin aceasta asigurând securitatea Balcanilor şi prevenind preeminenţa rusească după război), România va fi pregătită să încheie o pace separată cu Rusia. Mesagerul lui Maniu (al cărui nume este Grigore Popescu, un bancher care vizita Elveţia) a adăugat că, la o recentă şedinţă de Cabinet, Mihai Antonescu a susţinut retragerea trupelor române şi că mareşalul Antonescu a fost de acord ca acest punct de vedere să fie menţionat pe de-a-ntregul în stenogramă. În mod deosebit, Maniu i-a cerut lui Gafencu să încerce să pună capăt disensiunilor dintre românii din Londra. Desigur, a fost dificil să expediezi un mesaj înapoi lui Maniu, dar, în final, s-a stabilit ca Chaulmontet să preia un mesaj verbal şi să-l comunice lui de Weck care este 100% pro-britanic. La 22 decembrie, Berna a telegrafiat că Gafencu a primit de la Maniu un mesaj destul de pesimist, în care întreba dacă Aliaţii pot da asigurări satisfăcătoare privind viitorul României. Gafencu i-a răspuns cerându-i lui Maniu să fie mai exact atât în ceea ce priveşte asigurările solicitate, cât şi contraoferta lui. Gafencu consideră linia lui de comunicare sigură (Maccaffery suspectează că el comunică prin intermediul unei valize diplomatice prietene), dar chiar şi aşa, aceasta poate fi periculoasă din moment ce Gafencu nu foloseşte un cifru sau cod, ci cel mult fraze aluzive. Berna a ridicat din nou vechea chestiune a achitării unei sume din banii lui Gafencu din Anglia, pentru a recompensa eforturile sale. Londra a răspuns că se va consulta cu Foreign Office.* Într-adevăr, şi el l-ar fi recompensat pentru faptul de a fi mijlocit schimbul de scrisori din acel moment, dar şi pentru contactele ulterioare şi negocierile duse cu Aliaţii, dacă ar fi putut. Dar nu credea că englezii, zgârciţi cum îi

ştia, l-ar fi recompensat pe fostul ministru de la Moscova, deşi din textul abia citit rezulta că erau banii lui Gafencu. Problema spinoasă, dacă nu chiar insurmontabilă, era împăcarea celor de la Londra, ştiut fiind că ei reprezentau tendinţe diferite şi că toţi erau cu nasul pe sus, altfel spus „personalităţi puternice”.

Al patrulea mesaj – continua sinteza din *Jurnalul de război al SOE – a fost adus de Ion Christu, fost membru al Consiliului de Miniştri, care a sosit la Istanbul la 1 decembrie, ca şef al delegaţiei economice române, pentru a negocia un tratat comercial româno-turc. Christu îl văzuse pe Maniu la 25 noiembrie când ultimul era într-o stare de spirit bună, dar şi-a exprimat îndoielile privitoare la Bursan, care este acum la Istanbul, spunând că acesta nu este autorizat să vorbească în numele său şi că ar trebui evitat întrucât este periculos*. Ajunseseră, probabil, la urechile naţionalilor cele câteva vizite pe care Bursan i le făcuse, din care cel puţin una fusese la cererea englezilor, dar Maniu şi apropiaţii săi nu aveau de unde şti acest lucru. „În Bucureşti nu poţi ţine nimic secret!”, zise el, nemaiputând ţine socoteala de câte ori fusese beneficiarul acestei trăsături de caracter naţionale. *În schimb, Chr*istu *este autorizat să vorbească în numele lui Maniu. Cu toate acestea, el nu are un mandat precis, dar i s-a cerut, în septembrie, să facă o călătorie în străinătate ca trimis al lui Maniu, cu misiunea de a încerca să-i unească pe toţi românii*. Se gândi că ar trebui scrisă o istorie nu a cauzelor disensiunilor şi a diferitelor grupuri, ci a încercărilor de unificare a acestora.

Reveni la text. *El a confirmat că Maniu conduce o organizaţie puternică, extinsă în întreaga ţară, dar în ceea ce priveşte cererea noastră de acţiune în România, Maniu a declarat că numai două forme sunt posibile şi anume: 1) distrugeri şi sabotaje sau 2) rebeliune militară. Maniu nu o consideră pe niciuna din ele potrivită, din moment ce prima ar putea avea ca singur rezultat creşterea supravegherii şi a represaliilor germane, iar germanii pot să-şi întărească strânsoarea economică, ceea ce nu poate*

fi în interesul Aliaţilor. Ultima acţiune nu este recomandată atâta timp cât armata română este mai prost aprovizionată şi mai slabă decât armata ungară concentrată la frontieră. Christu a confirmat că Maniu a avut succes în a convinge toate partidele şi personalităţile influente să abandoneze diferenţele politice şi personale astfel încât să se prezinte ca un front unit pentru acţiune atunci când – de conivenţă cu noi – va considera că a sosit momentul oportun. Christu a confirmat că partizanii lui Maniu sunt Cretzianu, Radu Cruţescu, Vişoianu, Lugoşianu, Savel Rădulescu, N. Caranfil şi alţii despre care Gheorghiu o să ne spună. Nu crede că este adevărat că Mihai Antonescu ar fi ajuns la o înţelegere cu Maniu. Maniu era în favoarea plasării oamenilor săi în posturi diplomatice în străinătate, dar Cruţescu şi Cretzianu au declarat că o să accepte numai pentru ca, odată ajunşi în străinătate, să demisioneze. „E, uite, Cretzianu e de zece luni la post, la Ankara, şi n-a mai demisionat. A îndeplinit atât mandatul pe care i-l dăduse Maniu, cât şi pe cel cu care-l însărcinase Mareşalul”. *Christu a plecat cu delegaţia la Ankara în aceeaşi noapte, 2 decembrie, dar de Chastelain speră să-l vadă pe 11 decembrie, când*

Christu se aşteaptă ca reacţia Londrei la mesajul său să-i fie făcută cunoscută.

La povestea legată de cel de-al patrulea mesaj nu avu decât un comentariu: de la Ică te puteai aştepta la orice. Deşi tânăr, era hârşit în machiavelicuri şi nu se-nţeleseseră deloc rău în cele câteva ocazii în care colaboraseră.

În faţa lui se întindea acum cel de-al cincilea mesaj al Sfinxului către englezi. *Cel de-al cincilea mesaj a fost primit prin Gheorghiu, un cunoscut expert român în probleme petrolifere, bine cunoscut lui Masterson, care a sosit cu misiunea economică pentru a negocia achiziţionarea acţiunilor societăţii Unirea şi care l-a văzut pe Maniu la 22 noiembrie. Gheorghiu a transmis următoarele ca venind din partea lui Maniu şi a lui Nicolae Caranfil, fost ministru al Aerului şi preşedinte al Societăţii anglo-române din România: sentimentele majorităţii*

zdrobitoare a românilor sunt de simpatie faţă de Aliaţi, dar ei trăiesc într-o mare frică faţă de intenţiile ruseşti. Ministrul german la Bucureşti l-a informat pe Antonescu că, îndată ce apar probleme în România, îi vor lăsa pe unguri, pe bulgari şi pe cei din Garda de Fier să acţioneze. Îşi aminti, era în zilele Stalingradului, când, în urma dezastrului de la Cotul Donului şi din Stepa Kalmukă, tensiunea în relaţiile româno-germane atinsese cote extreme, Mareşalul luându-se de piept cu întreaga conducere a Reich-ului, pentru ca după ceva timp, să-i ordone lui Sănătescu să organizeze retragerea resturilor armatelor 3 şi 4 din fundurile Rusiei. Nici germanii nu stătuseră cu mâinile în sân, spionii săi din Germania informându-l despre „dispariţia" lui Sima din lagăr. *Böhm, un înalt oficial al Gestapo, a sosit în România pentru a-i lichida pe liderii opoziţiei şi pe cei mai importanţi simpatizanţi ai Aliaţilor în caz de probleme, iar numărul agenţilor Gestapo din România era estimat la 20.000.* Sigur că nu era aşa, nici pe departe. Nu putea nega că nu acţionau agenţi germani, dar nu la nivelul miilor, şi oricum şi el, şi cei doi Antonescu făcuseră în repetate rânduri scandal la Berlin. „Ce-i asta? Desfăşuraţi acţiuni de spionaj într-o ţară aliată?!" Exagerarea putea însă motiva lipsa de angajare a Opoziţiei în acţiuni decisive.

După câte se pare, Caranfil a fost ales să organizeze grupurile simpatizanţilor lui Maniu datorită abilităţii sale administrative mai mari. Maniu i-a cerut lui Gheorghiu să obţină de la noi un telegrafist şi, de asemenea, a întrebat dacă am putea schimba codul pe care i l-am trimis şi mai ales în partea cu numele proprii. Pe scurt, planul lui Maniu şi Caranfil este de a-şi plasa oamenii în poziţii-cheie, în special în ministerele de Interne, de Război, al Comunicaţiilor, ca şi la Palatul Regal. Când germanii vor fi suficient de slabi (şi se va dovedi că sprijinul Aliaţilor este posibil), această organizaţie va înlocui actualul regim, iar armata va prelua controlul. Anterior, armata va fi fost plasată în poziţii strategice favorabile. Maniu a întrebat dacă ruşii n-ar putea oferi unele asigurări oficiale cu

privire la tratamentul prizonierilor români, ca să grăbească astfel dezertarea lor. A sugerat, de asemenea, ca ruşii să fie de acord să elibereze prizonieri pentru a forma o legiune românească care să lupte pe orice alt front, dar nu pe cel de est, şi care să se întoarcă în România împreună cu Aliaţii.

Bucătăria internă a luării deciziei era surprinsă în următoarele fragmente. *Numeroase telegrame au luat în dezbatere posibilitatea prelungirii negocierilor economice în vederea câştigării de timp pentru discuţii ulterioare şi, între timp, un document a fost înaintat*

Foreign Office solicitând instrucţiuni referitoare la viitoarele operaţii în România. Deci, englezii le cereau turcilor să prelungească discuţiile, la fel şi oamenilor lor din delegaţia română, ca, între timp, Foreign Office să-şi fundamenteze un punct de vedere. Iar dacă negocierile se refereau la preluarea pachetului de acţiuni de la Unirea, lucrurile erau şi mai simple! *La 10 decembrie, SOE Istanbul a telegrafiat că Gheorghiu intenţionează să părăsească oraşul pe 14 şi că este extrem de nerăbdător să-i ducă lui Maniu răspunsurile Foreign Office la cel puţin o parte din chestiunile ridicate, dar,* menţionează în încheiere Sinteza referitoare la problema mesajelor lui Maniu de la sfârşitul lui ’42, *până la 21 decembrie nu a fost primită nicio directivă de la Foreign Office*. În fond, de ce să se grăbească să meargă în direcţia pe care scria Moscova? În plus, la acea dată, FO era în pregătirea Conferinţei de la Casablanca, unde urmau a se discuta probleme mult mai importante decât existenţa unei ţări oarecare.

Un an şi câteva luni mai târziu, la 29 martie 1944, politica britanică la care se făcea referire mai sus apărea, din nou, în toată splendoarea ei. Avea în faţă o altă notă de la un anume maior D.P. Holmes, din Ministerul de Război, GSO 2, M05 c., către, de data asta, bine cunoscutul, de asemenea, maior E.G. Boxshall. Îşi aminti, era în zilele următoare uneia dintre ultimele vizite ale Mareşalului la Führerul cancelar şi ale schimbului de scrisori între

generalul britanic Wilson, comandantul teatrului de operaţiuni mediteraneean, şi *Conducător*, acel schimb care, ajuns la urechile ruşilor, trezise reacţia de supărare a acestora. Faptul că un oarecare maior trimitea unui alt maior o corespondenţă referitoare la strategia Imperiului Britanic nu-l mai mira. Iar faptul că expeditorul nu uita să menţioneze că punctele de vedere exprimate în scrisoare nu erau oficiale, de asemenea, nu-l mai mira. Realitatea era că aceştia, aflaţi în preajma unui personaj de nivel decizional într-o anume structură, elaborau asemenea note pentru a sonda poziţiile factorilor decizionali din alte structuri. Astfel, punctele de vedere se prezentau mai întâi la nivelul „maiorilor”, iar după armonizarea lor ieşea directiva.

Dragă Boxshall, începea maiorul Holmes, *îndrăznesc să-ţi trimit câteva gânduri despre situaţia prezentă din Balcani şi despre cum poate afecta ea politica SOE. Aceasta este o abordare neoficial şi aş fi extrem de fericit dacă ai găsi ceva timp pentru a-mi comenta vederile într-o manieră cât mai critică posibil. Se pare că evenimentele recente din Balcani au modificat premisele pe care se baza directiva SEXTANT (CCS 387/3, din 5 decembrie 1943, anexa B). De pildă, generalul Wilson a cerut să se aplice cele mai ample măsuri de asistenţă partizanilor iugoslavi. Ruşii au interceptat calea ferată Odessa – Lvov pe 6 martie. Încercările germane de a restabili situaţia au fost fără rezultat şi, la 18 martie, ruşii au traversat Nistrul pe un front larg.* „Iar o săptămână mai târziu au intrat şi în România!” *De la acea dată, forţele ruseşti au continuat să preseze spre vest şi spre sud, către contraforturile munţilor Carpaţi. Frontul german de la est de aceşti munţi este acum dependent de liniile de comunicaţii ce traversează Ungaria şi România; din cauza puţinelor linii de comunicaţie rutiere şi feroviare care traversează munţii Carpaţi, cea mai mare parte a traficului va fi dirijată pe liniile Budapesta – Arad – Braşov – Ploieşti şi Budapesta – Craiova – Bucureşti. Securitatea acestor linii de comunicaţii este vitală pentru inamic şi, probabil*

acţionând după proverbul că un lucru făcut la timp te scuteşte de multă alergătură, germanii au ocupat Ungaria şi pot juca foarte bine aceeaşi carte în

România şi Bulgaria. „Corect, numai că ceea ce nu ştii tu, dragă Holmes – dialogă el cu necunoscutul maior care pregătea strategia SOE în Balcani –, este că, la întrevederea de la Klessheim, ce a premers cu câteva zile ocuparea Ungariei, Mareşalul l-a convins pe Hitler că România poate asigura liniile de comunicaţii respective şi va lupta lângă Germania până la «victoria finală». Altminteri, Antonescu ar fi împărtăşit soarta lui Horthy. Acu, dacă stau să mă gândesc, cred că, dacă germanii ar fi avut forţe suficiente, poate ar fi făcut ceea ce credea Holmes". *Probabil că resursele germane vor fi foarte mult solicitate pentru a se găsi trupele reclamate de aceste manevre, şi prin bombardamente şi acţiuni de război politic Aliaţii să fie capabili să contribuie substanţial la nota de plată a germanilor. Până în prezent, strategia noastră a vizat blocarea unui cât mai mare număr de divizii germane în Balcani, cu scopul de a retrage forţe de pe Frontul de Vest. Surprinzătoarea pătrundere rusească are un efect decisiv în promovarea acestei strategii*. Se lăsă încet pe spătarul scaunului. Dacă la Londra, pe culoarele puterii, ofensiva rusească din primăvara lui '44 apărea „surprinzătoare", îşi vor fi dat oare seama englezii cum apăruse ea la Bucureşti? Sau nu-i interesa? Se temeau pentru Grecia? Şi-o asiguraseră prin acel acord ale cărui prevederi relative la România le respectaseră cu sfinţenie. Sau nu erau siguri de ruşi?

Situaţia fiind în continuă mişcare, nu ne putem permite să ridicăm vâslele, scria Holmes. *Ruşii pot foarte bine să poarte o campanie decisivă fie de-a lungul liniei generale gurile Dunării – Galaţi – colţul de est al Carpaţilor Transilvaniei, fie/şi prin trecătorile de nord ale munţilor Carpaţi, la sud-est de Lvov. Dacă se întâmplă acestea, mi se pare că politica noastră trebuie să fie una de asistenţă a aliaţilor noştri, cu armele de care dispunem.*

Bombardamentele şi acţiunile pe tărâmul războiului

politic vor ajuta, dar n-ar putea SOE să-şi extindă activităţile pentru a cuprinde într-o campanie de sabotaje căile de comunicaţii controlate de germani din România şi Ungaria? Aceasta era, de fapt, esenţa corespondenţei către Boxshall. *Ştiu destul de bine că aceste lucruri nu pot fi aranjate într-o zi*, continuă Holmes, *şi că ele depind, în primul rând, de găsirea sau pregătirea unor agenţi potriviţi (cum este, de pildă, Apollo la Atena) şi apoi de o planificare minuţioasă. Acestea sunt punctele asupra cărora doresc atât de mult opinia dvs. Aţi putea să-mi spuneţi, în primul rând, dacă sunteţi de acord cu necesitatea unei asemenea campanii şi, în al doilea rând, ce şanse sunt ca ea să fie dusă la bun sfârşit*? Fără să cunoască întreaga corespondenţă dintre Holmes şi Boxshall în această chestiune ar fi putut să-i răspundă el în limba celor doi: *none*. Niciun fel de agenţi pe teren, mai ales după scandalul cu grupul de Chastelain. Foreign Office era cel care gestiona întregul domeniu al afacerilor externe şi domnii cu gulere tari erau foarte atenţi când venea vorba despre sfera de influenţă a aliaţilor sovietici. Doamne fereşte să-i supere!

În trecut, continua să avocăţească Holmes ideea ce bântuia pe la Ministerul de Război, *dificultăţile noastre au fost determinate de numărul mic de misiuni aeriene* [sigur, comparativ cu cele din vestul continentului], *dar, având în vedere schimbările radicale ale situaţiei, cred că este un bun prilej să putem încerca deturnarea unor misiuni aeriene din Grecia şi Iugoslavia către această nouă ţintă*. „Da, n-au fost sabotaje, ci ne-aţi bombardat ţinte pe care le-aţi socotit importante şi, în primul rând, petrolul. Şi asta doar la câteva zile după această scrisoare!” *Tito poate foarte bine să se descurce o lună sau două cu aprovizionările care-i vin pe mare şi, de asemenea, pot afirma că o mică încărcătură de provizii transportate pe mare ajunge în aceste zile în Grecia. Vă rog reflectaţi la aceste chestiuni şi, dacă timpul vă permite, transmiteţi-mi părerile şi criticile dvs*.

În final, maiorul Holmes dorea să-i reamintească

colegului său de la *Intelligence* că cele scrise *reprezintă părerile sale personale şi particulare şi, în niciun caz, nu trebuie socotite puncte de vedere oficiale ale Directoratului Ministerului de Război*! Culmea era că aceste puncte de vedere *personale şi particulare* erau transmise într-o scrisoare clasificată *top secret*, *personal*! se gândi dacă n-ar fi fost mai simplu ca aceste două personaje să se fi întâlnit la o bere, după serviciu, şi să-şi fi armonizat la *pub* punctele de vedere. Ar fi fost, dar n-ar mai fi ieşit directiva şi n-ar mai fi avut ce să citească în această după-amiază fierbinte de august.

Următoarele documente, aflate în dosarul *SOE WAR DIARY*, *VOLUME TWO*, *MIDDLE EAST AND BALKANS*, *APRIL 1944*, îi dezvăluiră culisele atitudinilor diferenţiate ale Foreign Office şi SOE faţă de problemele româneşti, la o dată foarte apropiată de zilele lui august 1944. Era la zece zile după debarcarea din Normandia, când unul dintre ofiţerii de rang înalt din SOE, colonelul David Keswick, avusese un schimb de scrisori cu A.R. Dew, şeful Departamentului Sud din Foreign Office, pe marginea activităţilor SOE în România. *În lumina eşecului negocierilor politice care au avut loc la Cairo, declara colonelul Keswick, situaţia pare să se fi schimbat. Ministerul de Război ne-a informat că viitoarea ofensivă rusească, care va fi lansată probabil pe direcţia vest, va lăsa România aproximativ în aceeaşi poziţie ca şi în prezent*. „Greşit 50%! Ofensiva la care faci referire, dom'le colonel Keswick, a vizat într-adevăr direcţia generală vest, adică Bielorusia – Polonia, dar acu' două zile ne-au pocnit aici în sud, vizând scoaterea noastră şi a Bulgariei din război. Apoi, cine ştie… Probabil că, între timp, aţi reuşit să vă asiguraţi Grecia. Cadogan vorbea de un acord, nu-i aşa?"

Aceasta conduce la sugestia că este momentul propice pentru o revizuire a activităţii SOE în România. Trebuie reamintit, spunea colonelul Keswick, că la 8 mai s-a luat decizia de a impune o interdicţie asupra misiunilor operative pe care SOE le pregătea. Aceasta a fost făcută

pentru a risipi suspiciunile ruşilor provocate de contactele politice ce au urmat arestării personalului misiunii de Chastelain. Ruşii au fost informaţi că SOE nu va mai trimite în viitor nicio altă misiune în România. Ulterior, guvernul sovietic a fost informat în diferite telegrame ale Foreign Office despre infiltrarea a nu mai puţin de zece agenţi însărcinaţi cu misiuni de culegere de informaţii şi de salvare. Fiind puţine şanse ca ruşii să facă discriminări între diferitele ramuri ale serviciilor noastre secrete, pare să nu fie niciun motiv ca să se mai interzică SOE desfăşurarea de acţiuni subversive şi de sabotaj în România, fiind prevăzut întotdeauna ca asemenea operaţiuni să nu aibă vreo semnificaţie politică. „Stau şi mă-ntreb ce s-ar fi-ntâmplat dacă Maniu şi ceilalţi ar fi aflat despre aceste adevărate cedări în faţa ruşilor, ne-am mai fi aflat astăzi în faţa unei lovituri? Probabil da, sperând că, după înlăturarea Mareşalului şi alăturarea României coaliţiei Naţiunilor Unite, occidentalii nu ne vor părăsi. Dar au făcut-o cu mult înaintea acestor evenimente, dintre care unele nici măcar nu s-au petrecut încă”.

În nota sa, responsabilul SOE *sublinia că SOE deţine trei echipe antrenate pentru misiuni de luptă paramilitare, care aşteaptă ordinele, şi solicită ca interdicţia să fie ridicată. Aceste echipe au fost instruite să ia legătura cu potenţialele grupuri de rezistenţi, iar obiectivele lor ar fi podurile feroviare şi rutiere, staţiile şi transformatoarele electrice. Dacă previziunile legate de direcţia viitoarei ofensive ruseşti, spre vest şi nu spre sud, se adeveresc, din punct de vedere militar este mai mult* decât *necesar ca SOE să continue operaţiunile de sabotaj împotriva comunicaţiilor inamicului*. „Şi ce zic gulerele albe şi tari de la Foreign Office?”

Mister Dew va avea să răspundă peste aproape trei săptămâni, semn că pentru fiii Albionului evenimentele din spaţiul românesc nu mai aveau niciun interes, mai ales după prăbuşirea germanilor în Bielorusia şi deschiderea căilor de pătrundere spre Varşovia. Credeau că ruşii se vor năpusti spre inima Poloniei şi mai departe către Berlin.

Dar nu, Moscova nu se grăbea. Strategii de la Moscova aveau timp şi mai ales doreau înfrângerea unui… aliat – rezistenţa poloneză, aripa susţinută de britanici – dar care, mai târziu, se putea dovedi un adversar al planurilor de transformare a Poloniei într-un satelit al Rusiei sovietice. Aşa că, în timp ce aşteptau zdrobirea rezistenţei varşoviene, pregăteau ofensiva spre sud, împotriva României. Iată ce scria A.R. Dew: *În circumstanţele de faţă* [cele de la 6 iulie], *există puternice motive împotriva modificării înţelegerilor existente. Se poate admite că autorităţile sovietice nu fac probabil niciun fel de distincţie între SIS, MI9 şi SOE; dar, cu siguranţă, fac o distincţie între operaţiunile în care aceste organizaţii sunt angajate. Ruşii consideră România ca un teatru de război aparţinându-le în exclusivitate*. „Dumnezeule, mai clar de-atât nici că se poate spune! Dar, de ce oare nu i-au spus-o chiar aşa lui Maniu? «Discutaţi cu ruşii, adresaţi-vă Moscovei!» nu-i totuna cu «România aparţine în exclusivitate ruşilor». Poate că astăzi lucrurile ar fi stat cu totul altfel”.

Prezenţa echipelor MI9 şi SIS în această ţară, continuă Dew, *poate fi justificată pe temeiul corelării activităţii acestora cu bombardamentele noastre care sunt de un mare ajutor pentru Armata Roşie. Dar este îndoielnic că ruşii vor avea acelaşi punct de vedere asupra altor operaţiuni. Mai mult, Foreign Office nu doreşte să pericliteze aranjamentul realizat cu guvernul sovietic în luna mai, prin care ruşii iau conducerea în România, iar britanicii în Grecia; şi nici nu este* [Foreign Office] *pregătit să rişte repetarea neplăcerilor produse după capturarea lui de Chastelain iarna trecută*.

În răspunsul său, oficialul Foreign Office subliniase că *din câte ştie el, nu există o mişcare de rezistenţă în România şi că orice activitate de succes a SOE trebuia, în mod cert, să se bazeze pe o rezistenţă activă în interiorul ţării*. „Pare a fi semnalul de îngropare a oricărei activităţi SOE la noi. Da’ ce zic eu SOE? Este vorba de suspendarea oricărei activităţi britanice şi de preluarea conducerii de

către ruşi în România! Da' ce, Mister Dew, nu aflaseşi până la 6 iulie că în ţara asta nu există o reală mişcare de rezistenţă? Abia acum, după ce ţi-ai atins obiectivele legate de cel de-al doilea front, ai avut marea revelaţie? Cât timp ai avut nevoie, mişcarea de rezistenţă a lui Maniu şi Brătianu a fost bună, şi dintr-odată nu mai e bună, nu mai există". *Pentru toate aceste motive* – concluziona Dew – *se crede că reluarea activităţilor SOE în România nu va atrage rezultate proporţionale cu efortul investit*; *şi poate fi periculoasă pentru politica noastră de cooperare generală cu guvernul sovietic în Balcani*. „Aşa cum ai zis mai sus, Mister Dew: România contra Greciei. Şi cică asta se cheamă «politică de cooperare generală». Le-ar plăcea ruşilor să vadă cât de scrupuloşi s-au arătat englezii cu respectarea înţelegerii din mai trecut, dar şi a celei mai vechi din septembrie '41".

Se opri din lectura documentelor. Era un tip rezistent, putea lucra ore şi zile în şir, dar documentele astea de la Londra îl storseseră peste măsură. Se uită la ceas, rămăsese lipit de scaun câteva ore şi acum simţea nevoia de mişcare, măcar prin încăpere. După câteva tururi se opri în faţa hărţii uriaşe ce spânzura pe perete. „Nu avem nicio şansă, absolut niciuna! Au cedat ei Polonia, de ce n-ar face la fel şi cu noi?! Petrolul de la noi? Într-o zi o să se termine, iar poziţia noastră strategică nu este atractivă pentru britanici. Dar o să plătească scump această curată orbire. Nu cumva o să-i lase să intre şi în Berlin? Ar fi greşeala-greşelilor". Se mai uită niţel la hartă calculând că, dacă nu se va organiza o rezistenţă serioasă pe linia fortificată, în cel mult zece zile ruşii vor intra în Bucureşti şi va fi vai ş-amar de bucureşteni. „Dar cine să se opună? Diviziile care au început retragerea din faţa ruşilor înaintea începerii ofensivei sau cele care au fost deja mătrăşite?"

Chiar atunci sună telefonul. Ofiţerul de serviciu îi spuse că de la Preşedinţie se comunicase că a doua zi dimineaţă este convocat de Mareşal. „În fine, dar s-o fi hotărât? Şi dacă da, nu-i târziu? Ce-ar putea să mai facă?

Nimic nu ne salvează de ocupaţia rusească. Mareşalul, ca şi Maniu, crede în britanici. O să-i deschid ochii, o să fie dureros, dar trebuie să înţeleagă. Să înţeleagă ce? Că soarta lui e pecetluită şi a noastră, a tuturor… Da' dacă din asta înţelege că trebuie continuate rezistenţa şi războiul alături de germani? Ar fi cea mai proastă soluţie, una ar fi să negocieze el cu ruşii şi alta să-l dea complotiştii". Întoarse spatele hărţii care nu-l putea ajuta cu nimic şi se îndreptă spre geam.

Seara se lăsa încet peste oraşul încins, prăfuit. Tânjea, ca şi miile de bucureşteni care nu părăsiseră oraşul pentru că nu aveau unde pleca, după răcoare. Ploaia de acum câteva zile era istorie. Reveni la masa încărcată de hârtii şi strânse documentele lucrate, le puse în plicuri şi le băgă în servietă. Iar de acolo scoase alte plicuri. Un capitol se încheiase, un altul se deschidea.

IV. SOE ŞI CEILALŢI

3 3

Adică oamenii lor de aici. Şi nu numai. Pe majoritatea îi ştia, le înlesnise chiar activitatea unora, pe alţii îi arestase din simplul motiv că-i doreau germanii şi atunci preferase să-i ţină el în custodie decât să-i dea pe mâna Gestapoului. Era curios să vadă dacă-i scăpase vreunul, să vadă contribuţiile lor şi, mai ales, cum fuseseră ele valorificate de către destinatarii acestei activităţi care, în alte ţări, ar fi putut aduce promotorilor ei ani grei de temniţă, dacă nu chiar condamnarea la moarte pentru spionaj. Dar nu, el aranjase cu şeful Secţiei Juridice şi le găsise o altă încadrare, iară nu prevederile Legii Marţiale care i-ar fi propulsat direct în faţa plutonului de execuţie.

Luă la întâmplare un dosar pe coperta căruia stătea scris: *SOE/ROUMANIA*, *File Number 43*, *From February 1944 to June 1944*. *General*. *Miscellaneous Correspondence*, *Situation Reports* etc.; *Part IX*. Şi când îl deschise, văzu că hazardul îl ajutase, chiar primul document lămurindu-l o dată în plus despre raportul de putere între cei Trei Mari în chestiunile româneşti. În fond, nu atât informaţia era preţioasă (ba chiar nici pe departe,

chiar dacă lua în considerare aspectele „mondene” – o anume doamnă Arion, fiica consulului olandez în Palestina, sosise la Ankara de la Bucureşti, undeva între sfârşitul lui mai şi începutul lui iunie 1944, cu un mesaj din partea Curţii regale a României pentru a fi transmis englezilor. În lipsă de altceva mai bun, se încurcase cu unul dintre ofiţerii de la consulatul britanic, ceea ce îl determinase pe consul „să-i dea papucii” şi unde altundeva decât la tăticu’, consulul Dozy, în Palestina?!), cât concluzia raportului. Pentru a i se elibera o viză pentru Palestina, trebuiseră consultaţi ruşii!! Nici până în ziua elaborării raportului răspunsul acestora nu sosise, ceea ce-l determinase pe semnatar (un anume D/H44) să conchidă cu amărăciune: *Simpla problemă a obţinerii unei vize pentru Palestina pentru fiica unui consul aliat indică gradul de subordonare al afacerilor britanice faţă de ruşi*. Dacă acest D/H44 era atât de necăjit, cum, oare, erau românii?! Era evidentă distanţa dintre Foreign Office şi Special Operations Executive în unele domenii. Şi România era unul dintre ele. „A, nu că băieţii de la SOE ne-ar fi fost favorabili, zise, căci ne-au lăsat şi ei baltă după Debarcare, dar este interesantă poziţia celor două organizaţii implicate în politica externă britanică”.

De la acelaşi D/H44 pleca, la 22 februarie 1944, răspunsul la un memorandum (îl căută între hârtiile următoare, dar degeaba; va trebui să se mulţumească cu răspunsul şi să deducă restul) legat de reorganizarea SOE România. Propunerile şi contrapropunerile fuseseră făcute într-un moment în care ofensiva de iarnă a ruşilor, generalizată pe tot frontul cu germanii, ajunsese în apropierea frontierelor României, şi se gândi că nici nu se putea găsi un moment mai bun pentru reorganizare decât acela, când ruşii erau pe cale să intre în ţară. Asta dacă englezii înţelegeau să abandoneze total România, acest „total” însemnând sistarea activităţilor de informaţii după război. Şi lui i se părea că spre aşa ceva se îndreptau englezii în primăvara lui 1944.

La început, era vorba de unele propuneri pentru

schimbări de personal, din care nu înţelegea nimic, neavând echivalenţele simbolurilor. *DHY îl va înlocui la Cairo pe D/H311*; *D/H311 va pleca la Istanbul pentru a-l înlocui pe D/H5*; *D/H5 se va muta la Cairo pentru a lucra sub ordinele lui DHY*. Acestea erau propunerile, iar, în continuare, pe mai multe pagini, D/H44 „le judeca”.

Reveni asupra documentului. *În afara activităţii sale ca şef al Secţiei România din Istanbul, D/H5 îndeplineşte un număr de alte îndatoriri necesare, care, în prezent, nu pot fi efectuate de nimeni altcineva din staful existent, în afara lui. El este singurul om din personalul nostru care are cunoştinţe meticuloase în explozivi şi dispozitive şi este cu deosebire capabil în chestiuni relative la punerea în practică a cunoştinţelor din acest domeniu. În toate cazurile în care am încercat să dinamităm nave ale Axei, D/H5 a fost cel însărcinat cu planificarea operaţiunii şi cu executarea ei, ca şi cu proiectarea şi producerea echipamentului necesar; şi a fost, de fapt, responsabil pentru îndeplinirea misiunilor. Nu există niciun alt membru al stafului care să facă treaba la fel de bine ca el. El este cel mai ingenios expert în adaptarea diferitelor dispozitive existente la anumite activităţi cu destinaţie specifică, cum a fost, de exemplu, proiectarea şi producerea cleştilor pentru executarea de sabotaje la căile ferate. De asemenea, este expert în instruirea practică a agenţilor şi a celorlalţi membri ai staffului cu mânuirea explozivilor şi a diferitelor dispozitive. În orice activitate care cere disimularea materialelor pentru infiltrarea în regiunea*

Balcanilor, D/H5 este singurul capabil să ducă la îndeplinire activitatea practică de mascare. Gândiţi-vă că într-o ţară neutră nu avem posibilitatea să desfăşurăm o asemenea activitate în locaţii exterioare din motive de securitate şi că aceasta trebuie făcută în spaţiile din propria noastră ambasadă. D/H5 este, de asemenea, expert în toate chestiunile legate de mecanică, cum ar fi întreţinerea motoarelor de la maşinile şi ambarcaţiunile noastre, de care depindem în mare măsură, în caz de

urgenţă. De fapt, această parte a activităţii lui nu îi ia cine ştie ce timp, dar este necesar să ai pe cineva care să facă toate acestea când este cazul. Dacă, aşa cum pare probabil, suntem chemaţi ca, în viitorul apropiat, să desfăşurăm acţiuni de sabotaj în Turcia, precum scufundarea vaselor de pasageri româneşti sau interceptarea transporturilor germane de crom din Turcia, nu vom fi capabili să le îndeplinim fără sprijinul lui D/H5. Era clar, dacă luau un asemenea specialist şi-l mutau în altă parte, era clar că nu-i mai interesa nimic în România, în condiţiile apropierii în mare viteză a ruşilor.

În timpul ultimelor opt luni, mica noastră organizaţie din Istanbul şi-a pierdut cea mai mare parte a oamenilor săi cheie. Pierderea lui D/H13, în iunie 1943 [adică mutarea lui de Chastelain în vederea pregătirii misiunii sale], *urmată de cele ale lui D/H62, în septembrie, şi D/H₂2, în octombrie, nu au fost niciodată urmate de înlocuiri adecvate şi astfel eficienţa organizaţiei a avut de suferit considerabil.* Aici îl înţelegea foarte bine pe „colegul" său, căci ştia ce înseamnă să iei oameni pregătiţi pentru o treabă anume şi să-i muţi în alte părţi. La fel se întâmplau lucrurile peste tot, numai că aici mutarea lui D/H5 avea o semnificaţie sumbră pentru România: nu mai era interesantă pentru englezi! *La câteva zile după retragerea lui D/H₂2 de către biroul vostru, fără cea mai mică încercare de a-l înlocui, am discutat această problemă cu C.D. la Cairo, în noiembrie, şi el a fost de acord că asemenea metode arbitrare de a face modificări în stafful acestui comandament operativ nu ar trebui să mai fie aplicate în viitor.* Îi venea să-i spună: „Măi băiete, ăsta-i visul neîmplinit al fiecărui şef de serviciu. În vecii vecilor nu se va renunţa la mutarea oamenilor dintr-o parte-ntr-alta, pentru că asta este! N-ai cum să prevezi anumite evoluţii, pierderi şi mai ştiu eu ce". Era sigur că, în pofida acelei discuţii şi a asigurărilor date, înlocuiri se vor mai fi petrecut. *Este extrem de dezamăgitor faptul că aceste schimbări în stafful de la Istanbul au fost decise şi puse în practică fără consultarea comandantului care*

depinde de stafful său pentru îndeplinirea eficientă a activităţilor operative. Aşa cum comandantul este responsabil pentru activitatea operativă, el trebuie să aibă ceva de spus cu privire la alcătuirea echipei de sub comanda sa. Dacă ei [înţelegea că este vorba despre membrii echipei unui comandant] *sunt controlaţi şi puşi pe de-a-ntregul la dispoziţia diferitelor secţiuni din Cairo* [secţiuni care se ocupau de statele europene ţintă], *comandantul operativ este pus în situaţia de a nu putea fi socotit responsabil pentru eficienţa comenzii sale.* „Sigur, de bun-simţ ce spune băiatul ăsta aici, nu poţi să destrami echipa unuia şi apoi să-l acuzi că nu a realizat cine ştie ce misiune!”

În legătură cu aceasta, aş dori să vă reamintesc că următorii trei ofiţeri au fost angajaţi iniţial ca membri ai staffului comandamentului operativ turcesc şi apoi sub DSO (a) [!]. *Ulterior, au fost transferaţi către activitatea balcanică cu scopul menţinerii eficienţei organizaţiei în Turcia, indiferent dacă echipa era angajată în activităţi turceşti, balcanice sau de ordin general, comune întregului comandament. a) D/H₂2 a venit aici iniţial ca expert în distrugeri şi casier general şi a fost transferat către activităţi iugoslave şi ungare, după plecarea din Istanbul a lui D/H18. b) D/H₂63 a sosit aici iniţial pentru probleme turceşti, pe care mai târziu le-a combinat cu dosarul Dodecanez, dar la plecarea lui D/H62 a fost transferat la Smirna, ocupându-se exclusiv de problemele greceşti. c) D/H5 a venit pentru a se ocupa de activităţi turceşti şi de cele generale, fără nicio legătură cu România până la plecarea lui D/H13 în iunie 1943, când a preluat conducerea Secţiei România. Se va vedea, prin urmare, că acest comandament de campanie de aici a alimentat cu generozitate secţiile pe ţări cu cei mai buni membri ai săi, pentru a constata în final, în cazurile D/H₂2 şi D/H5, că transferul lor în aceste secţii a fost doar preludiul pierderii lor definitive.* Ei, se-ntâmplă şi aşa! Ai câţiva oameni buni, pregătiţi pentru a aduce la îndeplinire o sarcină anume, şi te trezeşti că sunt mutaţi, alocaţi altor spaţii şi nu-ţi

rămâne decât să zici mărunt din buze. Păţise din astea pe vremea când era la Siguranţă, până să se aşeze pe scaunul cel mare. Ulterior nu mai aprobase asemenea mutări decât în cazuri excepţionale.

Este de aşteptat ca modificările care ar avea drept rezultat întărirea organizaţiei să fie bine primite. Cu numărul mic de membri pe care ni-l permite reprezentanţa diplomatică este esenţial ca membrii să fie atât eficienţi, cât şi cu pregătire multilaterală. Noi nu am fost până acum în stare să avem un membru de rang înalt al staffului care să lucreze exclusiv pe o singură problemă, cum ar fi problemele legate de o singură ţară balcanică, exceptând cazul Greciei care, din motive fizice şi geografice, are o secţiune separată. „Iarăşi grecii ne-au dat deoparte pentru o bucată de pământ arid. Dar cu o poziţie de control de invidiat. De la Pireu şi din Creta, Royal Navy domină Mediterana care nu este o mare închisă! Asta e, aici s-a jucat drama noastră". Era, în această seară de marţi, 22 august, puţin melodramatic, dar asta era starea lui.

Este recunoscut faptul că, în privinţa problemelor româneşti, D/H311, la Cairo, cu plusul său de experienţă în această chestiune, avea capacitatea de a controla situaţia mai temeinic decât o s-o facă D/H5, însă, graţie sistemului existent de raportare detaliată prin telegrame şi memorandumuri, este posibil ca acesta să vă ţină pe deplin la curent cu ce se petrece, în timp ce voi, pe de altă parte, veţi avea posibilitatea să-i daţi în permanenţă instrucţiuni lui D/H5 referitor la ce are de făcut. Soluţia sugerată în telegrama dv. nr. 2439 din 18 februarie, de a-i avea la Istanbul atât pe D/H311, cât şi pe D/H5, pare a fi răspunsul la problemă, dar se ivesc două obstacole. Este necesar a se asigura acoperire pentru încă o persoană în echipă, şi nu vom putea s-o obţinem, şi implică şi o dificultate de ordin personal, D/H5 nedorind să stea la Istanbul dacă activitatea sa legată de România va fi coordonată de către D/H311. Păi da, trebuie să ţii cont şi de relaţiile interumane, tensiunea dintre membrii unei echipe putând arunca în aer întregul demers.

Mutarea oamenilor pare, de asemenea, să implice o modificare fundamentală a statutului Secţiei România din Istanbul, prin aceea că D/H311 este comandant operativ pentru România şi, deşi depinde în probleme disciplinare şi administrative de comandamentul din Turcia, el este responsabil direct faţă de Cairo. Aţi subliniat atât în telegrama dv. cât şi în memorandum că situaţia este similară aceleia lui D/H98, dar în niciun caz nu este aşa. D/H98 este responsabil la Londra şi nu la Cairo, şi această poziţie a luat naştere pentru că teritoriul său, adică Austria, se află în interiorul teritoriului central european administrat de la Londra, în acelaşi fel ca Ungaria, Cehoslovacia şi Polonia. Desigur, o altă diferenţă este că D/H98 nu comandă operativ teritoriul său. De asemenea, memorandumul dv. evidenţiază că în realitate nicio modificare nu are loc pentru că lui D/H311 i-am permis mereu să aibă libertate completă de acţiune în timpul precedentelor sale vizite la Istanbul. Această remarcă este valabilă în cazul tuturor şefilor secţiilor-ţară, cel puţin în ceea ce priveşte activitatea lor. Mie nu-mi trebuie decât să citesc telegramele şi restul corespondenţei înainte de a fi expediate şi să văd telegramele care sosesc înainte de a fi distribuite secţiilor-ţară. Utilitatea mea este limitată la a da sfaturi, atunci când sunt cerute, şi de a preveni prin natura poziţiei, care îmi permite a observa activitatea tuturor secţiilor, acţiuni contradictorii sau suprapuse. Această libertate de acţiune permisă secţiilor-ţară s-a dezvoltat şi este posibilă numai pentru că eu, ca şi predecesorul meu, am avut încredere în şefii secţiilor-ţară. Desigur, acelaşi lucru i se va aplica şi lui D/H311, dacă îl va înlocui pe D/H5. Dacă în practică nicio schimbare nu se înregistrează, atunci apar ca fiind fără obiect schimbările sugerate în memorandumul dv. Numirea unui comandant operativ al unei secţii-ţară la Istanbul pare a fi o anomalie. De fapt, el nu este însărcinat cu comanda ţării sale şi nici, judecând după memorandumul dv., nu face politica comenzii sale operative, dar trebuie să raporteze şefilor săi la Cairo. Aparent activitatea lui este la fel ca a oricărui

alt şef de secţie-ţară, dar titlul şi statutul său vor fi diferite. Dacă reorganizarea va fi sistematică şi logică, atunci D/H₂9, de pildă, o să fie comandantul operativ al Bulgariei. Oricum, cu bunăvoinţă din partea ambelor părţi, nu va exista nicio dificultate în a face să funcţioneze uşor noile aranjamente, dar este mai bine să avem problemele clare înainte decât să ne certăm la sfârşit. Prezentul memorandum interzice creşterile de personal. Pot prevedea doar un singur membru de rang inferior în plus, pentru D/H311 faţă de cei pe care îi are în prezent D/H5, anume domnişoara Violet Walton ca traducătoare şi secretară (dar fără stenografie) şi doamna Iddon ca secretar-stenograf, cu jumătate de normă.

Urmară alte câteva trimiteri la probleme de personal care nu-l mai interesau, aflase ce era important – retragerea unui specialist în problemele româneşti. Pe cale de consecinţă, interesul britanic pentru România tindea spre zero. Mai era o chestiune care vădea grija de a nu amesteca borcanele – relaţiile cu alte servicii, diplomatice sau speciale, ale Majestăţii Sale. *Mai este o problemă, a responsabilităţii finale atunci când lucrurile merg rău. În mod particular, aceasta priveşte relaţiile cu YP. Ministrul şi consilierul au ridicat această problemă când ne-am întâlnit pe 19 februarie şi le-am cerut un răspuns la scrisoarea mea din 14 februarie. Ei au declarat că YP nu are obiecţii la schimbări de personal, dar are câteva temeri în ceea ce priveşte schimbarea de statut. Doreşte să ştie că există un om care poate fi responsabil pentru orice activitate desfăşurată pe teritoriul turcesc. Din nefericire, aceste temeri au fost alimentate de două întâmplări nefavorabile. YP crede, în mod eronat, că interdicţia pe care ZP a pus-o pe Gane încă există; de asemenea, suspectează în mod greşit că dificultăţile pe care D/H311 le-a avut cu paşaportul la Cairo au fost determinate de anumite probleme din trecutul lui D/H311. Încă o dată, i-am dat toate asigurările ministrului Majestăţii Sale. Prin prisma actualelor relaţii dificile cu turcii, noi suntem, chiar mai mult decât înainte,*

dependenţi de bunăvoinţa lui YP. De aceea, este cel mai indicat să respectăm dorinţele acestuia cât mai mult posibil. De asemenea, relaţiile cu alte departamente din Istanbul sunt chestiuni care cer să fie dirijate cu grijă şi în care coordonarea este esenţială. Se aşteaptă să-i ţinem la curent cu toate problemele care intră în conflict cu activităţile lor şi se aşteaptă să trecem către ISLD toate informaţiile de natură militară şi economică. Dacă D/H311 nu va transpune în practică toate acestea, vor apărea fricţiuni din cauza cărora întreg actul de comandă va avea de suferit, scria, în finalul lungului său raport, D/H44.

Încheind de citit documentul, constată că nu era vorba decât de secţia din Istanbul a SOE, dar chiar şi aşa era edificator pentru intenţiile viitoare ale patronilor instituţiei. Căci din februarie, în afara jocurilor legate de mascarea viitoarei debarcări (şi trebuia să le recunoască felul în care conduseseră jocul, de la angajarea discuţiilor de la Cairo, până la dezvăluirea lor şi până la sistarea discuţiilor la circa zece zile după Marea Debarcare, în paralel cu schimbul de mesaje cu „rezistenţa" română prin intermediul „prizonierilor" săi) şi, până acum, în august, nu întâlnise semne ale unor alte angajamente britanice pe frontul secret.

Trecu mai departe şi, din *Jurnalul de război, iulie – august 1942*, află lista de colaboratori ai SOE. Evident, pe cei mai mulţi îi ştia, dar era interesant să vadă ce părere aveau englezii despre ei. Dorea să afle dacă părerile lui concordau cu ale lor. *În interesul clarificării, trebuie să trecem în revistă diferitele persoane cu care suntem în legătură la Istanbul, Berna, Lisabona şi Londra, pentru a pătrunde în România. Istanbul. De Chastelain, care este responsabilul principal pentru planificarea operaţiunilor în România, se află în legătură cu următoarele persoane, toate ajutându-ne direct sau indirect pentru restabilirea comunicaţiei fără fir, care este recunoscută a fi de cea mai mare importanţă*. Şi urma o listă lungă ce conţinea numele mai multor susţinători ai activităţilor britanice în România. Chiar mai mulţi decât ştia. Lista se deschidea cu un

diplomat.

1. Vlădescu-Olt, viceconsul la Legaţia României de la Istanbul. Fostul şef al lui Vlădescu-Olt, Ion Christu, este acum preşedinte al Companiei aeriene LARES. Timp de zece ani a deţinut funcţii de ministru, între care ministru al Comerţului Exterior, iar acum încearcă să înfiinţeze o linie aeriană între Bucureşti şi Istanbul, care se va dovedi un excelent mijloc pentru transmiterea mesajelor. Vlădescu-Olt i-a trimis un mesaj confidenţial lui Christu, întrebându-l dacă ar fi pregătit să primească un emiţător radio pe una din proprietăţile sale. Până în acest moment, nu s-a primit niciun răspuns. 2. Constantin Bursan. Îi plăcea de individ, deşi juca, sau încerca să joace pe mai multe fronturi, ceea ce în timp de război era de înţeles. În fond, nu era decât un om de afaceri cu interese în toate părţile şi pe care încerca să şi le asigure! *Când a plecat ultima oară spre Bucureşti, Bursan a promis că va încerca să aranjeze un loc sigur pentru un radioemiţător şi să facă rost de acte de identitate civile româneşti, şi scutiri militare pentru 3. Ţurcanu, fost ofiţer de marină român care, până recent, a fost internat în Lagărul de muncă de la Acra şi pe care intenţionăm să-l paraşutăm în România între 20 şi 28 septembrie.* Se gândi o clipă că greşiseră doar cu un an data paraşutării lui Ţurcanu!

Bursan tocmai s-a întors în Turcia aducând cu el un raport interesant despre situaţia politică din România scris de 4. Soreanu, un bine cunoscut ziarist evreu, care cooperează strâns cu Maniu, şi de 5. Vişoianu, unul dintre cei mai inteligenţi diplomaţi români, descoperit de Titulescu, fost ministru la Haga şi ulterior la Varşovia. SOE a încercat să-l recruteze să lucreze pentru ei. Ceea ce nu ştiau englezii era că ziaristul era omul lui, infiltrat până la dreapta Sfinxului, plătit cu bani buni de la contribuabili, plimbat cu maşina Serviciului, şi autor al unor note de conversaţie, pe lângă care raportul la care se referea informaţia era palid!

6. Sandu Racottă, prieten cu de Chastelain, educat în Anglia, angajat în industria petrolului, având la dispoziţie o

fermă lângă Giurgiu – un alt posibil loc pentru un radioemiţător. Noi am trimis câteva mesaje prin intermediul curierului elveţian, Chaulmontet, către G. Dimitrescu. 7. G. Dimitrescu, prieten intim al lui Waite şi o personalitate importantă în industria românească petroliferă. Nepot al ambasadorului român la Madrid [„de fapt, ministru plenipotenţiar şi e vorba de Excelenţa Sa, Grigore Nicolae Dimitrescu. Şi asta înseamnă că nepotul în cauză e Fatty, din unele documente englezeşti. Lucrurile încep să se clarifice”]. *Prin fostul ataşat militar grec de la Bucureşti, care este acum la Cairo, am obţinut numele fostului viceconsul grec de la Bucureşti (care lucrează acum pentru consulatul portughez din Bucureşti), pe nume 8. Kuzopoulos care, se pare, că doreşte să ne ajute. 9. Lucasievici, consulul general român la Istanbul, care era în relaţii amicale cu de Chastelain, tocmai a fost rechemat la Bucureşti. El a fost de acord să lucreze pentru noi şi a fost instruit în folosirea cernelurilor speciale şi în altele. 10. Beza, un român de origine macedoneană, având uşurinţă în redactarea pamfletelor virulente, care, cu câţiva ani în urmă, a tras într-unul din miniştrii români de Interne. Beza este principalul nostru colaborator în schema Vlaicu. Aceasta este gândită să atragă sprijinul muncitorilor, al ţăranilor şi al micii burghezii din România. În absenţa unei mişcări organizate în interiorul acestor clase din România, s-a crezut că poate fi o idee bună să se inventeze o mişcare politică, ca şi un lider naţional. Numele „Vlaicu „a fost ales din două motive temeinice, el a fost al unuia dintre domnitorii români din Evul Mediu, dar şi al primului aviator român.* „Da, şi ce, aţi crezut că veţi avea mai multă audienţă dacă poartă numele celor doi?” El le-ar fi spus că audienţa sau lipsa ei în România se datorează numărului aparatelor de radio aflate în posesia populaţiei, în lumea satelor, una din ţintele propagandei britanice, acestea fiind ca şi inexistente. Sigur, trebuia adăugată răspândirea ştirilor de către masa orăşenilor refugiaţi de frica bombardamentelor, dar asta se întâmplase abia din primăvara lui ’44, or emisiunile postului „Vlaicu” erau la

acea dată istorie. *Transmisiunile radiofonice ale „Postului de eliberare naţională” au început la 27 iulie* [1942]. Aceştia erau oamenii cu care de Chastelain se afla în contact în vara lui 1942. Sigur, mai erau şi alţii, precum Popovici sau Georgescu, dar ei se aflau în custodia sa la acea dată.

Urma o nouă listă, a acelora cu care britanicii erau în contact la *Berna*. *Sullivan a fost în legătură cu Mihail Marinescu, un român bogat şi prieten apropiat al colonelului Mavrodi, care ne ajută aici, la Londra. Anterior el fusese reprezentantul la Bucureşti al unor firme britanice de aviaţie, dar acum lucrează pentru concernul elveţian Solothurn*. „Ia te uită, fabricile de armament de la Solothurn, interesant. Aici era o pâine de mâncat! Păcat că n-am ştiut mai demult, ne-am fi amestecat şi noi pe piaţa elveţiană alături de cei mari”, zise directorul general regretând sincer pierderea unei atari posibilităţi. *Când Marinescu a ajuns la Berna, la sfârşitul lui iunie, el ne-a comunicat că Maniu consideră situaţia din interiorul României prielnică pentru acţiune, dar Maniu reiterează cererea de a obţine din partea anglo-ruşilor o declaraţie răspicată că Rusia va recunoaşte frontierele din 1938. Masterson a avut o întrevedere cu ambasadorul sovietic de la Londra, dar ruşii au refuzat sec să se lase mituiţi în probleme teritoriale româneşti*. Mai întâlnise anterior această informaţie, acum se întregea peisajul din tablou, se definitivau portrete, se dezvăluiau identităţi. Cu alte cuvinte, afla informaţii.

Londra, citi mai departe, *i-a telegrafiat lui Marinescu că, deşi nu sunt multe speranţe legate de chestiunea basarabeană, Maniu poate fi sfătuit să trimită un reprezentant la Alep pentru convorbiri. La scurt timp după aceasta, Marinescu a comunicat că a trimis acest mesaj prin Legaţia română din Berlin şi că el doreşte să se întâlnească cu colonelul Mavrodi la Lisabona, întrucât are un mesaj pentru el de la Maniu. Pentru că nu s-a considerat a fi indicat ca Mavrodi să meargă la Lisabona, s-au făcut aranjamente pentru ca Waite să-l întâlnească pe*

Marinescu aici, dar, din nefericire, ultimul nu a putut obţine viza portugheză, aşa că întreaga chestiune a căzut. Mavrodi i-a telegrafiat lui Marinescu cerându-i să transmită toate informaţiile lui Sullivan, care oricum le va „pasa" la Londra.

Suntem, de asemenea, în legătură cu Grigore Gafencu, fost ministru de Externe şi ministru al României la Moscova în timpul misiunii lui Sir Stafford Cripps. Achille Barcianu, până nu de mult ministrul României la Rio de Janeiro, a sosit recent în Elveţia. Alţi nou-veniţi în Elveţia sunt ministrul chilian în Bucureşti, domnul Del Campo, împreună cu secretarul său particular, Robert Grief, un român din Cernăuţi, cu paşaport chilian. Grief şi-a exprimat mai demult dorinţa de a coopera cu noi, subliniind că un prieten de-al său, Radu Romanescu (director al Departamentului Public din Ministerul de Finanţe), ar putea fi un bun colaborator. Noi am instruit Berna să-i spună lui Grief că Romanescu trebuie să călătorească la Istanbul şi să se întâlnească cu „Thompson „(de Chastelain).

Ceea ce urma era chiar mai interesant decât tot ce citise până în acest moment. *Lisabona. Am avertizat în repetate rânduri că Victor Cădere (actualul ministru român) a fost trimis la Lisabona cu misiunea de a ţine uşa deschisă către Naţiunile Aliate.* Cu mâna pe inimă putea să spună că era adevărat. Şi ce era de condamnat în toată această chestiune!? Şi germanii, şi britanicii ţinuseră nu una, ci mai multe uşi deschise unii către ceilalţi, ba chiar şi germanii, şi ruşii lăsaseră o uşiţă întredeschisă! Sigur că nu condamnau procedeul, ci era un reproş adresat cuiva de la Londra care acordase prea multă încredere ministrului român din capitala lusitană! *Pangal, fostul ministru român şi nr. 1 în serviciul secret personal al lui Carol, este în relaţii bune cu Victor Cădere şi este de notorietate că este plătit cu 10.000 de escudos pe lună de către colonelul Kowalevski (fostul ataşat militar în Bucureşti şi actualul şef al mişcării poloneze de eliberare din Portugalia), care-l foloseşte intens pentru a obţine*

informaţii. Îi veni să râdă, de aici provenea aşadar bunăstarea lui Pangal, de la banii polonezilor! Pe de altă parte, mesajul conţinut în documentul britanic trebuia interpretat în felul următor: Pangal nu este de încredere, fiind omul de casă al ex-regelui Carol şi în relaţii apropiate cu Cădere, care este trimisul regimului de la Bucureşti. Aşadar, atenţie la informaţiile care pleacă spre Kowalevski şi ajung apoi la noi!

Martin Şain, un prieten de-al lui Masterson, aflat acum la Lisabona, este în termeni familiari cu unul dintre apropiaţii lui Maniu, fostul deputat Serdici. Deci, Martin Şain. Fost director la compania petroliferă Redevenţa, plecase împreună cu alţi tehnicieni, printre care şi Adolf Hascal, temându-se de o invazie germană în România, şi se stabiliseră cu toţii tocmai la celălalt capăt al Europei, în Portugalia. împreună cu Hascal, Şain ridicase prima rafinărie acolo, devenind vicepreşedinte al Companiei naţionale petrolifere portugheze. Aveau băieţii ăştia ce povesti! Iar Serdici ştia şi el multe. *Din păcate, din cauza denunţurilor lui Sergiu Lecca (ataşat de presă şi omul Serviciului Secret din Legaţia României din Lisabona), lui Serdici i s-a refuzat o nouă viză de intrare în Portugalia. Lecca este în legătură cu David Walker căruia îi transmite informaţii (pe cele mai multe nu te poţi baza). În schimb, folosind acelaşi canal, i-am infiltrat pe cei apropiaţi lui. Şain are un fiu care este într-un parteneriat de afaceri cu portughezul Castilho. Ei caută să obţină contracte pentru aprovizionarea cu petrol românesc* [pentru rafinăria pe care bătrânul Şain o ridicase pe pământ lusitan] *şi, în legătură cu acestea, Castilho urmează a face mai multe călătorii de afaceri la Bucureşti*. Ştia deja de asta, dar nu şi continuarea. *Se intenţionează să se facă aranjamente pentru a transmite mesajele noastre către Kuzopoulos*. „Ei, da, Lecca era omul său, şi ce-i cu asta?” Se cunoscuseră în anii ’30, când vărul lui Radu Lecca era agent al Siguranţei, pentru ca în 1942 să fie numit consilier de presă la Lisabona şi recrutat de Serviciul său.

Urma un capitol mult mai sărac în ştiri, deşi s-ar fi

aşteptat să fie exact invers. *Londra. Când Masterson se afla în Anglia, un mic comitet consultativ român a luat fiinţă. Era compus din Cornel Bianu (omul lui Maniu), vărul său Alexandru Bianu (fost consilier comercial la Londra) şi D. Danielopol (fost reprezentant al Băncii Naţionale a României în Anglia). Ei sunt consultaţi în toate chestiunile de detaliu privind activitatea noastră în România.*

Aceştia erau unii dintre oamenii SOE în vara lui 1942. Privind hârtiile din faţa lui, nu se îndoia că va afla şi alte lucruri interesante. Deocamdată se uita la unul dintre rezultatele activităţii acestora. Îşi aminti că, mai sus, aflase un crâmpei de informaţie referitor la un raport elaborat de omul său, jurnalistul Horia Soreanu, pe numele său Haim Schaer. Avea acum înaintea ochilor raportul, pe care ofiţerul SOE îl botezase, după numele mesagerului, *Raportul Bursan*.

Bursan a sosit la Istanbul la 6 august, aducând cu el un raport amplu pregătit de Soreanu după informaţiile primite de la Maniu şi Vişoianu. Acest raport arată că o tensiune considerabilă s-a dezvoltat între guvernele român şi german, din cauza, pe de o parte, mereu sporitelor cereri economice germane şi, pe de altă parte, a atitudinii indiferente pe care guvernul german o arată faţă de România în disputa acesteia cu Ungaria. Înaintea declanşării campaniei de primăvară pe frontul rusesc, Maniu i-a propus lui Dinu Brătianu efectuarea unui demers comun pe lângă mareşalul Antonescu, pentru a-şi reitera atenţionarea asupra pericolelor care se vor ivi pentru România din distrugerea armatei ei şi din asocierea la războiul Axei, după ce şi-a recâştigat provinciile pierdute. Brătianu a fost de acord (cu câteva rezerve), dar mai târziu, din cauza tensiunilor dintre România şi Germania, George Brătianu şi alţii au încercat să-l convingă pe Maniu să abandoneze proiectatul demers, argumentând că nu poate avea ca rezultat decât unul din următoarele lucruri – fie Antonescu poate fi convins, în care caz germanii vor înlocui guvernul cu propriii lor oameni, fie Antonescu va

rezista, şi atunci „politica sa va fi intensificată Maniu nu a fost de acord cu această viziune asupra situaţiei, dar a fost obligat să renunţe la proiectata sa intenţie. Oamenii pe care-i avea în anturajul celor de mai sus îl puseseră la curent, la vremea respectivă, cu toate acestea. Continuarea era mai interesantă, deşi îi era şi ea cunoscută.

De asemenea, Bursan a subliniat efectele negative asupra liderilor opoziţiei române, pe care le-au avut declaraţiile lui Sir Stafford Cripps făcute în cursul unui interviu acordat World Review *în care a discutat despre „traseul aproximativ al viitoarei frontiere a URSS". Articolul a fost reprodus în toate ziarele româneşti şi germanii au făcut mult tapaj pe marginea lui*. Fusese un prim semnal de alarmă pe care îl trăsese către opoziţie, sugerând că Sir Stafford, prin poziţia sa, nu vorbea în vânt. Ambasadorul Majestăţii Sale George al VI-lea ştia foarte bine ce zicea, era un vechi diplomat care nu se juca cu vorbele. *Londra a discutat cu Foreign Office pentru a da, dacă este posibil, o oarecare* [„Auzi, oarecare! Ticăloşi", apoi îşi zise că oricum nu mai are importanţă, după cum nu avusese nici atunci] *dezminţire oficială, dar Foreign Office a declarat că nu aprobă trimiterea vreunui mesaj care poate fi interpretat de cineva drept o asigurare oficială. Ei preferă să nu aibă nicio atitudine privind Basarabia, pe care o vede ca „depinzând de sovietici, nefiind afacerea noastră". Ei şi-au reiterat teama că Maniu nu-şi va dovedi utilitatea în viitor indiferent ce asigurări i se vor da. Londra spune că regretă că nu a reuşit să convingă Foreign Office să facă o declaraţie. Ei cred că în aceste circumstanţe Istanbulul nu-i va face nicio declaraţie lui Bursan în afara aceleia că, fără nicio acţiune în România, cercurile oficiale britanice nu-şi vor modifica punctul de vedere*.

În continuare, încercă să trieze documentele astfel încât să găsească răspunsurile legate de reţeaua britanică din industria petrolului, de Rică Georgescu şi Ion Popovici. Îl mai interesa să afle ce ştiau englezii de restaurantul lui

Mişu Iorgulescu din Istanbul şi de omul său, Ion Burtea „Georgică”. Şi, desigur, încercările adversarului de a ajunge lângă el, prin intermediul lui Gică, frate-su, şi, bineînţeles, şi prin alţi interpuşi. Ar mai fi fost şi alte lucruri de interes, dar numai în măsura în care timpul i-ar fi permis-o. Şi, ca şi cum cineva ar fi vrut să-i dovedească faptul că timpul nu este la dispoziţia nimănui, sună telefonul. Era colonelul Davidescu care îi comunica „dorinţa”, chiar aşa îi spusese „dorinţa”, mareşalului Antonescu de a-l vedea mâine, la 10.00 „în principiu”. Îşi privi ceasul de la mână, mai avea mai bine de douăsprezece ore până atunci.

Chelnerii de la „Taxim”. Prima piesă a „dosarului” celor patru chelneri români din Turcia o constituia un memorandum din 11 mai al aceluiaşi extrem de activ de Chastelain, adevăratul nr. 1 al SOE pentru Balcani. *La 8 mai*, scria colonelul de Chastelain, *cei patru chelneri români care mai rămăseseră la restaurantul „Taxim” din Istanbul au fost arestaţi de poliţia turcă şi reţinuţi la o secţie de poliţie toată ziua, iar în final, au fost suiţi într-un tren care pleca în aceeaşi zi, la ora 19.00, către Bulgaria. Acestora nu li s-a permis să comunice cu consulatul lor, dar unul dintre ei a aranjat să evadeze şi l-a informat pe consul, care a transmis întreaga problemă ministrului său de la Ankara. Ultimul a obţinut de la turci amânarea plecării cu patru, cinci zile pentru ca românii să-şi rezolve afacerile, şi a telefonat în acest sens la Istanbul. Dar turcii au refuzat să ia în considerare această comunicare telefonică şi oamenii au fost obligaţi să părăsească Istanbulul. Nu se ştie exact de ce au procedat turcii aşa, dar se prea poate să fi fost rezultatul protestelor venite din partea unui fel de sindicat al chelnerilor turci*. Suna chiar mai veridic decât varianta lui Burtea – intervenţia germanilor, aceştia având tot interesul să vadă cine vine, cu cine pleacă şi ce se discută în restaurantul lui Iorgulescu din Istanbul! *Este semnificativ*, încheia de Chastelain, *că toate oficialităţile turceşti capabile să acţioneze în acest caz au evitat în mod repetat, să se*

întâlnească cu consulul român.

La 9 septembrie 1942, de Chastelain înainta superiorilor săi din Londra şi colegilor de la Cairo un amplu raport de zece pagini relativ la povestea celor patru chelneri români de la restaurantul lui Mişu Iorgulescu. Unul dintre ei trăise o adevărată saga. *Aşa cum v-am informat în memorandumul nostru din 11 mai 1942*, „adică cel de sus", zise directorul general cu ochii la hârtii, dar cu gândul la întâlnirea de a doua zi cu Mareşalul, *patru chelneri români au fost expulzaţi de poliţia turcă din Istanbul pe data de 8 mai. Cei patru sunt*: *Franz Wiener*, *Mihăescu* [„vor Mihăescu, aşa să fie, dar parcă altu-i numele adevărat, zise directorul general, e pe undeva prin hârtii"], *Burtea Ion*, *Romulus Tempeanu*. *Wiener, fiind evreu, este acum la muncă forţată fără plată în România*; *Tempeanu a murit în spital în urma unei operaţii*; *Burtea lucrează într-un restaurat din Bucureşti*; *iar Mihăescu tocmai s-a întors după ce a avut o experienţă întrucâtva neobişnuită cu Gestapoul. Ne-a spus povestea sa care, deşi nu ne este folositoare în niciun fel în activitatea noastră, nu este lipsită de interes*. Ceea ce urma era un adevărat jurnal de călătorie. *8 mai 1942. Forţaţi să părăsească Turcia, însoţiţi până la frontieră de o escortă a poliţiei turce. Trec prin Svilengrad şi ajung la Sofia fără dificultate. 10 mai. Ministrul român primeşte un telefon de la ministrul de la Ankara, care-i cere să-i reţină pe chelneri în Sofia, întrucât s-a primit aprobarea pentru vize de reîntoarcere în Turcia. 14 mai. Consulatul turc eliberează vize de tranzit pentru o perioadă de 15 zile, astfel încât oamenii să-şi rezolve afacerile. 15 mai. Părăsesc Sofia. 16 mai. Ajung la Svilengrad. În timp ce bagajele sunt controlate de oficiali ai vămii bulgare, un „comandant" german opreşte operaţiunea spunând că a primit ordin să facă o foarte severă cercetare a bagajelor în cursul după-amiezii. După masă, el i-a informat pe chelneri că cercetarea bagajelor a fost amânată pentru ziua următoare. Între timp, evident, trenul pentru Istanbul plecase. 17 mai. Control foarte sever al bagajelor, al*

hainelor şi control corporal, efectuat de către germani. Toate scrisorile personale şi însemnările au fost confiscate şi nu au mai fost înapoiate. Apoi au fost informaţi că, potrivit ordinelor care sosiseră, trebuie să se reîntoarcă la Sofia. Au plecat spre Sofia escortaţi de poliţia bulgară, într-un compartiment pe care scria „Arestaţi”. Când Burtea îi povestise toate astea, îi venise să râdă, dar chelnerul resimţise foarte serios ameninţarea.

18 mai. Au ajuns la Sofia. Duşi la Direcţia Generală a poliţiei bulgare. Bagajele au fost încuiate într-o celulă şi oamenii într-alta, până a doua zi dimineaţă. 19 mai. Mihăescu recunoaşte paznicul de noapte, pe care îl văzuse la Legaţia României din Sofia. Prin el a trimis vorbă consulului român informându-l despre situaţia primejdioasă în care se aflau. În timpul arestului lor, li s-au luat câte trei declaraţii la fiecare, practic asupra aceluiaşi subiect. Ministrul român a intervenit şi, după o convorbire cu directorul general al poliţiei, cei patru au fost eliberaţi. Cotlociuc, consilier la Legaţia României, a discutat cu Morman, consilier la Legaţia Germaniei, şi cu Wipper, ataşatul de poliţie al Reich-ului la Sofia. Ultimul a promis un răspuns în două zile. 21 mai. Wipper l-a informat pe ministrul român că cei patru oameni pot pleca spre Turcia fără niciun fel de probleme. 23 mai. Pleacă spre Svilengrad, însoţiţi de ataşatul comercial de la Istanbul, Barbul. 24 mai. Sosirea la Svilengrad. Vagonul în care erau aceşti oameni a fost imediat *înconjurat de opt germani şi poliţişti bulgari care i-au coborât din tren şi i-au dus la Biroul german pentru controlul paşapoartelor. Ei au reuşit să comunice cu Barbul care s-a oferit să garanteze pentru aceşti oameni, dar fără succes. A telegrafiat la Sofia informându-l pe ministrul român că „grupul Mihăescu este din nou reţinut la Svilengrad de către aceleaşi autorităţi”. Apoi, germanii au început interogarea oamenilor. Franz Wiener a fost primul interogat, timp de două ore, de trei germani. După el a urmat Mihăescu care, după ce s-a consultat mai târziu cu Franz, a constatat că le-au fost puse exact aceleaşi întrebări. Acestea erau: Cât timp au*

stat în Istanbul? *Ce slujbă aveau la Istanbul*? *Ce interese mai avea Mişu Iorgulescu în Istanbul*? *Mai comunică cu Mişu Iorgulescu*? *De ce clienţii britanici erau mai bine trataţi decât cei germani*? se gândi că erau tâmpiţi, auzi ce întrebare! Păi, de aia vor pierde războiul, că nu au imaginaţie.

Urmară o serie de întrebări legate de cunoştinţele pe care chelnerii le aveau în lumea *Intelligence-ului* britanic din Istanbul, dar care, din păcate, nu-i erau deloc folositoare, autorul raportului desemnându-le doar prin simboluri. Dacă întrebarea *îl cunoşti pe 14.000*? i se părea fără sens, neştiind cine este acel 14.000, altele erau inteligibile. *Ce ai discutat cu aceşti oameni în Istanbul*? *Care erau relaţiile tale cu MZ*? *De ce nu ai informat Consulatul român atunci când MZ era pe cale să părăsească Turcia*? În privinţa acestui MZ erau două variante: ori era sigla conspirativă pentru Mişu Iorgulescu, ori erau iniţialele inginerului petrolist Mircea Zăgănescu. Ceea ce-i spusese Georgică atunci era apă de ploaie faţă de ce afla din această corespondenţă veche de doi ani! Întâi se înfurie, apoi îi zise ceva de dulce lui Georgică „al lui”.

Ai luat bani de la englezi? „Ei, asta-i! care om n-ar lua niscaiva lire care ar fi recompensat unele mici servicii, mai ales dacă era şi chelner?” *De ce ai vizitat Ambasada britanică*? *întrebările privindu-i pe englezi erau însoţite de ameninţări şi atunci când răspunsurile date erau socotite nesatisfăcătoare, oamenilor li se spunea că vor fi folosite alte metode pentru a obţine informaţiile dorite*.

25 mai. Au fost suiţi din nou în tren, în vagonul „arestaţilor „împreună cu doi poliţişti bulgari. Doi dintre cei trei germani care îi interogaseră şi o femeie-agent din Istanbul cunoscută drept Roselle erau, de asemenea, în tren. În jurul orei 9, Franz a fost chemat în vagonul germanilor şi a fost interogat o oră şi jumătate în legătură cu trei simboluri dintre care îl recunoscu doar pe al lui de Chastelain. *După el a urmat Mihăescu la interogatoriu. împreună, au fost chemaţi de câte trei ori, între 9 şi 13.30,*

şi, la unul dintre interogatorii, Roselle a fost prezentă. Germanii şi Roselle consumaseră o cantitate apreciabilă de alcool şi interogatoriul a decurs într-o manieră zgomotoasă şi ameninţătoare. Roselle l-a acuzat pe Franz că a înmânat englezilor o hartă şi nişte rapoarte.

26 mai. Au ajuns la Sofia. Au fost conduşi sub arest la aceeaşi secţie de poliţie şi închişi într-o celulă din secţia politică, plină de oameni acuzaţi de comunism. Au fost reţinuţi 56 de ore.

28 mai. La intervenţia ministrului român, au fost eliberaţi la ora 15.00, dar documentele le-au fost reţinute de către poliţie. Germanii au ordonat poliţiei bulgare să nu le elibereze paşapoartele înainte de a le comunica lor şi, de asemenea, i-a instruit să-i controleze de câteva ori pe zi, adăugând că plecarea lor spre Bucureşti o să fie decisă de către germani.

9 iunie. Au primit permisiunea să plece spre Bucureşti. Cu o oră înainte de plecarea trenului, paşapoartele le-au fost aduse la hotel şi au putut pleca la gară fără escortă. La scurt timp după ce au intrat în România, un locotenent şi un poliţist li s-au alăturat şi, în termeni prieteneşti, le-au luat un interogatoriu cât timp a durat drumul până la Bucureşti. Au fost chestionaţi asupra legăturilor cu Mişu Iorgulescu şi cu britanicii în Turcia. Ştia că germanii erau extrem de atenţi la tot ce avea legătură cu Iorgulescu, de când, cu un an în urmă, aflaseră că acesta era în legătură cu britanicii. Serviciul său primise în 1941 o informaţie de la Abwehr, care nu se dovedise reală decât parţial, dar care dusese la capturarea reţelei britanice de spionaj din regiunea petroliferă, organizaţie condusă de inginerul Popovici şi de Rică Georgescu. De aceea se aruncaseră pe bieţii chelneri. E, nu erau chiar atât de naivi!

10 iunie. Au ajuns la Bucureşti. Aici, Mihăescu a luat legătura cu vărul său, Nicu Câmpineanu, de la Corpul Detectivilor, şi „omul de încredere" al lui Titi Niculescu. Pentru 10.000 de lei de fiecare, şi-au văzut dosarele scoase de pe rol. Mihăescu a făcut apoi un raport către Ministerul

Propagandei, care a fost tot timpul interesat de legăturile cu restaurantul Taxim. În urma raportului său, subsecretarul de stat de la acest minister a intervenit la Ministerul de Interne în vederea acordării permisiunii pentru Mihăescu de a se reîntoarce la Istanbul şi, la 26 iunie, Mihăescu a trimis o petiţie directorului general al poliţiei. El l-a convins pe generalul Vasiliu, subsecretar de stat la Ministerul de Interne şi o rudă îndepărtată de-a sa, să-i susţină petiţia în faţa Comisiei de vize, care se întruneşte de două ori, miercurea şi sâmbăta. El a fost trimis de generalul Vasiliu la comisarul Gheorghe de la Siguranţă să înregistreze petiţia pentru întrunirea comisiei, în data de 27 iunie. A fost aprobată de Comisie şi, pentru 20.000 lei, a fost aprobată de SS. 28 iunie. A luat aprobarea de la Siguranţă. 29 iunie. A obţinut viza de la Prefectură, semnată de chestorul Ionescu Goangă. A părăsit Bucureştii în aceeaşi zi. 1 iulie. A ajuns fără probleme la Svilengrad (nu există niciun control german între Bucureşti şi Svilengrad). Cu puţin timp înainte de a ajunge trenul aici, un oficial bulgar i-a luat paşaportul la control. La Svilengrad, doi germani i-au cerut să părăsească trenul, l-au luat cu ei şi l-au închis într-o încăpere, fiind păzit de un german. După trei ore, a fost dus la un „comandant" german care l-a ţinut închis încă 24 de ore şi, pe 2 iulie, a plecat la Sofia cu „comandantul" german şi cu un soldat. Au ajuns la Sofia la 7 seara. La gară, au mers la biroul comandantului german, iar, la scurt timp după aceea, a sosit un şofer zicând că a venit după „un transport de la Svilengrad". Era o maşină mare, cu numere diplomatice, având numărul 176898.

Era prevăzută cu geamuri albastre, care nu permiteau să se vadă dinafară cine se afla în maşină. Mihăescu a fost suit în maşină împreună cu bagajul său la sediul poliţiei germane, la mică distanţă în afara Sofiei, unde a fost interogat până la 9.15 seara. Apoi a fost dus la o închisoare să se odihnească, bagajul fiindu-i reţinut la sediul poliţiei germane. A rămas închis în celulă până a doua zi la 10.30, când a fost condus din nou în acelaşi loc

din ziua precedentă şi a fost interogat de două ori asupra legăturilor lui cu englezii. A refuzat să semneze declaraţia pe motivul că el nu înţelege germana şi că nu este sigur ce semnează. Interogatoriul a fost luat parţial de un german şi parţial de un legionar îmbrăcat în uniformă germană. În timpul discuţiilor cu acesta, Mihăescu l-a auzit spunând că a lucrat şase luni în Viena şi că Horia Sima a fost în Germania unde a publicat o revistă. Mai departe, legionarul i-a destăinuit că foarte mulţi gardişti sunt acum angajaţi în poliţia germană şi în Gestapo. 3 iulie. Escortat de legionarul îmbrăcat în uniforma voluntarilor germani şi de către un gradat german a fost dus la gara Sofia şi de acolo la Bucureşti. La plecarea din Bulgaria, germanii au refuzat să-i înapoieze paşaportul, pentru a da bulgarilor posibilitatea de a pune viza de ieşire. La intrarea în România a fost extrem de greu să-i convingă pe germani să permită să fie aplicată viza de intrare pe paşaport. Lui Mihăescu nu i s-a permis să discute cu oficialii români. 4 iulie. Au ajuns în Gara de Nord din Bucureşti. A fost dus la biroul comandantului german de unde s-a cerut o maşină pentru „a lua un transport de la Sofia". Dus cu maşina la sediul poliţiei germane din strada Paris, unde a fost pe la cinci sau şase birouri şi unde niciunul nu părea să aibă vreo informaţie cu privire la cazul său. În *cursul formalităţilor de predare, legionarului i s-a cerut numele pentru a se completa actele. Şi i-a spus în aşa fel încât să nu poată fi auzit de Mihăescu care, totuşi, l-a auzit pe german întrebându-l pe legionar: „Aşa deci, nu eşti german din Reich?". „Nu, sunt din Banat", i-a răspuns acesta. Din strada Paris a fost dus la Hotel Splendid, camera 124, la etajul 6, unde a întâlnit un căpitan german, Güdring. După diferite întrebări de rutină, căpitanul german a întocmit o hârtie pentru autorităţile de justiţie militare româneşti, secţia secretă, recomandând reţinerea lui Mihăescu pentru cercetări. A fost trimis la închisoarea Malmaison, unde a fost primit de căpitanul Bărbulescu la ora 3, în cursul după-amiezii. A trebuit să scrie o declaraţie în care să explice de ce este la închisoare, apoi*

a fost îmbrăcat în haine de deţinut, documentele, ceasul şi banii fiindu-i luate. A fost ţinut în celula 68 timp de două zile până pe 6 iulie, la ora 9.30 dimineaţa, când a fost dus la celula 86 de către doi germani şi de căpitanul Bărbulescu. Celula 86 era mobilată ca un birou şi acolo s-a desfăşurat interogatoriul. Când interogatoriul s-a terminat, germanii i-au spus că ei nu au nimic împotriva lui, doar că nu mai vor ca el să se reîntoarcă la Istanbul. Întrebând de ce, lui Mihăescu i s-a răspuns că ei, germanii, ştiu foarte bine de ce, doar că n-au dovezi. La aceasta, Mihăescu a răspuns că decizia a doi miniştri români care i-au aprobat să se reîntoarcă la Istanbul nu valorează nimic comparativ cu aceea a doi poliţişti germani. Ulterior, germanii au plecat, iar la cererea lui Bărbulescu a scris un raport despre importanţa restaurantului Taxim din Istanbul pentru propaganda românească. Ar putea să-i spună el lui de Chastelain, la proxima întâlnire. Era un loc unde se întâlneau toţi, şi ai lui, şi englezii, şi germanii, ba şi oamenii Moscovei. Ceea ce era interesant şi straniu era faptul că restaurantul lui Mişu Iorgulescu, dezvoltat cu banii englezilor pentru a servi scopurilor lor, ajunsese o piaţă de informaţii unde cine avea ceva de vânzare se înfăţişa cu marfa. Ca la taica Lazăr, doar marfa era alta! Mecanismul era acelaşi şi avea la bază cererea şi oferta. *În raport, el a menţionat introducerea mâncărurilor româneşti, interpretarea muzicii româneşti, în special piesa de închidere cântată la 1 noaptea* Ţara mea şi mândra mea. *Pe 6 iulie, la ora 3 după-amiaza, i s-a înmânat un document în care era menţionat că este pus în libertate şi că nu există nimic împotriva lui.*

7 iulie. A fost chemat la Marcu, subsecretar de stat la Ministerul Propagandei, a făcut o nouă petiţie pe care, în ziua următoare, a dus-o la generalul Vasiliu, la Ministerul de Interne. Atât Marcu cât şi Vasiliu i-au cerut să le răspundă onest dacă într-adevăr a lucrat pentru englezi sau oricine altcineva sau dacă acţionează împotriva regimului din România. El a răspuns „Nu" şi a fost trimis înapoi cu petiţia aprobată de Marcu. Regretă că nu găsi şi

evaluarea britanică a afirmaţiilor lui Mihăescu, oricum i se părea că autorul memorandumului găsea firesc ca un oarecare să fie primit de înalţi funcţionari ai guvernului român, ceea ce denota că, în mod curent, chelnerii de la Londra erau primiţi de ministrul Propagandei şi cel de Interne! „Ha, ha, ha, râse el gros, ce ţi-i şi cu poveştile astea!”

Pe 13 iulie, i s-a înapoiat petiţia împreună cu o Minută adresată Serviciului Special de Informaţii al Preşedinţiei. Această Minută menţiona [în româneşte!]: *„Rog a se cerceta de către Serviciul Special de Informaţie al domnului Eugen Cristescu şi a mi se răspunde de urgenţă la cazul domnului Mihai Nicolae”*.

13 august. Petiţia a ieşit de la Serviciul Special de Informaţii cu următoarea rezoluţie [iarăşi în româneşte]: *„Nu are nimic, poate pleca la Istanbul pentru scurt timp pentru a-şi lua lucrurile şi regla* socotelileli veni să pufnească din nou în râs! Păi, cum naiba să aibă ceva cineva care vinde mititei şi fudulii la grătar şi îşi încântă clienţii cu încă o butelie cu vin de Segarcea, în timp ce o ascultă pe Maria Tănase! Un individ ca ăsta e inofensiv! A, că mai aude fragmente din conversaţiile ce se desfăşoară, cu voce mai scăzută sau mai ridicată (cu atât mai ridicată cu cât numărul de pahare de vin era mai mare!), ce să-i faci? Nu poţi să-i astupi urechile! Iar dacă ceea ce involuntar aude tot involuntar circulă mai departe, asta-i, n-ai ce-i face! „E în firea lucrurilor ca o marfă să circule”, zise filosofând directorul general, care ştia că informaţia este cea mai căutată marfă.

Era în intenţia Serviciului Special să-i acorde viza numai cincisprezece zile, dar plătind 100.000 de lei a putut să obţină paşaportul fără nicio menţiune asupra perioadei şi cu o valabilitate de şase luni. Când aprobarea finală a ieşit pe 14 august, Mihăescu a venit să-l vadă pe căpitanul Bărbulescu la Malmaison pentru a-şi recupera hârtiile personale. Cu această ocazie, i-a văzut pe Jockey şi Charles, amândoi făcându-i semn să nu vorbească. Temându-se de alte dificultăţi cu Gestapoul la Svilengrad,

Mihăescu a înaintat o petiţie şefului poliţiei germane din Bucureşti care a scris rezoluţia ce poate fi văzută pe documentul anexat.

20 august. Părăseşte Bucureştii. 21 august. îl vizitează pe consulul român la Sofia care îi telefonează lui Wipper, întrebându-l dacă totul este în regulă pentru ca Mihăescu să poată pleca spre Turcia. Răspunsul a fost primit telefonic în cursul după-amiezii, în sensul că poate pleca şi nu va avea nicio dificultate. 22 august.

Ajuns la Svilengrad a putut evita Gestapoul doar arătând Minuta poliţiei germane din Bucureşti.

Aşa cum se întâmplă adesea în România, numele lui Mihăescu din documentele militare nu corespunde cu acela din certificatul de naştere. Întrucât, în prezent, el este mobilizat la Istanbul pentru a munci în serviciul statului (Ministerul Propagandei), el a folosit numele care apare în toate documentele lui militare. Mihăescu nu doreşte să se reîntoarcă în România şi ne-a întrebat dacă poate să ne fie de folos în Orientul Mijlociu şi, dacă nu, ar dori să fie înrolat în armată. În ceea ce-l priveşte pe Mihăescu, nu este nicio grabă şi intenţionăm să-l folosim cum putem până când expiră viza de rezidenţiat în Turcia. Acum el reprezintă interesele României la restaurantul „Taxim „şi poate să ne furnizeze din când în când informaţii despre problemele româneşti, pe care nu le-am putea obţine prin canalele obişnuite.

Semna D/H13. Asta era povestea celor patru chelneri români de la restauratul românesc „Taxim" din Istanbul!

Un alt lucru care îi atrăsese atenţia era cazul reţelei britanice de spionaj ce activase în industria petrolului. Ştia multe despre Popovici, Georgescu şi ceilalţi. Dorea acum să afle ce ştiau englezii, ce intenţii avuseseră şi ce impact avusese capturarea reţelei. Se confrunta însă cu o problemă ce părea, nu, nu părea, chiar era insurmontabilă, nu doar pentru el, ci chiar şi pentru englezi şi nu doar acum, ci şi peste ani. Şi ea îi fusese evidenţiată de o lucrare intitulată, explicit, *Istoria SOE în România*. Dacă era aşa cum se scria, şi nu se îndoia că ar putea fi altfel, în

ciuda firii sale neîncrezătoare, atunci lucruri importante erau pierdute pentru totdeauna. *Este regretabil că un număr considerabil de dosare care au de-a face cu activităţile desfăşurate în anii 1939, 1940 şi 1941, care iniţial fuseseră deţinute la biroul din Istanbul şi trimise apoi la Cairo pentru a fi păstrate în siguranţă, au fost arse în timpul panicii create în 1942 de ofensiva forţelor germane conduse de mareşalul Rommel spre* El *Alamein. Multe documente unicat au fost distruse, împreună cu rapoartele lămuritoare elaborate de W.R. Young, de Chastelain, H.G. Watts, J.E. Treacy, R. Hazell, John Toyne şi alţi colaboratori de-ai noştri dintru început. La fel, multe dintre scrisorile originale ale lui Maniu către Antonescu, împreună cu dosarul conţinând mesajele trimise şi primite prin intermediul primului emiţător Z4, au fost distruse în această panică.* Asta era soarta documentelor, să ardă sau să fie arse. Ce, nu trecuse mult timp de când în gara Turnu Severin arseseră câteva vagoane încărcate cu arhiva Marelui Stat Major!

Prima ştire era din 25 septembrie 1941 şi se referea la un raport intitulat *descoperirea Organizaţiei Româneşti. Prima sesizare pe care am primit-o despre Organizaţia Românească care fu*sese *descoperită a fost pe data de 29 august printr-un post de radio, Hilversum, care afirma*: *„Casa unui anume domn Popovici a fost percheziţionată şi au fost găsite 42 de milioane de lei, bani despre care el nu a putut să dea nicio informaţie”*. S-*a presupus că banii aparţineau unui fond pentru propaganda britanică. Popovici, care era directorul companiei britanice Fabrica de Ulei Unirea, a fost arestat. Popovici este, bineînţeles, Procopius. Ca răspuns la telegrama care anunţa Istanbulul despre aceste fapte, am primit o telegramă de la D/H.2, din data de 31 august, în care comunica faptul că informaţia recent primită printr-un curier american confirma evenimentele. În ceea ce priveşte cauzele probabile ale capturării organizaţiei, următoarele fapte au reieşit până în prezent: a) D/H.13 a raportat pe 12 august că, în urma unei cereri a reprezentantului lui „C” din*

Istanbul, i-a cerut în mai lui Procopius să plătească suma de 15.000 lei unei anumite franţuzoaice. Ea a fost ulterior arestată şi condamnată la 10 ani de închisoare. În timpul procesului, a mărturisit că a primit banii de la Procopius. b) Un român pe nume Mircea (nume de cod Charles) a fost angajat în organizaţia noastră până în mai. Cum nu mai era de lucru pentru el, a fost trimis în Palestina, dar a refuzat să meargă. A reuşit, în cele din urmă, să se întoarcă la Bucureşti în iulie, după ce a manifestat un anumit gen de atitudine agresivă faţă de Anglia, în general, şi de reprezentanţii ei în particular. Charles a reuşit să scape doar datorită slăbiciunii poliţiei turceşti, care încercase să îl reţină. Este posibil să fi vorbit deja. c) Pe 23 septembrie, am primi o telegramă de la D/H.2 în care se arăta că s-a descoperit un dosar la Comandamentul General Român în care se dădeau numele tuturor persoanelor care s-au alăturat în 1940 la planul Comandamentului General Englezo-Român pentru distrugerea terenurilor petroliere. Toate aceste persoane au fost arestate, iar Procopius şi Jockey se aflau pe listă. Fie numai una dintre cauzele enumerate anterior, fie toate combinate, au dus la descoperirea organizaţiei noastre şi la arestarea principalilor noştri colaboratori.

Dar *Istoria SOE în România*, din care deţinea câteva fragmente ajunse, Dumnezeu ştie cum, la îndemâna lui N.D., pornea, firesc mai de timpuriu în prezentarea problemei reţelei de spionaj britanice ce activase în industria petrolului din România. Şi chiar cu lucruri noi! *La începutul lui 1940, la cererea biroului din*

Londra, Ion Popovici, bine-cunoscut [„evident, ceva mai târziu!”] *sub pseudonimul Procopius, a fost angajat voluntar drept cutie poştală, intermediar de încredere şi canal de comunicare pentru Jean Kurciusz, unul dintre conducătorii Serviciului Secret polonez*. Da, asta era pe vremea lui Moruzov. Nu găsiseră dosare referitoare la agenţii polonezi ce intraseră în septembrie 1939 în ţară, pentru că Moruzov nu ţinea dosare: totul era în capul lui. *Procopius a devenit curând principalul colaborator în*

legătură cu o maşină de tipărit. Maşina a fost obţinută cu sprijinul lui Bondi Kalman, de la J. Walter Thomson Co., şi al lui Max Fischer, un expert în tipărituri şi litografii, care este asociat cu tipografia „Scrisul românesc" din Craiova (deţinută de fratele lui Tătărescu, fost prim-ministru). Atât Kalman, cât şi Fischer şi-au oferit serviciile voluntar şi, până la plecarea lui din România, la sfârşitul lui 1940, Fischer a fost responsabil cu achiziţionarea, din diferite surse, a hârtiei şi cernelii necesare pentru activitatea noastră. Activitatea la care se referea documentul privea tipărirea de manifeste şi de alte materiale de propagandă antigermană care, după ce erau definitivate, erau plasate lui de Chastelain în cursul unor întrevederi clandestine.

A doua menţiune legată de inginerul Popovici era în legătură cu eliberarea supuşilor britanici arestaţi de poliţia legionară după ce germanii, care capturaseră în Franţa planurile anglo-franceze de sabotare a industriei române de petrol, ceruseră acest lucru. Eliberarea englezilor se făcuse în urma puternicelor proteste diplomatice întreprinse de ministrul britanic la Bucureşti, Sir Reginald Hoare, şi a *mituirii unor oficiali de către Popovici, care a folosit în acest caz fonduri SOE*.

În contextul evoluţiilor din toamna lui 1940 (abdicarea lui Carol şi instaurarea regimului Antonescu), britanicii aveau nevoie de un lider al mişcării de rezistenţă antigermane şi antiantonesciene. Şi l-au găsit în persoana lui Maniu. Cu această ocazie, apare celălalt lider al grupului, Rică Georgescu. *Convorbirile SOE cu Maniu au fost facilitate, în cea mai mare măsură, de către V.C.S. Georgescu, directorul-adjunct român al Standard Oil Co., care şi-a făcut studiile la Colegiul Warwick şi la Universitatea Birmingham. Toate convorbirile au avut loc în casa lui Georgescu, şi acesta s-a dovedit de mare folos în alte împrejurări. Georgescu şi-a asigurat sprijinul unchiului său, generalul Alexandru Manolescu, fost* aide de câmp *al prinţului Nicolae, şi o persoană cu bune legături în cercurile militare şi de la Palat*. În lunile tulburi de la începutul toamnei anului 1940, Popovici şi Georgescu au

fost însărcinaţi cu conducerea activităţilor de propagandă desfăşurată prin intermediul ziarului *Ardealul*, care era tipărit şi distribuit în cantităţi impresionante, cum şi alte materiale destinate lui Chalmers-Wright, de la Ministerul Informaţiilor, care *era extrem de activ în activităţile clandestine*. Încet, încet ieşeau la iveală tot felul de legături care fuseseră ascunse de cuplul Popovici – Georgescu în cursul cercetărilor din 1941. Cum, de pildă, *Procopius a deţinut principalele fonduri*, asta desigur până la arestarea sa şi a grupului. Şi chiar din această cauză a căzut. Existau, din ce citise până acum şi din hârtiile din faţa lui, şi alte posibile cauze. *Posibil ca rezultat al reîntoarcerii lui Mircea* [acel Mircea ce avea nume de cod Charles] – *din păcate nu suntem capabili să aflăm dacă într-adevăr este aşa – nucleul organizaţiei noastre din România a fost arestat în august, au fost interogaţi atât de către germani, cât şi de români şi acuzaţi de înaltă trădare. Printre cei arestaţi erau Georgescu, Popovici, Badica Iaroslavici, Ion Beza (fratele lui George Beza şi operator al radio emiţătorului), Vişan (membru al Partidului Naţional-Ţărănesc), Pasatoiu şi mulţi alţii. Prin mita dată de Maniu şi Mihai Popovici, procesul lor a fost amânat* sine die, *dar activitatea SOE a suferit un uriaş pas înapoi, care este cauza numeroaselor întârzieri şi a dezamăgirilor ce au urmat*. Nu era mare lucru ceea ce găsise până acum, dar nu ajunsese la fundul sacului. Chiar şi aşa erau unele elemente, mai ales cele referitoare la acţiuni din perioada premergătoare directoratului său, care lămureau legături şi poziţii în interiorul grupului.

Informaţiile despre grupul Popovici – Georgescu nu se opreau aici. Un document intern care se plimba între două secţiuni ale SOE, la începutul lui ianuarie 1942, se referea la activitatea de început a grupului. După ruperea relaţiilor diplomatice, *SOE a lăsat în urmă o bună organizaţie condusă de cel mai capabil agent, pe nume Procopius. Acesta avea legături valoroase cu Tom* [după cum văzuse prin hârtii, acesta era unul dintre primele nume de cod atribuite lui Maniu] *şi cu partidul său, în*

jurul cărora au fost centrate activităţile noastre politice subversive şi de la care am primit un sprijin activ înainte ca organizaţia noastră să fie retrasă. Procopius deţinea unul dintre radioemiţătoarele noastre, cunoscut drept Z4. Din cauza unor serii de întâmplări nefericite, Z4 a fost descoperit de români nemontat, dar codul – cel puţin aşa credem – care a fost folosit în legătura cu Z4 nu a căzut în mâinile inamicului. Chiar înainte de descoperirea lui Z4, primirea mesajelor prin intermediul acestui mijloc încetase. Am auzit că motivele pentru aceasta au fost, mai întâi, că au trebuit s-o lase mai moale şi, al doilea, că operatorii au fost mobilizaţi la declanşarea războiului împotriva Rusiei. La scurt timp după aceasta, Procopius şi cei mai importanţi colaboratori ai săi au fost arestaţi.

Deşi următoarele două pagini nu aveau legătură cu Procopius/Popovici, le citi, socotind că lucrurile aflate erau interesante şi îi puteau fi de folos. Căci era vorba despre lărgirea reţelei britanice, dar şi despre lucruri caraghioase, cum ar fi folosirea fondurilor Coroanei britanice de către supuşii... Coroanei de oţel. *Am reuşit*, citi el în continuare, *să recrutăm un alt agent pe nume Aurel Dobrescu, care este membru al partidului lui Tom* [„adică, pentru tot românul, al naţional-ţărăniştilor”, zise privind pe geam cum noaptea se lăsa tot mai repede], *dar, din câte putem analiza până acum, a fost angajat numai pentru desfăşurarea propagandei politice subversive. Până acum, a cerut 8.000 de dolari şi a mai solicitat şi alte fonduri. Nu avem niciun exemplu din tipăriturile sau de orice altă propagandă ar fi desfăşurat Dobrescu. Motivul este că principalei noastre legături cu Dobrescu, curierului Mircea Zăgănescu, i s-au luat toate aceste hârtii* (*pe care le avea asupra sa*) *când a trecut recent frontiera bulgaro-turcă. Toate încercările de a le recupera au fost zadarnice şi sunt suficiente motive să credem că ele se află acum în mâinile Gestapoului.* „Dacă vreţi să credeţi asta, n-aveţi decât!” Apoi îşi dădu seama că, în cei doi ani care se scurseseră de la evenimentele relatate, britanicii se lămuriseră probabil în legătură cu Dobrescu şi cei opt mii

de dolari. *Când M.Z. era pe cale să se reîntoarcă în România de la Istanbul, o cursă a Gestapoului care fusese întinsă pentru el a fost descoperită în ultimul moment şi aceasta a făcut reîntoarcerea sa imposibilă. A transpirat faptul că M.Z. a fost văzut în compania unuia pe nume Heck, agent Gestapo. În consecinţă, putem fi siguri că M.Z. a fost definitiv demascat*. Găsi interesant faptul că cineva scrisese chiar *agent dublu*, dar apoi acelaşi se răzgândise şi tăiase.

Noutăţile continuau. *Strâns legat de Zăgănescu şi de Aurel Dobrescu este planul Baba. Acesta constă în subvenţionarea unei companii turceşti al cărei director este Baba (o persoană importantă în Turcia). Această companie cooperează îndeaproape cu o companie românească ai cărei directori sunt Aurel Dobrescu şi M.Z. Compania românească o aprovizionează pe cea turcească cu materii prime, din care aceasta trebuie să producă vopsea fosforescentă. Compania turcească primise un contract din partea guvernului turc pentru aprovizionarea cu acest tip de vopsea în cantităţi mari. Intenţia noastră era de a avansa până la 20.000 de lire turceşti ca să finanţăm cumpărarea de materii prime, ceea ce ne-ar fi permis să folosim un serviciu de curierat pe care companiile turcă şi română l-ar fi organizat pentru afacerile lor legale*. îl uimea, încă o dată, uşurinţa cu care adversarii săi foloseau fiecare ocazie pentru a-şi atinge scopul, în acest caz stabilirea de contacte în România. Dar şi felul în care întorceau pe toate feţele o anumită problemă. După cum surprinzătoare erau şi meandrele între care evoluau aceste fapte.

Credem că, dacă M.Z. este cunoscut de către Gestapo, continuă Nota, *putem în mod cert presupune că legătura sa cu Aurel Dobrescu – şi, desigur, şi cu compania acestuia – este cunoscută autorităţilor germane. Astfel, în mod firesc, orice serviciu de curierat între companie şi Istanbul va forma subiectul unei anchete germane. Prima dovadă că lucrurile nu stau bine a devenit evidentă când am primit o telegramă în care se menţiona*

că curierul trimis de la Istanbul la Bucureşti, pe 11 decembrie, şi care ar fi trebuit să se reîntoarcă pe 22 decembrie, ar fi fost arestat. O telegramă trimisă lui D/HY, anterioară vizitei ultimului la Istanbul, îi cerea să facă o investigaţie personală asupra întregii chestiuni, care până acum nu a găsit un răspuns satisfăcător. Răspunsul primit menţiona mai degrabă că povestea spusă de M.Z. „sepotrivea cu starea sa mintală şi imprecizia discursuluilele de mai sus reprezintă un rezumat al faptelor aşa cum ne-au fost prezentate. Sperăm să obţinem o imagine completă din răspunsul lui D/HY la cererea noastră telegrafică de investigaţie, dar acesta nu a sosit. Până acum am cheltuit 8.000 de dolari cu Dobrescu şi suntem autorizaţi să cheltuim încă 20.000 de lire turceşti pentru compania turcă. În ceea ce priveşte această ultimă chestiune, suma urma să fie asigurată de materiile prime achiziţionate, până când guvernul turc ar fi plătit produsul finit. Totuşi, apare necesar, înainte de a face orice altceva, ca soarta celor 20.000 de lire turceşti (sau o plată anticipată) să nu fie ameninţată de Gestapo, care i-ar putea forţa pe români să interzică exportul de materii prime destinate companiilor turceşti, ceea ce ar conduce la anularea contractului. Dar nu, nu se întâmplase nimic din ce i-ar fi putut speria pe britanici. Sigur că germanii urmăreau atent mersul comerţului românesc şi clamau dreptul de preeminenţă, dar Mareşalului nu i-a păsat de asta! Le-a cerut să achite, nu în mărci din cele fabricate zi şi noapte de Reichsbank, ci în aur toate cumpărăturile făcute în România şi atunci şi-au domolit pretenţiile, limitându-le doar la petrol şi mâncare, după care într-adevăr le ardea buza. Aşa că treaba asta cu vopseaua fosforescentă le-a scăpat nemţilor. Putea fi sigur că cei 8.000 de dolari erau pierduţi pentru cauza britanică şi că aceştia înţeleseseră deja.

Baba, unul dintre directorii acestei companii turceşti, este acum plecat în România şi este interesant de ştiut dacă i se va permite să se reîntoarcă fără a fi brutalizat sau hărţuit. Obiectul acestei misiuni este acela de a ridica

corespondenţa ce a fost trimisă consulului turc de la Bucureşti şi de a o distribui la diferite adrese. Nu ştim nimic despre *această corespondenţă şi nici despre persoanele cărora le sunt adresate aceste scrisori*. Nu se mira întrucât înţelesese că „fratele mai mare" al SOE nu îl prea ţinea pe „prâslea" la curent cu acţiunile sale. Şi, dacă stătea să se gândească, nici nu era bine să se petreacă o asemenea diseminare a planurilor SIS.

După tot acest intermezzo Dobrescu – Zăgănescu – Baba, documentul revenea la problema iniţială, cazul Procopius, alias inginerul Ion Popovici. *Procesul lui Procopius şi al colaboratorilor săi a început pe 24 noiembrie. Ca rezultat al deciziei lui A/D de a-i ajuta cu orice preţ, D/H13 a reuşit să trimită la Bucureşti suma de 40.000 de dolari prin curierul diplomatic finlandez, care a părăsit Istanbulul pe 3 decembrie. Până acum nu avem niciun fel de confirmare că banii au ajuns la destinaţie. Informaţia că o sumă atât de mare este necesară pentru avocaţi şi alte cheltuieli* etc. *a fost strecurată de Tom lui Baba, în timpul unei conversaţii personale care a avut loc în casa consulului turc. Sperăm că toate detaliile vor deveni accesibile atunci când Baba se va reîntoarce la Istanbul. În legătură cu acelaşi proces, M.Z. a raportat, la sosirea sa la Istanbul în decembrie, că a promis unui funcţionar de la Biroul procurorului public suma de trei milioane pentru a se asigura o încadrare favorabilă pentru prizonieri. El a fost totuşi informat că atunci când dosarul a fost trimis la Cabinetul vicepremierului Mihai Antonescu, ultimul ar fi scris cu mâna sa*: *„Cer să fie condamnaţi la moarte"*.

Se opri din citit gândindu-se la întâlnirea de a doua zi cu Mareşalul. Şi începu să se pregătească pentru ea. Adună toate materialele ce priveau activitatea „naţionalilor", la care adăugă cele mai semnificative documente ce priveau colaborarea anglo-rusă, înţelegerile la care ajunseseră aceştia sau felul în care fiii perfidului Albion trataseră România cu ocazia aşa-ziselor negocieri de armistiţiu în care toată românimea îşi pusese atâtea

speranţe. Le aranjă cronologic într-un dosar pe care îl puse pe măsuţa de cafea pentru a nu-l rătăci printre hârtiile din faţa lui. Oricum, din ceea ce avea în faţă în acest moment nu selectă nimic, nedorind şi neavând niciun rost să-i împuie capul Mareşalului cu amănunte legate de reţelele şi agenţii care lucrau pentru britanici aici, în România. Se întoarse la documentul care îl introdusese în universul cazului Popovici – Georgescu. Ceea ce citi în continuare îl amuză. „Ni s-a dus buhul în lume de pleşcari şi ciubucari”, zise pentru el.

Oricine cunoaşte România ar considera foarte improbabil ca un funcţionar public să facă un serviciu în schimbul unei recompense atât de nesigure şi, în acelaşi timp, atât de compromiţătoare ca o promisiune notată pe un bilet. Prin urmare, lucrurile arată de parcă M.Z. ar încerca să dea de înţeles că va primi o parte din suma pe care o deţine. În acest răstimp, nu am auzit nimic despre felul în care evoluează procesul.

Alte documente care îi captaseră atenţia priveau organizarea românilor din Regatul Unit. Nu totdeauna omul său, N.D. reuşea să-i comunice ce mai fac conaţionalii lor acolo. Ajunşi în Insulă în mai multe etape, ei sufereau de o boală naţională: nu se înţelegeau, toţi trebuiau să conducă. Necesari pentru planurile lor de înşelare a germanilor, britanicii s-au gândit să-i organizeze pe năbădăioşi de români. Una dintre primele întruniri pentru adunarea acestora, dar şi pentru fundamentarea acţiunii în România, se desfăşurase pe 24 iunie 1942, deci cu doi ani înainte. Luaseră parte D/HY şi D/H109 de la englezi şi Cornel Bianu, Alexandru Bianu şi Daniel Danielopol. Adică membrii acelui comitet despre a cărui înfiinţare citise mai devreme într-un raport destul de sărac, de altfel, în privinţa informaţiilor despre activitatea românilor din Marea Britanie. Atunci era puţin „sos”, acum avea „carnea”. *Problema stabilirii liniilor de comunicare cu România a fost pe larg revăzută şi toţi cei prezenţi au căzut de acord să se stabilească observatori permanenţi în Portugalia, Elveţia şi Suedia, care să informeze automat*

Londra despre orice român care soseşte sau pleacă din aceste ţări. În trecut, nu am folosit ocaziile de a-i întrebuinţa pe aceşti curieri ocazionali şi în viitor trebuie să nu mai ratăm aceste ocazii. Ca un exemplu în acest sens, s-a spus că Brutus Coste, care se întoarce la Bucureşti, a sosit la Lisabona de la Washington. Dr. C. Bianu consideră că el este omul potrivit pentru a duce un mesaj lui Leucuţia, mâna dreaptă a lui Miron. S-*a căzut de acord ca o telegramă să fie trimisă imediat la Lisabona pentru a ne asigura că el este încă acolo şi dr. Bianu a luat asupra sa sarcina de a concepe un mesaj care să-i fie încredinţat şi pe care să-l transmită verbal lui Leucuţia. A fost, de asemenea, discutată destul de amănunţit chestiunea garanţiilor ruseşti şi dr. Bianu a destăinuit că au fost întreprinse demersuri de către românii din Londra prin intermediul lui Nincic către reprezentantul personal al lui Stalin de la Ambasada rusă de aici, despre care se spune că este mai important chiar decât Maiski. Numele lui este Ciceaev. La început, aceste negocieri au părut chiar promiţătoare, dar, după un timp, Nincic a renunţat şi a devenit evident că reacţiile venite de la Moscova la rapoartele făcute de Ciceaev trebuie să fi fost glaciale. O altă încercare de a negocia cu ruşii a fost făcută de ministrul ceh, Ripca, dar şi el a fost îndepărtat de remarca*: *„Eşti ministrul ceh sau un agent român*?”

Cât de dur jucaseră ruşii! Cu niciun chip nu doreau, în acel moment, să se angajeze în discuţii cu românii. Aceste tentative trebuie că avuseseră loc undeva între sfârşitul lui 1941 şi începutul verii următoare. Da, momentele nu fuseseră prea potrivite unui dialog sovieto-român. Crimeea cucerită de infanteriştii germani şi de vânătorii de munte români, citadela Sevastopol făcută fărâme de artileria germano-română nu reprezentaseră un cadru prielnic desfăşurării de negocieri româno-ruse. Da, jucaseră dur de parcă intenţionau să nu aibă niciun contact cu românii. Abia un an şi ceva mai târziu s-au stabilit cele dintâi legături între cei doi beligeranţi.

S-a propus ca D/HY, cu prima ocazie favorabilă, să-i

ceară lui Nincic detalii despre cât de departe au avansat discuţiile lui cu ruşii asupra problemelor româneşti. Problema Transilvaniei a fost, de asemenea, abordată, iar românii au atras atenţia că, din punct de vedere britanic, ar fi mai logic dacă ar lua o poziţie clară, fie de partea Ungariei, fie de partea României. Ei cred că Marea Britanie ar avea de câştigat dacă ar sprijini România împotriva Ungariei. D/HY a menţionat că acesta pare a fi şi punctul de vedere al lui Sir Reginald Hoare. De aceea, în opinia românilor, eforturile noastre trebuie să conducă la o încordare a relaţiilor ungaro-române şi astfel să fie împiedicat transportul petrolului românesc la armatele germane din Rusia, şi ameninţate depozitele lor din România.

În urma întrevederii, se decisese ca în fiecare zi de miercuri englezii să se întâlnească cu cei trei români pentru a *avansa sugestii, a le examina şi, dacă era posibil, a le transpune în practică.*

Se uită la ceas, mai era puţin până la miezul nopţii. Se hotărî să meargă să se culce. Dar nu înainte de a se mai uita pe câteva hârtii. Cele referitoare la felul în care britanicii încercaseră să-l contacteze. Primele referiri le găsi într-un document din iunie 1942, o Notă de conversaţie a lui D/H13, adică de Chastelain, redactată după o întâlnire cu „Bolster", adică Constantin Bursan, directorul de la Laromet, aflat atunci, după cum descoperise din alte documente, în Turcia. *Am discutat cu Bolster despre Eugen Cristescu. A confirmat că Eugen Cristescu deţine o poziţie puternică pe lângă Mareşal, dar când am sugerat că am putea să-l abordăm pe Cristescu, el şi-a exprimat îndoieli cu privire la rezultatul probabil, spunând că Eugen Cristescu era*, iar caracterizarea urma în româneşte! *„un funcţionar foarte corect" şi este puţin probabil că doreşte să acţioneze împotriva politicii regimului actual. Oricum, Bolster a fost de acord să-l contacteze pe Cristescu pe care-l cunoaşte personal, deşi nu foarte bine, şi ne va raporta la revenirea sa aici. Sunt de acord*, se pregătea să-şi încheie raportul de Chastelain,

că în actuala situaţie el poate fi pentru noi foarte valoros. Nu-i era foarte clar, „care el, măi, Bursan sau eu?” „Da, pesemne, e vorba de industriaş! Eu nu sunt decât un funcţionar foarte corect. Hai mai departe. Dar dacă… în fond nimic nu-l împiedicase pe Sir Stewart să se întâlnească cu inamicul său, amiralul Canaris, în Gibraltar şi, îşi zise zâmbind, nu făcuseră numai schimb de reţete culinare!” Oricum, cu ruşii la porţile Munteniei nu se prea mai putea face nimic şi, dacă se mai gândea şi la documentele britanice de la sfârşitul anului 1942, jocurile erau de mult făcute.

Găsi mai departe o informaţie relativă la trimiterea unui om de-al său, comisarul Grigore („Guţă”) Petrovici, la Berna, într-o misiune de informare. De fapt, turneul lui Guţă Petrovici, numit în document *agentul său*, era legat de studierea situaţiei legionarilor din mai multe ţări europene. I-o ceruse Mareşalul, iar el îl trimisese pe Petrovici care-i cunoştea pe toţi legionarii mai răsăriţi. Nu-i vorbă că Petrovici mai avea alte câteva misiuni: aceea de a transmite englezilor că ei, românii, nu sunt chiar liberi în mişcările lor; şi că ar putea fi posibil ca, din cauza stării precare a Mareşalului din acel moment, acesta să-i transfere lui Maniu puterea. Îşi amintea, desigur, dar era doar un joc dintre acelea care se fac între serviciile speciale, dar prin intermediul cărora se transmit şi unele informaţii, se sondează atitudini, se fac propuneri. La distanţă de doi ani, aflase cum reacţionaseră britanicii la acel joc. Nimic spectaculos, el ar fi putut să le spună mai multe despre oamenii lor de aici şi chiar despre cum îi tatonase. Dar asta poate altă dată. În fond, nu era nimic ieşit din comun ca serviciile secrete ale unei părţi beligerante să păstreze contacte cu serviciile celuilalt beligerant. O făcuseră la Madrid, la Stockholm, la Ankara. Rezultatele fuseseră însă nule. Şi asta nu din cauza lui, ci a fiilor Albionului şi a politicii pe care aceştia o angajaseră faţă de România la insistenţele Rusiei sovietice. Dintr-odată, i se făcu lehamite de toţi şi de toate. De aproape patru ani se afla în linia întâi a frontului. Era un război

diferit de cel aflat în plină desfăşurare la lumina zilei, dar prin nimic mai puţin periculos decât acesta. Iar marea mizã era aceeaşi: Europa după război, lumea după război, iar pentru el – România după război şi el însuşi după război.

Luă dosarul, în care aşezase ceva mai înainte unele documente pentru a fi prezentate a doua zi domnului Mareşal, şi-l puse în servietă. Voia să aibă cât mai puţine de făcut a doua zi dimineaţă, înainte de întâlnirea cu acesta. Apoi se pregăti de culcare în încăperea alăturată.

POSTFAŢĂ[1]

3

Ajuns aici, cititorul avizat şi nu numai el îşi va fi dat seama că nu s-a aflat în faţa unei opere de ficţiune. Lucrarea se bazează în exclusivitate pe documente din arhivele britanice (culese în corpul cărţii cu caractere italice) şi pe o bibliografie care cuprinde câteva dintre cele mai importante lucrări închinate perioadei 1941 – 1944 (a se vedea capitolul respectiv). Desigur, sunt unele dialoguri, despre care am putea spune că ar fi putut avea loc şi în realitate, şi câteva analize (bazate oricum pe fapte certe) care ar fi putut, în mod real, să fi fost elaborate de un om care se afla în vârful principalei structuri informative a statului, după cum sunt câteva (puţine!) elemente care au fost introduse doar pentru a conferi textului o oarecare fluiditate şi pentru crearea unei atmosfere specifice acelei perioade. Aşadar, cititorul se află în faţa unei cărţi de istorie scrise la persoana întâi şi a treia, modul reflexiv. Cu alte cuvinte, o carte de istorie scrisă altfel decât o… carte de istorie!

Cea mai mare parte dintre documentele provenite de la Foreign Office şi Special Operations Executive văd, după ştiinţa noastră, pentru prima oară lumina tiparului în

---

1 Cititorii volumului SSI-SOE, Jurnal politic 1941 – 1944, scris cu ceva timp în urmă împreună cu doamna Maria Georgescu, pot observa similitudinile existente între această „Postfaţă“ şi aceea din volumul antemenţionat, lucru firesc din moment ce modalitatea de elaborare a cărţii de faţă a fost identică.

România şi ele dezvăluie aspecte mai puţin relevate până acum în istoriografie, anume colaborarea dintre serviciile speciale aliate în anii celui de-al Doilea Război Mondial, nivelul la care ajunseseră britanicii în arta mistificării, şi, totodată, pun în evidenţă decizii care aveau să determine fundamental poziţia României în faza finală a războiului şi postrăzboi. (Şi aceasta cu mult înainte ca situaţia pe Frontul de Răsărit să fi înclinat definitiv în favoarea Rusiei sovietice!) Iar toate împreună arată până unde poate merge o mare putere pentru a-şi atinge obiectivele şi a-şi conserva sfera de interes.

Informaţia înseamnă putere. Iar istoricul nu-şi poate reprima tentaţia de a se întreba, retoric desigur, ce s-ar fi întâmplat dacă informaţiile conţinute în unele dintre documentele prezentate în acest volum ar fi ajuns cu adevărat la dispoziţia factorilor decizionali români sau/şi a conducătorilor opoziţiei.

Ar mai fi avut loc lovitura de stat de la 23 august?

ANEXE

Anexa 1

Populaţia totală după neamul declarat la 29 decembrie 1930

(Am decis includerea acestei anexe întrucât unele documente britanice fac dese referiri la numărul şi originea etnică a populaţiei din provinciile unite cu Vechiul Regat în 1918. Datele oficiale ale recensământului din 1930 pun lucrurile la locul lor. Am selectat doar principalele etnii.)

Provincia	Români	Bulgari	Turci şi tătari	Total
Dobrogea de Sud	77 728	14 3 209	13 5 592	378 344

Provincia	Români	Ruşi	Ruteni şi uc	Germani	Evrei	Total

			raineni			
Basarabia	1 610 757	35 1 912	31 4 211	81 089	20 4 858	2 864 402

Provincia	Români	Ruteni şi uc raineni	Polonezi	Germani	Evrei	Total
Bucovina	37 9 691	23 6 130	30 580	75 533	92 492	85 3 009

Provincia	Români	Unguri	Germani	Evrei	Total
Transilvania	1 852 719	93 4 642	25 3 426	78 626	3 217 988

Anexa 2

Propaganda în România. Pătrunderea economică germană în România

12 ianuarie 1942

De la D/H13 Pentru D/H 207 Copii pentru D/H 205

D/H.Y

SOE Londra

Cu privire la cererea dv. de a vă pune la dispoziţie informaţii referitoare la penetrarea economică germană în România, vă trimitem mai multe detalii privind firme aflate complet sau parţial sub controlul german.

Banca Comercială Română a fost preluată complet de acţionarii germani.

Compania de transport Carmen este complet sub control german, deşi l-au păstrat în funcţie pe fostul director evreu.

Compania de transport Intercontinentala a fost preluată complet de către germani.

Societatea Radio Phillips este controlată de către germani, deşi participaţiile financiare germane sunt parţiale.

Compania Ciro Film cooperează strâns cu Agfa şi se desfăşoară în prezent negocieri în vederea preluării totale de către germani.

Compania de becuri Tungsram se află sub control parţial german.

Compania de maşini industriale şi motoare cu ardere internă Sarotec se află total sub control german.

De asemenea, germanii au un cuvânt de spus în conducerea Oficiului român de hârtie şi a Fabricii române de chibrituri.

Anexa 3

Alecu
Aurel
Badea
Dan
Dinu
Gane
Gică
Gore
Ion

János şiuliu] Maniu Rică [Georgescu] [Ion] Popovici N. Caranfil G. Caranfil Al. Cretzeanu D. Gheorghiu Savel Rădulescu Ghiţă Pop şlonstantin] Vişoianu

Pseudonime acordate de SOE unor agenţi de influenţă şi unor personalităţi politice româneşti şi străine, 6 decembrie 1942:

Miron	Radu Cruţescu
Mitică	Mareşalul [Ion Antonescu]
Nae	Ică [Mihai Antonescu]
Nicu	Stoenescu
Ovid	[Alexandru] Manolescu
Petre	Mihai Marinescu
Popa	Mihai Popovici
Puiu	Suphi Tanriover

Radu	Coco [Dumitrescu]
Rex	şGrigore] Gafencu
Sacha	Città [Davila]
Sandu	Cornel Bianu
Titi	Réné de Weck
Toma	Logoşianu
Traian	George Brătianu
Vodă	Dinu Brătianu
Zora	Horia Sima

Anexa 4

Domnule Comandant, Subsemnatul Mihai Niculae, posesorul paşaportului No. 345673, Dos. No. 25168, eliberat de Prefectura Poliţiei Capitalei pe ziua de 18 august 1942, din ordinul Direcţiunii Generale a Poliţiei şi în urma deciziei Onor. Comisiunei din 17 crt. Întrunită la Ministerul de Interne, care a decis, prin adresa alăturată No. 10746, eliberarea acestui paşaport pentru a pleca la Istanbul pe ziua de 21 august cor., conform adresei Ministerului Propagandei Naţionale No. 4610/942, Respectuos vin a vă ruga să binevoiţi a dispune a mi se elibera un certificat de liberă trecere la frontiera bulgaro-turcă (Svilengrad) de unde am fost înapoiat de două ori de către poliţia germană din sus-numitul punct şi adus sub escortă în ţară, am fost predat Dvoastre care m-aţi înaintat Poliţiei Justiţiei Militare din Cal. Plevnei, unde am fost cercetat de acest for împreună cu poliţia germană şi pus în libertate, negăsindu-se nimic asupra mea, pentru care s-a dispus şi trimiterea din nou la Istanbul (Turcia) de către Ministerul Propagandei Naţionale.

Cu profund respect, Mihai Niculae

Domniei Sale, Domnului comandant al poliţiei germane SFP, Splendid Parc, Loco

Anexa 5

SOE în România. O istorie [7 septembrie 1945, întocmită de Alfred Gardyne de Chastelain]

Această istorie tratează pe larg activitatea desfăşurată în interiorul României, de la Istanbul şi din

Orientul Apropiat. A fost scrisă din memorie, fără referiri la dosare, şi nu conţine referiri la ele pentru că dosarele Secţiei române sunt încă în curs de clasificare.

Este regretabil că o mare parte din dosarele care au legătură cu activitatea desfăşurată în anii 1939, 1940 şi 1941, păstrate anterior de biroul de la Istanbul şi trimise apoi la Cairo pentru a fi păstrate într-o mai mare siguranţă, au fost arse în timpul panicii create în 1942 de ofensiva forţelor germane, conduse de feldmareşalul Rommel, spre El Alamein. Multe documente într-un singur exemplar au fost distruse, împreună cu rapoartele amănunţite elaborate de W.R. Young, de Chastelain, H.G. Watts, J.E. Treacy, R. Hazel, John Toyne şi ale altora dintre primii noştri colaboratori. La fel, multe dintre scrisorile originale ale lui Maniu către Mareşalul Antonescu, împreună cu dosarul conţinând mesajele primite şi trimise prin intermediul radioemiţătorului Z4, au fost distruse în această panică. Munca uriaşă făcută sub conducerea defunctului colonel T.S. Master son şi a locotenent-colonelului E. Boxshall a fost astfel omisă, ca şi activitatea depusă în alte capitale neutre: Stockholm, Berna, Lisabona şi Madrid.

Aşa cum stau lucrurile, această istorie va servi ca bază pentru o mult mai completă scriere în care va fi acordată atenţia datorată acelor părţi care au fost omise acum.

La finalul lucrării se va găsi o listă a diferitelor persoane implicate în ordinea în care apar în lucrare [nu se publică, fiind un adevărat indice în care paginile la care se face referire în documentul original nu au relevanţă pentru această carte, nota Mihai Retegan].

Activitatea SOE a început sub auspiciile a ceea ce s-a numit iniţial Secţia D la scurt timp după declanşarea războiului, sub conducerea lui W.R. Young (acum locotenent-colonelul Young), recrutat de [pagina originală a fost scoasă din dosar şi înlocuită de copia aproape… identică, din care numele ofiţerului recrutor lipseşte. Operaţia s-a făcut sub prevederile Legii Arhivelor publice

din 1958, pentru a proteja persoana respectivă care la acea dată trăia sau chiar mai activa în zona serviciilor speciale, nota Mihai Retegan.] *în septembrie 1939 când a vizitat Bucureştii pentru a intervieva şi alte persoane interesate în acest gen de activităţi.*

La acea dată sentimentele opiniei publice erau puternic profranceze şi, prin extensie pro-britanice, şi nu era dificil să recrutezi oameni pentru a activa pentru noi. Petrolul era socotit ca fiind principala ţintă, iar primii colaboratori trebuiau să se concentreze mai mult pe modalităţi clare de sabotare a trenurilor cu petrol care mergeau spre Germania. Acţiunile efective împotriva acestui trafic au constat în tăierea cuplurilor de frâne, umplerea cutiilor de unsoare cu acid sulfuric, ceea a avut ca efect solidificarea uleiului de uns şi distrugerea bucşelor.

Principalul colaborator român în această activitate a fost Gogu Constantinescu, recrutat din personalul rafinăriei Orion de la Ploieşti. El a avut numeroase ajutoare printre români, dar numele lor nu ne-au fost niciodată dezvăluite din motive de securitate. În martie 1940, a fost inaugurată o secţie de propagandă sub conducerea lui A.G.G. de Chastelain (acum locotenent-colonelul de Chastelain) avându-l pe H. Paniguian consilier. Cantităţi uriaşe de materiale de propagandă de la Ministerul Informaţiilor au fost distribuite şi, în completare, au fost pregătite materiale subversive de propagandă antigermană, multiplicate în câteva mii de copii şi distribuite. Când volumul de materiale a crescut prea mult pentru a fi gestionat prin procedeul multiplicării manuale, a devenit necesară o tipografie care, în timpul orelor de program, să lucreze pentru treburi obişnuite, iar în timpul nopţii să tipărească materialele SOE.

La începutul lui 1940, la solicitarea biroului din Londra, Ion Popovici, bine-cunoscut sub pseudonimul Procopius, a fost angajat voluntar cutie poştală pentru Jean Kurciusz, unul dintre conducătorii Serviciului Secret polonez. Curând, Procopius a devenit principalul

colaborator în legătură cu tipărirea materialelor de propagandă. Trebuie să se ştie că tipărirea s-a făcut cu sprijinul lui Bondi Kalman, de la J. Walter Thomson Co., şi al lui Max Fischer, expert în tipărituri şi litografie, care erau asociaţi cu tipografia Scrisul românesc de la Craiova (al cărui proprietar era fratele lui Tătărescu, fost prim-ministru român). Atât Kalman, cât şi Fischer şi-au oferit serviciile voluntar şi, până la plecarea lui din România, în toamna lui 1940, Fischer a fost responsabil de achiziţionarea din diferite surse a hârtiei şi cernelii pentru necesităţile noastre. De asemenea, el lua materialul final şi îl înmâna lui de Chastelain în cadrul unor întâlniri clandestine.

După înfrângerea Franţei şi retragerea forţelor britanice de pe continent, în iunie 1940, sabotarea trenurilor petroliere în România a fost realizată de un număr de britanici şi de alţii recrutaţi de Young. Printre aceştia s-au aflat J.E. Treacy (canadian), directorul cu aprovizionarea la o exploatare petrolieră în Ploieşti, A.C. Anderson, un inginer petrolist care locuieşte lângă câmpurile petrolifere, E. Boaden, şeful forărilor la societatea Unirea, şi Reginald Young, inginer-şef la Standard Oil. Activităţile echipei de sabotaj acopereau câteva rafinării, principalul triaj al Ploieştilor şi câteva dintre instalaţiile de triaj din Transilvania.

Este destul de dificil să indici cu exactitate efectele sabotajelor efectuate, dar au fost implicate până la opt sute de vagoane-cisternă; şi este suficient un singur vagon defect ca să provoace o întârziere de mai multe ore şi chiar de zile pentru un tren întreg. Până la sfârşitul lui iulie 1940, verificarea rezultatelor [acţiunilor de sabotaj] *s-a realizat prin intermediul rapoartelor primite de la principalele gări aflate pe parcursul românesc, dar după această dată, din cauza intensificării măsurilor de securitate aplicate în toate chestiunile ce vizau petrolul, activitatea a fost continuată în orb. Oricum, faptul că germanii – aşa cum se va vedea – au luat asemenea măsuri, precum arestarea lui Treacy, Anderson şi alţii,*

este un indiciu că activitatea acestora a creat reale neplăceri.

La 6 iulie 1940, W.R. Young, împreună cu douăzeci şi ceva de petrolişti, au fost înştiinţaţi să părăsească România în decurs de douăzeci şi patru de ore. Aceasta a fost consecinţa descoperirii în Franţa a documentelor referitoare la planul anglo-francez de distrugere a câmpurilor petrolifere în cazul unui atac german. Această scurgere de informaţii sau chiar trădare din partea franceză, pentru care este responsabil [pagina originală a fost scoasă din dosar şi înlocuită de copia aproape... identică, din care numele persoanei responsabile lipseşte. Operaţia s-a făcut sub prevederile Legii Arhivelor publice din 1958, pentru a o proteja, nota Mihai Retegan.]*, a provocat Aliaţilor considerabile neplăceri şi în alte zone, nu numai SOE. Oricâte şanse de aplicare ar fi avut, planul Aliaţilor a fost dat peste cap de descoperirea documentelor, iar activitatea oamenilor afectată.*

Young a plecat la Istanbul, iar de Chastelain a fost numit în locul său, devenind astfel responsabil de toate aspectele activităţii SOE în România, cu excepţia celei conduse de John Toyne, care acţiona după ordinele venite direct de la Londra.

*Ce a mai rămas din echipa de sabotaj a continuat să opereze cu succes, până în septembrie 1940. Prima dovadă că activitatea lor devenise cunoscută a reprezentat-o atacul asupra casei lui Treacy din Ploieşti cu o bombă incendiară aruncată de doi indivizi, care au fost identificaţi drept curieri între Legaţia germană din Bucureşti şi Consulatul din Ploieşti. Reprezentanţii autorităţilor române nu ne-au oferit nicio satisfacţie şi era evident că, în eventualitatea unor vii*toare *neplăceri, nu ne-ar mai fi fost acordat vreun sprijin cât de mic. În ciuda acestui incident, care printr-un noroc a produs doar mici necazuri pentru că Treacy îşi schimbase locuinţa din motive de securitate, el a continuat să acţioneze până la arestarea lui produsă la jumătatea lui septembrie. Forţele de poliţie ale regimului Gărzii de Fier, care a început la 6*

septembrie prin numirea lui Antonescu prim-ministru, i-au arestat pe Anderson, Treacy, Reginald Young şi pe alţi câţiva angajaţi de la Standard Oil, care erau prea puţin la curent cu activitatea noastră (Charles Brasier, Freeman etc.). *Anderson şi Treacy au fost torturaţi de către membrii Gărzii de Fier, doamna Treacy a fost bătută, iar alţii au fost loviţi cu patul de la revolver, în încercarea de a-i face să destăinuie natura activităţii lor. Din nefericire, însemnate cantităţi de acid sulfuric, pulbere de [mirghel, vaselină specială pentru tunuri amestecată cu [mirghel gata pentru a fi injectată în pistoanele locomotivelor, planuri de locomotive şi de boghiuri de vagoane au fost găsite în casa şi în biroul lui Treacy.*

De la Ploieşti, cei arestaţi, împreună cu doamna Treacy, au fost transportaţi la Bucureşti şi închişi, fiind eliberaţi abia în octombrie, în urma energicelor proteste ale ministrului britanic, Sir Reginald Hoare, şi după mituirea unor oficiali de către Popovici, care a folosit fonduri SOE. Imediat după eliberarea lor, au plecat spre Istanbul, unde Treacy şi Anderson au fost obligaţi să urmeze un tratament medical.

Gogu Constantinescu, principalul membru al echipei de sabotaj rămase, a decis să o lase mai moale până când urmărirea şi agitaţia se vor domoli.

Trebuie menţionat că eşecul şi descoperirea ulterioară a unui plan de intervenţie cu navele pe Dunăre, ce urma a fi îndeplinit de o echipă condusă de căpitanul Despard din Royal Navy, au deschis ochii autorităţilor germane asupra nivelului de sprijin pe care guvernul român îl acordase eforturilor britanice de a sabota mijloacele de transport germane. Rezultatul a fost că activitatea noastră a devenit considerabil mai dificilă, ridicând suspiciuni atât din partea germanilor cât şi a românilor.

şPagina originală a fost scoasă din dosar şi înlocuită de copia aproape... identică, din care lipsesc circa 12 – 14 rânduri. Operaţia s-a făcut sub prevederile Legii Arhivelor publice din 1958, nota Mihai Retegan.]

La 30 iunie 1940, Rusia sovietică a cerut României retrocedarea în termen de 48 de ore a Basarabiei, Bucovinei şi a unei mici părţi din nordul Moldovei. Acceptul României, atât la sugestia Legaţiei germane cât şi a ataşatului militar britanic, a generat o cascadă de cereri teritoriale adresate României. Bulgaria a cerut şi a primit sudul Dobrogei, şi imediat Ungaria a reclamat retrocedarea Transilvaniei. Negocierile directe dintre Ungaria şi România au eşuat, iar problema a fost rezolvată prin Dictatul de la Viena, întocmit de Ribbentrop şi Ciano, România fiind forţată să cedeze Ungariei partea de nord a teritoriului disputat. Un rezultat al pierderii nordului Transilvaniei către Ungaria, ocupată la acea dată de Germania, a fost aducerea forţelor aeriene germane la o jumătate de oră de câmpurile de petrol şi de rafinăriile româneşti. Fortificaţiile de frontieră ale României, construite cu costuri uriaşe, au fost pierdute şi ceea ce a mai rămas din ţară a devenit de neapărat. Devenise o pradă uşoară pentru orice agresor. Nu au fost făcute sacrificii, dacă nu luăm în considerare protestele unor considerabile grupuri de populaţie, în particular ale românilor transilvăneni, care au cerut la Cluj intrarea de îndată a României în război împotriva Ungariei. Imediat, au apărut în circulaţie ziare clandestine; manifestaţii de masă au avut loc în pieţe publice, iar emoţia a atins cote înalte. În Bucureşti, mitingurile de protest organizate de Partidul Naţional-Ţărănesc au fost interzise de către autorităţi. Oricum, evenimentele au dat un imbold activităţii

SOE şi presa noastră a intervenit prompt în acţiune pentru a menţine starea de spirit la o intensitate sporită. Am tipărit articole de propagandă scrise de membri proeminenţi ai Partidului Naţional-Ţărănesc şi din partea unei societăţi secrete numite „Ardealul”, în care unul dintre conducători era Iosif Păsătoiu.

Decizia Consiliului de Coroană de a accepta Dictatul de la Viena nu a fost luată în unanimitate, un număr important de generali şi de politicieni naţional-ţărănişti şi

liberali votând împotriva ei. Domnul Maniu, conducătorul Partidului Naţional-Ţărănesc, nu a fost prezent la întâlnire şi a sosit în Bucureşti în dimineaţa zilei următoare. Încercările sale de a schimba decizia au eşuat, guvernul a demisionat, iar Carol l-a numit pe Antonescu prim-ministru cu puteri dictatoriale. Unele segmente ale populaţiei au crezut că Antonescu va respinge Dictatul de la Viena şi că o să păstreze Transilvania pe calea armelor. Ei au fost dezamăgiţi şi, în loc de asta, trupe germane au început să sosească în România în calitate de „instructori".

La scurt timp după Dictatul de la Viena s-a realizat un contact cu domnul Maniu care a fost întrebat dacă doreşte să acţioneze de partea Marii Britanii, folosindu-i chiar pe nenumăraţii săi adepţi din partid. De asemenea, i s-a cerut să plece la Londra cu un nucleu de consilieri români şi să formeze acolo un „Comitet al Românilor Liberi" care să dirijeze propaganda de război împotriva regimului marionetă al lui Antonescu şi împotriva forţelor de ocupaţie.

Maniu a fost de acord şi a decis că acest comitet va fi format din Madgearu, fost ministru de Finanţe şi un economist de frunte, Ion Mihalache, cândva lider al Partidului Naţional-Ţărănesc, Nicolae Titulescu, pe atunci în Elveţia, şi Carol Davila, ca reprezentant al său în Statele Unite. El a propus să lase partidul sub conducerea unuia din secretarii săi generali, Ghiţă Pop sau

Hudiţă. Din păcate, Madgearu a fost asasinat de Garda de Fier, Titulescu a decedat în Elveţia, iar Mihalache a refuzat să părăsească ţara. În locul lor, Maniu i-a trimis pe Cornel Bianu să-l înlocuiască pe Madgearu şi pe Ştefan Neniţescu să acţioneze ca secretar al său. Pavel Pavel a fost, de asemenea, trimis cu binecuvântarea lui Maniu, dar în niciun caz nu a primit aprobarea să acţioneze ca reprezentant. Aceste persoane au părăsit România în noiembrie 1940 şi s-au îndreptat spre Regatul Unit unde au ajuns în cursul anului 1941.

Maniu a fost de acord să accepte fonduri, cu titlu de împrumut, şi şi-a exprimat intenţia de a instala un

transmiţător fără fir, care să lucreze cu secţia din Cairo din moment ce el ar fi trebuit să părăsească ţara. De asemenea, a socotit că este capabil să organizeze grupuri de sabotaj pentru a acţiona împotriva ţintelor din regiunea petroliferă, dar a refuzat să accepte explozivii noştri, crezând că se poate baza pe resurse locale.

Discuţiile SOE cu Maniu au fost, în mare parte, uşurate de către V.C.S. Georgescu, directorul adjunct român al Standard Oil, care îşi *făcuse studiile la Colegiul Warwick şi la Universitatea Birmingham. Toate convorbirile s-au desfăşurat în locuinţa lui Georgescu, ulterior el dovedindu-se extrem de folositor în alte probleme. Georgescu şi-a asigurat sprijinul unchiului său, generalul Alexandru Manolescu, fost* aide de câmp *al prinţului Nicolae şi o persoană cu bune legături în cercurile militare şi ale Palatului. De asemenea, Manolescu a acceptat fonduri în valoare de un milion de lei, pentru a acoperi cheltuieli de întreţinere ce vor fi ocazionate de implicarea în activităţile noastre viitoare.*

La 30 septembrie 1940, de Chastelain a fost obligat să părăsească România la insistenţele ministrului şi a transferat responsabilitatea organizaţiei SOE asupra lui H.G. Watts (acum maiorul Watts). În această perioadă, secţia de propagandă a acţionat în bune condiţii sub conducerea lui Popovici, care avea un număr considerabil de ajutoare, printre care Escade şi Max Davidovici. Ultimul chiar a furnizat ataşatului militar informaţii militare valoroase acoperind toate provinciile României.

Watts a fost capabil să gestioneze, o scurtă perioadă de timp, afacerile noastre până când a fost obligat să părăsească ţara, cedând, a trecut conducerea lui R. Hazell (acum lt.-col. *Hazell), care până atunci colaborase cu serviciile poloneze din România. Popovici şi Georgescu au continuat să fie sprijinul principal al organizaţiei SOE condusă de Hazell. Ziarul de propagandă* Ardealul *a fost răspândit în cantităţi considerabile, iar tipografia a produs materiale pentru Chalmers-Wright de la Ministerul Informaţiilor (acum maiorul Chalmers-Wright de la SOE),*

care a fost foarte activ în activitatea clandestină. Chalmers-Wright, asistat de R. Hartley, a alocat, în afara programului său de lucru pentru minister, timp şi multă energie pentru a distribui în Bucureşti diferite materiale de propagandă ilegală.

În octombrie 1940, la Istanbul, ne-am asigurat serviciile dr. Ivanovici, medicul român de pe nava Transilvania, *care a activat ca un al doilea curier între Istanbul, Constanţa şi Bucureşti.*

În România, Hazel s-a concentrat pe pregătirea unor planuri postocupaţie pentru că, la acea dată, forţele germane intraseră în număr mare în ţară, ocupând toate zonele strategice – câmpuri petrolifere, porturi etc.

La Istanbul, Bianu, Neniţescu şi Pavel Pavel au fost instruiţi în vederea călătoriei lor la Londra, dar înainte de a pleca, ultimul dintre ei s-a făcut vinovat de o indiscreţie teribilă care a avut consecinţe inevitabil dăunătoare.

Un alt contact care, ulterior, s-a dovedit a fi extrem de folositor a fost George Beza care a plecat cu avionul din România cu soţia şi copiii pentru a nu fi asasinat de Garda de Fier. Simpatizant de stânga, el se infiltrase în Garda de Fier şi ştia că se află pe lista neagră imediat *după Madgearu. Prin 1936 – 1937, Beza formase o mică organizaţie, în principal din ţărani, al cărei obiectiv major era de a sparge întâlnirile Gărzii de Fier şi de a sprijini Partidul Naţional-Ţărănesc în alegeri. Ei au acţionat de partea lui Titulescu şi a lui Aurel Dobrescu la alegerile din 1937. Imediat, Beza şi-a exprimat dorinţa să colaboreze şi a pregătit scrisori către un număr de colaboratori, care au fost expediate la Bucureşti pentru a fi distribuite. Din păcate, doar puţine au ajuns la destinatari, iar una dintre ele a determinat plecarea din România a lui Petru Vulpescu, care, mai târziu, a colaborat cu Beza în Palestina – vezi mai jos „Mişcarea luptătoare".*

Un alt român întâlnit în Istanbul a fost George Mavrodi care părăsise Bucureştii cu sprijinul însărcinatului cu afaceri britanic şi i s-a propus să plece la Londra şi să îşi dea concursul pentru formarea unei

„Legiuni româneşti" care să lupte împotriva Axei. Acest proiect nu s-a materializat, dar Mavrodi ne-a pus în legătură cu un alt român care, mai târziu, s-a dovedit folositor, pe nume Mihail Marinescu, cu care el aranjase un cod convenţional [de comunicare] *înainte de plecare.*

Legături au fost realizate cu colonelul Teodorescu, ataşatul militar de la Ankara, care colabora în probleme militare cu generalul de brigadă Arnold, ataşatul militar britanic.

La 15 ianuarie 1941, lui de Chastelain i s-a îngăduit să se reîntoarcă în România în calitate de curier diplomatic şi să se folosească de ocazie pentru a restabili contactele cu toate persoanele şi organizaţiile care cooperaseră cu noi. În acest moment, planurile postocupaţie elaborate de Hazell făcuseră un considerabil progres şi au fost strânse şi înmânate lui Popovici importante fonduri pentru a-i finanţa pe Maniu, Ardealul, *dar şi alte necesităţi ale SOE. De Chastelain a făcut o ultimă călătorie la*

Bucureşti imediat după rebeliunea Gărzii de Fier, din 21 – 25 ianuarie 1941, şi a realizat o înţelegere definitivă cu Maniu asupra modalităţilor de acţiune odată ce Legaţia britanică ar fi părăsit România. La acea dată, ministrul şi unii dintre secretarii săi erau bine informaţi asupra planurilor SOE, astfel că deciziile ce au urmat au fost luate de conivenţă cu ministrul, cu SOE şi *Maniu. Ultimului i s-a cerut să facă pregătiri pentru organizarea unor mari sabotaje, care să aibă loc la sfârşitul lui februarie. Aceste sabotaje erau condiţionate de bombardarea de către RAF a rafinăriilor de petrol şi a unor ţinte feroviare din România. Era de la sine înţeles că un asemenea bombardament ar fi fost pus în practică concomitent cu ruperea relaţiilor diplomatice cu România sau în jurul datei de 12 februarie 1941. Este regretabil că, timp de doi ani şi jumătate, niciun bombardament nu a fost executat, iar planurile pe termen scurt ale lui Maniu nu au fost realizate.*

Printre ultimele înţelegeri făcute cu Maniu s-a aflat un plan de transmisiuni pentru un radioemiţător, care

urma să asigure comunicaţiile dintre Bucureşti şi Istanbul, după retragerea misiunii diplomatice britanice. De asemenea, Maniu a fost îndemnat să părăsească ţara fără întârziere şi detaliile tehnice ale plecării sale au fost discutate. Încă o dată, Maniu a insistat ca toţi banii primiţi de el de la autorităţile britanice trebuie să fie priviţi ca împrumut şi a informat SOE că Mihai Popovici, care a fost odată ministru de Finanţe în guvernul Maniu, va administra fondurile sale.

Au mai fost lăsate fonduri lui Păsătoiu, polonezilor, generalului Manolescu şi lui Procopius, care le deţinea pe cele mai mari.

Mai târziu, a fost stabilită o legătură cu Matei Ghika Cantacuzino, un român şcolit în Anglia şi membru al Forţelor Aeriene Române. El a fost de acord să-l scoată pe Maniu din ţară cu avionul şi, de asemenea, s-a oferit voluntar să aducă alţi piloţi români cu avioanele lor dispuşi să activeze în cadrul RAF.

La plecarea misiunii diplomatice britanice, parte din colaboratorii noştri au fost puşi în arest la domiciliu sau au fost trimişi în lagăre de concentrare. Printre ei, totuşi, nu s-au aflat nici Popovici şi nici Georgescu, iar activitatea lor a continuat. De Chastelain a rămas la Istanbul pentru a menţine legătura între România şi Cairo şi pentru a mai recruta alţi colaboratori dintre români sau neutri.

În martie 1941 [urmează un nume şters, nota Mihai Retegan]*, Constantin Mircea a fost angajat de către Departament să activeze ca agent de legătură între biroul SOE şi românii sosiţi la Istanbul din Bucureşti. El a fost pe toate navele româneşti şi a frecventat toate localurile patronate de membrii comunităţii româneşti din Istanbul. Şi cum două nave soseau săptămânal din România, volumul de muncă era considerabil, astfel că şi-a recrutat un prim ajutor, pe românul Alexandru Stelescu.*

La 8 aprilie 1941, a fost primit un prim mesaj din partea lui Maniu, de la emiţătorul având indicativul Z4. Maniu pretindea că emisese cu câteva săptămâni înainte, dar din nefericire SOE Turcia nu dispunea de echipament

şi trebuia să se bazeze pe ajutorul celeilalte organizaţii surori „C”, al cărei echipament era oricum mult prea ocupat cu traficul lor principal. Mesajele de la Z4 au continuat cu regularitate până pe 23 iunie, a doua zi după ce Germania şi România au atacat Rusia. Contactele colaboratorilor noştri români erau extinse şi la nivel înalt, penetrând chiar înaltul Comandament german din Bucureşti. Aceasta i-a permis lui Popovici să ne informeze, la 11 aprilie 1941, că Germania va ataca Rusia la 15 iunie acelaşi an. (Notă: atacul s-a produs la 22 iunie, fiind întârziat o săptămână din cauza semnării Tratatului de prietenie germano-turc.)

Z4 a fost folosit pentru a schimba mesaje relative la atitudinea Guvernului Majestăţii Sale faţă de participarea României la atacul împotriva Rusiei şi pentru a afla poziţia Guvernului Majestăţii Sale atunci când Germania a cerut României să ocupe Banatul sârbesc. Maniu, şi prin el Antonescu, fără îndoială, a fost atenţionat că Guvernul Majestăţii Sale va privi ca inamic orice ţară care va fi alături de Germania împotriva Rusiei sovietice. De asemenea, el a fost informat de guvernul iugoslav din exil, prin intermediul Guvernului Majestăţii Sale, că ocuparea Banatului va fi privită ca un act duşmănos, supus reglementării la Conferinţa de Pace şi cu inevitabile efecte negative asupra relaţiilor iugoslavo-române.

Încercările ulterioare de a-l convinge pe Maniu să părăsească ţara, făcute prin intermediul emiţătorului Z4, nu au avut niciun rezultat. Am fost de câteva ori informaţi că Maniu este pe punctul de a părăsi ţara şi, din timp în timp, au fost făcute pregătiri pe aeroporturile din Turcia, Grecia, Siria şi Africa de Nord. De fiecare dată se ivea însă câte un obstacol.

Printre mulţii vizitatori români ai Istanbulului din această perioadă a fost şi Emanuel Rugină, care iniţial urmărea să zboare din România cu un avion pilotat de Ion Burduloiu, inspectorul Forţelor Aeriene Române. Renunţând la locul său din avion în favoarea lui Maniu, ultimul a cerut SOE să aibă grijă de Rugină pe perioada

războiului. Rugină a fost trimis în Palestina unde s-a crezut că va putea fi angajat crainic pentru transmisiunile radiofonice româneşti, dar din păcate a intrat în necazuri cu serviciile de securitate şi a fost internat într-un lagăr.

Odată cu declanşarea ostilităţilor între România şi Uniunea Sovietică, transporturile româneşti în Marea Neagră au încetat şi, în consecinţă, deplasarea românilor în Turcia a atins valori foarte reduse. De aceea s-a decis să se renunţe la serviciile lui Mircea şi a fost trimis în Palestina. În momentul în care a ajuns la frontiera turco-siriană, starea de război se declanşase şi, de teamă de a nu fi arestat de autorităţile franceze – pentru care nu exista oricum niciun motiv –, s-a întors la Istanbul unde i s-a spus că acolo nu mai este nimic de făcut pentru el. La expirarea vizei de rezidenţă în Turcia şi ameninţat cu expulzarea, a condiţionat plecarea în Palestina numai dacă va fi însoţit de o doamnă împotriva căreia serviciile de securitate aveau obiecţii şi o ţinea una şi bună că o ia cu el în România. Pentru a preveni acest lucru, au fost făcute aranjamente între serviciile de securitate şi poliţia turcă pentru a-i confisca paşaportul la frontiera bulgară; dar turcii ne-au abandonat – mai degrabă cu intenţie decât din greşeală – şi el s-a întors la Bucureşti. De la Sofia i-a scris o scrisoare lui Stelescu sfătuindu-l să vină la Bucureşti „unde este ceva de făcut pentru el". Ca rezultat al întoarcerii lui Mircea sau nu-şi aceasta nu am fost capabili, din păcate, s-o aflăm – nucleul organizaţiei noastre din România a fost arestat în august, oamenii fiind interogaţi atât de către germani, cât şi de către români şi trimişi în judecată pentru înaltă trădare. Între cei arestaţi se aflau Georgescu, Popovici, Bădica Iaroslavici, Ion Beza (fratele lui George Beza), operatorul radioemiţătorului, Vişan (membru al Partidului Naţional-Ţărănesc), Păsătoiu şi mulţi alţii. Mihai Popovici şi Maniu au reuşit prin corupţie să amâne judecata lor pe timp nedeterminat, dar activitatea SOE a înregistrat un mare pas înapoi, care a contat foarte mult în întârzierile şi neîmplinirile pe care le-am traversat ulterior. Fără radioemiţător, contactele cu

românii au putut fi menţinute numai prin intermediul curierilor diplomatici americani, al diplomaţilor neutri şi al câtorva români de încredere care puteau să călătorească.

În acelaşi timp, în Palestina, George Beza şi Petru Vulpescu duceau o susţinută campanie radiofonică, realizând materiale de propagandă subversivă, care au fost trimise apoi pe diferite canale în România. Numele „organizaţiei „pe care o conduceau era „Mişcarea luptătoare". Detalii ale temelor de propagandă, instrucţiuni în materie de sabotaj şi încetare a lucrului au fost, la început, înaintate spre aprobare răposatului colonel T.S. Masterson.

La puţin timp după revenirea lui Constantin Mircea în România, un anume Mircea Zăgănescu ne-a raportat prin intermediul lui Stelescu, pretinzând că a fost angajat de Mircea pentru a introduce materiale de propagandă ale, Mişcării luptătoare" în România. El ne-a dovedit aceasta prin faptul că aceste materiale au ajuns într-adevăr la Bucureşti şi au fost înmânate lui Aurel Dobrescu, membru al Partidului Naţional-Ţărănesc, fost deputat în judeţul Făgăraş. Zăgănescu a pretins că are bune legături printre autorităţile militare judiciare din Bucureşti, care pot fi utile pentru ajutorarea colaboratorilor noştri arestaţi. I s-au încredinţat diferite sume de bani care au fost date – unele lui Aurel Dobrescu pentru a face propagandă, iar altele unor judecători şi funcţionari de la curtea militară. Din păcate, împotriva sfaturilor noastre, Zăgănescu a intrat în legătură cu un agent german pe nume George Hec, care a devenit tovarăşul său de călătorie pe ruta Bucureşti – Istanbul. La ultima deplasare la Istanbul, în noiembrie 1941, Hec, după ce probabil l-a drogat pe Zăgănescu, i-a furat diferite documente din buzunar şi din servietă şi l-a abandonat la punctul de control al Gestapoului de la Svilengrad, acolo unde probabil a dat Gestapoului unele indicii, luând un plic întreg conţinând extrase din dosarele prizonierilor noştri, lăsându-l să-şi continue călătoria spre Istanbul cu mâinile goale. La sosire, ne-a arătat trei pachete care-i fuseseră încredinţate

în Istanbul de un prieten de-al lui Hec pentru a fi livrate la Palatul Regal în Bucureşti. I se spusese că pachetele conţineau diferite sume de bani în lire sterline şi dolari;

când au fost deschise, s-a văzut că acestea conţineau materiale de propagandă ale „Mişcării luptătoare", paşapoarte aparţinând unor evrei români şi alte asemenea materiale incriminatoare. Zăgănescu a încetat a mai fi folositor şi l-am trimis în Palestina pentru a-l ţine în siguranţă.

Din moment ce fuseseră făcute unele promisiuni financiare unor persoane aflate în vreun fel în legătură cu procesul prizonierilor noştri, au fost făcute unele aranjamente de un anume Izakino Modiano, un supus italian [un rând întreg a fost şters sub prevederile Legii Arhivelor publice din 1958, nota M.R.] *care avea un contact italian de încredere în Bucureşti, în persoana lui Silvino Verocai. Modiano a pregătit o scrisoare cifrată pe care intenţiona să o trimită prin Zăgănescu. Acesta nemaifiind disponibil, scrisoarea a fost trimisă în România prin doamna Antipa, soţia unui român care colaborase cu noi în perioada când adunam informaţii militare despre forţele armate turceşti (pentru ataşatul militar de la Ankara) şi despre mişcările navelor româneşti între Istanbul şi porturile egeene. El era angajat semioficial al autorităţilor române, conducând un birou românesc de transport din Istanbul. Ştirile despre sosirea doamnei Antipa în Bucureşti întârziau şi soţul a plecat după ea în decembrie 1941, să o caute. Amândoi au fost arestaţi şi, împreună cu ei, Aurel Dobrescu, Silvino Verocai, un membru al curţii militare şi alţii. În cele din urmă toţi au fost eliberaţi, inclusiv Verocai, care a venit la Istanbul şi de aici s-a reîntors în Italia. Deoarece la acea dată era clar că prima arestare, a lui Georgescu şi Popovici, aruncase o lumină asupra activităţii pe care SOE o desfăşura în România folosind celula din Istanbul, s-a intensificat activitatea de legătură din celelalte capitale neutre: Lisabona, Berna şi Madrid.*

În noiembrie 1941, un cetăţean turc, pe nume Satvet

Lufti Tozan, vânzător de arme şi consul onorific al Finlandei la

Istanbul, s-a întâlnit în Bucureşti, în casa ambasadorului turc, Suphi Tanriover, cu domnii Mihai Popovici şi Iuliu Maniu, de la Partidul Naţional-l arănesc. La acea dată, Tozan colabora cu comandorul Wolfson de la SE (I) şi, la scurt timp, a câştigat încrederea lui Maniu şi Popovici. Ei i-au explicat situaţia grea în care se aflau prizonierii noştri şi i-au declarat că este nevoie urgentă de bani dacă se doreşte ca vieţile lor să fie salvate. Tozan ne-a raportat aceasta la sosirea sa la Istanbul şi a fost de acord să se reîntoarcă în România pentru a clarifica împreună cu Maniu aspectele rămase neelucidate şi a obţine din partea lui încuviinţarea pentru un program de activităţi, schiţat după consultări între birourile din Londra, Cairo şi Istanbul. Prin intermediul lui Tozan, noi am putut să-i trimitem lui Maniu 40.000 de dolari, care s-au dovedit vitali în amânarea pe timp nedefinit a procesului colaboratorilor noştri.

Tozan s-a întors la Bucureşti, în decembrie 1941, unde l-a contactat pe Maniu şi, în plus, a încercat să stabilească o legătură cu George Moriatti de la Prahova Oil Company şi cu Coco Dumitrescu, director general la Unirea. A luat copiile microfotografiate ale scrisorilor trimise de răposatul colonel T.S. Masterson, dar ambele persoane au refuzat să aibă de-a face cu el. S*-a întors în Turcia, la sfârşitul lui decembrie 1941, având acordul lui Maniu pentru*:

a) *a accepta bani drept depozite de război, cu care să reorganizeze activitatea anti-Axă*;

b) *a accepta două noi seturi de radioemiţătoare, fiecare cu planul său de transmisiuni şi cifru*;

c) *a organiza pe scară largă întreruperea lucrului în industrie şi transporturi*;

d) *a răspunde la un număr de întrebări referitoare la probleme politice, militare şi economice din România şi Ungaria*.

Tozan a fost de acord să se întoarcă pentru a doua

oară în România, să predea banii, radioemiţătoarele, întrebările, cifrurile etc., *şi, având în vedere importanţa misiunii lui, răposatul colonel T.S. Masterson în persoană a venit la Istanbul pentru a asista la pregătirea acestuia.*

Până în martie 1942, Tozan nu a părăsit Turcia, iar, între timp, din Istanbul au fost întreprinse alte acţiuni în România.

Contraofensiva rusească din decembrie 1941 a creat o stare de panică în cercurile antonesciene, care au început să caute contacte cu Aliaţii. Deschiderile au fost făcute de Mircea Teohari, agent al unei firme româneşti de transport naval din Istanbul, cu care SOE Turcia întreţinea din când în când relaţii corecte. Oricum, regula noastră era clară şi colaborarea a fost limitată la a cunoaşte opoziţia simpatizantă.

În 1942, Constantin Bursan, un membru al Partidului Liberal, a sosit la Istanbul şi l-a contactat pe de Chastelain. El a pretins că vine în numele lui Maniu şi Brătianu şi a fost în stare să ne demonstreze că acest lucru este adevărat. A adus răspunsuri la diferite întrebări pe care i le puseserăm lui Maniu, care îl informase despre decizia lui de a părăsi ţara. Bursan a intervenit pentru Zăgănescu, sugerându-ne să i se permită să se reîntoarcă în România, şi ne-a sfătuit să nu ignorăm potenţialul lui Tătărescu, liderul grupului liberal disident.

Bursan a fost angajat cu circumspecţie sporită, dar s-a dovedit folositor în a ne furniza cu regularitate rapoarte privind situaţia politico-economică din România, elaborate de un ziarist evreu pe nume Soreanu şi de Bebe Brătianu de la Partidul Liberal. Ulterior, am fost avertizaţi de Georgescu că Bursan nu este demn de încredere, dar, în acelaşi timp, el a continuat să fie folosit de către Maniu şi noi nu am avut altă alternativă decât să-l acceptăm în continuare la nivelul la care însuşi Maniu l-a adus. În primăvara lui 1942, au fost făcute eforturi pentru a-l convinge pe Bursan să organizeze un comitet de primire pentru ca un operator radio român, deghizat în preot ortodox, să fie infiltrat în ţară. S-*au derulat negocieri*

ample, zonele de paraşutare au fost stabilite, dar operatorul nu a fost socotit nimerit şi întregul proiect a căzut.

La Cairo, au fost făcute pregătiri în vederea paraşutării unor grupuri de sabotaj şi transmisiuni şi câţiva oameni au continuat pregătirea. Între aceştia erau Alexandr ştiubei, care dezertase de pe nava sa, Transilvania, *pentru a lucra cu noi, şi Nicolae Ţurcanu, operator radio în flota Dunării, care colaborase din primele zile ale războiului cu W. Harris-Burland (acum locotenent-colonelul W. Harris-Burland). Au fost făcute eforturi pentru a mai recruta şi alţi români internaţi în lagăre în Orientul Mijlociu, dar ele au fost în van.*

La Istanbul, la restaurantul „Taxim", închiriat unei companii româneşti, erau patru angajaţi care cunoşteau în Bucureşti, înainte de război, o mulţime de englezi şi cu care au rămas prieteni. Unul dintre aceştia, Franz Wiener, fusese pregătit în Istanbul ca operator radio pentru a fi folosit mai târziu.

La Istanbul au mai fost, de asemenea, realizate legături cu Niculae Maugush, fost căpitan pe Transilvania *şi, în 1942, căpitanul cargoului* Alba Iulia *de 7.500 tone, ce naviga între Trieste şi Istanbul. Maugush a fost folosit ca sursă de informaţii pentru a afla mişcările navelor de transport româneşti şi posibilele deplasări ale navelor de pasageri* Transilvania *şi* Basarabia *care, la declanşarea războiului cu Rusia, în 1941, erau ancorate în Bosfor. A fost unul dintre obiectivele SOE de a supraveghea îndeaproape aceste nave, de a convinge căpitanii sau echipajele să le aducă în apele controlate de Aliaţi, iar în eventualitatea că ar fi încercat să se reîntoarcă în Marea Neagră – să le saboteze. Noi am avut succes în a obţine regulat informaţii de încredere privind aceste nave, care nu au părăsit Turcia până după lovitura de stat din august 1944 din România.*

Un alt rezident român din Istanbul în care am avut încredere a fost Ion Cristureanu, ataşatul comercial. El a fost rechemat în România în martie 1942 şi, înainte de a

pleca, a fost instruit de către de Chastelain pentru pregătirea materialelor de propagandă. La scurt timp după reîntoarcerea sa în România, am început să primim dovezi ale activităţii sale sub forma unor eşantioane de fluturaşi, aduse nouă *de către soţia ministrului spaniol din Ankara, care era curier de aproximativ un an.*

Pregătirea lui Tozan a fost încheiată la 13 martie 1942 şi a plecat cu maşina spre Sofia în dimineaţa zilei de 14 martie. Anterior plecării sale, el a trimis prin intermediul curierului diplomatic finlandez un radioemiţător la Ambasada Turciei din Bucureşti şi un altul prin consulul Finlandei, pe adresa Ambasadei Turciei din Budapesta.

Tozan a plecat cu două maşini, una din ele conţinând o mare cantitate de tutun ce trebuia făcută cadou trupelor finlandeze de pe frontul rusesc, un mare număr de ţigări în cutii, în care a fost ascunsă o parte a materialului destinat lui Maniu, o cantitate de pietre preţioase, valută, chestionare, planuri de transmisiuni şi cifrul. Călătorind în calitate de consul al Finlandei, dispunea de un permis de liberă trecere pentru toate frontierele şi nu era supus nici unui control vamal. A îndeplinit câteva comisioane în Sofia şi a sosit în Bucureşti spre sfârşitul lui martie, înmânându-i lui Maniu, în bune condiţii, radioemiţătorul, banii, pietrele preţioase, chestionarele, planul de transmisiuni şi cifrul. Din Bucureşti, el a plecat la Budapesta unde, din nenorocire, a fost arestat şi închis.

Maniu era acum pregătit să reorganizeze şi să restabilească legătura cu Istanbulul, dar, din cauze care au rămas neexplicate, radioemiţătorul nu a emis niciodată, răspunsuri la chestionarele noastre nu au fost niciodată primite şi a urmat o lungă perioadă de aşteptare.

Trebuie menţionat aici că, în octombrie 1941, în urma negocierilor purtate la Londra şi Moscova, SOE a obţinut un contact la Istanbul cu reprezentantul NKVD, domnul Baklanov, asistentul secretarului comercial de la Ambasada sovietică. Întâlnirile au început în octombrie 1941 şi au continuat cu regularitate până la sfârşitul

anului. Noi am împărtăşit NKVD cadrul general al planurilor noastre în România, fără a menţiona detalii sau nume în afară de cel al lui Maniu. Ne-am străduit să obţinem asistenţă de la sovietici în stabilirea comunicaţiilor fără fir, dar am eşuat. În realitate, colaborarea s-a dovedit a fi doar din partea noastră şi a luat sfârşit în februarie 1942, când Baklanov nu s-a mai prezentat la întâlniri, invocând motive despre care ştiam că sunt neadevărate. Baklanov părea mult mai interesat în culegerea de informaţii militare despre Turcia, decât de mişcările de rezistenţă din Balcani şi de altfel ultima lui cerere a fost să-l aprovizionăm aici, în Turcia, cu ceva explozibil. La scurt timp după ultima noastră întâlnire cu el, a avut loc un atentat la viaţa lui von Papen, în Ankara, în care au fost implicaţi diferiţi angajaţi ai Ambasadei sovietice şi cunoscuţi agenţi ruşi. Impresia obţinută din această altminteri infructuoasă încercare de cooperare a fost aceea că NKVD nu a reuşit să organizeze rezistenţa în spatele liniilor în România.

Vara lui 1942 a adus puţin progres în eforturile noastre de a-i convinge pe Maniu şi Partidul său Naţional-Ţărănesc să răstoarne guvernul Antonescu. Un apel direct către Maniu, prin intermediul diferitelor noastre emisiuni radio, a fost exclus şi ceea ce părea să lipsească era un „Draja Mihailović" român sau un „Tito" de mai târziu, în jurul cărora s-ar fi putut aduna potenţialii colaboratori din rezistenţă. De aceea s-a decis să se inventeze o asemenea persoană şi, în iunie 1942, a început mişcarea Vlaicu. Aceasta a fost susţinută prin transmisii radiofonice zilnice din Palestina, prin materiale de propagandă aruncate deasupra României de către Forţele Aeriene Regale, şi prin alte asemenea materiale introduse în România prin intermediul curierilor. Cele mai multe materiale de propagandă au fost pregătite de către George Beza, care era şi principalul speaker.

Un alt aspect important al activităţii româneşti a fost monitorizarea transmisiunilor poliţiei române din principalele oraşe. Această ramură a activităţii a fost pusă

la punct de Harrop (acum maiorul Harrop) şi ne permitea să ne lămurim, până la căderea serii, asupra evenimentelor care se petreceau în cursul zilei în România. Rezultatul a fost că am reuşit să consolidăm impresia că transmisiunile mişcării Vlaicu au loc din interiorul României. În vederea susţinerii în continuare a mişcării Vlaicu, unul dintre cei patru români angajaţi la restaurantul „Taxim", menţionaţi înainte, Gheorghe Iosif, a fost instruit asupra mişcării Vlaicu şi s-a întors în România să lucreze din partea noastră la tipărirea şi distribuirea materialelor de propagandă. Desigur, era convins că Vlaicu există cu adevărat şi că o mişcare de rezistenţă de amploare a fost organizată în diferite regiuni ale României. Un alt român, pe nume Gheorghe Nica, de pe nava Transilvania*, s-a întors şi el în România, în septembrie 1942, cu acelaşi scop. Mai târziu, a fost arestat şi s-au găsit la el materiale de propagandă ale mişcării Vlaicu pentru a fi distribuite şi a fost condamnat la doisprezece ani de închisoare. Gheorghe Iosif a fost mult mai norocos şi a activat în mod satisfăcător până în iulie 1944, când a fost şi el arestat.*

Pentru a-l ajuta pe Beza în transmiterea emisiunilor Vlaicu un alt lucrător de la restaurantul „Taxim", Nicolae Marinescu, a fost angajat în noiembrie 1942 şi trimis în Palestina.

Dovada că mişcarea Vlaicu a provocat dificultăţi regimului Antonescu şi, deci, efortului german de război a fost obţinută din comentariile existente în presa românească şi în transmisiunile radioului românesc, iar dovada convingătoare că activitatea desfăşurată pentru mişcarea Vlaicu a fost utilă a fost arestarea a opt dintre colaboratorii noştri de către autorităţile române, în iulie 1944. Iosif a reuşit să creeze o reţea de agenţi care să distribuie materiale de propagandă în tot Bucureştiul, şi faptul că a continuat activitatea timp de un an şi jumătate a fost o performanţă vrednică. Finanţarea mişcării Vlaicu în interiorul României a fost pusă la punct de E.C. Masterson (acum locotenent-colonel Masterson) cu

sprijinul fraţilor greci Djavouris.

De la declanşarea războiului germano-rus şi pe tot parcursul anului 1942, Maniu a continuat fără întrerupere să scrie o serie de proteste violente la adresa politicii lui Antonescu, în primul rând împotriva trimiterii de trupe româneşti dincolo de frontierele legitime ale României, plasând astfel România în poziţia de agresor, iar, în al doilea rând, împotriva menţinerii unei atitudini de ostilitate faţă de puterile occidentale care, după Primul Război Mondial au fost responsabile pentru crearea României Mari. A fost sarcina colaboratorilor SOE din România să multiplice şi să distribuie aceste proteste în număr mare, prin toată ţara. În mai multe ocazii, germanii au cerut arestarea lui Maniu şi a lui Brătianu, liderul Partidului Naţional Liberal şi susţinător al politicii lui Maniu, dar Antonescu a rezistat presiunilor germane pe motiv că, dat fiind uriaşul prestigiu de care se bucură Maniu, arestarea sa ar fi cauzat tulburări interne în România.

În continuare au fost făcute eforturi pentru a-l convinge pe Maniu să părăsească ţara, dar nu este nicio îndoială că, din cauza lipsei de discreţie a multora dintre susţinătorii săi, planurile sale erau cunoscute atât de către autorităţile române cât şi de cele germane şi, de fiecare dată când avea loc vreo încercare, se ivea vreun obstacol, probabil ridicat chiar de către Antonescu.

Fiecare canal posibil a fost folosit în încercarea noastră de a-l forţa pe Maniu să acţioneze şi am primit un considerabil ajutor de la consulul general român la Istanbul, Lucasievici, cu care departamentul era în termeni prieteneşti de mai mult timp. Pentru o activitate adevărată de tip SOE, Lucasievici nu era potrivit, servind doar ca sursă de informaţii pentru ceea ce se întâmpla în cercurile diplomatice şi politice româneşti. Înainte de rechemarea sa în Bucureşti, în iulie 1942, el ne-a pus în legătură cu unul dintre viceconsulii săi, Cătălin Vlădescu-Olt, şi cu soţia acestuia, amândoi cunoştinţe ale lui de Chastelain încă din primele zile de război în România.

Acest cuplu colaborase cu Ion Christu, de la Ministerul Afacerilor Străine timp de zece ani şi cei doi fuseseră asistentul său personal şi, respectiv, secretara acestuia cât fusese ministrul Comerţului, în 1940.

Christu a sosit în Turcia în noiembrie 1942, ca preşedinte al Misiunii economice româneşti, ca să negocieze aprovizionarea cu bumbac din Turcia în schimbul livrării de produse petroliere. SOE, prin de Chastelain şi E.C. Masterson, a avut îndelungate convorbiri cu Christu, atrăgându-i atenţia asupra situaţiei extrem de dificile în care se află România, şi a insistat asupra necesităţii declanşării imediate a unei acţiuni îndreptate fie împotriva efortului de război german, fie pentru răsturnarea regimului Antonescu. Înainte de întoarcerea sa în România, Christu ne-a prezentat intenţia sa de a pune mâna pe postul de ministru, fie la Ankara, fie la Sofia, în fiecare din posturi fiind în posibilitatea de a colabora mai departe cu noi. El a pus totuşi o condiţie, aceea ca la sfârşitul războiului guvernul britanic să nu folosească colaborarea împotriva sa.

La numirea ca ministru la Sofia, s-a dovedit o mare dezamăgire, nereuşind să înţeleagă solidaritatea alianţei militare dintre Uniunea Sovietică şi Puterile Occidentale şi vinovăţia României pentru campania agresivă împotriva Uniunii Sovietice.

Vlădescu-Olt s-a dovedit a fi un mult mai activ şi mai conştient colaborator şi, în perioada asocierii sale cu departamentul, a întreprins frecvente călătorii la Bucureşti pentru a stabili legături cu diferite grupuri ale opoziţiei.

În noiembrie 1942, ca urmare a unor aranjamente făcute în primele zile ale războiului între răposatul colonel T.S. Masterson, Coco Dumitrescu, director general la compania petrolieră Unirea, şi Dumitriu Gheorghiu, director general la compania petrolieră Creditul Minier, Gheorghiu a venit la Istanbul în aparenţă pentru a negocia cu de Chastelain, din partea companiei Unirea, vânzarea ei către Creditul Minier. Scopul real al vizitei lui a fost de a ne comunica informaţii din partea lui Maniu şi a unei alte

importante personalităţi, Nicolae Caranfil.

Maniu ne transmitea prin Gheorghiu că „pentru prima oară în istoria politică a României, toate partidele politice, grupurile şi personalităţile importante şi-au abandonat diferenţele pentru a forma o coaliţie sub conducerea lui”. Printre cei mai importanţi oameni din acest grup, Gheorghiu i-a menţionat pe Dinu Brătianu, George Brătianu, Lugoşanu, Nicolae Caranfil, George Caranfil, Ion Christu, Alexandru Cretzianu, Savel Rădulescu, Radu Cruţescu şi mulţi alţii. Se părea că sursa de energie din spatele acestui grup era Caranfil şi, în timp ce apreciam valoarea lui Maniu ca simbol pentru o mişcare politică populară, îl ştiam a fi prea conservator pentru acţiunea cerută. Această coaliţie şi-a propus să-şi plaseze oamenii-cheie în cele mai importante ministere, precum cel de Interne, de Război şi Comunicaţii, ca preludiu la declanşarea unei lovituri de stat de îndată ce vor considera forţele germane din România suficient de slabe, astfel ca acţiunea lor să aibă o şansă rezonabilă de succes. Ei au condiţionat această acţiune de prezenţa trupelor Aliate (anglo-americane) în apropierea frontierelor României.

În decembrie 1942, Gheorghiu s-a întors în România, fiind instruit să-şi informeze prietenii că depinde de ei să adopte cât mai repede posibil orice formă de acţiune, dar că nu se pot baza pe sprijinul forţelor anglo-americane. El a fost instruit pentru folosirea codurilor L.M.T. şi Playfair-Rimmer în vederea păstrării contactului cu noi.

A revenit la Istanbul în martie 1943, însoţit de Mircea Durma, reprezentant al Băncii Naţionale a României, dar, în realitate, ca trimis al lui Mihai Antonescu, prim-ministrul român. Gheorghiu a fost îndemnat să insiste pe lângă Maniu să redeschidă comunicaţiile radio cât mai repede posibil, dar pentru a umple golul până când aceasta se va întâmpla i s-a dat un cifru special, numit Cifrul nr. 5, cu care s-a propus să i se transmită mesaje lui Maniu prin intermediul BBC, emisiunile în limba germană. Aceste mesaje au început a fi

difuzate pe 12 aprilie 1943 şi au continuat de-a lungul anului, dovedindu-se a fi o metodă de succes în comunicaţiile unilaterale.

Situaţia din România, în domeniile în care era interesată SOE, a fost discutată la Londra şi la Cairo în aprilie 1943 şi s-a căzut de acord că era nerealist să speri că Maniu ar putea acţiona imediat, şi că singura soluţie putea fi trimiterea unei echipe sub conducerea unui ofiţer britanic pentru a asigura mijloace de comunicare pe care să te poţi baza şi tot ce era necesar pentru a determina trecerea la acţiune. S-*a mai hotărât pregătirea unor români pentru viitoare operaţiuni de paraşutare. De aceea, Maniu a fost întrebat dacă acceptă o echipă condusă de un ofiţer de legătură britanic înzestrată cu echipament radioemisie, care ar putea asigura legătura, pe de o parte, cu opoziţia română, iar pe de altă parte cu comandamentele forţelor aliate care ar putea debarca în Peninsula Balcanică. Răspunsul lui Maniu a întârziat şi a fost evaziv, socotind că acţiunea era prematură.* S-*a decis totuşi să se continue, şi un mic număr de ofiţeri britanici a urmat cursuri de pregătire specială în Orientul Mijlociu, incluzând cunoştinţe elementare de limba română, paraşutism, geografia României* etc.

S-a mai decis recrutarea unor agenţi în Canada, din rândul vorbitorilor de limbă română, misiune cu care a fost însărcinat de Chastelain.

Între timp, în Istanbul, activitatea noastră era stânjenită de un român pe nume Littmann, prieten personal de-al lui Constantin Bursan şi o persoană aparent bine văzută de Oficiul ministrului de stat din Cairo. Littmann a fost ofiţer în Forţele franceze libere şi a făcut frecvente vizite la Istanbul [sub incidenţa Legii Arhivelor publice, aproape un rând a fost şters din document în acest loc, pagina originală fiind înlocuită cu o copie, nota Mihai Retegan], *contactând atât români rezidenţi în Istanbul, cât şi aflaţi în tranzit, trecând de o parte şi de alta într-un mod care inevitabil, a semănat confuzie.* În *acelaşi timp,* [un nou spaţiu de circa două rânduri a fost

şters, nota Mihai Retegan] *acţiona pe o direcţie independentă, trimiţând scrisori anonime lui Antonescu privindu-i pe diferiţi români angajaţi în legaţie şi consulat, şi contacta, în locuri publice, pe unii oameni care în secret lucrau pentru noi.*

Complicaţii noi s-au ivit la trimiterea către alte ţări neutre a unor emisari care pretindeau că îl reprezintă pe Maniu, dar care niciodată nu aveau parola asupra căreia convenisem cu Maniu în ianuarie 1941 şi care, până acum, a fost folosită numai de către Gheorghiu, în noiembrie 1942.

„Întâlnirile de acoperire" cu Gheorghiu, în legătură cu afacerea Unirea, trebuiau să aibă loc în prezenţa unui oficial român, şi atunci când era disponibil, Mircea Teohari, reprezentantul Serviciului Maritim Român, conducea aceste întâlniri. În absenţa lui, locul îi era luat de viceconsulul Urlăţianu, cunoscut ca lucrând pentru germani. Acesta a făcut ca întâlnirile noastre cu Gheorghiu să fie mult mai dificile şi probabil că a raportat şefilor lui germani despre ele.

Faptul că nu te poţi baza pe românul obişnuit combinat cu interferenţele din partea altor departamente au făcut din Istanbul un loc foarte nepotrivit pentru activitatea secretă în acest moment.

La sfârşitul lui mai 1943, de Chastelain a plecat spre Cairo, Regatul Unit şi Canada într-o misiune de recrutare, iar în iunie 1943 prima grupare operativă (operaţiunea Ranji) – alcătuită din căpitanul David Russell, M.C. şi Nicolae Ţurcanu, operatorul radio – a fost paraşutată în Iugoslavia.

În mai, Vlădescu-Olt s-a întors de la Bucureşti la Istanbul şi ne-a prezentat planul cunoscut drept „planul colonelului Negru". Acesta a fost un plan politic/militar elaborat pentru o lovitură de stat, în cadrul căreia una dintre figurile importante era generalul Sănătescu, care fusese înlocuit de Antonescu de la comandă în urma criticilor politice aduse guvernului român de a continua războiul pe teritoriul Rusiei. La acea dată, Sănătescu era

numit la Palat, aşa cum prevedea mai sus menţionatul plan al lui Caranfil de plasare în poziţii strategice a personalităţilor-cheie. Planul reclama un anumit sprijin aerian Aliat, dar din păcate nu a fost privit atât de serios pe cât merita. Lovitura de stat din august 1944 a fost, de fapt, „Planul Negru" înaintat iniţial de Vlădescu-Olt.

Echipa „Ranji" (David Russell şi Ţurcanu), împreună cu un ghid sârb vorbitor de limba română, pe nume Niculic Pira, a trecut Dunărea în România la 22 august 1943. Ei au debarcat între Lipova de Sus şi Lipova de Jos. Prin etape succesive, s-au deplasat spre Vârciorova, unde au stabilit contact cu familia Pitulescu, reprezentanţii locali ai Partidului Naţional-Ţărănesc. Grupul „Ranji" a ridicat o cabană mică construită din trunchiuri, ramuri şi frunze, în care locuiau, în timp ce Ţurcanu transmitea prin radio de la casa lui Pitulescu. La 2 sau 4 septembrie (Ţurcanu nu-şi poate reaminti exact), a sosit la colibă şi l-a găsit pe David Russell mort, având răni grave la cap. Fusese jefuit de tot ce deţinea, inclusiv de cizme. Sârbul dispăruse în pădure. Nu a avut timp pentru a investiga cauza morţii lui David Russell, care rămâne încă o problemă de conjunctură, şi Ţurcanu a plecat spre Bucureşti, unde a stabilit legătura cu Dumitriu Gheorghiu şi cu şeful acestuia, fost colaborator al SOE în timpul locotenent-colonelului Harris-Burland, Radu Protopopescu. Protopopescu a făcut rost de adăpost pentru Ţurcanu şi i-a permis să folosească emiţătorul radio – identificat cu numele de cod „Reginald" – din locuinţa sa. El însuşi formase nucleul unei mici organizaţii prin cooptarea şefului poliţiei regionale, pe nume Manole, şi a unui colaborator al Siguranţei, un anume Costică.

Ţurcanu a stabilit în scurt timp contactul cu Cairo şi au fost schimbate mai multe mesaje, determinând organizarea unei a doua *operaţiuni, cunoscută drept „Autonomus". Ţurcanu a avut o întrevedere cu Maniu care, după ce s-a consultat cu Georgescu, Sandu Racottă şi cu un inspector din Forţele de apărare aeriană a României, Sandu Ion, a fost de acord ca de Chastelain să fie*

paraşutat în România, în apropiere de moşia lui Racottă. În acelaşi timp, Ţurcanu a solicitat să fie aprovizionat cu explozivi, echipament radio, bani şi alte lucruri necesare traiului.

Între timp, de Chastelain a revenit din Canada în Orientul Mijlociu, după ce a recrutat, pe lângă un număr de unguri şi bulgari, doi canadieni de origine română, G.E.S. Georgescu, fratele lui V.C.S. Georgescu, colaboratorul nostru din Bucureşti, şi Victor Moldovan, născut în Cluj, care se stabilise în Canada de aproximativ zece ani. Cei doi români recrutaţi au efectuat diferite cursuri în Canada şi, în octombrie 1943, au ajuns la Cairo pentru a face cursuri de paraşutism şi alte cursuri speciale SOE.

Un alt recrut, Silviu Meţianu, descoperit de către maiorul Boxshall (acum locotenent-colonelul Boxshall) în Londra, a sosit şi el în Orientul Mijlociu, trecând cu succes de diferitele cursuri de pregătire.

În timpul absenţei lui de Chastelain din Istanbul, locul său în afacerile româneşti a fost luat de E.C. Masterson, care a stabilit o legătură cu un oficial de la Căile Ferate Româneşti, pe nume Mircea Ciupercescu. Acest individ făţarnic a pretins că îi reprezintă pe domnul Maniu şi pe alţi conducători ai rezistenţei din România şi s-a angajat voluntar ca, pentru unele compensaţii financiare, să stabilească legături radio cu Cairo. Sume de bani considerabile au fost puse la dispoziţia sa, dar niciun rezultat nu a fost obţinut. Dar ne-a furnizat informaţii importante despre dezvoltarea căilor ferate în România în timpul ocupaţiei germane şi alte chestiuni de interes pentru Ministerul Economiei de Război şi Ministerul de Război. În octombrie 1943 lui Ciupercescu i s-a pus la dispoziţie un fond special şi i s-au mai promis şi alte sume de bani, dacă va reuşi să organizeze câteva zone de paraşutare în apropierea frontierei româno-ungare, pentru primirea unei echipe BLO [?] care să provoace incidente de frontieră între români şi unguri. Obiectivul acestui plan tras de păr, ca să nu-i spunem caraghios, era să creeze

stare de război între România şi Ungaria, şi să afecteze astfel liniile germane de comunicaţii de pe Frontul de Est. Ciupercescu şi-a îndeplinit obligaţiile numai în măsura în care priveau acceptarea sumei iniţiale; niciun teren de paraşutare nu a fost pregătit; şi, în pofida cererilor sale de a avea un operator radio, niciun mesaj radio nu a fost transmis. Probabil că am fost norocoşi pentru că, mai târziu, ne-a fost prezentată o notă de plată de 50.000 lei pentru fiecare mesaj transmis. Influenţa majoră a trupelor germane de ocupaţie din România a fost trecută cu vederea din dorinţa de a induce starea de război între aceste două ţări [România şi Ungaria]. *Incidente aveau loc aproape zilnic, dar nici uneia nu i s-a îngăduit să pericliteze securitatea de ansamblu a regiunii.*

Un nou contact realizat de locotenent-colonelul E.C. Masterson a fost cu un anume Constantin Marinescu, fost angajat al uneia dintre importantele companii petroliere româneşti. În cursul anului 1943, Marinescu împreună cu soţia au făcut câteva vizite la Istanbul, unde a fost instruit asupra câtorva metode secrete de comunicaţii prin intermediul radioului. Câteva mesaje au fost primite, dar valoarea totală a acestei colaborări a fost redusă.

Au fost făcute încercări pentru a se asigura sprijinul senatorului Vasiliu din Bucureşti, legătura făcându-se prin intermediul surselor poloneze. Dar simpatiile lui Vasiliu se schimbaseră fundamental şi l-a ameninţat pe emisarul polonez cu poliţia.

Prin intermediul colaboratoarei Maria Roman, stewardesă pe navele Basarabia *şi* Transilvania, *care a trăit mai mulţi ani în America şi avea puternice opinii* pro *Aliate, am urmărit situaţia acestor două vase de pasageri. Au fost obţinute rapoarte detaliate privind stocurile de petrol în rezervoare, numărul de personal de la bord şi orice alt element care ar fi putut indica o posibilă plecare a navelor din apele turceşti.*

Căpitanul Maugush a continuat să vină din când în când la Istanbul cu nava Alba Iulia *şi ne-a dat rapoarte extrem de utile privind activitatea submarinelor inamice în*

Marea Egee. Odată ne-a povestit despre capturarea unui submarin grec care şi-a prins turela în carena vasului Alba Iulia *şi a fost capturat la suprafaţă de un vas de escortă german. Cum cele mai multe dintre rapoartele sale tratau probleme navale, Maugush a fost „pasat" comandorului Wolfson, de la SE (I) şi a devenit colaboratorul acestuia.*

Poate ar trebui menţionat Coty Gănescu, care a sosit la Istanbul în august 1942, pretinzând că are o însărcinare pe care nu o poate destăinui nimănui, cu excepţia celor de la Londra. La cererea Direcţiei Războiului politic (PWE) l-am expediat la Londra, unde a devenit curând evident că nu este nimic altceva decât un trimis al lui Antonescu şi un apologet al regimului acestuia.

În acelaşi timp, în Turcia, Alexandru Cretzianu, care fusese numit ministrul României, îndeplinea planul Maniu/Caranfil, dar era probabil impulsionat de cererea lui Antonescu de a se reasigura ei înşişi.

Cooptarea lui Cretzianu a fost condiţionată de a nu întreprinde nimic împotriva lui după război.

În primele luni ale şederii lui Cretzianu la Ankara, SOE a avut neşansa de a nu i se permite să-l contacteze de teama suspiciunilor aliaţilor noştri din Est.

şun paragraf este eliminat din această copie a paginii originale, nota Mihai Retegan]

Prima încercare de declanşare a operaţiei Autonomus a fost făcută în noaptea de 21/22 noiembrie. Fusese organizat un comitet de recepţie format din Sandu Racottă, Nicolae Ţurcanu, Sandu Ion şi – dovedind prudenţă din partea domnului Maniu – un sanitar şi un şofer. Din păcate, condiţiile meteorologice au fost proaste şi, după un zbor de două ore deasupra zonei, nereuşindu-se identificarea terenului de aterizare şi intrând în criză de carburant, avionul a fost obligat să se reîntoarcă la bază împreună cu de Chastelain şi restul echipei.

O a doua încercare a fost făcută în noaptea de 5 decembrie, când de Chastelain a fost însoţit de Ivor Porter (acum maiorul Porter) şi de echipament radio. Încă o dată operaţiunea a eşuat, probabil din cauza ineficienţei

semnalelor luminoase de la sol.

Pentru că orice paraşutare în această regiune devenise acum compromisă, Ţurcanu şi Sandu Ion s-au deplasat în oraşul Roşiori de Vede unde au instalat echipamentul radio într-o cameră de hotel. Prin intermediul radioului au fost realizate mai multe aranjamente în vederea unei viitoare lansări şi s-a căzut de acord asupra unui teren de aterizare alternativ; în situaţia că semnalele luminoase nu ar fi putut fi recepţionate, s-a propus lansarea în orb în zona convenită, echipa urmând a fi recuperată şi transportată cu maşinile aduse de la Roşiori.

A treia încercare a fost făcută în noaptea de 22 decembrie când, lângă de Chastelain şi Porter, s-a aflat Silviu Meţianu (acum căpitanul Meţianu) care a fost inclus în echipă cu scopul de a se deplasa în Transilvania şi de a pregăti terenuri de aterizare în vederea viitoarelor operaţii.

Din nefericire, grupul a fost paraşutat împotriva ordinelor primite, la 14 km sud-est de zona de lansare, şi a fost capturat în ziua următoare.

O istorie detaliată a evenimentelor care au afectat operaţiunea „Autonomus", din momentul arestării grupului şi până la eliberarea membrilor, în noaptea loviturii de stat din 23 august, se află în raportul lui de Chastelain, din care o copie este în posesia locotenent-colonelului Boxshall şi o altă copie la Secţiunea Arhive. Oricum, cele mai importante aspecte sunt următoarele.

Înainte de plecarea grupului „Autonomus", Maniu a transmis prin intermediul emiţătorului „Reginald" că Antonescu a fost de acord să relaxeze situaţia, pentru a permite unui guvern al opoziţiei să preia puterea, ceea ce însemna că el îşi dădea seama că politica sa a eşuat şi că este în interesul României să o rupă cu Axa. Căzând în mâinile lui Antonescu, de Chastelain şi Porter au decis să-l informeze despre *atitudinea Guvernului Majestăţii Sale faţă de România şi faţă de continuarea ostilităţilor împotriva Rusiei, exact în aceiaşi termeni folosiţi şi în*

cazul lui Maniu în alte împrejurări. Ei i-au subliniat verbal şi în scris lui Ion Antonescu, prin intermediul generalilor Vasiliu şi Tobescu, că prima mişcare trebuie să fie trimiterea unor emisari care să aibă depline puteri pentru a primi termenii de armistiţiu de la cei trei Aliaţi. Consecinţa a fost plecarea din România spre Turcia şi, de acolo, la

Cairo a prinţului Ştirbei, în martie 1944, şi a domnului Vişoianu, mai târziu.

În ianuarie 1944, Cretzianu a vizitat Bucureştii şi a fost informat despre condiţiile în care sunt ţinuţi prizonierii [*grupul „Autonomus”*] *şi a luat cu el un mesaj cifrat pentru SOE Istanbul, în care sunt explicate motivele arestării lor.*

După spargerea frontului rusesc, în zona Uman din Transnistria [*şi dezvoltarea ofensivei*] *spre un punct chiar la nord de Iaşi în Moldova, în martie 1944, panica a izbucnit în cercurile guvernamentale româneşti. Trupele germane fugeau de pe front aruncându-şi armele şi nu exista nicio linie defensivă între linia frontului şi Bucureşti şi câmpurile petrolifere din Prahova. Aşa cum generalul Tobescu îi spusese lui de Chastelain: „Dacă sovieticii au suficiente rezerve de petrol, ei se vor putea deplasa din Moldova spre Ploieşti, fără să întâmpine nici cea mai mică rezistenţă”.*

*În acele împrejurări dramatice, Antonescu a primit un mesaj personal din partea comandantului-şef din Orientul Mijlociu, generalul Sir Henry Maitl*and-*Wilson, care stăruia pe lângă el să acţioneze imediat împotriva trupelor germane dezorganizate şi să indice cât mai repede în ce fel pot să ajute Aliaţii. Acest mesaj a fost primit pe 25 martie, ziua în care Antonescu s-a întors de la Hitler. Lui de Chastelain i s-a cerut să transmită, prin intermediul emiţătorului „Autonomus”, răspunsul lui Antonescu. El* [de Chastelain] *a arătat că mesajul, aşa cum fusese redactat, era inutil, că atât Comandamentul din Orientul Mijlociu cât şi Londra obosiseră de cât auziseră cererile României de garanţii şi a sugerat că Mareşalul*

[Ion Antonescu] *ar trebui să-şi refacă mesajul, avansând sugestii mult mai practice. Din păcate, expedierea mesajului a fost întârziată de sosirea neaşteptată a unui ofiţer german, căpitanul Petermann, a cărui vizită a coincis cu ora convenită pentru transmisiune. În consecinţă, trimiterea răspunsului a fost întârziată până pe 29 martie când, din păcate, s-a descoperit că cristalele necesare pentru lungimea de undă a Cairo fuseseră furate din Statul Major al Jandarmeriei (mai târziu s-a aflat că Eugen Cristescu şi generalul Tobescu fuseseră responsabili de această trădare, şi că ea a fost înfăptuită fără ştiinţa Mareşalului Antonescu).*

Dată fiind situaţia urgentă, de Chastelain i-a informat pe Cristescu şi pe Vasiliu că Maniu deţine un radioemiţător, care fusese trimis în ţară în februarie 1942 şi care nu fusese niciodată folosit până atunci, şi a sugerat ca Maniu să fie abordat pentru a se folosi echipamentul pe care îl are pentru a se transmite răspunsul lui Antonescu.

Duminică, 2 aprilie, de Chastelain a fost condus de generalul Tobescu cu maşina sa personală într-o mică pădure din afara Bucureştilor, unde l-a întâlnit pe Maniu, care fusese adus la întâlnire de generalul Vasiliu. În timpul unei convorbiri care a durat o oră şi jumătate, Maniu a fost îndemnat să nu mai piardă timp şi să acţioneze pentru că deruta trupelor germane din sectorul românesc al frontului rusesc crea circumstanţe mult mai favorabile pentru o lovitură de stat decât fuseseră vreodată sau aveau să se mai ivească. Maniu a confirmat primirea asigurărilor de sprijin din partea comandantului-şef din Orientul Mijlociu şi a spus că a propus să aplice planul său săptămâna viitoare.

Din păcate şi din motive care sunt greu de înţeles, Bucureştii au fost supuşi unui foarte puternic bombardament de către aviaţia americană, puţin după ora 1 p.m., în ziua de 4 aprilie. Raidul s-a produs imediat după o repetiţie generală cu sirene de alarmă şi intrări în adăposturi şi niciun fel de atenţie nu a mai fost acordată avertizărilor [care au urmat şi] *care anunţau apropierea*

avioanelor. Şase mii de civili au fost ucişi, multe distrugeri au fost provocate în centrul oraşului, iar principala gară a oraşului a ajuns complet inutilizabilă. Efectul psihologic al raidului a fost, fără îndoială, unul prost şi în aceste circumstanţe o lovitură de stat era în afara discuţiei. În mod ironic, de Chastelain a petrecut două ore într-un adăpost antiaerian având în buzunar răspunsul lui Antonescu către comandantul-şef.

Pe 7 aprilie, de Chastelain şi Porter au cifrat noul proiect de răspuns al lui Antonescu către comandantul-şef şi i l-au înmânat generalului Vasiliu pentru a fi dat lui Maniu în vederea transmiterii lui. Din păcate, Maniu a dezvăluit existenţa emiţătorului „Reginald" fără să ne dea nicio indicaţie asupra locaţiei sau identităţii operatorului său. Inevitabil, răspunsul lui Antonescu nu a fost satisfăcător pentru Uniunea Sovietică şi era un mesaj personal pentru comandantul-şef. De aceea, este regretabil că reprezentantul Foreign Office în Orientul Mijlociu, ataşat pe lângă SOE, domnul Steele, a arătat acest mesaj colegului său sovietic. Aceasta a avut ca rezultat un schimb acid de mesaje diplomatice între Londra şi Moscova, în care Guvernul Majestăţii Sale era acuzat de colaborare cu conducătorul unui stat inamic.

La 13 aprilie, echipa „Autonomus" a primit cifrat, pe filiera emiţătorul „Reginald", domnul Maniu, generalul Vasiliu termenii de armistiţiu pentru România. Din păcate, termenii nu păreau a fi acceptabili şi niciun memorandum formulat în termeni fermi de către de Chastelain, după o consultare cu Porter, nu l-a putut convinge pe Antonescu de prostia pe care o face neacceptându-i.

O serie de bombardamente la intervale scurte de timp împotriva obiectivelor din Bucureşti şi Ploieşti, a creat şi întreţinut o atmosferă nefavorabilă manifestării sentimentului public împotriva regimului Antonescu. Mai multe mesaje au fost schimbate între Cairo şi Bucureşti, până la începutul lunii mai, când de Chastelain a concluzionat corect că mesajele sale nu mai erau transmise. La 23 mai, garda prizonierilor „Autonomus" a

fost întărită şi înarmată cu pistoale mitralieră, fiind condusă de către un subofiţer dintr-un regiment special, al „Jandarmilor pedeştri", o forţă specială folosită numai la paza clădirilor importante şi a prizonierilor politici.

Între timp, pentru a înlocui pierderea echipei „Autonomus", locotenent-colonelul E.C. Masterson a reuşit să infiltreze prin Istanbul câteva radioemiţătoare care au ajuns în posesia lui Alexandru Ştefănescu, un român cu bine cunoscute simpatii pro-britanice, şi a domnului Niculescu-Buzeşti, şeful Departamentului Cifru din Ministerul român de Externe. Aceste aparate, împreună cu „Reginald", au fost folosite pentru schimbul de mesaje între delegaţii ce negociau Armistiţiul, Ştirbei şi Vişoianu, pe de o parte, şi domnul Maniu, pe de altă parte. Un alt aparat a fost instalat în clădirea Legaţiei române de la Ankara, pentru a fi folosit la comunicările între Cretzianu şi Niculescu-Buzeşti.

Deşi şi alte persoane au fost pregătite pentru operaţiuni ulterioare de paraşutare în România şi aşteptau cu nerăbdare să fie trimise, ele nu au mai putut fi folosite din cauza neînţelegerilor care s-au produs cu Moscova în legătură cu echipa „Autonomus". Existau destule dubii că o altă echipă înzestrată cu un radioemiţător ar fi avut succes să-l convingă pe Maniu, la momentul potrivit, adică în aprilie 1944, să-l înlăture pe Antonescu. Această echipă ar fi trebuit să înlăture neînţelegerile apărute între Antonescu şi comandantul-şef ca urmare a bombardării premature a Bucureştilor la 4 aprilie. Nu este nimic de spus în apărarea politicii lui Antonescu, dar ar fi cinstit faţă de el să se menţioneze faptul că, la data bombardamentului, răspunsul său ar fi ajuns deja la comandantul-şef şi el nu avea cunoştinţă despre trădarea subordonaţilor săi, Cristescu şi Tobescu. Trei echipe operative, aflate sub comanda maiorului Charles Maydwell, a căpitanului Franck Burnett şi, respectiv, a căpitanului G.E.S. Georgescu, aşteptau în Cairo, fiecare având operatori radio şi secunzi, între care Victor Moldovan, recrutat în Canada. Serviciile acestor îndelung

pregătiţi ofiţeri aveau să fie folosite de către alte departamente.

În iunie 1944, Sandu Ion, unul dintre cei mai valoroşi colaboratori şi membru al comitetului de recepţie al echipei „Autonomus", a fost omorât într-o luptă aeriană cu forţele americane. Şi tot în iunie, Sandu Racottă, Max Auschnitt şi Radu Hurmuzescu au părăsit România într-un bombardier german Heinkel, pilotat de către Matei Ghika Cantacuzino, şi au aterizat în Siria.

Un alt colaborator, capul familiei Pitulescu, care primise iniţial echipa „Ranji", a murit de inimă în timpul unui atac aerian, în iunie 1944.

În iulie, operatorul radioemiţătorului „Reginald", Ţurcanu, a fost arestat, fiind identificat de autorităţile germane, [ce acţionaseră] *independent de poliţia secretă română. El mai fusese localizat în două ocazii anterioare de către germani, dar autorităţile române au fost în stare să-l atenţioneze prin intermediul lui Maniu să-şi găseas*că cu *timpul o altă locaţie. Păcăliţi de două ori, a treia oară germanii nu au mai avut încredere şi au acţionat independent. Din fericire, un număr considerabil de importanţi colaboratori români având legături cu „Reginald" nu au fost descoperiţi, iar unul dintre radioemiţătoarele de rezervă a putut să continue transmisiunile.*

Printre aceşti colaboratori ai lui Ţurcanu se aflau Alexandru Ştefănescu, cel care sprijinise finanţarea reţelei Ţurcanu, Alexandru A. Ionescu, prieten şi colaborator al lui Georgescu, care cifrase şi descifrase toate mesajele pentru Maniu, Radu Protopopescu, cel care ascunsese la el în casă un radioemiţător în perioada de început, şi maiorul Oatu, un militar de încredere, prieten de-al lui Georgescu, care facilitase intrarea şi ieşirea mesajelor în şi din închisoarea unde Georgescu şi Popovici erau deţinuţi.

Cristureanu a continuat să distribuie manifeste cu organizaţia sa, iar Vlaicu, înfiinţată sub Gheorghe Iosif, a înflorit de asemenea. Dar şi ei au fost arestaţi şi deţinuţi până la lovitura de stat.

La 5 august, Antonescu a efectuat ultima sa vizită la Hitler care, potrivit informaţiilor venite de la generalul Tobescu prin intermediul grupului „Autonomus", a acceptat decizia României de a se retrage din Axă. Dar curajul se pare că l-a părăsit sau nu se afla într-o stare bună, pentru că s-a întors să-l informeze pe Regele Mihai că România trebuie să continue politica şi războiul împotriva Aliaţilor. La acea dată, Regele Mihai era avansat în ceea ce priveşte planurile sale întocmite în colaborare cu generalul Sănătescu, cu domnii Maniu, Brătianu şi multe alte personalităţi conducătoare româneşti, atât politice cât şi militare; el a decis să acţioneze, aşa cum putea, fără întârziere. În strânsă colaborare cu SOE Cairo şi Londra, opoziţia română a pregătit în detaliu planurile pentru înlăturarea lui Antonescu, iar o trecere în ultimul minut de partea Aliaţilor a fost acceptată de toţi. Din păcate înţelegerea asupra planului depindea de consimţământul Moscovei şi acesta a întârziat pentru mai multe săptămâni. A fost stabilită o dată pentru executarea loviturii de stat şi aceasta a fost sâmbătă, 26 august. S-*au trimis telegrame către Cairo, prin care se cereau sprijin aerian, aprovizionare cu arme automate şi, dacă era posibil, trupe de paraşutişti.*

La 23 august, mareşalul Antonescu a făcut o vizită neaşteptată la Palat unde a pus la încercare răbdarea Regelui Mihai care l-a arestat imediat. A urmat arestarea imediată a lui Mihai Antonescu, prim-ministru, a generalului Vasiliu şi a altor membri ai guvernului. Radioemiţătorul controlat de Niculescu-Buzeşti, care operase de la Snagov, a fost adus la Bucureşti şi instalat la Palat şi ordinele au început să plece către comandanţii [fideli] *Regelui Mihai. La 10.30, în acea noapte, a fost transmisă proclamaţia*

Regelui Mihai către naţiune, prin care se declarau închise ostilităţile cu Naţiunile Unite şi a ordonat forţelor sale să sprijine trupele sovietice.

Membrii echipei „Autonomus" au fost eliberaţi la scurt timp după evenimente şi au fost conduşi la Palat

pentru consultări cu Regele şi cu noul guvern. A fost practic imposibil să se restabilească legătura radio cu Istanbulul şi Cairo, şi atunci, în înţelegere cu Regele şi cu prim-ministrul, generalul Sănătescu, de Chastelain a plecat cu un avion special spre Istanbul pentru a informa comandamentele din Cairo şi Londra despre cele petrecute şi pentru a solicita urgent bombardarea ţintelor germane de către aviaţia aliată. Maiorul Porter şi căpitanul Meţianu au fost lăsaţi în Bucureşti pentru a acţiona ca ofiţeri de legătură pe lângă guvernul român, activitate pe care au continuat să o îndeplinească în cel mai satisfăcător mod, până la sosirea vârfului de lance al Comisiei de Control britanice, în septembrie 1944.

Înainte de a decola de pe aeroportul de la Boteni, de Chastelain a căzut de acord cu comandantul aeroportului asupra unui plan de transmisiuni pentru recepţionarea şi transmiterea mesajelor între Boteni şi Istanbul, în situaţia în care punerea în funcţiune a altor radioemiţătoare ar fi eşuat. Acest sistem a fost folosit în primele zile ce au urmat loviturii de stat, dar, din fericire, la 25 august, Ţurcanu, care fusese eliberat din închisoare, a reuşit să restabilească legătura cu Cairo folosind radioemiţătorul său. Apelurile transmise prin aceste mijloace diverse, adăugate cererii trimise de la comandamentele SOE de la Cairo şi Istanbul pentru sprijin aerian împotriva ţintelor germane, au avut ca rezultat trimiterea unei mari forţe de bombardament la 25 august, care a scos practic din uz aerodromurile germane de la Băneasa şi Otopeni. Probabil această acţiune promptă a preîntâmpinat ocuparea Bucureştilor de către forţele germane care atacaseră, în număr considerabil, capitala de la nord. În interiorul Bucureştilor, forţele române capturaseră peste 50.000 de germani şi omorâseră 5.000. Lovitura de stat fusese un adevărat succes şi nicio defecţiune nu se înregistrase nicăieri în ţară.

Din păcate, lui de Chastelain nu i s-a mai permis să se reîntoarcă în România, în pofida promisiunii pe care o făcuse Regelui şi prim-ministrului, şi a fost chemat la

Cairo şi la Londra pentru a raporta generalului Paget, comandantul-şef în Orientul Mijlociu, lordului Moyne, ministru rezident la Cairo, şi mai târziu la Londra, pentru a raporta lui Sir Orme Sargent de la Foreign Office, domnului Attlee, ce ţinea locul prim-ministrului, şi domnului Hugh Dalton, preşedintele Departamentului de Comerţ, care i-a oferit un post în Comisia Aliată de Control din România, pentru apărarea intereselor departamentului.

Odată cu sosirea Misiunii britanice în Bucureşti, atât lui Porter, cât şi lui Meţianu li s-a ordonat să întrerupă imediat toate legăturile cu foştii colaboratori ai SOE, care au fost astfel abandonaţi, fără niciun sprijin moral sau financiar.

Odată cu schimbarea regimului [Antonescu], *următorii prizonieri au fost eliberaţi: V.C.S. Georgescu, Ion Popovici, Bădica Iaroslavici, Beza, Vişan, Gheorghe Iosif, Franz Wiener, Nicolae Ţurcanu şi mulţi alţii de mai mică importanţă. Desigur, prima lor reacţie a fost să caute sprijin la aceia care i-au angajat şi, din acest punct de vedere, au fost dezamăgiţi.*

Diferite încercări au fost făcute pentru a trimite în România un ofiţer [care să lichideze afacerile noastre], *începutul fiind făcut cu colonelul Franck. El a dat greş şi în locul său a fost recomandat maiorul Harrop. Au trecut luni până în februarie 1945 când s-a convenit ca locotenent-colonelul Harris-Burland, în acel timp aflat în România ca reprezentant al MWT în Comisia Aliată de Control, să încerce lichidarea afacerilor noastre în timpul său liber.*

Probabil cel mai mare obstacol în afacerile noastre din România a fost reprezentat de arestarea lui Georgescu şi Popovici, în august 1941. Mari pagube a produs într-un moment esenţial şi paraşutarea grupului „Autonomus" într-un loc greşit. La 22 august 1944, generalul Tobescu i-a spus lui de Chastelain că, în opinia sa, dacă grupul „Autonomus" nu ar fi fost arestat în decembrie 1943, „România ar fi ieşit din război cu şase luni mai devreme". Venind din partea unui om a cărui misiune era securitatea

internă a întregii Românii, trebuie să dăm crezare acestei afirmaţii. Aceasta era cu siguranţă şi părerea grupului „Autonomus”, că lovitura de stat ar fi trebuit să fie declanşată nu mai târziu de prima săptămână a lunii aprilie. Am menţionat acest lucru pentru a evidenţia efectele dezastruoase pe care o faptă necugetată, făcută de un membru al unui alt serviciu, le-a avut asupra unei operaţiuni pregătite cu grijă.

A fost omis un detaliu care era important din punct de vedere istoric şi care se petrecuse la 22 august, cu o zi înainte de lovitura de stat. La 8 seara, generalul Vasiliu l-a informat pe de Chastelain că forţele sovietice au străpuns liniile defensive române de-a lungul întregului front, de la nord de Iaşi până la Marea Neagră; coloanele ajunseseră la peste 80 km sud de Iaşi şi întâlniseră o slabă rezistenţă în sud, din partea forţelor române şi germane. Confruntat cu o iminentă ocupare a ţării de către forţe sovietice ostile, Mihai Antonescu, prim-ministru, a decis – măcar în ceasul al doisprezecelea – să acţioneze independent de Mareşal şi a dorit să ştie dacă de Chastelain ar fi de acord să zboare în acea noapte sau în dimineaţa următoare la Cairo cu el şi să negocieze termenii [Armistiţiului] *cu Aliaţii. De Chastelain a fost de acord, dar doar în anumite condiţii pe care urma să le pună pe hârtie ulterior, şi pe care generalul Vasiliu nu dorea să le cunoască atunci, deoarece la ora 9 în acea seară trebuia să-i raporteze prim-ministrului doar dacă, în principiu, de Chastelain consimţea să-l însoţească. După această întrevedere cu Vasiliu, generalul Tobescu a făcut acea declaraţie inclusă în paragraful anterior, despre efectele nefericite ale arestării grupului „Autonomus”.*

În dimineaţa următoare, de Chastelain a schiţat condiţiile sale, care erau următoarele:

1. Să i se permită să aibă o întrevedere singur cu Maniu.

2. Să i se permită să restabilească contactul radio cu Cairo înainte de plecarea sa şi să aibă un schimb de mesaje într-un cifru necunoscut autorităţilor române şi pe

care el îl deţinea.

3. Grupul trebuie să fie însoţit de un ofiţer de la Marele Stat Major pe deplin familiarizat cu toate detaliile ordinii de bătaie, cu rezervele etc. *ale trupelor germane din România.*

La ora 10, în acea dimineaţă, a cerut să aibă o întrevedere cu Tobescu pentru a-i înmâna condiţiile, dar i s-a răspuns că generalul nu poate să-l vadă până în după-amiaza zilei, la ora 5. Atunci condiţiile au fost sigilate într-un plic şi au fost date spre păstrare subofiţerului comandant al gărzii. Acesta a fost finalul întâmplării, din moment ce de Chastelain nu i-a mai văzut niciodată pe Tobescu sau pe Vasiliu, iar la 10.30, în acea noapte, Regele Mihai a dat proclamaţia.

Membrii grupului „Autonomus" au format subiectul a numeroase interogatorii din partea ofiţerilor germani de informaţii, desfăşurate întotdeauna în prezenţa unui ofiţer român de rang înalt. Niciun fel de presiune nu a fost exercitată asupra lor, deşi frecvent au fost ameninţaţi că vor fi trimişi în Germania. Trebuie să recunoaştem meritul autorităţilor române pentru că ei [membrii grupului] *nu au fost predaţi germanilor niciun moment, în pofida presiunii puternice exercitate pe canale diplomatice şi cel puţin într-o ocazie de Ribbentrop însuşi.*

După eliberarea Bucureştilor, a Constanţei, Ploieştiului şi a altor oraşe româneşti de către forţele române, armata română s-a unit cu trupele sovietice împotriva forţelor germane în Transilvania, luptând împreună de-a lungul teritoriilor ungar şi cehoslovac.

În România, partidul comunist, care nu a fost niciodată un factor important în politica românească, a crescut puternic cu sprijinul Armatei Roşii şi al comuniştilor români trimişi de la Moscova. Maniu, Brătianu – de fapt, toţi cei care colaboraseră cu forţele occidentale – au fost treptat eliminaţi din poziţiile pe care le deţineau în guvernul român.

Domnul Maniu i-a adresat o scrisoare lui de Chastelain în decembrie 1944, atrăgându-i atenţia asupra

evoluţiei regretabile din România spre un nou regim de teroare, străduindu-se să-l convingă să se reîntoarcă.

Anexă

Această istorie ar fi incompletă fără menţionarea câtorva persoane care au fost omise din greşeală.

NERSSESIAN

Nerssesian a fost un colaborator al lui Harris-Burland în primele zile ale războiului şi a acordat asistenţă grupului Procopius, până la retragerea Legaţiei britanice în februarie 1941. Apoi a fost arestat, ţinut pentru scurt timp la închisoarea Malmaison în vederea interogării, iar, mai târziu, a fost internat în lagărul de la Târgu Jiu. Era adus din când în când la Bucureşti pentru a fi interogat de ofiţeri din Gestapo şi Siguranţă, putând în acest fel să se afle în legătură cu Georgescu şi alţi prizonieri de-ai noştri.

Printre alţi internaţi în lagărul de la Târgu Jiu s-a aflat şi Ioana Carp (fostă soţie a lui Matei Ghika-Cantacuzino). Nerssesian şi Carp au reuşit, mituind paznicii, să evadeze din lagăr şi au părăsit România în 1942, îndreptându-se spre Orientul Mijlociu, prin Istanbul, unde au întocmit rapoarte ample despre situaţia din

România, în special în ceea ce priveşte colaboratorii SOE arestaţi. Nerssesian s-a oferit voluntar să se paraşuteze în România, dar în acea etapă a războiului era prematur să iei în calcul asemenea operaţii, după care nu a mai avut legătură cu problemele româneşti.

Domnişoara V. NASTA

Fiică a lui Liviu Nasta, a părăsit Bucureştii în decembrie 1940 şi a călătorit prin Ungaria şi Grecia până în Orientul Mijlociu, unde a fost angajată de către Ministerul Informaţiilor ca speaker pentru transmiterea emisiunilor de radio româneşti din Cairo.

Odată cu dezvoltarea activităţii SOE la biroul din Cairo, ea a fost angajată de către locotenent-colonelul E.C. Masterson, dovedindu-se o asistentă valoroasă. A ajutat în pregătirea manifestelor, a tradus mesaje cifrate către şi din România, a ajutat la pregătirea cifrurilor speciale pentru România şi a continuat să transmită ştiri la radio. A

făcut eforturi frecvente pentru a stabili legături cu cunoştinţe de încredere, precum Cleante Gheorghiu, şi s-a dovedit de un mare ajutor *la sosirea la Cairo a prinţului Barbu Ştirbei şi a lui Vişoianu.*

Ismail Hakki KAVALALI

Acest supus turc fusese, odată, prieten intim şi colaborator al lui Atatürk şi era privit cu deosebit respect în cercurile politice şi diplomatice turceşti. După eşecul lui Zăgănescu de a se reîntoarce în România, în decembrie 1941/ ianuarie 1942, Ismail s-a oferit voluntar să activeze drept curier şi ne-a pus la dispoziţie un sac diplomatic între Istanbul şi ambasadorul turc la Bucureşti, Suphi Tanriover. Din nefericire, nu a fost niciodată capabil să călătorească mai departe de Sofia, fiind probabil compromis de indiscreţiile lui Zăgănescu.

Elena PROTOPOPESCU-PACHE

A fost secretara unei companii române de textile, având considerabile interese financiare britanice, şi a venit în Turcia în ianuarie 1941 pentru a primi instrucţiuni de ultim moment asupra acestor interese. La întoarcerea sa în România, în iulie 1942, s-a oferit voluntar să lucreze de partea noastră, dar activitatea a fost limitată la transmisiuni poştale ocazionale de mică valoare, în limbaj convenţional şi care, inevitabil, au adus-o în atenţia autorităţilor române.

Agenţii „VLAICU" – Victor DANE} şi Ignaz WEISS

Aceşti doi agenţi au fost recrutaţi de către Gheorghe Iosif şi au fost arestaţi împreună cu el, în iulie 1944. În timp ce erau arestaţi, au fost bătuţi crunt şi au fost eliberaţi la 26 august, după lovitura de stat. Au fost implicaţi în distribuirea materialelor de propagandă ale operaţiunii Vlaicu.

Anexa 6

5 decembrie 1944

Strict Secret. De la D/H13 [de Chastelain] *către D/H109, Londra*

Agenţi SOE. Istanbul

Ataşez ultima listă a agenţilor şi a colaboratorilor,

întocmită la 27 iulie acest an. Începând din 1942, toate serviciile secrete din Istanbul au căzut de acord să ţină listele agenţilor lor în casa de fier a ofiţerului însărcinat cu securitatea, pentru a preveni ca un serviciu să se apropie de agentul altui serviciu, fără ştiinţa serviciului căruia acesta îi aparţine. Sistemul s-a dovedit satisfăcător şi a preîntâmpinat asemenea neînţelegeri cum au fost, în trecut, cele ale lui Pants şi Fruit.

2. Puteţi considera că este oportun să distrugeţi această listă care v-a fost trimisă numai pentru informarea dv. Toate copiile din dosarele noastre au fost distruse.

Abdulafya	*decembrie 1942*
Alkali, Adolf	*martie 1942*
Andoni, Peter	*Iulie 1942*
Atkins, Ralph	*februarie 19 ăfă*
Barceanu, Achilles	*mai 1942*
Baudouin, André	*Ianuarie 1943*
Baykurt, Vedad	*Iunie 1941*
Bekir, Kara	*Iunie 1941*
Belger, dr. Nihat Reshad	*noiembrie 1941*
Binns, Cuthbert	*mai 1941*
Boxshall, Elise	*februarie 1944*
Brătianu, Dinu	*decembrie 1939*
Bruckner, Hans	*Ianuarie 1943*
Bursan, Constantin	*decembrie 1941*
Burtea, Ion	*decembrie 1942*
Cagaloglu, Adnan	*august 1941*
Cagaloglu, Emire	*august 1941*
Caloyanni, André	*mai 1942*
Canacaris	*Iunie 1940*
Candir, Riza	*Iunie 1941*
Capşa, Margareta	*Ianuarie 1941*
Caranfil, N.	*Ianuarie 1942*
Cazazis	*Înainte de ocuparea*

	Greciei
Christu, Ion	*Ianuarie 1942*
Ciupercescu, Mircea	*Iunie 1943*
Constantinescu, Bordeni	*septembrie 1939*
Constantinescu, Gogu	*septembrie 1939*
Couteaux	*Iulie 1940*
Cretzeanu, Alexandru	*octombrie 1943*
Dedekas, George	*Ianuarie 1942*
Demetrescu	*aprilie 1944*
Deniz, Kurdu Mahmud	*Ianuarie 1942*
Diaconzadeh, Paul	*octombrie 1940*
Dimitrov, dr. G.M.	*august 1940*
Dimitrov, Stancho	*octombrie 1940*
Djadjouli, Assaf	*aprilie 1942*
Djavouris (*Tzavouris*) *şi fratele*	*Iunie 1943*
Doumeziteh, André	*martie 1942*
Dragomir, Maria	*Ianuarie 1941*
Duca, George	*Iunie 1943*
Dumitrescu, Gh.	*septembrie 1939*
Elihas	*octombrie 1941*
Erdélyi, György	*Ianuarie 1942*
Feuerloscher	*septembrie 1942*
Frey, Andreas	*februarie 1943*
Gabay, William	*Ianuarie 1943*
Gavril	*noiembrie 1941*
Geelmuyden, Hans	*octombrie 1940*
Georgescu, dr.	*Iunie 1944*
Georgescu, V.C.S. *Geyer*	*septembrie 1939* *Iulie 1943*
Ghiţă, Iosif	*decembrie 1942*
Gheorghiu, Dumitru	*noiembrie 1942*
Gyamalva, V.	*Iulie 1940*
Grun, Sigmund	*martie 1942*
Hainz	*Iunie 1942*
Haridimos	*decembrie 1942*
Helos	*decembrie 1941*

Hillman, Henry	*aprilie 1942*
Hollerer, Karl	*aprilie 1943*
Huber, Karl	*mai 1943*
Iaroslavici, Bădica	*aprilie 1941*
Ismail (*agent comercial naval*)	*septembrie 1941*
Izmirli, Hassan (*Smirna*)	*martie 1942*
Janoschek	*septembrie 1943*
Jonescu, Mircea	*septembrie 1939*
Kadri (*Eu Bank*)	*Ianuarie 1943*
Karacalali, Munire	*decembrie 1941*
Kavalali, Ismail Hakki	*septembrie 1941*
Kedris	*februarie 1942*
Kodjabashev, Toncho	*octombrie 1940*
Komandarev, Boyan (*lucrează cu americanii*)	*Iulie 1943*
Kostov, Ivan	*aprilie 1941*

Kozupoulos Kuljiaca, Mitsu

Laddas, Alexiu

Laszlo, Adel Laurella, Louis Laurenţi, Laura Lederer, Gusztav Leggett, Norman Leonidas

Leonidas, Alexander Lerner Levy, René Lucasievici

Mahmud

Maksimovic Milan Maniu, Iuliu Mannock Charles Manolescu, Alex Marinescu, Costică Marten

Masterson, Fred Maugus, N. Mavromihalis Mănăstireanu, Jeanna Moriatti, George Murner, Emmanuel noiembrie 1941 mai 1942

Înainte de ocuparea Greciei martie 1942 septembrie 1940 august 1942 noiembrie 1941 vara 1942 noiembrie 1941 iunie 1941 iulie 1943 ianuarie 1942 martie 1941

decembrie 1941 aprilie 1943 august 1940 februarie 1942 august 1940 ianuarie 1943 înainte de ocuparea Greciei ianuarie 1941 ianuarie 1941 aprilie 1941 septembrie 1939 august 1940 ianuarie 1942

Nano, Fred Negulescu, Istrate Niculescu-Buzeşti, Gr.

Ofner, Franje Olt, Vlădescu Onikiler, Ali Oztamur, Ismail Hakki

Pavlov, Asen Peher, Fahri Penchev, Petko Penelope

Petek, Rudolf Peterffi, Tibor Petkov, Nikola Piringer Platis, Manolis

Podhorszky, György Polymenakos, dr.

Popa, Augustin Popa, Aurel Popescu, Dimitrie Popovici, Adela Popovic, Iljia Popovici, Ion

Racottă, Alexandru Rakic, Dragomir iunie 1943 iunie 1944 27 martie 1944

noiembrie 1942 aprilie 1942 mai 1941 noiembrie 1941

octombrie 1940 iunie 1940 octombrie 1940 înainte de ocuparea Greciei aprilie 1943 martie 1942 octombrie 1940 iulie 1943 înainte de ocuparea Greciei martie 1943 înainte de ocuparea Greciei august 1940 august 1940 27 martie 1944 mai 1944 aprilie 1942 iunie 1940

Ianuarie 1941 august 1942

Rassay, Károly Reppas, Dragomir Rodic, baron Gabriel Romanescu, Radu Rudiger, Gustav Rushdi, Avni

Schmidlin (doamna Olt) Schwarz, prof. Andras Shandanov, Pero Sipahi, Ragip Singros, G.

Stănescu, Liliana Ştefănescu, Miron Steinwurzel, Eugen Ştirbei, prinţul Barbu Stârcea, Viorica Strasser Styrcea

Sukru (Fahri Peker) Surber, domnişoara

Teodorescu, colonel Teodorescu, general Paul Tong, Fazli Traiko, Petso Traill, James

Ujvary mai 1940 aprilie 1941 octombrie 1942 februarie 1942 vara 1942 mai 1942

Ianuarie 1942 martie 1942 martie 1943 august 1943 decembrie 1942 27 martie 1944 iunie 1944 decembrie 1941 februarie 1944 mai 1944 mai 1942 iulie 1943 august 1940 ianuarie 1942

mai 1941 ianuarie 1941 ianuarie 1942 august 1940 februarie 1942

august 1943

Înainte de ocuparea Greciei

Vassalaki

Vajda, Laszlo

Valyi, dr. Ferenc
Vamvacas, V.
Vardopoulos
Vassil
Veljovic
Veres, Laszlo
Vişoianu, Constantin
Vreta
Walton, Thomas Weir
Werner, Stefan Wolff-Young Eli Young Lucy
Zahavi, Goldin José Zannas, Alexander
Zannas, Lotiri Zervas aprilie 1943 februarie 1943 ianuarie 1943 aprilie 1941 ianuarie 1942 octombrie 1942 martie 1943 mai 1944 octombrie 1942
octombrie 1941 martie 1942 octombrie 1940 aprilie 1942
Iunie 1942 ianuarie 1942
noiembrie 1941 înainte de ocuparea Greciei decembrie 1941 martie 1942

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

The National Archives, Kew, Richmond, MB – fond *SOE*, dosare nr. HS4/328; HS5/195, 196, 786, 787, 788, 792, 793, 794, 796, 834, 838, 839; HS7/186, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273; HS9/1025/9

— Fond *FO*, dosare nr. 942/158, 159

23 august 1944. Documente, vol. I – II, Bucureşti, 1984

Buzatu, Gheorghe, *Hitler, Stalin, Antonescu*, Ploieşti, 2005

Dumitru G. Danielopol, *Jurnal londonez*, ed. Valeriu Florin Dobrinescu, Valeria Dumistrăcel, Iaşi, 1995

Giurescu, Dinu, C., *România în al Doilea Război Mondial*, Bucureşti, 1999

Ion Hudiţă, *Jurnal politic, 1 ianuarie – 23 august 1944*, ed. Acad. Dan Berindei, Bucureşti, 1977.

Istoria românilor, vol. IX, Bucureşti, 2008

Hans-Adolf Jacobsen, *Der Weg zum Teilung der Welt. Politik und Strategie, 1939 – 1945*, Bonn, 1977

Matloff, Maurice, *Strategic Planning for Coalition Warfare, 1943 – 1944*, Washington, 1968

Politics and Strategy in the Second World War, San Francisco, 1975

Troncotă, Cristian/Spânu, Alin, *Documente SSI privind spaţiul sovietic, 22 august 1939 – 23 august 1944*, Bucureşti, 2004

Troncotă, Cristian/Pintilie, Florin/Spânu, Alin, *Documente SSI despre poziţia şi activităţile politice din România în perioada regimului autoritar 6 septembrie 1940 – 23 august 1944*, vol. I – II, Bucureşti, 2005, 2006

West, Nigel, *British Secret Intelligence Service. Operation 1909 – 1945*, Londra, 1983

West, Nigel, *Secret War. The Story of SOE*, Londra, 1993

INDICE DE NUME1

Antonescu, Ion, 11, 12, 22, 31, 38, 42, 71, 83, 84, 88 – 90, 116, 117, 120, 135, 136, 167 – 169, 203, 206, 209, 211, 225

Antonescu, Mihai, 216, 218, 220

Baba, om de afaceri turc, 155, 177, 269 – 271

Badea, Aurel, 183, 184, 283 Bárdossy, 135 Baston, Ileana („Miţa”), 101 Bărbulescu, căpitan, 259, 261

Becianu, Achile, 164, 165 Beneš, Eduard, 71

Beza, George, 266, 294, 295, 299, 307

Beza, Ion, 266, 299 Bianu, Alexandru, 249 Bianu, Cornel, 166, 167, 210, 249, 273, 284, 293 Birkle, dr., 66 Borcescu, Traian, 134, 136 Boxshall, 119, 223, 224, 226, 286, 314, 318, 332 Brătianu, C.I.C., 198, 213 Brătianu, Gheorghe, 167, 206

1

Nu au fost indexate numele de persoane din documentele aflate în Anexă.

Broz, Iosip („Tito”), 37 Brutus, Coste, 273 Bursan, Constantin, 154, 216219, 243, 244, 249, 250, 275, 303, 304, 312, 332

Burtea, Ion („Georgică”), 251, 332

Cadogan, Alexander Sir, 9, 54, 110, 112, 215, 228

Canaris, Wilhelm, 58, 63, 113, 157, 275
Caranfil, 8, 220, 221, 222, 283, 310, 313, 317, 333 Carol al II-lea, 134, 151, 171, 248, 265 Carvalho, 183 Castilho, 183, 248 Cassulo, Andreea, cardinal, 127 Câmpineanu, Nicu, 257 Chastelain, Alfred Gardyne de 31, 40, 76, 79, 86, 91, 204, 210
Chaulmontet, 162, 165, 191, 218
Christu, Ion, 153, 186, 219, 220, 243, 309
Churchill, Winston Spencer Sir, 63, 65, 79, 80, 91, 100, 146
Ciceaev, 92, 95, 96, 102, 273, Clark Kerr, Archibald Sir, 16, 17, 49, 52, Clodius, Carl, 86, 88, 11 Constantinescu Bordeni, 164, 177, 333
Cotlociuc, 254
Cretzianu, Alexandru, 87, 88, 153, 220, 310, 317, 318, 322 Cripps, Stafford Sir, 246, 250 Cristescu, Eugen, 39, 40, 78, 260, 275, 320, 322 Cristescu, Maria Theodora, 92 Cruţescu, Radu, 220, 284, 310
Danielopol, D., 249, 273, 339 Davidescu, Radu, 59, 167, 251
Davila, Città, 284 Deane, 75, 83 Dekanozov, Vladimir, 86 Del Campo, 247 Dew, A.R., 227, 229, 230 Dianu, Nicolae, 183, 184, 210 Dragoş, 179, 194 Dimitrescu, 163, 244 Dixon, Pierson Sir, diplomat, 196, 215
Dobre, Gheorghe, general, 155 Dobrescu, Aurel, 268, 269 – 271, 300, 301
Donovan, William, 74 – 83, 88, 102, 107, Dozy, 234
Eden, Anthony Sir, 26, 66, 71
Fitine, Pavel Mihailovici, general, 102 Fischer, Max, 265, 288
Gane, 241, 283 Gaulle, Charles de 72 George al VI-lea, 207, 250 Glenn, lt. – comandor, 94 Goebbels, Paul Joseph, 66, 69, 115
Golopenţia, Anton, 119 Georgescu, Rica, 42, 117, 251, 256, 266, 283 Gheorghe, comisar, 257 Graur, maior, 96, 100, 102 Grief, Robert, 247 Gusti, Dimitrie, 119 Güdring, 259
Harriman, Averell, 75, 76, 82 Haskell, 76, 83 Hazell,

R., 263, 294, 295
Hedley-Dent, 75 Heck, 268
Heydrich, Reinhard, 157 Hill, general, 97 Hill, G.A., 95
Himmler, Heinrich Luitpold, 58, 97
Hitler, Adolf, 10, 18, 63, 76, 80, 203
Hoare, Reginald, 203, 265, 274, 290
Holmes, D.P., 223 – 227 Hopkins, 88
Horthy, Miklós, 203, 225
Hull, Cordell, 88
Hudiţă, Ion, 168, 169, 293
Iacobici, Iosif, 142, 212
Iaroslavici, Bădica, 266, 299, 326, 334
Ionescu, Take, 18
Ionescu-Goangă, chestor, 257
Iorgulescu, Mişu, 251, 252, 254 – 256
Kalman, Bondi, 265, 288 Kendall, 194
Keswick, David, 227, 228 Kissavos, 44 Kollontai, Alexandra, 63 Kozupoulos, 165, 335 Kurciusz, Jean, 265, 286
Lazăr, 260
Lecca, Radu, 248
Lecca, Sergiu, 248
Lenin, V.I., 35, 106
Leucuţia, Aurel, 273
Liess, Otto, 121
Lincoln, Abraham, 76
Lissievici, Ion, 13, 61, 64
Litvinov, Maksi, 65, 69
Maksimovici, Lucasievici, 174, 182, 186, 244, 309, 335
Lugoşianu, Ion, 215, 220
Lupu, Nicolae dr., 15, 136
Lupu, Petrache, 66
Maiski, Ivan, 69, 126, 130, 212, 273
Manderstam, 92 Mannerheim, Carl Gustav Emil, 73
Maniu, Iuliu, 8, 12, 21, 22, 31, 38, 39, 106, 108 – 130, 147151, 200 – 250

Manolescu, Alexandru, 266, 284, 293, 296, 335 Manstein, Erich von, 63 Manuilă, Sabin, 20 Marcu, Alexandru, 260 Marinescu, Mihail, 154, 245, 246, 284, Mason-Macfarlane, Frank Noel Sir, 55
Masterson, Ted, 141, 162, 248 Mavrodi, George, 167, 245, 295
Max, nume de cod, 148, 149 Menzies, Stewart Sir („C”), 63, 157
Mihai, regele, 324, 327 Mihai, Niculae, 284, 285 Mihailović, Draja, 37, 51, 205, 307
Mihalache, Ion, 59, 83, 167, 206, 292, 293 Mihăescu, 162, 252 – 262 Mincu, 94
Miulescu, Ion, 158, 178 Munteanu, Aurel, protopop, 126
Molotov, Veaceslav Mihailovici, 11, 17, 18, 27, 66, 71, 82, 86, 101, 106, 110 Monroe, James, 76 Morman, 254 Moruzov, Mihail, 265 Murray, Ralph, Esq., 196, Mussolini, Benito, 213
Nikolaev, Vladimir Georgevici, general, 102
Nicolai, Walter, colonel, 68 Niculescu, Titi, 257
Niculescu-Buzeşti, Grigore, 322, 324, 336 Nikolai al II-lea, 35 Nincic, 273, 274
Ossipov, 49, 83, 92, 100
Pangal, Jean, 183, 247 Papen, Franz von, 63, 76, 148, 211, 306
Pătrăşcanu, Lucreţiu, 155, 156, 177, 193, 195 Pearson, lt. – colonel, 108, 109
Perry, căpitan, 99 Petrescu, 163, 165 Petrovici, Grigore („Guţă”), 276
Pika, Heliodor, general, 104
Popescu, Grigore, 218 Popovici, Adela, 336 Popovici, Ion, 251, 265, 271, 283, 287, 326
Popovici, Mihai, 83, 168, 206, 267, 285, 296, 299, 302 Prohaska, 189
Quisling, Vidkun, 141
Racottă, Sandu, 163, 165, 187, 244, 314, 317
Rădulescu, Savel, 220, 283, 310
Ripca, 274

Romanescu, Radu, 247, 337 Rommel, Erwin Johannes Eugen, 146, 189, 263, 286 Romer, 70
Roosevelt, Franklin Delano, 65, 80, 107
Roselle, 255, 256 Rugină, Emanuel, 179, 194, 298
Ruggieri, comisia, 127 Rührig, Andreas, 121 Russel, 181, 312 – 314
Sargent, Orme Sir, 54, 215, 326
Safigurtlu, Mahmud, 148 Sănătescu, Constantin, 84, 136, 168, 206, 221, 313, 324, 325 Schellenberg, Walther Friedrich, 58 Schmidt, Andreas, 121 Serdici, Vasile, 183, 248 Sima, Horia, 221, 258, 284 Siminel, Victor, 13, 47, 53, 83, 94, 134
Soreanu, Horia (Haim Schaer), 244, 249, 303
Stalin, Iosif Vissarionovici, 57, 58, 65, 70, 71, 79, 80, 273, 339
Stănescu, Nicolae (Nicuşor), 32, 38 – 40, 53 – 59, 134, 169
Stătescu, *vezi* Star Stephenson, 74 Strâng, 54 Sullivan, 245, 246 Surber, 162
Suvorov, locotenent, 103
Şain, Martin, 183, 248 Şeicaru, Pamfil, 86, Şteflea, Ilie, 22 Ştirbei, Barbu, 94, 119, 319, 322, 330, 336
Tarassov, 182 Taylor, colonel, 57 Tănase, Constantin, 106 Tănase, Maria, 261 Tătărescu, Gheorghe, 13, 15, 303
Teleki, Pál, 203 Tempeanu, Romulus, 252 Thompson, Walter J., 247
Tilea, Viorel Virgil, 54, 167 Tobescu, Constantin, 185, 319, 320, 327
Toropcenko, căpitan, 103 Toyne, John, 263, 286, 289
Tozan, 63, 94, 148 – 151 Treacy, J.E., 263, 286, 289 – 290
} urcanu, Ion, 180, 181, 243, 304, 313
Vasiliu, Matei, 164, 165, 177, 257, 260
Vermehren, diplomat german, 97
Vişoianu, Constantin, 94, 220, 248, 249, 319, 322, 338 Vîşinski, A.I., 36 Vlaicu, 16, 174, 183, 188 – 191, 245, 306 – 307
Vlădescu-Olt, Cătălin, 87, 97, 153, 165, 173, 174,

186, 243, 309 Waite, 244, 246, Walker, David, 248 Wallace, Edgar, 105 Watson, Hugh Seton, 119
Watts, H.G., 263, 286, 293, 294
Washington, George, 76, 78, 213, 273, 338
Weck, René de 176, 185, 218, 284, 304, 326, Wiener, Franz, 252, 254 Wilson, B., 189, 223, 224 Wipper, 254, 261
Wiskeman, G.O., 95
Young, W.R., 163, 263, 286, 338
Zăgănescu, Mircea, 187, 268, 269, 300, 301, 330
La Editura RAO a apărut

SSI-SOE
JURNAL POLITIC
1941 – 1946
Maria Gewgescu Mihai Reiegan
SSI-SOE
JURNAL POLITIC
Maria Georgescu şi Mihai Retegan

Atunci când a primit cele dintâi documente most secret de la Londra, la mai mult de doi ani de zile de la emiterea lor, şi-a dat seama că el şi serviciul său se vor confrunta cu o operaţiune combinată de propagandă şi înşelare, montată de două dintre cele mai puternice servicii secrete, cel al Marii Britanii şi cel al Rusiei sovietice, care realizaseră un acord de cooperare. Dar era târziu când a aflat. Dacă ar fi ştiut din 1941, de când cele două organizaţii au început să coopereze, atunci ar fi acţionat altfel şi situaţia ar fi fost poate alta.

Acum, cartea RAO viae şi pria SMS!
septembrie 2010 – septembrie 2011
Comandaţi prin SMS cărţi RAO, urmând paşii de mai jos:

1. Trimiteţi un SMS cu textul „RAO” la numărul 1771 (tarif normal).
2. Noi vă vom suna şi vă vom prelua comanda.

3. Cărţile vă vor fi livrate gratuit prin intermediul Poştei Române sau, contra unei taxe de transport, prin curier rapid.

Numărul de SMS este valabil în reţelele Orange, Vodafone şi Cosmote. Pentru toate cărţile comandate prin SMS, beneficiaţi de 15% reducere.

biblioteca rao

FICŢIUNE	
CLASICI	
Charles Dickens	David Copperfield (2 vol.)
Diderot	Nepotul lui Rameau.
Stendhal	Mănăstirea din Parma.
L.N. Tolstoi	Cazacii şi alte povestiri
CLASICI CONTEMPORANI	
James Agee	Un deces în familie.
William Blake	Cântece ale inocentei
Charles Bukowski	Povesti despre nebunia obişnuită Cea mai frumoasă
Albert Camus	femeie din oraş şi alte
André Gide	povestiri. Carnete Teatru
William Faulkner	Primul om Falsificatorii de bani. Porumbelul Fructele pământului. Cătunul Oraşul Casa cu coloane Steaguri în ţărână Sanctuar Sartoris Nuvele regăsite Neînfrânţii- Povestiri inedite
Michel Foucault	Cuvintele şi lucrurile
Witold Gombrowicz	Ferdydurke Trans Atlantic Pornografie Cosmos Bakakai
John O'Hara	Butterfield 8 *
Hermann Hesse	întâlnire în Samarra. Jocul cu mărgele de sticlă Knulp. Demian Siddhartha

	Călătorie spre Soare-Răsare Lupul de stepă Narcis şi Gură-de-aur
John Irving	Lumea văzută de Carp. Viţelul de aur Douăsprezece
Ilf şi Petrov	scaune. Corespondentă (vol.
Franz Kafka	I) * Corespondentă (vol. II) * corespondentă (vol. III)
Claudio Magris	La voia întâmplării Călătorie nesfârşită.
André Malraux	Cuceritorii. Calea regală Speranţa. Altetă regală
Thomas Mann	Mărturisirile escrocului Felix Krull Povestiri Lotte la Weimar Doctor Faustus Casa
Gabriel García Márquez	Buddenbrook Muntele vrăjit. Aventura lui Miguel Littín, clandestin în Chile Despre dragoste şi alţi demoni Generalul în labirintul său Un veac de singurătate Toamna patriarhului Vijelia Povestea târfelor mele triste Dragostea în vremea holerei Douăsprezece povestiri călătoare Cronica unei morţi anunţate Ceas rău
Marcel Proust	Eseuri Carnete
Antoine de Saint-Exupéry	Curierul de Sud. Zbor de noapte. * Pământ al oamenilor Pilot de război
William Saroyan	Comedia umană Cuvintele. Greaţa
Jean-Paul Sartre	Teatru Zidul. Drumul Flandrei Georgicele

Claude Simon

John Steinbeck Păşunile Raiului şoareci şi oameni Fructele mâniei Cartierul Tortilla Nopţi fără lună Perla

Stefan Zweig Suflete zbuciumate

AUTORI ROMÂNI CONTEMPORANI Noaptea bastarzilor

Vartan Arachelian Suflete la preţ redus La Broasca Leşinată *

Eugen Ovidiu Chirovici Labyrinth.com * A doua moarte Voodoo

Cristian Gava Drumul spre fericire. Misterul testamentului

Dafin Mureşeanu Sosia

Adrian Onciu Cercul Kagan Afacerea Alzira

Dumitru Popescu Cândva, după izgonirea din Paradis…

Dinu Săraru Trilogia ţărănească (3 vol.)

Alex Mihai Stoenescu Patimile Sfântului Tommaso d'Aquino

THRILLER, AVENTURI, ACŢIUNE

David Baldacci Jocul orelor Colecţionarii Clubul Camel

Josh Bazell Târgul cu moartea

Dan Brown Codul lui da Vinci (ediţie ilustrată) * Îngeri şi demoni

(ediţie ilustrată)

John le Carré Prietenie absolută

Richard Clarke Poarta scorpionului

Robin Cook Socul

Clive Cussler Walhalla Odiseea troiană Şarpele Aurul albastru

Joseph Finder Puteri excepţionale Paranoia

Colin Forbes Conspiraţia Rinocerul Valul ucigaş

Karin Fossum Nu privi înapoi!

David Gibbins Aurul cruciaţilor
Olivia Goldsmith Preţul libertăţii Viaţa după Billy
Javier Gonzales A cincea coroană
John Grisham Campionul din Arkansas Mediatorul Fotbal şi pizza
Jack Higgins Atac la preşedinte Răzbunarea
Jane Johnson Al zecelea dar
Dean Koontz Chipul în puterea nopţii Trăieşte noaptea Invazia *
Odd Thomas Odd pentru vecie Fratele Odd
Brad Meltzer Cartea sorţii Milionarii
Nelson DeMille Căderea nopţii
Jo Nesbo Fantoma trecutului
Jodi Picoult o viaţă de rezervă Dispariţii
Mario Puzo Omerta
John Saul Casa de la răscruce Clubul Manhattan Vocile *
Coşmarul Vocile răului
Joscelyn Godwin & *Guido Mina di Sospiro*... Cartea interzisă
Scarlett Thomas Sfârşitul domnului Y
J.R.R. Tolkien Copiii lui Hurin
Nicola Upson Un expert în crimă
Mark Winegardner întoarcerea naşului Răzbunarea naşului
ROMAN ISTORIC
Juan Tafur Pătimirile Mariei Magdalena
Jumătate de soare galben
Tigrul Alb
Harul
Inimă atât de albă Citind *Lolita* în Teheran Farsa Loterie
RAO CONTEMPORAN *Chimamanda Ngozi Adichie*
Aravind Adiga
Nikita Lalwani
Javier Marias
Azar Nafisi
Marius Serra

Patricia Wood

Su Tong Eu sunt împăratul Chinei

DRAMĂ

Fiica tăcerii Toba pictată Al treilea înger Fiica lui Icar

Kim Edwards Louise Erdrich Alice Hoffman Helen Oyeyemi

ROMAN BIOGRAFIC

Cântece de toamnă

Ruy Câmara

PENTRU TINE

Lan Samantha Chang Moştenire

Sophie Dahl în jocul celor mari

Laura Dave Londra este cel mai frumos oraş din America

Anne Fine Cenuşa unei iubiri

Rina Frank Toate casele au nevoie de un balcon

Gloria Goldreich Cină cu Anna Karenina

Victoria Hislop Insula

Stephanie Kallos Vieţi în mozaic

Santa Montefiore Marea iubirii pierdute

Linda Newbery Fata sălbatică

Ambra Radaelli Casa de vacanţă

Daniele Sallènave La Fraga

Lisa See Floare-de-Zăpadă şi evantaiul secret

Heather Skyler Vârsta perfectă

Ayelet Waldman Dragostea şi alte lucruri imposibile

NONFICŢIUNE

ISTORIE, SOCIOLOGIE, POLITICĂ, GEOGRAFIE, RELIGIE, ARTĂ

Frederick Taylor Oreste Teodorescu Joyce Tyldesley… Dumitru Zamfir

Benedict al XVI-lea

Grigore Arbore

Richard Bassett

Antony Beevor

Eugen Ovidiu Chirovici

Bill Clinton

Vasile Dâncu

Norman Davies
Ioan Drăgan
Richard J. *Evans*
John Lewis Gaddis
Cristopher Hale
Jonathan Harr
Vittoria Haziel
Angela Lambert
Vasile Maierean, Dan Dulciu... Bor Sugarjav & Ion Mihail Iosif M. Baigent & Ion Mihail Iosif.
Irène Mainguy
Virgil Măgureanu
Ştefan Mâşu
Marian Nazat
Barack Obama
Sidney Pike
Lynn Picknet & Clive Prince...
Lawrence Rees
Alex Mihai Stoenescu
Iisus din Nazaret
Libertatea fără democraţie şi „glonţul de aur".
Spionul-şef al lui Hitler Stalingrad
Misterele istoriei Puterea Noua economie
Arta de a dărui
Patrie de unică folosinţă
Varşovia
Comunicarea
Al Treilea Reich
Războiul Rece
Cruciada lui Himmler
Tabloul pierdut
Patimile după Leonardo
Viaţa irosită a Evei Braun
O istorie a criptologiei româneşti
Mongolia lui Cinghis Haan
Moştenirea mesianică Sângele sfânt şi Sfântul Graal Simbolurile masoneriei în mileniul III
Declinul sau apoteoza puterii? * Sociologie politică

De la regimul comunist, la regimul Iliescu Revelaţiile Ucenicului Mason De la Ucenic la Calfă în Francmasonerie

România oranj România târâş îndrăzneala de a spera

CNN – Noi am schimbat lumea

Giulgiul de la Torino Misterul templierilor

Auschwitz

Istoria loviturilor de stat în România (vol. 4, partea I) * Istoria loviturilor de stat în România (vol. 4, partea II) * Interviuri despre revoluţie în sfârşit, adevărul Dresda

Codul lui Oreste Egipt

Respectarea drepturilor omului în activitatea serviciilor de informaţii

MEDICINĂ

Aurelian Curin Reiki nontradiţional

Vlad T. Popescu Dincolo de frontierele Reiki

MEMORII, JURNALE, BIOGRAFII

Carl Bernstein o femeie la putere

Benazir Bhutto Reconcilierea

Rodney Bolt Lorenzo da Ponte. Aventurile libretistului lui Mozart

Gyles Brandreth Philip şi Elizabeta – Portretul unei căsătorii

Edonde Charles-Roux Coco Chanel

Eric Clapton Autobiografie

Stanislao Dziwisz o viaţă cu Karol

Al Gore Asalt asupra raţiunii

Mireille Guiliano Franţuzoaicele nu se îngraşă

Julio Iglesias între Paradis şi Infern

Enrik Lauer Mozart şi femeile

Gerd Langguth Angela Merkel

Ilie Năstase Mr Năstase (conţine coliţă filatelică)

Ioan Paul al II-lea Memorie şi identitate

David Rockefeller Memorii

Emil Tocaci Ultimul protest

Roxana Valea Prin praf şi vise

Kurt Vonnegut Un om fără de ţară

Regina Maria a României Povestea vieţii mele (3 vol.)

ESEISTICĂ

Mark Crick Supa lui Kafka
Ernesto Sábato Eseuri (vol. 1, 2)
Marius Tucă Astenii de buzunar Pamflete cu români
CLUBUL CĂRŢII RAO
www.*rao.ro*
Tiparul executat de R.A. „Monitorul Oficia! Bucureşti, România